

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM
DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİ ÜZERİNE DİL VE ÜSLUP
ÇALIŞMASI (İNCELEME – METİN)

ELİF GÜLEN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Döne ARSLAN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Soner SAĞLAM

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Elif GÜLEN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEBO MİRZO’NUN ŞİİRLERİ ÜZERİNE DİL VE ÜSLUP ÇALIŞMASI (İNCELEME – METİN)

ELİF GÜLEN

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ DÖNE ARSLAN

Bu çalışma, Çağdaş Özbek Edebiyatı’nın güçlü kadın şairlerinden Zebo Mirzo’nun şiirlerini dil ve üslup yönünden incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Seçilen 80 şiir önce transkribe edilerek Türkiye Türkçesine aktarılmış, sonra da şiirler üzerinde inceleme yapılmıştır. Şiirler ve dizeleri numaralandırılmış, böylece örneklerin kaynaklarına kolaylıkla ulaşılması sağlanmıştır. İnceleme sürecinde şairin kelime tercihi, söz sanatları, anlatım biçimi ve şiirsel yapısı ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Zebo Mirzo’nun dili; sade, duygulu ve akıcıdır. Şair; şiirlerinde halk söyleşilerine, mecazlara, benzetme ve tekrarlara sıkça değinmiştir. Şiirlerinde kadın kimliği, bireysel duygular ve toplumsal meseleler ön plandadır. Yapılan bu araştırmada, Hüseyin Yıldırım’ın Özbek Türkçesi Dil Bilgisi – Alıştırmalar – Konuşma – Metinler adlı eseri esas alınarak Özbekçenin gramer yapısı temelinde değerlendirmeler yapılmıştır. Dil bilgisel incelemenin yanı sıra şiirlerin tematik yapısına da değinilmiş, şairin edebi kişiliği çok yönlü bir biçimde ortaya konmuştur. Bu çalışma, Zebo Mirzo’nun şiir diline dair yeni bir bakış açısı sunmayı ve Mirzo’nun Özbek Edebiyatı’ndaki yerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Zebo Mirzo, Özbek Edebiyatı, Özbek Türkçesi, Muhteva, Dil ve Üslup

Haziran 2025, 232 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

LANGUAGE AND STYLE STUDY ON ZEBO MİRZO’S POEMS (RESEARCH – TEXT)

ELİF GÜLEN

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF CONTEMPORARY TURKISH DIALECTS AND
LITERATURES**

SUPERVISOR: ASSIST. PROF. DR. DÖNE ARSLAN

This study aims to examine the poetry of Zebo Mirzo, one of the prominent female poets of Contemporary Uzbek Literature, in terms of language and style. A total of 80 selected poems were first transcribed and translated into Turkey Turkish, after which a detailed analysis was conducted. The poems and their lines were numbered to facilitate easy reference to the examples. During the analysis, the poet's word choices, use of literary devices, narrative techniques, and poetic structure were thoroughly evaluated. Zebo Mirzo's language is characterized by its simplicity, emotional depth, and fluency. Her poetry frequently features folk expressions, metaphors, similes, and repetitions. Themes such as female identity, personal emotions, and social issues are central to her work. This research also incorporates grammatical analysis based on Hüseyin Yıldırım's book "Uzbek Turkish Grammar – Exercises – Conversation – Texts", evaluating the poems within the grammatical framework of Uzbek. In addition to linguistic aspects, the thematic structure of the poems is explored, presenting a comprehensive portrayal of the poet's literary identity. This study aims to offer a new perspective on Zebo Mirzo's poetic language and to highlight her position within Uzbek literature.

KEYWORDS: Zebo Mirzo, Uzbek Literature, Uzbek Turkish, Content, Language and Style

June 2025, 232 Page

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanma sürecinde bilgi, emek ve desteğiyle yanımda olan herkese en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam boyunca akademik bir rehber olmanın ötesinde anlayışı, sabrı ve yönlendirmeleriyle bana büyük katkı sağlayan çok kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Döne Arslan’a gönülden teşekkür ederim. Bilimsel bakış açımı geliştirmemde ve süreci sağlıklı bir şekilde yürütebilmemde değerli katkıları unutulmazdır.

Tez sürecim boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana rehberlik eden, yol gösterici tutumuyla çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli hocam Mustafa Said Arslan’a gönülden teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca bana yol gösteren, bilgi ve deneyimlerini paylaşarak gelişimime katkıda bulunan tüm hocalarıma da şükran borçluyum.

Hayatımın her döneminde olduğu gibi bu süreçte de beni anlayışla karşılayan, koşulsuz sevgisini ve desteğini her daim hissettiren sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca, tez sürecinde motivasyonumu kaybettiğim anlarda bana moral olan, samimiyetleri ve dostluklarıyla bu süreci benim için kolaylaştıran tüm dostlarıma da yürekten teşekkür ederim.

Elif GÜLEN

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Özbek Türkleri.....	1
1.2 Özbek Türkçesi.....	3
1.3 Çağdaş Özbek Edebiyatı.....	4
1.4 Araştırmada Kullanılan Materyal ve Yöntem	6
2. ZEBO MİRZO'NUN HAYATI.....	8
3. ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİNDE MUHTEVA.....	10
3.1 Aşk, Sevgi Şiirleri	11
3.2 Ayrılık Şiirleri	20
3.3 Yalnızlık ve Yabancılaşma.....	26
3.4 Özlem	29
3.5 Varoluşsal Arayışlar ve İlahi Aşk.....	35
3.6 Doğa Şiirleri	40
4. ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİNDE YAPI.....	44
4.1 Nazım Birimleri.....	44
4.1.1 Bendleri Eşit Sayıda Yazılmış Şiirler	44
4.1.1.1 Dörtlük nazım birimiyle yazılmış şiirler.....	44
4.1.1.2 Beşli nazım birimiyle yazılmış şiirler	45
4.1.1.3 Sekizli nazım birimiyle yazılmış şiirler	45
4.1.2 Farklı Bendlerle Yazılmış Düzenli Şiirler	45
4.1.3 Farklı Bendlerle Yazılmış Düzensiz Şiirler.....	46
4.1.4 Serbest Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler	46
4.2 Vezin	47
4.2.1 Hece Ölçüsü.....	47
4.2.1.1 9'lu hece ölçüsüyle yazılmış şiirler.....	47
4.2.1.2 11'li Hece ölçüsüyle yazılmış şiirler.....	48
4.2.1.3 12'li Hece ölçüsüyle yazılmış şiirler.....	48
4.2.1.4 Serbest yazılmış şiirler	49
4.3 Kafiye Çeşitleri ve Redif Şeması	50
4.3.1 Yarım Kafiye	50
4.3.2 Tam Kafiye	51
4.3.3 Zengin Kafiye	51
4.3.4 Redif.....	52
5. ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP.....	54
5.1 Dil	54
5.1.1 Ses Bilgisi (Fonetik)	54

5.1.1.1	Ünlüler	54
5.1.1.1.1	Ünlü değişimleri	56
5.1.1.1.2	Ünlü daralması/ düzleşmesi	56
5.1.1.1.3	Ünlü genişlemesi	56
5.1.1.1.4	Ünlü uyumları	57
5.1.1.1.5	Büyük ünlü uyumu (kalınlık-incelik uyumu)	57
5.1.1.1.6	Küçük ünlü uyumu (düzlük –yuvarlaklık uyumu).....	57
5.1.1.2	Ünsüzler	58
5.1.1.3	Ünsüzlerle ilgili özellikler.....	58
5.1.1.4	Ünsüz uyumu	60
5.1.1.5	Ses olayları	60
5.1.1.6	Ünlü türemesi	60
5.1.1.7	Benzeşme	61
5.1.1.8	Yer değiştirme (göçüşme)	61
5.1.1.9	Kaynaşma	61
5.1.1.10	Tonlulaşma	61
5.1.1.11	Ünlü düşmesi	62
5.1.1.12	Ünsüz düşmesi	62
5.1.1.13	Ünsüz türemesi	62
5.1.1.14	İkizleşme	62
5.1.1.15	Aykırılaşma	63
5.1.2	Şekil Bilgisi (Morfolojik)	63
5.1.2.1	İsimler ve isim soylular	63
5.1.2.1.1	İsimler	63
5.1.2.1.2	İsimlerde çokluk eki	64
5.1.2.1.3	İsimlerde iyelik ekleri	64
5.1.2.1.4	Aitlik	67
5.1.2.1.5	İsmin hâlleri	67
5.1.2.1.6	Yalın hâl.....	67
5.1.2.1.7	İlgi hâli	68
5.1.2.1.8	Yükleme hâli	68
5.1.2.1.9	Yönelme hâli	68
5.1.2.1.10	Bulunma hâli	69
5.1.2.1.11	Çıkma hâli	69
5.1.2.1.12	Vasıta hâli	70
5.1.2.1.13	Eşitlik hâli	70
5.1.2.1.14	İsimlerde soru	71
5.1.2.1.15	İsimlerde bildirme (ek-fiil)	71
5.1.2.1.16	İsimlerde şimdiki zaman	71
5.1.2.1.17	İsimlerde görülen geçmiş zaman	72
5.1.2.1.18	İsim soylular	72
5.1.2.1.19	Sıfatlar	72
5.1.2.1.20	Niteleme sıfatı	72
5.1.2.1.21	Belirtme sıfatları	73
5.1.2.1.22	İşaret sıfatları	73
5.1.2.1.23	Sayı sıfatları	73
5.1.2.1.24	Asıl sayı sıfatları	74
5.1.2.1.25	Sıra sayı sıfatları	74
5.1.2.1.26	Topluluk sayı sıfatları	74

5.1.2.1.27 Belirsizlik sıfatları	75
5.1.2.1.28 Soru sıfatları.....	75
5.1.2.1.29 Zamirler	75
5.1.2.1.30 Şahıs zamirleri	75
5.1.2.1.31 Dönüşlülük zamiri	76
5.1.2.1.32 İşaret zamirleri	77
5.1.2.1.33 Belirsizlik zamirleri	78
5.1.2.1.34 Soru zamirleri	79
5.1.2.1.35 Zarflar	79
5.1.2.1.36 Zaman zarfları.....	79
5.1.2.1.37 Yer zarfları.....	79
5.1.2.1.38 Tarz zarfları	80
5.1.2.1.39 Miktar zarfları.....	80
5.1.2.1.40 Soru zarfları	81
5.1.2.1.41 İlgeç soylular	81
5.1.2.1.42 Edat	81
5.1.2.1.43 Son çekim edatları	81
5.1.2.1.44 Sona gelen edatlar.....	83
5.1.2.1.45 Bağlaçlar	83
5.1.2.1.46 Sıralama bağlaçları	83
5.1.2.1.47 Denkleştirme bağlaçları	84
5.1.2.1.48 Karşılaştırma bağlaçları	84
5.1.2.1.49 Cümle başı bağlaçları.....	85
5.1.2.1.50 Ünlem	86
5.1.2.1.51 Durum bildiren ünlemler	86
5.1.2.1.52 Seslenme ünlemleri.....	86
5.1.2.1.53 Gösterme ve cevap ünlemleri	87
5.1.2.1.54 Fiil.....	88
5.1.2.1.55 Fiillerde şahıs ekleri.....	88
5.1.2.1.56 Fiil Kipleri	89
5.1.2.1.57 Basit kipler	89
5.1.2.1.58 Haber kipleri	89
5.1.2.1.59 Görülen geçmiş zaman kipi	89
5.1.2.1.60 Öğrenilen geçmiş zaman kipi	91
5.1.2.1.61 Şimdiki zaman kipi	92
5.1.2.1.62 Gelecek zaman kipi.....	93
5.1.2.1.63 Geniş zamanın kipi	94
5.1.2.1.64 Tasarlama kipleri	95
5.1.2.1.65 Şart kipi.....	95
5.1.2.1.66 Gereklilik kipi	96
5.1.2.1.67 Emir kipi	97
5.1.2.1.68 İstek Kipi	98
5.1.2.1.69 Birleşik kipler	98
5.1.2.1.70 Hikâye birleşik kipi.....	98
5.1.2.1.71 Geniş zamanın hikayesi	98
5.1.2.1.72 Duyulan geçmiş zamanın hikayesi	99
5.1.2.1.73 Gelecek zamanın hikayesi	101
5.1.2.1.74 Şart kipinin hikâyesi	101
5.1.2.1.75 Rivayet.....	102

5.1.2.1.76	Duyulan geçmiş zamanın rivayeti.....	102
5.1.2.1.77	Şart.....	102
5.1.2.1.78	Duyulan geçmiş zamanın şartı.....	102
5.1.2.2	Tasvir fiiller.....	103
5.1.2.2.1	Yeterlilik fiili	104
5.1.2.2.2	Diğer tasvir fiiller	105
5.2	Üslup	105
5.2.1	Kelime Kadrosu	105
5.2.2	Kelime Sıklıkları.....	105
5.2.3	Tekrarlar.....	110
5.2.3.1	Ses tekrarları	110
5.2.3.2	Ünsüz tekrarları.....	110
5.2.3.3	Ünlü tekrarları	113
5.2.3.4	Ek tekrarları.....	114
5.2.3.5	Kelime tekrarları	115
5.2.3.5.1	Şiirdeki yerine göre kelime tekrarları	115
5.2.3.5.2	Türe göre kelime tekrarları	116
5.2.3.5.3	İsim tekrarları.....	116
5.2.3.5.4	Zarf tekrarları.....	117
5.2.3.5.5	Zamir tekrarları	117
5.2.3.5.6	Edat tekrarları	117
5.2.3.5.7	Fiil tekrarları	118
5.2.3.5.8	Kelime grubu tekrarları.....	118
5.2.3.5.9	Cümle tekrarları	119
5.2.3.5.10	Benzer ifade tekrarları	119
5.2.4	Sanatlar	120
5.2.4.1	İstiare.....	121
5.2.4.2	Teşbih.....	122
5.2.4.3	Kinaye	125
5.2.4.4	Tezat.....	125
5.2.4.5	Teşhis	126
5.2.4.6	Telmih	126
5.2.4.7	İstifham	127
5.2.4.8	Mübalâğa.....	128
5.2.4.9	Hüsn-i Ta'lil.....	129
6.	ŞİİRLER.....	130
7.	SONUÇ VE ÖNERİLER	226
	KAYNAKLAR	228
	EKLER.....	231
	EK A Transkripsiyon Alfabeti	232

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 5.1 İyelik ekleri	64
Tablo 5.2 Şahıs zamirlerinin aitlik eki almış biçimi	67
Tablo 5.3 Şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle çekimlenişi	76
Tablo 5.4 Dönüşlülük zamirlerinin hâl ekleriyle çekimlenişi	77
Tablo 5.5 İşaret zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımı	78
Tablo 5.6 Zamir kökenli (Birinci tip) şahıs ekleri	88
Tablo 5.7 İyelik kökenli (İkinci tip) şahıs ekleri	88
Tablo 5.8 Emir ekleri için olan (Üçüncü tip) şahıs ekleri	89
Tablo 5.9 Tasvir fiiller	103

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

DLT.	: Divân-u Lügat’it Türk
ET.	: Etimoloji
Far.	: Farsça
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire

1. GİRİŞ

‘Özbek’ terimi TDK’ye göre ‘Özbekistan Cumhuriyeti’nde yaşayan Türk halkı ve bu halkın soyundan olan kimse’ anlamına gelmektedir (URL-5, 2024). Özbek adı hakkında birçok etnolojik görüş bulunmaktadır. Ancak bu görüşlerin çoğu Özbek adının Cengiz Han’ın soyundan gelen Altın Orda Devleti’nin hükümdarı Özbek Han’a dayandırmaktadır. 13-14. yüzyıllarda yaşayan; Cüveyni, Raşidüddin, Hamidullah Gaznevi gibi tarihçiler eserlerinde ‘Özbek’ adını etnik bir terim olarak kullanmıştır (Hasanov, 2005). ‘Ebu’l Gazi Bahadır Han kaleme aldığı Şecere-i Türk adlı eserinde Özbek Han’dan önce ‘Özbek’ adına rastlamadığını belirtmiştir (Buran ve Alkaya, 2014). Özbek Han’ın 1313-1340 yıllarında hüküm sürmesinden sonra halk, ‘Özbek’ adı ile anılmaya başlamıştır (Açıkgöz, 1990).

‘Özbek’ adının kökeni hakkında birçok görüş bulunmaktadır. Vambéry ‘Özbek’ adının, öz (kendi) ve bek (bey) kelimelerinin birleşmesiyle oluştuğunu söylerken, Denis Sinor, ‘Özbek’ adının Oğuz ve Bek kelimelerinin birleşimiyle oluştuğunu savunur. Hasan Eren ise bu görüşlerden farklı olarak ‘Özbek’ adının tınıbek, canıbek örneklerine benzer şekilde özü sağlam anlamında özü+berk kelimelerinden oluştuğunu belirtmektedir (Gültekin vd., 2019).

1.1 Özbek Türkleri

Uluğ Türkistan’ın merkezi konumunda yer alan Özbekistan, geçmişten bugüne birçok medeniyetin önemli bir parçası olmuştur. Özbek Türkleri; Karluk, Kıpçak ve Oğuz kavimlerinin birleşmesiyle meydana gelmiş ve bu birleşmeyle zengin bir kültür, dil ve edebiyata sahip olmuşlardır. Karluk grubu içinde değerlendirilen Özbekler, Türk kökenlidirler ve birden fazla Türk boyunu içerisinde barındırırlar (Koraş vd., 2019).

Özbekistan’ın tarih sahnesine çıkışı Cengiz Han’ın soyundan gelen Altın Orda Devleti’nin hükümdarı Özbek Han’a dayanmaktadır. Timur; Altın Orda, Harezm, Doğu Türkistan üzerine seferler yaparak tüm Deşt-i Kıpçak ülkesini ele geçirmiş, Timur’un hakimiyetiyle birlikte başkent Semerkant olmuş ve burası önemli bilim, kültür merkezi hâline gelmiştir. Timur’un ölümünden sonraki devirlerde yaşanan iç

karışıklıklarından faydalanan Cengiz Han'ın torunu Ebu'l-Hayr Han 1428'de bağımsızlığını ilan ederek devlete dedesi Özbek Han'ın adını vermiştir (Buran ve Alkaya, 2014). Ebu'l Hayr Han'ın torunu Şeybani Han (1500-1510) döneminde devlet, en parlak ve siyasi bakımdan en başarılı dönemini yaşamıştır. Özbek Türklerinin toparlanmaya başladığı sıralarda, bu kez de kendi aralarında bölünmeler başlamıştır. Bir kısmı Yamud Türkmenleri (Harezmi Hanlığı'nı) devam ettirmişlerdir. Bir süre devam eden taht kavgaları, Osmanlı Türklerinin arabuluculuğuyla kesilmiştir (Buran ve Alkaya, 2014).

17. yüzyılın sonlarına doğru Türkistan'daki barış ortamı Kalmukların ve Jungarların; 18. yüzyıldan başlayarak da Rusların saldırılarıyla ortadan kalkmıştır. Rusların 1876'da Hokand, 1785'te Buhara hanlıklarına son vermesiyle Türkistan, Rusların hakimiyetine girmiştir (Boz, 2021). 19. yüzyılda ise Ruslar Türkistan'ın çeşitli bölgelerinde yeni şehirler kurmuştur. Rusya, Hokand Hanlığı'nın varlığına 1876'da son vermiş olmasına rağmen Buhara ve Hive'nin küçük bir toprak parçası olarak kalmasına müsaade etmiş ve böylece Hive'de 1920'de hanlığın kaldırılmasından sonra 1924 yılına kadar sürecektir olan Harizm Halk Cumhuriyeti kurulmuştur (URL-2, 2025). Sonrasında Ruslar yaptıkları düzenlemeler sırasında Türkistan topraklarını etnik ayrıştırmalarla bölmüştür. 1924 yılında Ruslar, Basmacılık hareketi bastırılmasından sonra tehdit olarak görülen Ceditçileri yok etmiş, sistemi eleştiren ve tehlikeli görülen bilim, fikir adamları hapse atılmıştır. 1929 yılı itibariyle ceditçilik hareketi sonra erdirilmiş ve Sovyet ideolojisine yönelik başlamıştır (Buran, 2016). Nihayet 26 Aralık 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla 1 Eylül 1991'de Özbekistan bağımsızlığına kavuşmuştur (Boz, 2021).

Özbekistan'ın hukuki ve demokratik bir devlet kurma yolundaki mücadelesi, öncelikle siyasi reformların gerçekleştirilmesinde kendini göstermiştir. Özbekistan, 20. yüzyılın son on yılında bağımsızlık kazanarak kendine özgü bir kalkınma yolunu seçmiştir. Bağımsız bir egemen devlet olarak ilan edilen Özbekistan Cumhuriyeti, bağımsız iç ve dış politika izlemeyi, tüm vatandaşlarının çıkarlarını korumayı, onlara hak ve özgürlük güvencesi sunmayı ve ayrıca halkın refahını artırmayı kendine hedef olarak koymuştur.

Bağımsızlık yıllarında gerçekleştirilen reformlar, özellikle de siyasi reformlar yönetim ve idare organlarında idari-emir komuta sisteminin sona ermesine zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte devlet iktidarının ulusal, hukuki ve demokratik temelleri oluşturulmaya başlanmıştır. Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası, devlet iktidarının kuruluşuna ilişkin temel ilkeleri açıkça belirlemiştir (Rahmonova, 2005).

1.2 Özbek Türkçesi

Özbek Türkçesi, ana hatlarıyla Çağataycanın devamı niteliğindedir (Öztürk, 2016). Özbek Türkçesi, Türk yazı dilinin Güney-doğu grubunda bulunur ve ses özelliklerine göre yakın lehçe grupları arasından tağlığ grubunda yer almaktadır. Aynı zamanda bu gruba Karluk grubu da denilir. Özbek Türkçesinin Türk dili içerisindeki yerini belirlemede N.A. Baskakov, S. E. Malov, A. N. Samoyloviç, A. M. Şerbak, A. Usmanov gibi Türkologların birbirine yakın tasnif çalışmaları mevcuttur (Yıldırım, 2020).

Özbek Türkçesi Karluk diyalektine dayanmaktadır. Diğer diyalektler ile birlikte Özbek Türkçesi'nin diyalektleri üç gruba ayrılır. Bu diyalektler ve konuşulduğu bölgeler şu şekildedir;

- I. Karluk Grubu: Taşkent, Semerkant, Fergana, Buhara, Kaşkaderya
- II. Kıpçak Grubu: Karakalpakistan, Surhenderya, Semerkant, Cizzah, Nevai
- III. Oğuz Grubu: Karakalpakistan'ın Harezmi bölgesi ve Türkmenistan'ın Taşoğuz (Ercilasun, 2007).

1930 yılına kadar Arap alfabesi kullanan Özbekler, 1929 yılında toplanan I. Türkoloji Kurultayı kararı ile 1930 yılında Latin alfabesine geçiş yapmışlar ve 11 yıl boyunca bu alfabeyi kullanmışlardır. Sovyetler Birliği'nin uygulamış olduğu dil politikaları sonucunda Türk Dünyasında yaşayan Türkler Rus-Kiril alfabesi esasında yeni alfabeyle geçiş yapmışlardır. Özbekistan SSC Meclisi 1940 yılında toplanarak 'Özbek alfabesini Latinleştirilmiş alfabadan, Kiril alfabesinde uyarlanmış yeni bir Özbek alfabesine geçirilmesi hakkındaki kanun' kabul edilerek 35 harften oluşan bir alfabe

geliştirilmiştir (Akpınar ve Ağca, 2019). Özbekistan, 1991 yılında bağımsızlığa kavuşmasıyla birlikte alfabe değişimi gündeme gelerek 1993 yılından 2005 yılına kadar aşamalı olarak Latin alfabesine geçiş kabul edilmiş ve 1 Ocak 2023 yılında Özbekistan resmi olarak Latin alfabesine geçiş yapmıştır (URL-6, 2025).

1.3 Çağdaş Özbek Edebiyatı

Klasik edebiyat, içerisinde Ali Şir Nevai, Babür, Yakini, Harezmi, Lütfi gibi şairleri ve aynı zamanda Ahmet Yesevi, Sufi Allahyar gibi mutasavvıfları yetiştiren Özbeklerin çağdaş edebiyatları 19 ve 20. yüzyıl Orta Asya Türklüğü ile Osmanlı edebiyatındaki gelişmelerle paralel bir şekilde meydana gelmiştir (Kolcu, 2010). Özbek Türkleri, Karahanlı ve Çağatay edebiyatlarını tarihi bir seyir içerisinde izleyerek 20. yüzyıldan itibaren yeni bir Özbek edebiyatı ortaya koymuşlardır (Buran ve Alkaya, 2014).

Yeni Özbek Edebiyatı, Eski Özbek edebiyatının bitişiyle başlar:

- I- Kadim Yedigârlıklar Devri (13. Yüzyıl sonlarına kadar- Ortak Türkistan Edebiyatı)
- II- Eski Özbek Edebiyatı (14. yüzyıldan 19. yüzyıl sonlarına kadar)
- III- Yeni Özbek Edebiyatı (19. Yüzyıl sonları 20. Yüzyıl başları)
 - a. Milli Uyanış (Marifetçilik) Devri
 - b. Cedid Devri
 - c. Sovyet Devri
 - d. Müstakilik (Bağımsızlık) Devri (Üşenmez, 2013)

“Milli Uyanış Devri” Yeni Özbek Edebiyatı’nın ilk dönemini kapsamaktadır ve Mukimi Furkat, Zevki, Avez Otar Dilşad Berna, Anber Hatun, Kâmil, Ahmed Daniş

gibi isimleri dahil etmektedir. Bu devir dil ve edebiyat ürünlerinde halka yöneliş, sade dil ve edebi bir anlatım görülmektedir. Bu dönemde ilim ve marifetin ön plana çıkmasıyla, halkın günlük yaşantısı ve sıradan insanlar roman, hikâye gibi türlerde başkahraman olmuş, yazı dili konuşma diline yaklaşmış, sıradan insanlar gerçekçi bir şekilde edebî eserlerde yansıtılmıştır (Üşenmez, 2012).

İsmail Gaspıralı'nın 19. yüzyıldan itibaren başlatmış olduğu “Dilde, işte, fikirde birlik” prensibine dayanan milliyetçi çalışmaları Türkistan'da büyük yankı uyandırmış, 1900 yılında Münevver Kari tarafından Semerkant'ta Usul-i Cedid mektebi açılmıştır. Çarlığın baskılarına rağmen bu okullar Semerkant'la kalmayıp; Taşkent, Buhara ve Fergana'da da yeni usulde eğitim veren okullar açılmıştır (Karakaş, 2012). Toplumu uyandırmayı amaçlayan bu hareketle birlikte “Cedid Devri” ortaya çıkmıştır. Ceditçiler yerel halkın milli ve siyasi bilincini tek bir fikir etrafında yükselmesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır (A'zamoxo'jayeve ve Abdullayev, 2005).

Toplumun devrimci yöntemlerle değil, reformcu yaklaşımlarla geliştirilmesini temel hedef olarak benimseyen; halkın bilinçlendirilmesi, toplumsal koşulların iyileştirilmesi, bilim ve kültürle tanıştırılması, mutluluk ve refaha erişiminin sağlanması yönünde önemli katkılar sunan Munavvar Kari, Abdulla Avloniy, Mirmuhsin Shermuhammedov, Mahmudhoca Behbudiy, Hoca Muin, Abdurauf Fitrat, Sadridin Ayniy, Fayzulla Hocayev, Komil Horazmiy, Bobo Ohun Salimov, Hamza Hakimozoda Niyorziy, Sufizoda, İshokhan İbrat, Abdulkodir Şokuriy, Mirzo Abdulvohid Munziy, Saidahmad Sıddikiy, İsmatulla Rahmatullayev, Abdulla Kadiriyye ve Çolpon gibi Ceditçi aydınlar, bu düşüncelerini ilk olarak 1906 yılında yayımlamaya başladıkları *Taraqqiyyot* gazetesi aracılığıyla kamuoyuna duyurmuş; ardından *Hurshid*, *Shuhrat*, *Samarkand*, *Hurriyat*, *Buxoroi Sharif*, *Turon* gibi gazeteler ve *Oynoma* dergisiyle çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Yoriyev, 2006).

Cedid devrinde, modern Özbek dilinin temellerinin atılmasıyla birlikte, Özbek edebiyatında roman, hikâye, drama ve tiyatro gibi birçok edebî tür gelişmeye ve şekillenmeye başlamıştır. Basın-yayın faaliyetlerinin artması ve dergilerin sürekli yayın yapması, yazarların kalemlerini güçlendirmiştir. Özellikle kullanılan dilin

Özbekçe olması anlama ve anlaşılmayı kolaylaştırmıştır. Bu yüzden milli bir dil ve edebiyattan bahsedebileceğimiz dönem, Cedit dönemidir (Üşenmez, 2013).

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulmasıyla Sovyet ideolojisi doğrultusunda 'Sovyet Devri' adı altında yeni bir edebî sürece girilmiştir. 1930'lardan itibaren yoğunlaşan Ruslaştırma politikaları sonucunda aydın kesim sürgün ve katliamlarla yok edilmeye çalışılmış, milliyetçi duygular yok edilmiş, Türk topluluklarına Sovyet kültür ve eğitimi dayatılmış ve yine Türk toplulukları arasındaki alfabetik farklılıklar meydana getirilmiştir. Sovyetler, edebiyatı propaganda aracı olarak görerek, edebî muhite baskı uygulamış ve Sovyet çıkarında eserler kaleme almalarını sağlamıştır (URL-1, 2025).

1956'da Kruşçev'in yumuşama politikası ve sonrasında, Leonid Brejnev'in durgunluk dönemini izlemesiyle yazar ve şairlerin üzerindeki baskılar hafiflemiştir. Bu dönemdeki yazar ve şairler mevcut ideolojinin boyunduruğundan kurtulmuşlardır (Kolcu, 2010).

1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Özbekistan, yeni bir edebî sürece girmiştir. Yaşanan siyasi ve sosyal değişiklikler edebiyatı da etkilemiş bu neticede, millilik unsurları ön plana çıkarak, yazılan eserlerde ana dile önem verilmeye başlanmış ve Özbek edebiyatına yeni temalar girmiştir. Bağımsızlık (Müstaqilik) dönemi başlıca sanatçıları; Zebo Mirzo, Halima Hudayberdiyeva, Hosiyat Babamuradova, Farida Afroz, Rauf Parfi, Hurşit Devran, Usman Azim, Abdulla Aripov'dur. Bağımsızlık sonrası kadın şairlerin sayısı artmış ve edebiyatın siyasi bir araç olmaktan çıkmasıyla fikirlerin özgürce ifade edildiği eserler kaleme alınmıştır (Söylemez ve Azap, 2018).

1.4 Araştırmada Kullanılan Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, Zebo Mirzo'nun farklı dönemlerde kaleme aldığı şiirlerinden seçilen 80 şiirin dil ve üslup yönünden incelenmesine dayanmaktadır. Seçilen şiirlerin tamamı şairin Özbek Kiril alfabesiyle yazılmış *Ishq* ve *Nur Kukunlari* adlı şiir kitaplarından alınmıştır. Şiirlerin seçiminde hem içerik çeşitliliği hem de şairin şiir dili üzerindeki gelişimi göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada kullanılan materyal, şairin gençlik ve olgunluk dönemlerinde kaleme aldığı şiirlerden oluşmaktadır. Bu tercih,

şairin şiir dilinde ve üslubunda zamanla meydana gelen değişimleri gözlemlemeye imkân tanımıştır. Aynı zamanda, seçilen şiirlerin tematik çeşitliliği de dikkate alınmış; böylece şairin şiir evrenindeki farklı duygu ve düşünce alanlarını temsil eden metinler üzerinden kapsamlı bir çözümleme yapılması amaçlanmıştır.

Şiirlerin önce transkripsiyonları hazırlanmış, ardından anlam bütünlüğü ve şiirsel yapı korunarak Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Her şiir ve şiir mısraları numaralandırılmış böylece analiz ve alıntı yapılan bölümlerin kolaylıkla tespit edilebilmesi amaçlanmıştır. Bu yöntem, özellikle örneklerle ulaşmayı kolaylaştırmış ve şiirlerin sistemli bir şekilde incelenmesine imkân tanımıştır.

Şiirlerde kullanılan kelimelerin ve yapıların daha sağlıklı değerlendirilebilmesi amacıyla, ek kısmında Özbek Kiril alfabesinden Özbek Latin alfabesine çevrimi gösteren bir transkripsiyon tablosuna yer verilmiştir. Böylece hem araştırmacının hem de okurun metni doğru anlamlandırması kolaylaştırılmış, dilsel çözümlemelerin teknik temeli güçlendirilmiştir.

Dil ve üslup çözümlemelerinde morfolojik, fonetik ve semantik açılardan değerlendirme yapılmıştır. Şiirlerde doğrudan örneği bulunmayan dil bilgisel unsurlar (örneğin, metinlerde yer almayan belirli zaman kipleri veya biçimsel yapılar) çalışmaya dâhil edilmemiştir. Böylece araştırmanın nesnelliği korunmuş, çıkarımlar doğrudan şiirlere dayandırılarak yapılmıştır. Ayrıca söz sanatları (teşbih, mecaz, telmih, istiare vb.) da incelenmiş; Zebo Mirzo'nun şiirsel anlatımını güçlendiren üslup unsurları belirlenmiştir.

Çalışmada terminoloji, gramer yapısı ve Özbek Türkçesine dair genel dil bilgisi açısından *Hüseyin Yıldırım'ın 'Özbek Türkçesi Dil Bilgisi – Alistirmalar – Konuşma-Metinler' adlı eseri* temel kaynak olarak kullanılmıştır. Bu eser sayesinde şiirlerin hem biçim hem de anlam yönünden doğru yorumlanması mümkün olmuştur. Metin çözümlemelerinde betimleyici ve çözümleyici yöntem bir arada kullanılmış, şiirlerde dikkat çeken yapılar tematik ve yapısal gruplara ayrılarak örneklendirilmiştir. Böylece Zebo Mirzo'nun şiirlerinde kullandığı dilin hem bireysel hem de toplumsal bağlamdaki özellikleri detaylı bir biçimde ortaya konmuştur.

2. ZEBO MİRZO'NUN HAYATI

Zebo Mirzo, 15 Aralık 1964'te Kaşkaderya vilayetinin Kitab ilçesine bağlı Beşterak köyünde doğmuştur. Mirzo, Taşkent Devlet Üniversitesi'nde Özbek Filolojisi bölümünü tamamlamıştır (URL-4, 2025).

Zebo Mirzo, 1987-1991 yılları arasında Taşkent Devlet Sanat Enstitüsü'nde öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra ise Cumhuriyet Halk Sanatları ve Kültür-Eğitim İşleri Bakanlığı'na bağlı Cumhuriyet Merkezi'nde editörlük yapmıştır. Mirzo, 1991-1995 yılları arasında Özbekistan Cumhuriyeti Kültür İşleri'nde çeşitli görevlerde bulunmuş, 1995-1999 yılları arasında 'Yozhvchi' Yayınevi'nin başkanlığını yürütmüş, 1999-2006 yılları arasında ise 'Yoshlar' radyo kanalında editör olarak çalışmıştır. 2006 yılından bu yana ise Özbekistan TV kanalında kıdemli editör olarak görev yapmaktadır.

Zebo Mirzo'nun 'Gecenin Kraliçesi' başlıklı ilk şiir kitabı 1990 yılında yayımlanmıştır. Daha sonra şairin 'Ajr' (1997), 'Işık Tozu' (2004), 'Ishq' (2012) gibi şiir kitapları yayımlanmıştır. Zebo Mirzo aynı zamanda 'Renkli Dünya', 'Yaratıcılık Okulu', 'Sizin ve Sizin İçin' gibi görsel sanat, kültür, edebiyat temsilcilerinin yaşamı ve yaratıcılığı hakkında bir dizi eğitim programının da yazarıdır (URL-7, 2025).

Zebo Mirzo'nun şiirleri, çağdaş Özbek şiirinin dikkate değer örnekleri arasında yer alır. Şairin eserlerinde en çok ön plana çıkan temalardan biri aşk olup, bu aşk sıradan bir sevgi anlayışından ziyade ilahi aşka yakın bir boyutta ele alınmaktadır. Mirzo'nun şiirlerindeki lirik özne, aşkı yalnızca beşerî bir duygu olarak değil, aynı zamanda Tanrı'nın bir lütfu olarak değerlendirilir. Bu bağlamda lirik kahraman, aşk aracılığıyla Allah'a yönelmekte, O'ndan mağfiret talep etmekte ve ilahi rahmete sığınmaktadır. Şairin kullandığı metaforlar ise lirik öznenin iç dünyasını, duygusal yoğunluğunu ve manevi arayışını ifade etmede önemli bir işlev üstlenir (Omonova, 2023). Onun aşka yönelmiş dünyası okuyucuyu tamamen kendine hayran bırakır. Ana temadan yola çıkarak Mirzo'nun; Yaratan'a, vatana, ana-babaya ve toprağa olan sevgisi ortaya çıkar. Şair, sevgisini çeşitli şiirsel imgeler ve sanatsal tasvirlerle ifade etmeye çalışır. Sonuç olarak, her bir şiirinde beklenmedik metaforlarla, sembollerle dolu bir dünya meydana

gelir. Okuyucu semboller dilini, imgelerin özünü doğru bir şekilde anlayabildiğinde, bu dünyanın bir başka sırrını da kavramış gibi olur (Inomjonovna, 2023).

3. ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİNDE MUHTEVA

Zebo Mirzo'nun şiirleri tema ve konularına göre, *Aşk ve Sevgi Şiirleri*, *Ayrılık*, *Yalnızlık ve Yabancılaşma*, *Özlem*, *Varoluşsal Arayışlar ve İlahi Aşk*, *Doğa Şiirleri* başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Aşk ve Sevgi: Onamga (1), *** (2), Ishq (4), *** (7), Olovdaraxt (13), Qahr (14), Iltijo (16), 'Munir Lahzalar'dan Keyin (22), Azizim (35), Kelasan...(40), Kecha (43), Ko'zlarimni Yumib Ichaman (44), Dor (45), Bu Tun (47), Layloga... (55), Umrinni O'tkinchi Saboga Berdim (60), Tush (64), Turnalarning Izi Qoldi Ko'k Yüzida (65), Daraxtlarga Tushdi Alanga (66), Bu Sokin Bog'larda Tanho Bog'larda (68), Nur Kukunlari (74), Isming Yuraginga Urilgan Xanjar (75), Ey Mening Umrinni Barbod Qilgan Ishq (77), Tong Kipringidagi Bir Tomchi Shabnam (79), Qo'limda Qo'llaring Shiviri (80)

Ayrılık: *** (9), Sening G'olibling (11), *** (15), *** (25), Topmasimdan Toki O'limni (51), Tamom... (52), Endi Kech (58), Oy Sinadi Asta Xo'rsinib (67), Mayli Ketgil (73)

Yalnızlık ve Yabancılaşma: Yolg'izliq (5), U Ishq Edi (21), Ertak (24), Men... (29), Usiz Endi Umrin Qorong'u (36), O'sha Oqshom O'zgacha Edi (46), Ko'zim Tushsa Kuyadi Oftob (50), Qora Yig'i (54), Sog'inish... (62), Ruyaga Iltijo (63), O'kinch (71), Maktub (72)

Özlem: Intiqlik (3), Qora Nur (12), *** (17), Kumush Bilan Suhbat (19), *** (20), Yoq (32), Sahrolar Bog'rida Adashgan (33), Sizga (39), Yuraginga Bosib Uxlasam (41), Sog'inch Xanjari (42), Sizni Tushlarimda Ko'rsam Sig'insam (49), Na Umrinda Bahor (56), Ovozingi... (57)

Varoluşsal Arayışlar ve İlahi Aşk: Tungi Semerkand (8), Tashrif (10), Ortimda (26), Taxayyul (27), Xudoning Toshi (30), Sizif (31), Qavs Bog'larida Tun Tushayotir (34), Uzoq Kutdim Nimani Buncha (53), Sening Isming Muqaddas Oyat (59), Osiya (61),

Nagohon Jiringlar Telefon (70), Nimaga Sevdirding Uni Xudoyim (76), Nigohingni O'pib Uyg'onar Olam (78)

Doğa: Saraton (6), ***(18), To'g Manzaralari (23), Adashgan Farishta (28), Nigoh (37), Alla Sog'inchi (38)

3.1 Aşk, Sevgi Şiirleri

Zebo Mirzo şiiri, Allah ile insan kalbi arasındaki bir sır ve kalbinden dökülen mısralar olarak görmüştür. Onun, ilham ve tutkuyla kaleme aldığı şiirleri sembol ve simgelerin dilidir. Kullandığı imge ve metaforlar ise şiirinin kalbidir. Mirzo kaleme aldığı şiirleriyle acılarını yaşamış ve aşkını kelimelere, mısralara, sığdırmıştır. Şair, şiir yazmayı acılarından kurtuluş ve şiiri ruhun özgürlüğü olarak nitelendirmiştir. O, insani duygulardan hareketle ortaya çıkan şiirlerini doğanın ruhuyla zenginleştirmiştir. Aşk mısraları doğayla bütünleşerek bir araya gelmiştir. Bu yüzden şairin şiirleri okurun gözle değil kalple okumasını gerektirir. Sanki şair hayatı boyunca tek bir şiir yazıyormuş gibi görülür. Her aşk şiiri bir önceki şiirinin devamı gibidir. Bu bağlamda Zebo Mirzo'nun aşk temalı şiirleri şunlardır; *Onamga* (1), *** (2), *Ishq* (4), *** (7), *Olovdaraxt* (13), *Qahr* (14), *Iltijo* (16), *'Munir Lahzalar'dan Keyin* (22), *Azizim* (35), *Kelasan...*(40), *Kecha* (43), *Ko'zlarimni Yumib Ichaman* (44), *Dor* (45), *Bu Tun* (47), *Layloga...* (55), *Umrinni O'tkinchi Saboga Berdim* (60), *Tush* (64), *Turnalarning Izi Qoldi Ko'k Yüzida* (65), *Daraxtlarga Tushdi Alanga* (66), *Bu Sokin Bog'larda Tanho Bog'larda* (68), *Nur Kukunlari* (74), *Isming Yuragimga Urilgan Xanjar* (75), *Ey Mening Umrinni Barbod Qilgan Ishq* (77), *Tong Kipringidagi Bir Tomchi Shabnam* (79), *Qo'limda Qo'llaring Shiviri* (80)

Onamga (1) şiirinde şair; annesine olan sevgisini, annesinin çocuklarına gösterdiği şefkat ve merhameti heyecanlı ve dokunaklı bir dille aktarmıştır.

<i>Oq sochlari oppoq tun uning,</i>	<i>Ak saçları beyaz gece gibidir onun,</i>
<i>Umri halol ishqqa bayroqdir.</i>	<i>Ömrü helal aşkın bayrağıdır.</i>
<i>Oh, yuzlari dunyoi dunning</i>	<i>Ah, yüzü dünya üzerindeki,</i>
<i>Go'zalidan chiroyliroqdir.</i>	<i>Güzelden daha güzeldir.</i>
<i>(Ishq, 1)</i>	

Şair annesine ne kadar düşkün olsa da annesini ihmal eder ve bu yanlış davranışını kınar. Mirzo, annesinin sevgisine layık olmaya çalıştığını fakat kendini annesinin tırnağı bile olmaya layık görmediğini anlatır.

<i>Oh, onam-a, sizni unutdim.</i>	<i>Ah! Annem, sizi unuttum.</i>
<i>Qaldirg'ochlar mendan yaxshiroq,</i>	<i>Kırlangıçlar benden daha iyi,</i>
<i>Baxt to'kadi hur quchog'iga.</i>	<i>Mutluluk saçtı peri kucığına.</i>
<i>Men ham uning tirnog'iman-y,</i>	<i>Ben de onun tırnağım,</i>
<i>Arzimayman, lek tirnog'iga!</i>	<i>Ancak tırnağına bile layık değilim,</i>
<i>(Ishq, 1)</i>	

*** (2) numaralı başlıksız şiirinde Mirzo, karşılıksız aşkının acısını ve çaresizliğini şiirin her dizesinde hissettirir. Sevgisinin karşılıksız olması ile oluşan içsel çatışma, şiire derin ve yoğun bir anlam katar.

<i>Ishq edi – Quyoshning tosh uzra yo'li.</i>	<i>Aşk idi – Güneşin taş üzerindeki yolu.</i>
<i>(Ishq, 2)</i>	

Bu şiirde şairin, karşılıksız aşkının kalbindeki etkisiyle meydana gelen durum ve buna rağmen sevgisinin izleriyle güneş gibi yeniden doğabileceği inancı anlatılır. Karşılıksız olan aşkına karşılık şair, kendisini sonbaharda dökülen yaprağa ve eriyen muma benzetir. Şairin kendisini sonbaharda dökülen yaprağa benzetmesi hüznünün daim olduğunu, eriyen muma benzetmesi ise yaşadığı hüznle kendisinin, içsel bir çatışma içerisinde olduğunu anlatır.

<i>Bir xazon bargchalik</i>	<i>Bir sonbahar yaprağı kadar</i>
<i>sevilganmasman...</i>	<i>sevilmiyorum...</i>
<i>Bilaman, u menga taqdir etmagan,</i>	<i>Biliyorum, o bana kismet değil,</i>
<i>Umidlar haqqiga umrimni qo'ydim.</i>	<i>Ümitler uğruna ömrümü verdim.</i>
<i>O'z bag'rini o'ygan shamday alamli</i>	<i>Kendi göğsünü oyan mum gibi acıyla,</i>
<i>Jimgina yondim-u, jimgina kuydim.</i>	<i>Sessizce yandım, sessizce yandım</i>
<i>(Ishq, 2)</i>	

Şiirinin son dizelerinde şair Tanrı'ya; aşkı yüzünden acılar çektiğini, sevgisinin gerçekliğini ve büyüklüğünü gözyaşlarıyla dile getirir.

Ishq (4) şiirinde Mirzo, genel olarak inişli-çıkışlı hayatındaki içsel çatışmalarını anlatır. Mirzo, içsel mücadelelerine rağmen hayattaki umut ve güzellikleri bulmuş, aşk ve yaşama dair derin duygularını bu şiirine yansıtır.

<i>Hayot qanday go'zal,</i>	<i>Hayat nasıl güzel,</i>
<i>Yashash qanday baxt,</i>	<i>Yaşamak nasıl hoş</i>
<i>(Ishq, 4)</i>	

Hayatın güzelliği ve mutluluğunu dile getirerek şiire başlayan şair sonraki mısralarda zorluklara karşı olan mücadelesini anlatır. Hatalarından ders almamış günahkâr insanları eleştirir ve kendisi için Allah'tan bağışlanma diler.

<i>Boshingga kelganda qiyamat kuni</i>	<i>Kiyamet günü başına geldiğinde</i>
<i>Hech qachon tavba deb egilmagansan,</i>	<i>Hiçbir zaman pişmanlıkla eğilmedin,</i>
<i>Seni qo'rqitmagan xatolar xuni.</i>	<i>Seni nasıl korkutmadı hataların?</i>
<i>Qilichga yarashar qilichday yashash,</i>	<i>Kılıca yakışır, kılıç gibi yaşamak,</i>
<i>Men to'g'ri holimdan bir ma'ni uqdim.</i>	<i>Ben doğru duruşumdan bir anlam çıkardım.</i>
<i>Yashashdan qo'rqmadim, ey ahli</i>	<i>Yaşamaktan korkmadım, ey kötü</i>
<i>g'araz,</i>	<i>insanlar,</i>
<i>Qo'rqsam, sizdan emas,</i>	<i>Korkum sizden değil,</i>
<i>Xudodan qo'rqdim!</i>	<i>Allah'tan korktum!</i>
<i>(Ishq,4)</i>	

Kalbi aşka düşen şair bu duygudan kurtuluş yolu arar. Ancak sevginin getirdiği mutlulukla yaşama sevincini tekrar kazanır. Son mısralarda ise şair şiire nasıl başladıysa aynı şekilde tekrar ederek bitirmiştir. Bu sayede söylemek istediği düşüncüyü tekrar ederek şiirinin etkili gücünü ve çekiciliğini arttırmıştır.

Olovdaraxt (13) adlı şiirinde Mirzo, imge ve metaforları etkin bir şekilde kullanır. Mısralarında aşığına, hislerini açıkça anlatmayarak bir kadının aşkının inceliklerini imgelerle dile getirir (alev denizi, ağaç, çiçek). İçsel duygularını doğanın güzellikleriyle bağdaştıran şair, doğa unsurlarını kullanarak duygularının boyutunu dile getirmiştir.

<i>Maysalar titro'gi kirar jonimga,</i>	<i>Maysalar titriyor ruhumda,</i>
<i>Chayqalar ko'ksimda</i>	<i>Heyecanlı göğsümde</i>
<i>Olov dengizi...</i>	<i>Bir alev denizi...</i>
<i>(Ishq, 13)</i>	

Şair, heyecanını ve coşkulu duygularını, çiçeklerin ruhunda titremesi ve göğsünde alev denizinin çalkalanması şeklinde imgeler. Heyecanı ve aşkının sarhoşluğundan dolayı şair yine metafor kullanarak kimliğini sorgulayan içsel bir yolculuğa çıkar.

<i>Men qanday daraxtman,</i>	<i>Ben nasıl bir ağacım,</i>
<i>Men kimman o 'zi?</i>	<i>Ben kimim?</i>
<i>(Ishq, 13)</i>	

Şiirinin sonunda saklı kalan duygularının uyanmasından korkan şair, yine imge ve metafor kullanarak şiirde derin bir duygusal etki yaratır.

<i>O'zim ham hatto</i>	<i>Kendim bile</i>
<i>Qo'rqaman olovning</i>	<i>Korkuyorum ateşten</i>
<i>Oyg'onoshidan!</i>	<i>Uyanmaktan!</i>
<i>(Ishq, 13)</i>	

Qahr (14) şiirinde Mirzo, yine içsel bir çatışma hâlinindedir. Aşığına karşı duyduğu öfke, aşk ve kırgınlık şairi acılar içerisinde bırakır. Şiirde, sevgilisiz geçen ömrünün anlamsız olduğundan, ardından döktüğü gözyaşlarından şikayetçi olduğundan bahseder.

<i>Garchand sening yodingsiz o'tgan</i>	<i>Hatıran olmadan geçip gitmesine</i>
	<i>rağmen</i>
<i>Umrinni hech umr demasman.</i>	<i>Ömrüme, hiç ömür demeyeceğim.</i>
<i>Lekin yig'lab, ortingdan ketgan</i>	<i>Ve ağlayarak ardından giden,</i>
<i>Ko'ngilimdan ham rozi emasman!</i>	<i>Gönlümden hiç razı değilim!</i>
<i>(Ishq,14)</i>	

Genel olarak bu şiirde kavuşamayan bir âşık ve bu takıntılı aşığın çektiği acılardan bahsedilir. Hissedilen derin bir acı, aşk ve öfke şaire bu dizeleri yazdırmıştır. Şairin aşkının verdiği duygusal yaralar ve bu yaraların acısı şairi mücadele içerisinde olması gerektiğini gösterir.

<i>Yolvorsang-da qodir Xudoga,</i>	<i>Yalvarsan da kadir Allah'a,</i>
<i>Tushlaringga kirmasman qaytib!</i>	<i>Düşlerine geri dönmeyeceğim!</i>
<i>(Ishq, 14)</i>	

Itijo (16) şiirinde Mirzo, sevdiği kişiye gecelerini ve günlerini adar. Şiirde şairin aşkına olan bağlılığı, tutkusu ve arzusu imgelenir. Şairin gökyüzünden yürüyerek gelmesi, bekleyiş içinde olması, aşkın ışığının yüreğine akması ve aşkı bilmeyenlerin karanlıklar içinde kalarak anlayamaması ancak bunu aşkı tadanların kendisini anlayacağını belirtir.

<i>Osmonlardan</i>	<i>Gökyüzünden</i>
<i>Yurib kelaman!</i>	<i>Yürüyerek geliyorum!</i>
<i>Ishq yog'dudir yurakka oqqan,</i>	<i>Aşkın ışıdır yüreğime akan,</i>
<i>Qaydan bilsin</i>	<i>Nereden bilsin</i>
<i>zulmat sochganlar?</i>	<i>bu karanlığı saçanlar?</i>
<i>Bizni anglar,</i>	<i>Bizi anlar,</i>
<i>Bizni ko'rarlar</i>	<i>Bizi görürler,</i>
<i>Ko'zni yumib,</i>	<i>Gözünü yumup,</i>
<i>Dilni ochganlar!</i>	<i>Kalbini açanlar!</i>
<i>(Ishq, 16)</i>	

Şair şiirinde, sevgilisinin varlığını hissetmek için yalvarır. Sevgilisine olan bağının ve ihtiyacının hiçbir zaman bitmemesini arzular. Sevgilisinin ismini sürekli duymak isteyen şair sevgisinin ne kadar büyük ve yoğun olduğunu vurgular. Bu durum, sevgilisine karşı duyduğu derin aşkı ve özlemi yansıtır.

<i>Bu dunyoda borligingni ayt,</i>	<i>Bu dünyada var olduğunu söyle,</i>
<i>Ismingni ayt</i>	<i>Adını söyle</i>
<i>Menga...</i>	<i>Bana...</i>
<i>Ismingni!...</i>	<i>Adını!...</i>
<i>(Isqh, 16)</i>	

'*Munir Lahzalar'dan Keyin (22)* adlı şiirde Mirzo, kardeşi Bobur'a hitap ederek hayatın ve aşkın zorluklarını, aynı zamanda yaşadıkları bu zorlukların kutsallığını anlatır. İlk dördlükte şair, aşk acısından dolayı yaşadığı hayal kırıklıklarını dile getirir. Sonrasında ise aşkın ilahi boyutunu ve bu boyutun yansıttığı durumun Tanrı'nın insanlara verdiği yüce bir duygu olduğunu vurgular. Şair, aşksız ve sevgisiz insanların

duygusuz olduğunu ancak sevgi ve aşkın kalbi canlandıran bir duygu olduğu anlatır. Akıtılan gözyaşlarının bile nimet olduğunu vurgulayan şair sevmenin, acı çekmenin insanı yücelttiğini ima eder. Şiirinde çeşitli mecazlara yer veren şair aşkı simgeler aracılığıyla anlatmaktadır.

<i>Dil erga adashib tushgan qushimidi?</i>	<i>Gönül dünyasında kaybolan bir kuş</i>
<i>Balki taqdirimiz aldagan, Bobur.</i>	<i>muyduk?</i>
<i>(Ishq, 22)</i>	<i>Yoksa kaderimiz mi aldattı bizi Bobur.</i>

Bu dizelerde şairin kendisini aşk dünyasında kaybolan bir kuşa benzetir bu durum aşkının karmaşıklığını anlatır. Kaderin aldatması ise feleğin oyunlarla dolu olduğunu betimler. Genel olarak yüceltilen bir duygu olarak görülen aşk, yaşamının zorluklarını ve güzelliklerini içerisinde taşır.

Azizim (35) isimli şiirde şair, ontolojik bir yalnızlık içerisinde. Şair, varoluşsal ilişkisini ve yalnızlığını doğayla sorgulayarak iç monolog tekniğini kullanır. Aynı zamanda şair, doğa-insan, imge-nesne vurgusunu güçlendiren birçok imge (çiçek, ağaç, su, rüzgâr, gökyüzü, nehir) kullanır. Bu imgeler şiiri estetik açıdan güçlendirir, dilin sade bir şekilde kullanılmasıyla da derin duygular, felsefi düşünceler okuyucuyu şairin içsel dünyasına çeker. Şairin varoluşsal çatışmaları, insan-doğa ilişkisini sorgulayarak yaşanan bu uyumsuzluğu içsel bir çatışma içerisinde sunar. Şair, imgeler kullanarak insanın manevi arayışını ve bu manevi arayışın yaşamında etkili olmasındaki zorlukları vurgular.

<i>Adirlar ortida shamol bo'lsaydik,</i>	<i>Tepelerin ardındaki rüzgâr olsaydık,</i>
<i>Ko'klarda ruhimiz qo'shilmidi?</i>	<i>Ruhumuz göklerde birleşir miydi?</i>
<i>Nechun mavjudmizu, nechun</i>	<i>Neden varız, neden yok oluyoruz?</i>
<i>yo'qdaymiz?</i>	<i>Parmakların ucunda neden bu hafif</i>
<i>Barmoqlar uchida nozik bir titroq?</i>	<i>titreme?</i>
<i>Nafaslar qo'shilib turganda,</i>	<i>Nefesler birleştiğinde</i>
<i>Nechun</i>	<i>Neden</i>
<i>Olovlar ichida jim kutib turmoq?</i>	<i>Alevler içinde sessizce bekliyoruz?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 35)</i>	

Bu şiiri aşk teması adı altında ele almamızın nedeni şiirde aşkın imkansızlığı ve aşkın insana yarattığı etkileri içsel bir çatışma hâlinde vermesinden kaynaklanmaktadır.

Kelasan... (40) şiiriyle şair, sevgisinin samimiliği ve bağlılığını anlatır. Şiirini iç monolog tekniği ile ele alan şair, sevgiliye olan aşk ve özlemi doğa imgeleriyle zenginleştirir. Şair sevgilinin varlığıyla mutlu olur. Ona karşı olan sevgisiyle beslenir. Şairin nesne imgeleri duygu dünyasındaki değişimi yansıtır. Güneş gibi parlayan ayna, gökyüzünün tellerinin şarkılar söylemesi, melek gibi yaşayan kalem dizeleriyle bu değişimi ele alır. Aşkın verdiği mutluluk aslında sevgiliye olan bekleyişi ve özlemi anlatır.

Kecha (43) şiirinde şair, aşk acısını, derin özlemini ve mutsuzluğunu ele alır. Şiirinde akıcı ve sade bir üslup kullanan şair, estetik hazı arttırmak için birçok imge ve simgelere (yağmur, kara sel, ateş, gökyüzü) yer vermiştir. Duygu dünyasına okuyucuyu iten şair, aşkın ve sevgisinin etkileyici gücünü, yoğunluğunu içsel bir şekilde betimler.

Ko'zlarimni Yumib Ichaman (44) adlı şiirinde Mirzo, aşk acısını anlatır. Âşık, sevgilisine duyduğu saplantılı aşkını kendi içerisinde doğurur öldürür ve bu döngü içerisinde kaybolur.

<i>Har nafasim bir ishq yaratar,</i>	<i>Her nefesim bir aşk yaratır,</i>
<i>Har nafasim bir isqqa qotil.</i>	<i>Her nefesim bir aşkın katilidir.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 44)</i>	

Şair duygu ve düşüncelerinde dili sade ve etkileyici bir şekilde kullanır. Melankoli dolu ruh hâli şairi duygusal imgeler kullanmaya iteler. Sevgiliye ulaşamamasıyla acılar içinde kıvranan şair, hayatın anlamını aşk olarak görür ve aşkının da karşılıksız olmasıyla varoluşsal sancılar içerisine girer.

<i>Qanotlarim charchadim, netay,</i>	<i>Kanatlarımı kırdım, ne edeyim,</i>
<i>Kelolmayman men ham botinib...</i>	<i>Gelemiyorum, ben çok yoruldum...</i>
<i>Alamlarim keskir tiyg'ini</i>	<i>Acılarımın keskin bıçağıyla</i>
<i>Sanchayapman yurakka, bilgin</i>	<i>Bıçaklıyorum kalbimi, biliyorsun</i>
<i>Ket o'chirib sevgi cho'g'ini.</i>	<i>Git söndür aşkının son küllerini.</i>
<i>Yo butunlay yondirib kelgin...</i>	<i>Ya da tamamen yak gitsin...</i>
<i>Sukunating – meni o'ldirar,</i>	<i>Sakinliğin, beni öldürür,</i>
<i>Sukunating – dilga botgan o'q.</i>	<i>Sakinliğin, kalbime batan bir ok.</i>
<i>Sen umringni menga bermaysan,</i>	<i>Sen hayatını bana vermiyorsun,</i>
<i>Mening sendan boshqa umrim yo'q...</i>	<i>Bilmiyorsun benim senden başka</i>
<i>(Nur Kukunlari, 44)</i>	<i>hayatım yok...</i>

Layloga... (55) adlı şiirinde Mirzo sade bir dille mecaz ve imgelerle dolu estetiği ön plana çıkaran bir şiir ele almıştır. Bu şiirde anlatılan ana konuda aşkın yüceliği ve içsel zenginlik yer alır. Lirik bir üslupla yazılan şiirin estetik yoğunluğu, şiirin hikâyeleştirilerek anlatılmasındadır. Şair, ihtiraslarını “Leyla” metaforuyla; sevgilinin güzelliğine karşı duyulan hayranlıklarını, yıldız, ay, gök, melek, bulut gibi göksel imgelerle vurgular.

<i>Kiprigini sal ko 'tarsa nigohining</i>	<i>Kirpiğini biraz kaldırsa bakışının</i>
<i>Sho 'lasida mingga yuzduz o 'chib ketar.</i>	<i>Işıltısında binlerce yıldız sönerdi.</i>
<i>Ovozining titrog 'iga bandi bo 'lib</i>	<i>Sesinin titremesine esir olup</i>
<i>Oy nurlari o 'par edi etagidan.</i>	<i>Ayın ışıkları öperdi eteklerinden.</i>
<i>Ko 'zlarida kechalarning faryodi bor,</i>	<i>Gözlerinde gecelerin feryadı var,</i>
<i>Chiqib kelar "Ming bir kecha"</i>	<i>Çıkıp gelir "Bin Bir Gece" masalından.</i>
<i>ertagidan.</i>	
<i>Samolarda kuylab yurar Ruhi uning,</i>	<i>Göklerde ışıltıyla yürür onun ruhu,</i>
<i>Farishtalar havas qilgan ismati bor.</i>	<i>Meleklerin kışkandığı bir yüzü var.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 55)</i>	

Zebo Mirzo aşk şiirlerine duygusal ve coşkulu bir bakış açısı kazandırmıştır. Kullandığı imge ve metaforla okuyucunun ruhuna nüfuz eder. Bireysel deneyimleri ve hayalleriyle süslenen bu şiirlerde duygusal yoğunluk, ruhsal çatışma ve ihtiras ön plandadır. Onun şiirlerinde toplumsal ruh yerine, ruhun şarkı söylemesi ve kalbin evrimi ana konudur. Şairin eserlerini gözlemledikçe, evrendeki en güçlü acılara, üzüntülere ve psikolojik çatışmalara tanık olabiliriz. Şiirdeki sakinlik, hassasiyet ve şiirin şiddeti okuyucuyu zevklendirir. Şiirlerinde sadece bir kadının kalbinin hassas deneyimleri değil, aynı zamanda dünyanın endişeleri için ortak olan şiirsel keşifler mevcuttur. Şair duyguları doğurur ve dünyayı sanatsal karakterler aracılığıyla şiirlerinde aktarır.

3.2 Ayrılık Şiirleri

Ayrılık; birinden uzak düşme, ayrı olma durumu olarak tanımlanır (URL-5, 2024). İnsanoğlunun ruhunda derin izler bırakan ayrılık duygusu birçok şair ve yazarın ilham kaynağı olmakla birlikte birçok edebi türün ana teması olmuştur. Mirzo'nun şiirlerinde ayrılık teması, yoğun hüznün ve melankoliyi içerisinde barındırır. Bu şiirlerdeki mecaz ve imgeler, edebi-estetik zevki vurgular. Ayrılık temalı şiirleri mecaz ve imgelerle dolu olsa da okuyucuda derin izler bırakır ve okuyucuyla şiir arasında duygusal bir bağ kurar.

Zebo Mirzo'nun ayrılık temalı şiirleri şunlardır; *** (9), Sening G'olibling (11), *** (15), *** (25), Topmasimdan Toki O'limni (51), Tamom... (52), Endi Kech (58), Oy Sinadi Asta Xo'rsinib (67), Mayli Ketgil (73)

Mirzo *** (9) numaralı şiirde, ayrılığın ani bir şekilde meydana gelmesi ve içerisinde bulunulan duygusal karmaşa aşamalı olarak anlatılır. Şiirin başlangıcı ve bitişinde aynı mısraların kullanılması yaşanan duygu durumunun ne kadar acı verici ve zor olduğunun altını çizer.

<i>His qildim</i>	<i>Hissettim</i>
<i>Ketishim kerakligini.</i>	<i>Gitmem gerektiğini.</i>
<i>(Ishq, 9)</i>	

Şiirde şairin, aşkını kaybetme korkusu ve kaybettiğindeki duyduğu derin acı okuyucuyu şair ile empati yapmaya yöneltir. Şairin mutluluk duygusunun giderek yitmesi durumu, dünyanın yanıp tutuşması ve zamanın kimsesiz kalışıyla nitelendirilmiştir. Bu şiirdeki ayrılık sürecini üç aşamada özetleyebiliriz;

1. aşamada aşkın tek taraflı azalması ve ayrılığın başlangıcı.
2. aşamada terkediliş ve yaşanan melankolik durum.
3. aşamada ise güzel hislerin son buluşu ve duyguların bitişi.

Sening Go'libling (11) isimli şiirde şair, aşkının büyüdü dünyasını imgeler ve ayrılık acısının üzerinde bıraktığı hayal kırıklıklarını dile getirir. Şair “mey, Allah, aşk” terimleriyle fani aşkının ilahi bir duygu olduğunu fakat bu duygunun kendisini acılar içerisinde bırakmasına isyan eder.

Aşık, gönül aynasında sevgiliyi görerek büyülenmiş, aşkının artmasını dileyerek kan içmiş fakat sevgiliye ağır gelen aşığın sevgisi ona azap vererek nefret duygusunu uyandırır. Bunun neticesinde şiirin son dizelerine doğru aşığın sevgisinden, sevgilisinden vazgeçiş ve kendisine azap veren fani aşkının yitirilişi anlatılır.

<i>Ketyapman...</i>	<i>Gidiyorum...</i>
<i>...Yo'qligim</i>	<i>...Yokluğum</i>
<i>Uchun</i>	<i>İçin</i>
<i>Jim...</i>	<i>Sessizce...</i>
<i>YİG'LA!</i>	<i>AĞLA!</i>
<i>(Ishq, 11)</i>	

*** (15), şiirin ilk kısmında ayrılığın uyandırdığı özlem ve arzu mısraları dikkat çeker. Ulaşılamayan sevgili, âşığın ruhunda ona ulaşma arzusu ile yaşar. Maşukuna kavuşmak için âşık, ruhunun duvarlarını yıkar. Yani aşkı için ruhunda dönüşüm yaşamaya çalışır. Bu dönüşümle kalbi ile ruhu çatışan âşık, yalnızlığın acılı sancısıyla, içsel çatışmalara sürüklenir.

<i>Bor-yo'g'i – YURAKMAN</i>	<i>Varım yoğum KALBİM</i>
<i>Mahtal bir ishqqa,</i>	<i>Sarhoş bir aşkla,</i>
<i>Barcha gunohingiz keladi kechgim.</i>	<i>Bütüin günahlarımla geldi akşamıma.</i>
<i>Sochilib ketaman sizsiz bo'shliqqa,</i>	<i>Savrularak gitti sensiz boşluğa,</i>
<i>Meni</i>	<i>Beni</i>
<i>terib</i>	<i>toplayamadı</i>
<i>olmaydi</i>	
<i>Hech Kim!</i>	<i>hiç kimse</i>
<i>(Ishq, 15)</i>	

*** (25) şiirde şair acılarını, kelimeler aracılığıyla imge ve semboller kullanarak aktarır. Şair, maşukuna tutkusunu çılgın rüzgarlara benzetir fakat sevgili aşkına karşılık vermez. Aşkına karşılık bulamayan âşık, bunalıma girer ve umutsuzluğunu metaforlar aracılığıyla aktarır.

<i>Ko'nglimning qonidan bir gul undirib,</i>	<i>Gönlümün kanında bir çiçek büyütüp,</i>
<i>Barg'iga o'zganing ismini yozgan.</i>	<i>Yaprağına başkasının ismini yazdı.</i>
<i>(Ishq, 25)</i>	

Bunalım hâlinde olan âşık kaygıları ve kırıncılıklarıyla içsel çatışma hâlinindedir. Âşık değeri bilinmeyen aşkının değerini sorgulayarak Allah'a yakarır ve bu aşk, ilahi bir

boyuta dönüşür. Fani aşkın hakikat ehline dönüşü, Leyla ve Mecnun hikâyesine benzetilir. Kendini feda etmeye hazır olan âşık, çaresizlik ve umutsuzluk içinde kaybolur. Kaybolsa bile âşık, umutsuzluklar içinde bekleyiş içerisinde. Bu çaresiz bekleyiş Mecnununu bekleyen Leyla misali ile yinelenir. Gönül mavisinden inen ve gölgesi yere değmeyen gül, aşğın gözyaşları ile sulanmış saf ve temiz kalbini simgeler. Sevgilisinin, fani Dünya'nın kötülüklerine bulanmasını istemeyen âşık, sevdiğinin Allah'a sığınmasını, sevgilisinin aşkını da hakikate doğru yol almasını diler.

Âşık, Leyla gibi aldatıcı ve yanıltıcı hayaller içindedir. Gerçek ile hayali sorgulayan âşık, dünyanın zulüm ve aşağılamalarına dayanamaz ve duygularını yitirmeye çalışır. Âşık acılar içinde kıvranarak zehir içer ve kalbini sevgiliye kapatmak için çabalar. Ne kadar çabalasa da duygularını yitiremeyen âşık, maşukunun bakışlarını yüreğe saplanan hançere benzetir. Yüreğe saplanan bu hançer ile âşğın aşkı daha da artar ve şiir burada son bulur.

<i>Zaqqunga aylangan, zaharga to'lgan</i>	<i>Zakkum dolu bir zehre dönüştü</i>
<i>Yuragim jomini uraman toshga.</i>	<i>Kalbimin odalarını taşa vuruyorum.</i>
<i>Men sizni bir umr kechirolmayman,</i>	<i>Men seni bir ömür affedemem.</i>
<i>Sizga qaytolmayman, azizim, boshqa...</i>	<i>Sana geri dönemem, canım, başka...</i>
<i>Har lahza yurakka sanchilgan tig'day</i>	<i>Her an yüreğe saplanan hançer gibi</i>
<i>Ko'zimning qonida suzasiz ayon.</i>	<i>Gözümdeki kanla yüzüyorsun, belli oluyor.</i>
<i>Afsuski, men sizni qattiq sevgaman,</i>	<i>Ne yazık ki, ben seni çok sevdim,</i>
<i>Afsuski, ben sizni sevaman hamon!</i>	<i>Ne yazık ki, seni hala seviyorum!</i>
<i>(Ishq, 25)</i>	

Topmasimdan Toki O'limni (51) adlı şiirde şair, ayrılığın getirdiği bunalımla, gerçek alemde uzaklaşıp hayal aleminde sevgilisini arama isteğinde bulunduğunu anlatır. Duygularının hiç kimse tarafından anlaşılmadığını savunan âşık, kendisini yalnızca doğanın anlayabileceğini düşünür. Doğayla iç içeyken hayal aleminde olmak ister ve

dünyanın karmaşıklığından kaçır. Sevdığıne olan hisleri doğayla iç içeyken canlanır ve ayrılığının acısını, su kenarında döktüğü gözyaşları ile teselli eder.

<i>Holimni ham ko'rsatgim kelmas.</i>	<i>Hâlimi bile görmeni istemiyorum.</i>
<i>Keting,</i>	<i>Gidin,</i>
<i>Axir</i>	<i>Sonuçta</i>
<i>qo'ymaysiz nega</i>	<i>Bakmıyorsunuz bana, niçin</i>
<i>Ko'zingizda</i>	<i>Gözünüzde neden</i>
<i>nayzalar bilan?</i>	<i>hüzün var?</i>
<i>Keting...</i>	<i>Gidin...</i>
<i>Bir nas</i>	<i>Biraz</i>
<i>yig'lab olayin</i>	<i>ağlayayım</i>
<i>Suv bo'yida maysalar</i>	<i>Su kenarındaki çiçekler gibi...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 51)</i>	

Tamom (52) adlı şiirde âşık yaşadığı ayrılık nedeniyle doğaya sığınır. Doğaya sığınarak özüne dönmeye çalışan âşık kendisini, çektiği acılar ve ızdıraplar nedeniyle affetmek ister. İçsel huzurunu ağaçlar, rüzgarlar, çiçekler ile oturarak yakalar.

<i>Endi tinch yashayman tog'lar yurtida.</i>	<i>Şimdi sakince yaşıyorum dağlar yurdunda.</i>
<i>Daraxtlar,</i>	<i>Ağaçlar,</i>
<i>Shamollar,</i>	<i>Rüzgarlar,</i>
<i>Maysalar bilan...</i>	<i>Çiçekler ile...</i>
<i>Teraklar tagida jimgina yotib,</i>	<i>Kavaklar altında sessizce yatıp,</i>
<i>Yulduzlar haqida suraman xayol.</i>	<i>Yıldızları hayal ediyorum.</i>
<i>(Nur Kukunlari,52)</i>	

Âşık çektiği acılardan ayrılarak, sevgiyi ve mutluluğu arar. Âşık içsel huzurunu ararken geçmiş elem ve kederleri hatırlayarak acılar içinde kıvrılır. Bu kıvranişla âşık, hatırına gelen acılarından arınarak, yenilenir. Duygularını doğanın ortağı yaparak; yıldız, toprak, yağmur, ay ve gökyüzü ile iç içe gelerek yeniden doğar. Tanrı'ya yönelip diz çökerek kendini terbiye eder, elem ve kederi geride bırakarak içsel

huzurunu yakalar. Şair bu şiirde doğayla alakalı birçok imge ve simgelerden yararlanmıştır. Bu imge ve simgeler okuyucuya estetik bir haz vererek, motivasyon kaynağı olur. Aşkın amacı; doğaya, Tanrıya sığınarak ruhunun arınmasını sağlamak ve yeni aşklara, yeni mutluluklara pencere açmaktır.

Endi Kech (58) isimli şiirde kaçınılmaz olan ayrılığın bitişi ve kabulleniş süreci anlatılır. “Artık geç” dizesi şiirin her kısmında tekrar edilerek, ayrılığın kaçınılmazlığını vurgulanmış ve şiire ritmik bir ahenk kazandırılmıştır. Aynı zamanda şiirde birçok doğa imgelerine (hazan, yıldız, çiğ, gece) rastlamak mümkündür.

<i>Endi kech,</i>	<i>Artık geç,</i>
<i>Ufqida tunlar yig'laydir,</i>	<i>Ufukta geceler ağlıyor,</i>
<i>Xazon yo'llariga tutash yo'limning.</i>	<i>Hazan yollarına bağlandı yolum.</i>
<i>Endi kech...</i>	<i>Artık geç...</i>
<i>Yulduzlar "Oh"lar urgaydir,</i>	<i>Yıldızlar ahlayarak kayıyor,</i>
<i>Qanoti kuyadi hur hayolimning...</i>	<i>Kanadı yandı özgür hayallerimin...</i>
<i>Endi kech</i>	<i>Artık geç,</i>
<i>(Nur Kukunlari,58),</i>	

Ufukta gecelerin ağlaması, gündüzün geceyi terk etmesinden kaynaklanır. Âşık sevgilisinin gidişiyle hazan yoluna düşer. Hazan, güzelliklerin, canlılıkların son bulunduğu kışın habercisi olan mevsimdir. Edebiyatın önemli bir metaforu olarak kullanılan güz, kışın habercisidir. Bu şiirde hazan, hüznün ve kederin sembolü olarak kullanılır. Hazan yolu ise üzüntüden kendini kaybetme durumu olarak yorumlanabilir. Hüznün arttıkça yıldızların sönmesi ve özgür hayallerin yanması, umutların yitirilişidir. Aşk dar ağacına asılmak olarak nitelendiren âşık yaşadığı acıya isyan eder fakat sonraki dizede “artık geç” diyerek bu durumu kabullenir. Son dizelerde ise âşık, yaşadığı aşk acısından kurtulmayı ve geçmişini unutmayı, unutturmayı arzular.

Zebo Mirzo'nun ayrılık temalı şiirlerinde sıklıkla doğa imgelerine rastlamaktayız. Doğa; şairin yaralarına hem merhem olmuş hem de tuz basmıştır. Genel olarak şair, ayrılığın neden olduğu melankolik durumdan çıkmayı, geleceğe umut ile bakmayı, yeniden başlamak için amaç edinir. Ayrılık acısı ile Tanrı'ya yaklaşmış, kendini dinlemiş

ve tutkusuyla ruhunu özgür bırakmıştır. Özgür ruhunun dili Mirzo'nun ilhamı olmuştur.

3.3 Yalnızlık ve Yabancılaşma

Zebo Mirzo'nun şiirlerinde yalnızlık ve yabancılaşma temaları, bireyin içsel dünyasında yaşadığı çatışmaları ve toplumsal düzene uyum sağlayamamasından kaynaklanan ruhsal derinliğinin yansıması olarak öne çıkar.

Yolg'izliq (5), U Ishq Edi (21), Ertak (24), Men... (29), Usiz Endi Umrim Qorong'u (36), O'sha Oqshom O'zgacha Edi (46), Ko'zim Tushsa Kuyadi Oftob (50), Qora Yig'i (54), Sog'inish... (62), Ruyaga Iltijo (63), O'kinch (71), Maktub (72)

Yolg'izlik (5) şiirinde şair yalnızlığı ve içinde bulunulan melankolik durumun karmaşıklığını anlatır. Âşık, aşkı ömründe bir kafes olarak nitelendirir. Yıllar geçmesine rağmen âşığın içinde bitmeyen aşkı onu keder ve acıyla kafeste yaşamaya hapseder. Parmaklıklar ardında tutsak olan âşık zaman geçtikçe tükenir, yalnızlığı ve dinmeyen acısı aşkını körükler. Âşık yalnızca aşkını düşünür. Unutmak için çabalar fakat içinde bulunduğu durumdan yıllar geçse bile bir türlü çıkamaz. Sürekli hayal ettiği sevgilinin bakışı, sesi ve ışıltısı âşığın aşkını diri tutar. Sevgilisinden hayal ettiği, istediği aşkının karşılığını alamayan âşık yalnızlığına ve mutsuzluğuna isyan eder.

<i>Siz sevilib baxtlisiz,</i>	<i>Siz sevilerek mutlusunuz,</i>
<i>Biroq...</i>	<i>Yine de...</i>
<i>Men baxtiyor emasman</i>	<i>Ben neden mutlu değilim?</i>
<i>nega?</i>	
<i>(Ishq, 5)</i>	

U Ishq Edi (21) şiirinde şair, aşkını ve aşkının imkansızlığıyla yaşadığı yalnızlığı, imge ve sembollerle anlatır. Âşık ve sevgili arasındaki mesafe, âşığı derin bir hüznün ve özlem içinde kıvrandırır.

<i>O'tdi bahor,</i>	<i>Geçti bahar,</i>
<i>O'tdi xazonlar,</i>	<i>Geçti hazanlar,</i>
<i>Uzun tunlar ko'z yummay o'tdim.</i>	<i>Uzun geceler göz kırpmadım.</i>
<i>Kelmasingiz bilsam-da, ammo</i>	<i>Gelmeyeceğini biliyorum, ama</i>
<i>Kelasiz deb umidvor kutdim...</i>	<i>Geleceksin diye ümitle bekliyorum...</i>
<i>(Ishq, 21)</i>	

Bahar ve hazanlar geçer fakat aşık sevgilisine ulaşamaz. Şair, ümitle sevgilisinin gelmesini bekler. Sessizce ağlar ve Tanrı'dan sevgiliyi diler. Gerçek ve hayal arasında kendini kaybeden âşık sevgilisinin geldiğini sanır, varlığını hisseder ancak bunun bir düş olduğunu fark edince hayal kırıklığına düşer. Şairin kullandığı dil, şiirin yapısal özelliği, teması ve özellikle yapılan betimlemeler şiiri kusursuz kılar.

Ko'zim Tushsa Kuyadi Oftob (50) adlı şiirde âşık; sevgilisinin özlemiyle acı çeker ve içsel bir karmaşa, varoluşsal bir boşluk içerisinde kıvrılır. Bir bakışla güneşin batmasına dayanamayan âşık, yüzünü taşa basar, alevler içinde yanar, yere ve göğe sığamaz. Yaşadığı bu iç sıkıntısı ve bunalım hâliyle şiirin her kısmında “Bu nasıl dert? Bu nasıl Ölüm?” sorusunu yönelterek yaşadığı duyguların nedenini anlamaya çalışıp, hayata tutunmak ister.

Qora Yig'i... (54) şiirinde şairin iç dünyasında yaşadığı yalnızlık ve dışlanmışlık ele alınır. Yaşanılan bunalımları dile dökemeyen şair, kendisini bu dünyada yabancı gibi hissettiğini, anlaşılamadığını dile getirir.

<i>Nima gunoh qildim ularga?</i>	<i>Neden günahımı verdim onlara?</i>
<i>Yurolmayman boshim ko'tarib?</i>	<i>Yürüyemiyorum başımı kaldırıp?</i>
<i>Gul urug'in eksam dillarga</i>	<i>Çiçek tohumları eksem kalplere</i>
<i>Tikanzorlar chiqar ko'karib</i>	<i>Dikenleri çıkar köklerden...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 54)</i>	

Bu dizelerde şair, neden dışlanmış hissettiğini anlamaya çalışarak sorular sorar fakat bunun cevabını veremez. İnsanlara güler yüzlü ve iyi olsa bile her zaman kötülük bulduğunu ve bundan dolayı yaşadığı mutsuzluğu dile getirir. Şairin varlığını bile

kabullenemeyen insanlar, şairin içe dönük bir insan olmasına sebep olmuştur. Yaşanılan duygusal acı ve hüznün, okuyucuyu da bu ızdırabı hissetmeye meylettirir.

O'kinch (71) şiirinde şair hayalini kurduğu dünyanın yitirilişini ve yaşadığı derin yalnızlık anlatılır. İlk dizlerde pişmanlık duygusu ağır basar. Terkedilişinin suçlusu olarak kendini görür. Bu suçluluk neticesinde şair dünyaya küser ve kendini tamamen iç dünyasına kapatır. Soyutlanmışlığın içinde kendi hâlinde dolanırken sevgilinin hayaliyle, hatıralarıyla kâh huzuru bozulur, kâh içine umut ışığı doğar. Ne yapacağını bilemez halde çelişki içerisinde içsel karmaşıklıklarıyla meşgul olur. Hayal dünyasında kendi kendine senaryolar kuran aşığın zihni, sevgilinin hayal ürünü olduğunu kabul eder. Artık gerçek ve hayali ayırt eden âşık, bu şiirde yaşadığı içsel karmaşanın ve ruhunun derinliğindeki yalnızlığın tablosunu çizer.

...To 'g'ri, sizni unga o 'xsatdim	...Doğru, seni ona benzettim
U-mi?	O mu?
U-bir nur.	O bir ışık.
Suratim chizaman tunga.	Resmini çiziyorum geceye.
Qachondir tushimga kirgan-u, ammo	Ne zamandır düşüme giriyor o, ama
Umrinda hech qachon bo 'lmanan	Hayatımda hiçbir zaman olmadı o!
unga!	
(Nur Kukunlari, 71)	

Zebo Mirzo'nun yalnızlık temalı şiirleri yaşadığı içsel karmaşalardan kaynaklanır. Bu tema gerek Türk edebiyatında gerekse Özbek Edebiyatı'nda sıkça işlenir. Şair derin yalnızlık içinde, sevgilinin hayalini kurarak, terkedilişi ve yalnızlığıyla yüzleşir, ızdırıp içerisinde kıvrılır. Bunun sonucunda dış dünyaya yabancılaşır ve içine kapanır. Şairin iç dünyasına dönüşü, sevdiklerinden uzaklaşması varoluşsal boşluğu doğurur. Sorgulamalar ve içsel yüzleşmeleriyle bazen kendini suçlar bazen de niçin bu durumda olduğunu merak eder. Bu acıdan kurtulmak içinse ay, yıldız, gökyüzü ve ağaçları yoldaş beller. Aslında bu doğa imgeleri yalnızlık temalı şiirlerinde umudun, sevginin ve hayata tutunmanın sembolleridir. Şair hayata umutla bakmak için doğayla baş başa kalır, Tanrı ile sohbet eder ve kendine motivasyon depolar. Bazen de bu doğa imgeleriyle karamsarlığı ve hüznü anlatır. Şair hazanla aşkını doğurur ve yine hazanla

ruhunun kırıklarını özgür bırakır. Yalnızlıkla Tanrı'ya yaklaşır ve aşkın ilahi yönünü de keşfeder. Şair Mecnun gibi yalnızlıkta aşk ile kaybolmak ister hem de Leyla gibi hasret içinde vuslat umuduyla bekler.

3.4 Özlem

Zebo Mirzo'nun şiirlerinde özlem teması, yoğun duygusal bir derinlik taşır. Bu temada Mirzo, hem geçmişe hem bir sevgiliye hem de ait hissedilen ama uzak kalınan değerlere olan özlemi anlatır.

*Intiqlik (3), Qora Nur (12), *** (17), Kumush Bilan Suhbat (19), *** (20), Yoq (32), Sahrolar Bog'rida Adashgan (33), Sizga (39), Yuragimga Bosib Uxlasam (41), Sog'inch Xanjari (42), Sizni Tushlarimda Ko'rsam Sig'insam (49), (Na Umrinda Bahor (56), Ovozingi... (57)*

Intiqlik (3) adlı şiir acıları ve özlemi anlatır. İlk kıtada gece boyu yağan yağmurlar âşğın gözyaşlarını, yağmurların sabahın yüzünü yıkaması ise âşğın acılarından arınmaya çalışmasının sembolize eder. Sabah ise yeni bir günün başlangıcı, yeni umutlar doğurmak, yeniden doğmaktır. Ancak yeniden doğuşu mutluluğunun parmak izi olduğunu belirtir. Yani âşık hala geçmişin yüklerini geride bırakamamıştır. Âşık hasret içinde sevgiliden haber bekler. Rüzgârın yaramaz bir çocuk gibi camı kırıp kaçması âşğın yüreğini hoplatır. Bekleyişinin sonuçsuz kalması âşğı hayal kırıklığına uğrattır. Âşık gece olunca ışıksız yolları gözler. Gece âşğa ızdırap verir, yüreğini yaralar. Âşğın yaralı kalbi, umutsuz bekleyişe isyan eder. 'Günün kanlı yüzü' güneşin batışının yani umutlarının yitirilişinin sembolüdür. Son dize 'geceler boyunca yağmur yağdı' şeklinde biter. Yağmurun dinmemesi acıların ve bekleyişin nihayetinde özlemin devam edeceğini gösterir.

<i>Sen kelmading,</i>	<i>Sen gelmedin,</i>
<i>Biroq bu gal ham...</i>	<i>Ama bu sefer de...</i>
<i>Men kunning qon yuziga boqib –</i>	<i>Ben, günün kanlı yüzüne bakıp,</i>
<i>Gijimlanib otilgan xatday –</i>	<i>Buruşturulup atılan bir mektup gibi</i>
<i>Yuragimni yubordim yoqib!...</i>	<i>Yüreğimi yakarak gönderdim!...</i>
<i>...Tuni bilan yomgirlar yog'di...</i>	<i>...Gece boyunca yağmur yağdı...</i>
<i>(Ishq, 3)</i>	

Qora Nur (12) şiirinde şair, aşkın ve özlemin yıkıcı yolculuğunu anlatır. Şiirde, özlem ve yalnızlıkla yaşanan karmaşık duygular güçlü imgelerle betimlenerek aktarılır. Her dizede umutsuzluk duygusu yoğun bir şekilde hissettirilir. Âşık, arzuyla sevgiliyi sayıklar ve bedeni bir ağaç gibi sevgilinin hatıralarıyla sarsılır. Âşık, kalbini altından bir tekneye benzetir. Altın, aşkın değerli ve paha biçilmez olduğunu, tekne ise aşkının tehlikeli bir yolculukta olduğunu gösterir. Aşığın delicesine aşkı, onu bilinmeyen tehlikeli sulara çeker. Âşığın gönlü özlemle dolup taşar ve kaktüs dikenlerinin rüzgârda savruluşuyla baş etmeye çalışır. Aşkının sivri dikenleri onu acılar içerisinde bırakır. Zamanın arabasında parçalanan bebeğin çığlıkları, âşığın yaşama sevincini yok eder. Âşık, acılar içinde dağ tepe yürür, zayıf düşer fakat acılara alışan âşık sonsuz bir sevgi ile sevgilisini hasretle bekler. Âşığın kanına susaması, her türlü elem, keder, acı ve cezalandırılmayı kabul ettiğini gösterir. Sevgilinin ışığı âşığın kalbini delip geçer ama bu acılar âşığı daha da güçlendirir.

*** *(17)* şiirin başlangıcında aşık, ilahi bir aşk ile sevgilisinin sevgisini arzular. Âşık, fani bir aşk değil de yüce bir bağlılıkla ilahi bir aşkı arzulaması, yalnızlığından ötürüdür. Âşık sevmeye hasrettir. İlahi bir aşkla sevmek istemesi ise aşkın özel, değerli ve ruhani yani Mecnun gibi bağlılıkla sevmek istemesinden kaynaklanır. Aşığın kitap arasındaki bir çiçek olmak istemesi âşığın sevgiliye olan sadakatini vurgulamak içindir. Şair; çiçek gibi özel, düş gibi hayal olmak ister. Âşık, sevinç ve acılarla yoğurularak bir aşk diler ve sevgilisini içinde kâh özler kâh cezalandırır.

<i>Ruhim achchiq ishqqa tashna,</i>	<i>Ruhum acı veren aşkına susamış,</i>
<i>Bir hanjarman –</i>	<i>Bir hançer gibi</i>
<i>Tahlikali,</i>	<i>Tehlikeli,</i>
<i>To 'rt tomoni o 'tkir, keskir –</i>	<i>Dört tarafı bilenmiş, keskin –</i>
<i>Tikkalayin hayotingni ikki bo 'lgan,</i>	<i>Ayağa kalkarak hayatını ikiye bölen,</i>
<i>Ikki dunyong evaziga berilgan sir.</i>	<i>İki dünyaya karşılık verilen sır.</i>
<i>(Ishq, 17)</i>	

Şair burada hançer metaforunu kullanarak aşkı nitelemiştir. Hançer acı verici ve tehlikelidir. Aşk hançeri şiirde, ruhta derin izler bırakan koruyucu ve yıkıcı bir nesne olarak anlatılır. Âşık; sevgilinin beklemesini, özlemesini, acı çekmesini ister. Ancak bu şekilde sevgilinin aşkının ilahi bir boyuta ulaşacağına inanır. Şair aşkın vazgeçilmez bir hakikatte, ilahi bir sır olarak kalmasını isteyerek şiirini noktalar.

Kumush Bilan Suhbat (19) adlı şiir aşk, özlem ve ayrılık acısı etrafında şekillenir. Âşık özlemle sevgiliye hitap ederek başlar şiirine. Marg'ilon sokağından geçerken yâda düşen sevgili gözünün önünde canlanır. Sevgiliye olan özlem şiirin her dizesinde hissedilir.

<i>Kechalar ichdingizmi dil qonini?</i>	<i>Geceler boyu içtin mi yürek kanını?</i>
<i>Sevib turib kechish ham oson emas,</i>	<i>Sevmek kolay bir şey değil,</i>
<i>Zaynablar egallasa yot yonini...</i>	<i>Zeynablar varsa durup bekle...</i>
<i>Bo 'hton xatin bitdimu yotlar, oyim,</i>	<i>İftira mektubun bitti mi, ayım,</i>
<i>Ishqingizga mushtoqu motlar, oyim?</i>	<i>Aşkıyı arzuluyorum ayım?</i>
<i>Uch yildirki ko 'zingiz yor yo 'lida,</i>	<i>Üç yıldır gözün yollarda,</i>
<i>Ko 'ksingiz mushtlab ko 'ngil dodlar,</i>	<i>Bağrıma vura vura ağlıyorum, ayım.</i>
<i>oyim.</i>	
<i>(Ishq, 19)</i>	

Ayrılıkla gelen hüznle âşık sevgiliden uzak kalmışlığın acısını yaşar. Ayrılığın sebebi bilinmese de duygusal çöküş ve keder şiiri kaplar. Şiirde, Abdulla Kadiri ve Fuzuli'nin kaleme aldığı eserlere göndermeler yapılır. Şair, aşkı tarihsel kahramanlarla ilişkilendirerek klasik aşk hikâyelerine benzetmektedir. Abdulla Kadiri'nin

romanındaki Atabek ve Zeynep karakterleri şairin aşk ilişkisini sembolize eder. Aşk, kıskançlık, özlemle birlikte toplumsal ve ailevi bir gerilim yaratılarak sevgililerin ayrılık acısı çektiği vurgulanır. Âşık sevgili için Atabek gibi fedakarlıklar yapabileceğini belirterek ulaşılamaz aşkının yarattığı özlemini dindirmeye çalışır. Tarihsel ve edebi ögelere yapılan göndermelerle harmanlanan şiir şairin aşk hayatındaki dramı yansıtmaktadır.

Yoq (32) şiiri; tutkulu aşkı, özlemi ve arzuları anlatır. Âşık, kendisinin sevgili için unutulmaz biri olmasını ister. Âşık, sevgilisinin hayatında unutulmaz izler bırakarak aşkının sonsuza dek süreceğini vurgular. Bu sevgiyle hayatını sürdüreceğini bildiren âşık, aşkının zaman ve mekân tanımaz bir güç olduğunu, sürekli sevgiliyi arzu ve özlemle beklediğini anlatır. Âşık kendisini doğa unsurlarıyla özdeşleştirerek sevgiliyi her yönden kuşattığını, aşkından kaçmanın bir şansı olmadığını belirtir.

<i>Otashman,</i>	<i>Ateşim,</i>
<i>Dengizman,</i>	<i>Denizim,</i>
<i>Samoman,</i>	<i>Semayım,</i>
<i>Nurman,</i>	<i>Işığım,</i>
<i>Jismu jahoningni o'rayveraman,</i>	<i>Bedeninin dünyasını saracağım,</i>
<i>Ayt, qanday topasan, qochmoqqa</i>	<i>Söyle, kaçma imkanını nasıl buldun,</i>
<i>imkon,</i>	
<i>Men seni Xudodan so'rayveraman.</i>	<i>Ben seni Allah'a soracağım.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 32)</i>	

Âşığın bu derin sevgi ve bağlılığı hayatının kurtuluşudur. Âşık sevgisinin ve aşkının ölene dek sürmesini arzulayarak şiiri sonlandırır.

Sizga... (39) şiirinde aşığın sevgiliye olan özlemi çeşitli doğa imgeleriyle aktarılır. Geceleyin hatırlanan sevgili, âşıktaki derin bir yalnızlık, keder ve arzu uyandırır. Ay, âşığa sevgiliyi hatırlatır ve ona acı verir. Âşığın sevgiliye olan aşkı yüreğinde derin izler bırakmıştır.

<i>Tunda...</i>	<i>Geceleyin...</i>
<i>Nogoh uyg'onasizmi,</i>	<i>Aniden uyanıyor musun,</i>
<i>Dilingizga kirgan titroqdan?</i>	<i>Kalbine gelen titremeyle?</i>
<i>Turasizmi og'ir xo'rsinib,</i>	<i>Derin bir iç çekişle uyanıp,</i>
<i>Chiqasizmi asta yotoqdan?</i>	<i>Çıkıyor musun yavaşça yataktan?</i>
<i>Ochasizmi derazalarni,</i>	<i>Açıyor musun pencereleri?</i>
<i>Qaraysizmi...</i>	<i>Bakıyor musun?</i>
<i>Oyga to'kilib?</i>	<i>Aya takılıp?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 39)</i>	

Geçmişin izlerinde dolaşan âşık, özlemle sevgiliyi bekler ve bu anları tasvir eder. Âşık sabırla sevgiliye kavuşmayı bekler ve ne olursa olsun her türlü zorlukta aşk yolunda mücadele edeceğini belirtir. Âşık yeniden doğup hayal ve düşler içinde sevgiliyle olduğunu tasvir eder. Bu düşler içinde sevgilinin elinde bir kuş olduğunu ve âşığın bu kuşu bırakmaması gerektiğini söyler. Sevgilinin elindeki bu kuş âşığın kendisidir ve kuş sevgilinin ellerinde saadet içindedir. Kuşun uçup gitmemesi için sevgilinin ellerini bırakmaması gerekir. Âşık sevgisinin mezara kadar olduğunu dile getirerek aşkının ebedi olduğunu ve aynı aşkla sevgilinin de kendisinin beklemesini, özlemesini diler.

Sog'inch Xanjari (42) adlı şiirde sevginin izleri ve özlemin getirdiği karmaşık duygular ele alınır. Âşığın gözyaşlarıyla başlayan şiir özlemin göğsüne batan bir diken olduğunu yani sevgilinin hasretinin kendisine acı verdiğini söyler. Şair hasret dolu sevgi mey ve kadeh imgeleriyle nitelendirilir. Âşığın kadehi gözyaşlarıyla doludur ve acı gözyaşları (mey) âşığın dudaklarına dökülür.

<i>Ko'zlarimdan oqar ko'zlaring g'ami,</i>	<i>Gözlerimden akıyor gözlerinin hüznü,</i>
<i>Ko'ksimga bir sog'ich tiyg'i qadalgan.</i>	<i>Göğsüme bir özlem dikenini batıyor.</i>
<i>Labimda</i>	<i>Dudağımda</i>
<i>Ming yillik sevgining mayi.</i>	<i>Bin yıllık aşkının meyi.</i>
<i>Bilmayman,</i>	<i>Bilmiyorum,</i>
<i>Bu qadah kimga atalgan?</i>	<i>Bu kadeh kime adandı?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 42)</i>	

Sevgili, âşığının ruhunu bıçaklayarak yaşar. Bıçak yaraları aşığa keder ve hüznün verir fakat âşık bu kutsallığın bozulmamasını diler. Özlem hançerinin acılarıyla boğuşan âşık sevgilinin hasretine dayanamaz ve gözyaşlarının sarhoşluğuyla ızdırıp içinde sevgiliyi bekler. Bu bekleyişindeki belirsizlik hâli yine âşığının kalbine tek tek saplanan dikenlerdir. Yine de âşık saf bir özlem ile sevgiliyi bekler.

Na Umrimda Bahor (56) adlı şiir âşığının sevgiliye olan hasreti, varoluşsal sorgulayış ve içsel acıları öne çıkarır. Şiirin ilk kısmında âşık sevgiliye olan hasretinden ne baharı ne de yazı göremediğini, hayatının tadını alamadan sessizce geçip gittiğini vurgular. Âşık bekledikçe sevgilinin fani varlığını unuttur, geriye sadece onu hasretle bekleyişi kalır.

<i>Nimaga yashadim, bilmayman, ammo,</i>	<i>Neden yaşadım, bilmiyorum, ama</i>
<i>Kimnidir jim kutdim,</i>	<i>Birini sessizce bekledim,</i>
<i>Bilmam, kim o'zi?</i>	<i>Bilmem kimdi o?</i>
<i>Sen kimsan?</i>	<i>Sen kimsin?</i>
<i>Men seni shunchalar kutdim.</i>	<i>Ben seni çok bekledim.</i>
<i>Sen kimsan?</i>	<i>Sen kimsin?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 56)</i>	

Âşığının bu bekleyişi onu varoluşsal sorgulamalara iteler. Cevap alamadığı sorularına hayal kırıklıkları ile isyan eder. Acı itirazlarla sevgiliyi çağırır. Âşık, ancak ölümle hasretinin son bulacağına inanır. Bunun için hayatının anlamını, bitmeyen hasretini ve bekleyişini sığınak olarak gördüğü ölümde arar.

Ovozingi... (57) başlıklı şiir içsel arayışların olduğu, duygusal öğelerin yoğun şekilde kullanıldığı bir şiirdir. Şiirde özlem ve yalnızlık temaları öne çıkar. Şiir, âşığının gece vakti titreyerek uyanmasıyla başlar. Gece, karanlık ve belirsizliği sembolize eder. Devamında âşık, sonbaharın uykulu eteklerinde sevgilisinin sesini arar. Sonbaharın uykulu yolu; âşığının hayatındaki geçiciliği, hüznü ve kederi yansıtır. Âşık, ancak sevgilinin sesiyle içindeki eksikliği tamamlayacaktır. Âşığının yüreği göğsüne baş yaslayıp iç çeker. Bu iç çekiş âşığının sevgiliye karşı duyduğu derin özlem ve arzuyu ifade etmektedir. Âşık, çılgın bir şekilde sevgilinin sesine ulaşmaya çalışarak, çaresiz

arayışına sessiz çığlıklarını katar. Şiirin son kısmında âşık, aya göz dikerek hayal kırıklıklarıyla baş başa kalır.

<i>...Oyga ko'z tikib</i>	<i>...Aya göz dikerek</i>
<i>Egasiz, uyasiz</i>	<i>Sahipsiz, evsiz</i>
<i>Bir it uvillar.</i>	<i>Bir köpek uluyor.</i>
<i>Qarayman...</i>	<i>Bakıyorum...</i>
<i>Yuzini teskari burib</i>	<i>Yüzünü benden çeviren</i>
<i>Ovozsiz yig'laydi nastari gullar...</i>	<i>Nergis çiçekleri sessizce ağlıyor...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 57)</i>	

Mirzo'nun özlem temalı şiirlerinde genel olarak, varoluşsal anlam arayışları ve duygusal yoğunluk içerir. Mirzo bu şiirlerinde yalnızca sevgiliye olan hasretini dile getirmez, o aynı zamanda geçmiş anılara ve yaşanması mümkün olmayan hayallere karşı duyduğu özlemi şiirlerinde işler. Bu şiirlerde özlemle doğan arzu duygusu şairin motivasyon kaynağıdır. Aynı zamanda bu şiirlerde işlenen, hayallerin yitirilişi ise şairin iç dünyasında meydana gelen değişimlerin sonucudur. İşlenen bu karmaşık duygularla şair, okuyucuyu düşünmeye, şiirin duygu dolu imge dünyasına yolculuğa çıkarmaktadır.

3.5 Varoluşsal Arayışlar ve İlahi Aşk

Zebo Mirzo'nun şiirlerinde varoluşsal aşk ve ilahi aşk temaları, onun şiir dilini derinleştiren, anlam katmanlarını çoğaltan ve ruhsal arayışını besleyen iki temel temadır. Bu temalar, bireyin kendilik yolculuğu, hakikat arayışı ve içsel çatışmalarıyla sıkı sıkıya bağlantılıdır.

Tungi Semerkand (8), Tashrif (10), Ortimda (26), Taxayyul (27), Xudoning Toshi (30), Sizif (31), Qavs Bog'larida Tun Tushayotir (34), Uzoq Kutdim Nimani Buncha (53), Sening Isming Muqaddas Oyat (59), Osiya (61), Nagohon Jiringlar Telefon (70), Nimaga Sevdirding Uni Xudoyim (76), Nigohingni O'pib Uyg'onar Olam (78)

Tungi Semerkand (8) adlı bu şiirde mistik bağlar ve ruhani arayış temaları hakimdir. Şair şiirde, Semerkand'ın mistik havasını ve minarelerini tasvir ederek, şehrin

bilinmeyen geçmişinin kırıntılarını arar. Semerkand minareleri şaire, geçmişle kurulan bağı anımsatır. Bu şehir, gökyüzüne açılan gizli bir kapı olarak nitelenir. Yani şair, Semerkand'ı şehirden öte bir alem olarak görür.

<i>Pichirlab o'qiyman...</i>	<i>Fısıldayarak okuyorum...</i>
<i>Ko'zim o'ngida</i>	<i>Gözüm önümde</i>
<i>Ochilar osmonning sirli darchasi.</i>	<i>Açılır gökyüzünün gizli kapısı,</i>
<i>Men esa turibman baqt so'ngida</i>	<i>Ben ise mutluluğun ucunda duruyorum</i>
<i>Qo'limda egasiz maktub parchasi!</i>	<i>Elimde sahipsiz bir mektup parçası!</i>
<i>(Ishq, 8)</i>	

Şiirde geçen mektup, kavuşulamayan sevgiliyi simgeler. Âşık, elindeki sahipsiz mektupla kayıp aşkından iz bulmaya çalışır. Semerkand şehri şairi geçmişe götürüp bugüne getirir. Aşkının zamansızlığında dolaşan âşık Semerkand'ın nefesiyle özlemine dindirmeye çalışır. Aslında âşığın aradığı sadece kayıp sevgili değil aynı zamanda o, ilahi bir huzur arayışındadır. Dizlerde geçen “ipek elbiseli periler” ve “uçarak dönen ilahi kuş” simgeleri ruhani ve mistik öğeleri yansıtmaktadır. Yani şair Semerkand'ın minareleri arasında semadan inen hayallere dalar.

<i>Oydin nurlaridan to'shab oy gilam</i>	<i>Ay ışığından işlenmiş bir kilim</i>
<i>Yulduzlar ochganda osmon darchasin,</i>	<i>Yıldızlar çıktığında gökyüzü kapı olsun,</i>
<i>Men kirib boraman ko'zda yosh bilan</i>	<i>Ben gözümde yaşla giriyorum</i>
<i>Qo'llarimda esa yurak parchasi!...</i>	<i>Ellerimde ise bir yürek parçası!...</i>
<i>(Ishq, 8)</i>	

Bu dizelerde şair doğa unsurlarını etkileyici bir şekilde betimler. Ay ışığından yapılmış kilim ve yıldızlarla dolu gökyüzündeki kapıyla şair, eline geçen yürek parçasıyla yalnızlığının içinden çıkıp ilahi varlığa ulaşma arzusu güder. Şairin kalbindeki boşluk ve hasret bu şiirde etkileyici imgelerle aktarılır.

Ortimda (26) şiirinde şair, zulüm ve acı dolu hayatında manevi arayış içerisine girdiğini anlatır. İçsel mücadelesini satırlarına dolduran şair, hayatın verdiği zorluklara dayanamadığını, ruhunun sessiz çılgınlık attığını ifade eder. Şair şiirin ilk kıtasında, adaletsiz dünyanın zalimliklerine isyan eder. Sonrasında, aşkın insanların elinde

oyuncak olduğundan, insan onurunun çiğnendiğinden ve ruhlar aşağılanmasından bahseder. Bunun sonucunda şair insanların bu kadar kirlenmesine şiirde isyan eder. İnsanların Tanrı'yı anmamasıyla birlikte, dünyada hile ve yalan sözler artmıştır. Bu yüzden şair, kör olan insanlığın içinde kaybolarak, hayata dair umutlarını yitirmiştir.

<i>Ko'ngil g'orat bo'lgan zaminga</i>	<i>Gönül, yağmalanmış toprağa</i>
<i>o'xshar,</i>	<i>benzer,</i>
<i>Qanday chidash mumkin bu</i>	<i>Nasıl dayanılır bu</i>
<i>qabohatga?</i>	<i>acıya?</i>
<i>Yuragimni qora ilonlar chaqar,</i>	<i>Yüreğimi kara yılanlar çağırıyor,</i>
<i>Chayon malham qo'yar ko'r</i>	<i>Akrep kör yaraya merhem</i>
<i>jaroxatta...</i>	<i>sürüyor...</i>
<i>(Ishq, 26)</i>	

Şairin acı çeken ruhunun toprağa girmek istemesi, şairin ruhsal çöküşünü simgeler. İnsanlar tarafından yağmalanan ruh çektiği acılara dayanamaz. Kara yılanlar çağırır, akrep kör yaraya merhem sürmeye çalışır. Kara yılan ve akrep imgesi dünyanın ne kadar kötü ve tehlikeli bir yer olduğunu gösterir. Şairin ruhu, bu zehirli duygularla baş etmeye çalışır. Şiirin son mısralarında şair Tanrı'ya olan bağlılığının ve inancının kaybolmaması için yalvarır. Şair Allah'a isyan etmekten korkar. O, adaletin elbet tecelli edeceği inancını korur. Şiirin başı ve sonu arasındaki bu ikilemde kalma durumu şairin ruhsal bir arayışta olduğunu işaretidir. Sonuç olarak şair yaşanan zulüm ve ızdırabın içinde sığınılacak bir Tanrı oluşuna şükreder.

Taxayyul (27) adlı şiir şairin ruhunun manevi arayışını ve içsel çatışmalarını doğa imgeleriyle anlattığı etkileyici bir şiirdir. Bu şiirin her mısrasında Allah'a duyulan hayranlık ve sevgi ifade edilir.

<i>Gulning ovozini eshitgim kelar,</i>	<i>Çiçeğin sesini duymak istiyorum,</i>
<i>Yomg'irning tushini ko'rgim keladi.</i>	<i>Yağmurun rüyasını görmek istiyorum.</i>
<i>Yaproqqa aylanib,</i>	<i>Bir yaprağa dönüşüp,</i>
<i>Odam tilidaSen bilan</i>	<i>İnsan dilinde</i>
<i>gaplashgim kelar, Xudoyim!</i>	<i>Seninle konuşmak istiyorum, Tanrım!</i>
<i>(Ishq, 27)</i>	

Şairin doğaya duyduğu sevgi Tanrı'yı hatırlatır. Çünkü yaratılan, yaratandan ötürü sevilir. Bunun neticesinde şair yaratılan bu güzellikleri rehber edinip, onunla bütünleşerek Tanrı ile konuşmak ister. Şair yaşadığı dertleri Tanrı'ya anlatıp teselli bulmak, ağaca sarılıp teskin olmak, taşa başını koyup ağlamak ister. İçsel parçalanmışlığı, onu özkıyına sürükler. Kuru öpmek ve boğazına bıçak dayamak istemesi intihara meyilli bir hâle getirildiğini gösterir. Fakat sonraki mısralarda şair, kendisini bu hâle getirenleri affetme arzusu duyar ve kendisini sevmeyenleri bile sevdiğini dile getirir. Allah'a duyulan sevgi ile iyileşerek merhamet dolduğunu söyleyen şair, Allah'tan bağışlanma diler. Her şeyden vazgeçip yalnızca Allah'a teslimiyeti isteyen şair, manevi yolculuğundaki samimiyeti doğanın vazgeçilmez imgeleriyle ele alır.

Xudoning Toshi (30) adlı şiirde şair hayatın acılarını ve zorluklarını, kaderi ve teslimiyeti ilahi aşk ile harmanlayarak işler. Şair ruhsal çalkantılarını kaderin akışına teslim ederek aktarır. Kader, bir taş olarak nitelendirilir ve insanın bu ağır taş altında sürüklenen hayatı anlatılır. Kader ağır bir taş, felek keskin bir bıçak olarak betimlenir. Şair kaderinin ızdırapla dolu olmasından dolayı zorluklar çeker. Fakat Tanrı'nın kudreti şairin yaşamını etkileyen bir güçtür.

<i>Asli muhabbatdir taslimiyat ham,</i>	<i>Aslında sana teslimiyetim aşıktandır,</i>
<i>Oxir taslim bo'ldim og'ir tilsimga.</i>	<i>Sonunda teslim oldum ağır taşıma.</i>
<i>Falakning bir o'tkir tiyg'i sanchildi</i>	<i>Feleğin keskin bıçağı saplandı</i>
<i>Dilimni gavharday ko'mgan</i>	<i>Kalbim mücevher gibi gömüldü</i>
<i>ko'ksimga.</i>	<i>göğsüme.</i>
<i>(Ishq, 30)</i>	

Allah'ın Taşı hayat yolculuğunun her adımında ağırlığını hissettirir ve onun varlığı Tanrı'yı unutmaya imkân vermez. Bundan dolayı şair teslimiyete sürüklenir ve Tanrı'nın kendisini sevdiği kanısına vararak ona derin bir sevgi ve bağlılıkla teslim olur. Bazen taşın ağırlığı altında ezileceğini sanır ve buna isyan eder. Bu isyan başkaldırı değil içsel bir karmaşadan ibarettir. İlahiye olan sevgi ve özlemi, kader taşıyı hafifleterek acısını unutturur. Şair kaybolmuş benliğine ve karmaşık duygularına derin bir anlam yükleyerek, ilahi varlığın kendisine sunduğu bir armağan olduğunu keşfeder ve acıların ilahi aşka açılan bir kapı olduğunu vurgular.

Sening Isming Muqaddas Oyat (59) adlı şiirde aşk ve arayış teması öne çıkar. Bu şiirde maddi dünyanın ötesinde aranılan aşkın, şairin hayatında kutsal bir yere sahip olduğu dile getirilir. Ulaşılamayan sevgili üzerinden şekillenen şiirde “Sening isming” ifadesi sevgilinin ismiyle özdeşleşmiş bir metafor olarak kullanılmıştır. Şairin yüreğinde kutsal bir yere sahip olan sevgilinin ismi ilahi boyutta aranır. Bundan dolayı aranılan sevgilinin ismi derin bir anlam dünyasına açılır. Ayetlerde, zikirlerde, cennet kapılarında, arşın eteğinden dökülen hayallerde yeri olan bu ismi şair yüreğinden kopan çığlıklarla çağırır. Çağrılarına rağmen ulaşamadığı bu isim, şairi sevgiden yoksun kalmış boşlukta biri gibi hissettirir. Ulaşılamayanın getirdiği üzüntü ve melankolik durum şiirin her satırında yansıtılır.

Nimaga Sevdirding Uni Xudoyim (76) adlı şiirde şairin ilahi adalete karşı olan sorgulamaları ve kavuşulamayan aşkının acısı anlatılır. Sevgiliye duyulan tutkulu aşkın ızdırabı, şairi Tanrı'ya yaklaştıır. İlahi bir sınav olarak görülen bu aşk, duygusal karmaşaya dönüşerek şairi sorgulamalara yöneltir.

<i>Nohot yana azob-nasibam?</i>	<i>Neden bu eza-cefa?</i>
<i>Nahotki, hayot yo 'q hayotda?</i>	<i>Neden yaşam yok bu hayatta?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 76)</i>	

İlk dizelerden itibaren şairin içinde bulunduğu ruhsal durum, duygusal bir karmaşa içerisinde bulunduğunu göz önüne sermektedir. Sevgiliye duyduğu aşk karşısında ızdırıp dolu yüreğini hafifletmeye çalışan şair, kendisini Tanrı'ya sorular sorarken bulur. Yüreğinde hissettiği acıyı “ateş seli” olarak niteleyen şair, aşkını

anlamlandırmaya çalışarak eziklik duyar. Yalnızlık içinde bunalan şair, acılarının dinmemesi karşısındaki çaresizliğini dile getirir. Endişe ve korku içinde Tanrı'ya güvenme, sevilme ihtiyacı duyar. Aşk ve adaletli sorgularken, Tanrı'ya olan sevgisini irdeleyerek, Tanrı'nın kimi daha çok sevdiği yönünde sorular yöneltir. Bu sorgulamalar Tanrı-insan arasındaki ilişki, çelişki ve arayışı yansıtır. Şair, Tanrı'ya olan sevgisi karşısında mükafat olarak neden bu kadar acı çektiğini anlamlandırmaya çalışır. Yine de şair Tanrı'nın kendisine sunmuş olduğu kaderi kabul ederek duygularını ve arzularını Tanrı'yla paylaşır. Şairin kaderinin ızdırabı, Tanrı'ya olan sevgisi ve güvenini yıkamadığını ifade eder.

Nigohingni O'pib Uyg'onar Olam (78) adlı şiirde şairin Tanrı'ya olan sevgisi ve onun yüceliği anlatılır. Kozmik imgelerle süslenen bu şiir etkileyici bir üslupla kaleme alınmıştır. Şiirin ilk mısralarında Tanrı'ya karşı olan hayranlık betimlenir. İlahinin bakışlarıyla alem uyanır, isminin varlığıyla dünya güzelleşerek yaşar. Bu betimlemelerle Tanrı'nın yaratıcılığindeki yücelik olgusu öne çıkar.

<i>Ismingdan gurkirab yashaydi dunyo.</i>	<i>İsminle güzelleşip yaşar dünya.</i>
<i>Sen mening samoga cho'zgan</i>	<i>Sen benim gökyüzüne uzanan</i>
<i>qo'limsan,</i>	<i>elimsin</i>
<i>(Nur Kukunlari, 78)</i>	

Şair, Tanrı'nın umudunun kaynağı olduğunu söyler. Tanrı'nın sonsuz büyüklüğü ve kutsal bir varlık oluşu onun kalbinin gökyüzü kadar büyük, ruhunun ışık kadar parlak olduğunu tasvir edilir. Son dizelerde ise şairin isteği yıldızları yakarak göğe gururla yükselmektir. Yani şair, yıldızları rehber edinerek ilahiye ulaşmayı arzular. Bu yolculukta da kendini mutlu ve gururlu hisseder. Şair genel olarak bu şiirde Tanrı'ya olan aşkının iyileştirici gücünden bahseder. Ruhu, sevgiyle huzura kavuşmuştur.

3.6 Doğa Şiirleri

Zebo Mirzo'nun şiirlerinde doğa, yalnızca bir arka plan değil aynı zamanda şairin duygularını, ruh hâllerini ve düşüncelerini yansıtan, anlamla yaşayan bir varlıktır. Doğa teması, onun şiirsel evreninde hem simgesel hem de duygusal işlev görür. Doğa şairin bazen içsel fırtınaların tercümanıdır, bazen de huzurun ve saflığın ifadesidir.

*Saraton (6), *** (18), To'g Manzaralari (23), Adashgan Farishta (28), Nigoh (37), Alla Sog'inch (38)*

Saraton (6) adlı şiirde şair doğa güzelliklerine değinir. Şair doğa unsurlarını başarılı bir şekilde betimlerken, ruhuna tesir eden duyguların etkilerini de ele alır. Şiir, yaşamı canlandıran güneşin parıltılarıyla başlar. Güneş bu şiirde; yaşamı canlandıran, ısıtan, besleyen bir unsurdur. Doğanın muhteşem döngüsü güneşin doğuşuna bağlıdır.

<i>Daryo qoshiga</i>	<i>Nehir kıyısına</i>
<i>Yugurib chiqadi chanqoq maysalar!</i>	<i>Koşarak çıktı susuz maysalar!</i>
<i>Bu yoniq hislarga</i>	<i>Bu yanık hislere</i>
<i>Bera olmay tob,</i>	<i>Dayanamayacak,</i>
<i>Osmon hansiraydi lablarin tutib.</i>	<i>Gökyüzü dudaklarını sıkarak kızacak.</i>
<i>(Ishq, 6)</i>	

Güneşin doğuşuyla doğa yenilenir, susuz çiçekler bu ışıklarla suya koşar. Güneşin sıcaklığından bunalan gökyüzü dudaklarını sıkarak kızar ve yavaşça güneş ufukların ötesinde batar. Şair bu betimlemelerle doğanın sürekli bir hareket içerisinde olduğunu bu durumun doğanın varoluşsal özelliğinden kaynaklandığını anlatmaya çalışır. Şiirde şair, doğa unsurlarına insani duygular yükleyerek teşhis sanatı kullanmış ve ruhunun derinliklerini romantik bir şekilde ele alır. Doğanın insan ruhundaki etkileri bağlamıyla işlenen bu şiir okuyucuya, evrensel duyguları işleyen düşünsel bir yolculuğa çıkarır.

*** (18) adlı şiirde doğa unsurlarının insan ruhundaki derin etkileri anlatılır. Yağmurun yağması şiirin en önemli olaylarından biridir. Yağmur imgesi hem metaforik hem de gerçek anlamları üzerinden anlatılarak şairin iç dünyasını yansıtır. Şair, yağmuru aşkının ışığı (nuru) olarak görür. Yağmurun mayıs ayında yağması ise yeni alevlenen aşkının başlangıcıdır. Şairin ruhu bu yağmur ile yenilenir. Aşk, bu yağmur ile sevgililerin kalplerine dokunur ve onları mahzunlaştırır. Yağmurla yıkanan ağaç yaprakları, silinen kalplerin pası; insanın gözyaşı dökerek tazelenmesine benzetilir. Yağmurla ruhun derinliklerine inilir, gözyaşıyla kederler silinir. Şair, basit bir hava olayını, insan kalbinin derinliklerine işleyen bir durum olarak ele alır.

To'g Manzaralari (23) adlı şiirde şair doğanın güzelliği ve enerjisi anlatılır. Şair dağlardan akarak gelen sel sularını, “kayarak gelen ve koşarak giden” şeklinde betimler. Sel sularının dağlardan oyunu andıran gelişi, doğanın plansız ilerleyişini simgelemiştir.

<i>O'yinqaroq</i>	<i>Mutluluk verir</i>
<i>Tog'larning seli,</i>	<i>Dağların seli,</i>
<i>Ular izlab o'tirmas o'zan.</i>	<i>Onlar su yolunu aramıyor.</i>
<i>O'ngirlardan</i>	<i>Oluklardan</i>
<i>Sirpanib kelib,</i>	<i>Kayarak geliyor,</i>
<i>Chopib ketar yo'llar izidan...</i>	<i>Koşarak gidiyor yolların izinden...</i>
<i>(Ishq, 23)</i>	

Bu olay insanoğlunun da plansız, kararsız, akıp giden hayat içinde kaybolan durumuyla benzerlik taşır. Baharla gelen sel sularının bir yol aramadan uçurumun kenarından taşarak akması, doğanın kendine özgü bir akışla ilerleyişini simgeler. Aynı zamanda bu betimleme, insan hayatında beklenmedik bir şekilde gelişen olayları da çağrıştırır. Son dizelerde ise ilkbahardan kalan sel sularının izleri hatırlanır. Şiir doğanın bir döngü içinde olduğunu, her mevsimin sonraki mevsimden izler taşıdığını anlatır. Genel olarak bu şiirde şair, doğanın gücünü ve değişkenliğini başarılı bir şekilde tasvir ederek doğanın eşsiz güzelliklerinin insan ruhu üzerindeki etkilerini ele alır.

Alla Sog'inch'i (38) adlı şiirde aşk doğasının insan ruhundaki manevi etkisi anlatılır. Aşk, doğa ile ilişkilendirilerek betimlenir. Şair ilk dizelerde selvi ağacının gölgesinde usul usul ninni söyler ve meleklerin kanadında uyuyan bir bebeğin tatlı nefesini dinler. Meleğin kanadında huzur içinde uyuyan bebekse şairin manevi huzura kavuşmasını simgeler.

<i>Yuragimnin ostidan,</i>	<i>Yüreğimin içinden,</i>
<i>Yo ko 'kda, tun pallasi,</i>	<i>Ya da gökte, gece örtüsü</i>
<i>(Sarvu suman soyasida</i>	<i>(Selvi yasemin gölgesinde</i>
<i>Hurlar aytar allasin)</i>	<i>Vov-vov ninni söyler)</i>
<i>Malaklarning qanotida</i>	<i>Meleklerin kanadında</i>
<i>Nurday uxlar bir go 'dak,</i>	<i>Işık içinde uyuyor bir çocuk,</i>
<i>Eshitganday bo 'laman</i>	<i>Duyuyor gibiyim</i>
<i>Shirin-shirin nafasini...</i>	<i>Tatlı tatlı nefesini...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 38)</i>	

İkinci kısımda bebeğin mutluluk verici güzelliğinden dolayı anne olma arzusu şairin içine doğar. Şairin bu isteğiyle elde edemediği mutluluğun eksikliğini hissetmiştir. Doğmamış bir bebeğin hayali şaire mutluluk ve umut verir. Rüya ile gerçek arasında dolaşan şair aslında ruhunun derinliklerinde bir arayış içerisinde. Şair, sevgi ve huzur ararken şahin kuşunu avlayan bir adamı görür ve bu adama tutulur. Sonrasında şair, bu adama bir oğul diler, annesi de kendisi olsun ister. Genel olarak şair bu şiirde doğa imgeleriyle bir ninni kaleme almış ve ilahi huzur arayışı içinde Tanrı'dan yardım bekleyerek, içsel yolculuğunu dile getirmiştir.

Zebo Mirzo'nun doğa temalı şiirlerinde dağlar, ağaçlar, ay, yıldızlar, bulutlar, çimen, bahçe, çiçek, kuş, kelebek, deniz, orman, gece, güneş, gökyüzü gibi motiflerle şiirlerine yeni bir bakış açısı getirir, düşüncelerini ifade eder ve beklenmedik sonuçlar çıkarır. Düşüncelerini takip ederek, duygusal ve düşünsel gücünün etkisiyle onu şiirinin ortağı yapar.

Bir şairin şiirlerini tek okumada anlaması zordur. Çünkü Mirzo'nun düşünceleri yenidir ve kafa karışıklığına neden olabilir. Bu düşünceleri anlamak için okuyucunun hayal dünyasının genişliğine ve derinliğine ihtiyaç vardır. Ancak o zaman sanatçı, kalbinin gizemli dünyasını okuyucuya açık hâle getirir. Zebo Mirzo'nun yaratıcılığının özelliği budur. Şiirlerinde geçen sözleri, güç ve canlılıkla doludur. Erkin Vohidov'un dediği gibi: "Şiir, şair ve okuyucu arasındaki bir dil diyalogudur. Şair için bu muhabbet, okuyucunun kalp atışlarını anlamak için kalbi açmaktır" (Salohiddinova, 2019).

4. ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİNDE YAPI

4.1 Nazım Birimleri

Nazım biçimleri (eşkâl-i nazm, nazım şekilleri), uyak ve dizenin bir düzen içinde birleşmesiyle oluşur. Dizeler bir şiirde en az ikili olarak üzere, üçlü, dördlü, beşli, altılı, yedili, sekizli dokuzlu ve onlu olarak kümelenirler. Bu kümeleniştten dize düzeni, dizelerin arasındaki uyakların dağılımından da uyak düzeni doğar. Beyitlerden kurulu nazım biçimlerinde beyitlerin ikinci dizesinde, dördlüklerden kurulu nazım biçimlerinde dördlüklerin son dizesinde yinelenen uyak, şiirin ana uyağıdır. Buna temel uyak da denir. Nazım biçimleri bu dize ve uyak düzenine göre çeşitli adlar alır (Dilçin, 2009). Nazım birimi ise dize veya dizelerinin ölçü ve uyak düzeninde alt alta sıralanmasıyla oluşturulan kümelerdir. Bent veya kıta olarak da bilinen bu kümeler bir, iki, üç, dört beş, altı veya daha çok dizeden oluşur (Aslan, 2021).

Mirzo, gelenekçi ve modernist bir şiir anlayışıyla şiirlerini kaleme almıştır. Dizelerinde harmanlanan geleneksel ve modern bakış açıları şiiri tekdüzelikten çıkarmış ve dinamik bir bakış açısı kazandırmıştır. Zebo Mirzo şiirlerinde çoğunlukla serbest nazım birimini kullanmıştır. Serbest nazım, onun şiirlerinde anlam ve ahengi özgür bir tutumla ele aldığını ve şiirlerini doğal bir akışla kullandığını gösterir. Şiirlerinde dördlü, beşli, sekizli ve farklı bendler kullanması ise Mirzo'nun klasik şiire olan bağlılığını ve şiirin ritmini, estetiğini önemseydiğini göstermektedir. Şairin bu tutumu onun şiirlerini bilinçli bir şekilde kaleme aldığını ve biçimi anlamın önüne geçirmeden kaçındığını göstermektedir. Mirzo'nun incelemiş olduğumuz 80 şiirin nazım birim düzeni şu şekildedir.

4.1.1 Bendleri Eşit Sayıda Yazılmış Şiirler

4.1.1.1 Dördlük nazım birimiyle yazılmış şiirler

Zebo Mirzo'nun dördlük nazım birimiyle yazılmış 8 şiiri bulunmaktadır. Bunların uzunluklarına göre sıralanışı şu şekildedir:

2×4 uzunluğunda olanlar: 60, 66

4×4 uzunluğunda olanlar: 22, 68

5×4 uzunluğunda olanlar: 59

6×4 uzunluğunda olanlar: 62

8×4 uzunluğunda olanlar: 8

13×4 uzunluğunda olanlar: 25

4.1.1.2 Beşli nazım birimiyle yazılmış şiirler

Zebo Mirzo'nun beşli nazım birimiyle yazılmış 2 şiiri bulunmaktadır. Bu şiirler (50,53) beş beşlik uzunluğundadır.

4.1.1.3 Sekizli nazım birimiyle yazılmış şiirler

Zebo Mirzo'nun sekizli nazım birimiyle yazılmış 1 şiiri (38) bulunmaktadır.

4.1.2 Farklı Bendlerle Yazılmış Düzenli Şiirler

Bir sekizlik: 79

Bir dokuzluk: 78

Bir yirmi dörtlük: 73

Bir on beşlik: 18, 51

Bir yirmi altılık: 19, 63

Bir yirmilik: 1, 44, 64

Bir yirmi dörtlük: 2

Bir elli lk: 4

Bir yirmi beşlik: 7, 14, 30, 41

Bir yirmi sekizlik: 72

4.1.3 Farklı Bendlerle Yazılmış Düzensiz şiirler

5+7: 75

5+5+4+5+4+5+4+4+5+5: 10

4+4+5+4+5+4+5: 24

4+4+5+1: 80

6+5+4+5: 42

6+6+5+6+4+4+4+5+1:34

4+4+7+6: 32

6+5+4+5+5+6+4+7: 28

4+5+5+5: 37

6+5+5+5+6+5+5+6+6: 71

4+4+5+1: 80

4.1.4 Serbest Nazım Birimiyle Yazılmış şiirler

Zebo Mirzo 42 şiirini serbest nazım birimiyle yazmıştır.

5, 6, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 39, 40, 43, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 65, 67, 69, 70, 74, 76, 77

4.2 Vezin

4.2.1 Hece Ölçüsü

Hece ölçüsü, dizelerdeki hece sayılarının belirli bir düzende sıralanmasıdır. Mirzo şiirlerinde hece ölçüsünün 9'lu, 11'li ve 12'li kalıplarını kullanmıştır.

4.2.1.1 9'lu hece ölçüsüyle yazılmış şiirler

1, 3, 7, 10, 18, 20, 21, 23, 29, 33, 36, 39, 41, 44, 45, 50, 51, 54, 62, 66, 80

<i>Keldimi deb sendan xabarlar</i>	<i>Geldi mi diye senden haberler</i>
<i>Eshiklarni neça bor ochdim.</i>	<i>Kapıları kaç kere açtım.</i>
<i>Daydi shamol bebosh boladay</i>	<i>Rüzgâr, yaramaz çocuk gibi okşayarak</i>
<i>Derazamni sindirib qochdi!</i>	<i>Camımı kırıp kaçtı!</i>
<i>Tuni bilan qiynaldi yurak</i>	<i>Geceyle acı çekti yürek</i>
<i>Eta olmay nur yo'llariga.</i>	<i>Işıksız yollarına</i>
	<i>baktı.</i>
<i>Isming qo'ndi kapalak kabi</i>	<i>Adın kondu kelebek gibi</i>
<i>Goh tushimga,</i>	<i>Kâh düşüme</i>
<i>Goh qo'ollarimga...</i>	<i>Kâh kollarıma...</i>
<i>(Ishq, 3)</i>	
<i>O'tib borar quyoshli kunlar,</i>	<i>Geçip gidiyor güneşli günler,</i>
<i>O'tib borar nurga burkanib.</i>	<i>Geçiyor ıstğa örtünerek.</i>
<i>Nimagandir yashagim kelar</i>	<i>Nedense yaşamak istiyorum</i>
<i>Gül bargiga asta o'ranib...</i>	<i>Gül yaprağına yavaşça sarılarak...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 62)</i>	

4.2.1.2 11'li hece ölçüsüyle yazılmış şiirler

2, 4, 8, 13, 19, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 42, 56, 60, 63, 64, 68, 72, 77, 78

<i>Biz sevgan yorlar o'zganing yori, Yora umrimizning "oh"lari, Bobur. Biz-ku yashab o'tdik ko'ngil ko'kida, Nechun yor ko'ksida dog'lari, Bobur? (Ishq, 22)</i>	<i>Sevdiğimiz aşklar, başkasının yâri, Aşk, hayatımızın "ah"ı, Bobur. Biz ki yaşadık gönül maviliğinde, Neden yârin göğsünde bu lekeler vardır Bobur?</i>
--	---

<i>Sevgimdan Xudaga sevilgan, biroq, Sevgimdan o'zimni gunohkor qilgan. Qancha ketsam, shuncha bo'lgan yaqinroq, Qancha sevsam, shuncha begona bo'lgan. (Ishq, 25)</i>	<i>Sevilen Allah'a sevgimden, yine de, Sevgimden kendimi günahkâr bildim. Ne kadar gitsem o kadar yaklaşıyor, Ne kadar sevsem o kadar yabancılaşıyorum.</i>
--	---

4.2.1.3 12'li hece ölçüsüyle yazılmış şiirler

24, 55, 65, 69

<i>Qo'llarida sochlarining hidi qolib, Atirgullar quchog'ida yig'lab yotar. Kipriklari yuzlariga soya solib, Laylogina er tagida uxlab yotar... (Nur Kukunlari, 55)</i>	<i>Saçlarının kokusu ellerine sinmiş, Güllerin kucağında ağlayarak yatıyor. Kırpikleri yüzünü gölgelemiş, Leylası yer altında uyuyor...</i>
---	---

<i>Turnalarning izi qoldi ko'k yuzida... Kapalaklar uchib-qo'ndi birin-birin. Yulduzlarning aksi o'ynab ko'zlaringda, Osmonlarga tikilasan shirin-shirin... (Nur Kukunlari, 65)</i>	<i>Turnaların izi kaldı gökyüzünde... Kelebekler birer birer uçarak kondu. Yıldızların yansıması oynadı gözlerinde, Gökyüzüne baktın, tatlı tatlı...</i>
---	--

4.2.1.4 Serbest yazılmış şiirler

Herhangi bir ölçüsü ve uyağı olmayan, kuralı olmayan şiirlerdir. Zebo Mirzo şiirlerini genellikle ölçüsüz bir şekilde kaleme almıştır.

5, 6, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 31, 34, 35, 37, 38, 40, 43, 46, 47, 49, 52, 53, 57, 58, 59, 61, 67, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 79

<i>Oftob nurlariga</i>	<i>Güneş ışıklarına</i>
<i>Toblanib yotar</i>	<i>Bakarak yatıyor.</i>
<i>Daryoning oqbadan, go'zal toshlari.</i>	<i>Nehirden akıyor güzel taşları,</i>
<i>To'sh urib, yaltirar</i>	<i>Taş vurarak, parıldıyor,</i>
<i>Kunning tig'ida</i>	<i>Günün kıyısında.</i>
<i>Baliqlar – qushlarning qarindoshlari.</i>	<i>Balıklarsa, kuşların kardeşleri.</i>
<i>(Ishq,6)</i>	
<i>Azizim</i>	<i>Canım,</i>
<i>Ne uchun inson yaraldik</i>	<i>Ne için insan yaratıldık,</i>
<i>Ko'nglimiz sig'masa eru samoga?</i>	<i>Gönlümüz neden sığmıyor bu semaya?</i>
<i>Oh,</i>	<i>Ah,</i>
<i>Endi shu qadar muhabbat bilan</i>	<i>Şimdi büyük bir sevgiyle</i>
<i>Biz qanday yashaymiz bu tor</i>	<i>Biz nasıl yaşıyoruz bu dar</i>
<i>dunyoda?...</i>	<i>Dünyada?...</i>
<i>Biz nechun yaraldik yolg'on dunyoda?</i>	<i>Biz yalan dünya için neden yaratıldık?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 35)</i>	

<i>Unutildim...</i>	<i>Unutuldum...</i>
<i>Sargardon ruhim</i>	<i>Avare ruhum</i>
<i>Benur xayollarda</i>	<i>Karanlık hayallerde</i>
<i>Ma'yus surindi...</i>	<i>Hüzünle tökezledi...</i>
<i>Bu-suyak qoraydi,</i>	<i>Bu kemik karaydı,</i>
<i>Bu-ishq ko'mildi,</i>	<i>Bu aşk gömüldü,</i>
<i>Bu ko'ngil yo'q endi,</i>	<i>Bu kalp yok şimdi...</i>
<i>Ko'ngil yo'q endi...</i>	<i>Kalp yok şimdi...</i>
<i>Sen uchun men yo'qman.</i>	<i>Senin için ben yokum.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 74)</i>	

4.3 Kafiye Çeşitleri ve Redif Şeması

4.3.1 Yarım Kafiye

Yarım kafiye, tek ses benzeşmesiyle oluşan kafiye çeşididir. Yapılan tarif ve tasnif çalışmalarında tek ünsüz benzeşmesinin yarım kafiye oluşturacağı belirtilmiştir (Karataş, 2001). Mirzo'nun şiirlerinde kullandığı yarım kafiye örnekleri şunlardır;

<i>U sening ko'zingga o'xshab ketadi,</i>	<i>O, senin gözlerine benziyordu,</i>
<i>U ma'yus qalbimning ezgin bir ohi.</i>	<i>O, üzgün kalbimin ezgin bir ahıydı,</i>
<i>Koinotning yuksak toqidan bizni,</i>	<i>Kâinatın yüksek dağından bizi,</i>
<i>Chaqiradi kimning nigohi?</i>	<i>Kimin bakışı çağırdı?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 37)</i>	

<i>Yuzlarimni bosaman toshga,</i>	<i>Yüzümü basıyorum taşa,</i>
<i>Yomg'irlardan yog'ilaman jim,</i>	<i>Yağmur yağıyor sessizce,</i>
<i>Men boshqaman, butunlay boshqa!</i>	<i>Ben başkayım, tamamen başka!</i>
<i>Bu qanday dard,</i>	<i>Bu nasıl dert,</i>
<i>Bu qanday o'lim?</i>	<i>Bu nasıl ölüm?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 50)</i>	

4.3.2 Tam Kafiye

Tam kafiye iki ses benzeşmesiyle oluşan bir kafiye çeşididir. Hem klasik hem de modern şiirde sıkça kullanılır (Karataş, 2001). Zebo Mirzo'nun şiirlerinde kullandığı tam kafiye örnekleri şunlardır;

<i>Qarshilab eshiging qulfi</i>	<i>Açılan kapının kilidi</i>
<i>Qo'llaring taftidan eriydi behol...</i>	<i>Ellerinin sıcaklığında eriyordu hasta...</i>
<i>Kirasan,</i>	<i>Gelsen,</i>
<i>Labdaning shokila zulfi</i>	<i>Dudağındaki süslü zülüflü</i>
<i>Sochlaringni silab o'tar, ehtimol...</i>	<i>Saçlarını severek öper, belki...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 40)</i>	
<i>Daraxtlarga tushdi alanga</i>	<i>Ağaçlara düştü alevin</i>
<i>Havolarda tanish bir sezgi.</i>	<i>Havada tanıdık bir his.</i>
<i>Bir bor edim sendan aldangan,</i>	<i>Bir zaman sana inandım,</i>
<i>Nechun yana kuydirding, Sevgi...</i>	<i>Neden yine yaktın, Aşkımı...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 66)</i>	

4.3.3 Zengin Kafiye

İkiden fazla ses benzerliğiyle (en az üç) oluşan kafiye zengin kafiye denir (Karataş, 2001). Mirzo'nun şiirlerinde kullanılan zengin kafiye örnekleri şunlardır;

<i>Ey mening umrimni barbod qilgan ishq</i>	<i>Ey hayatımı mahveden aşk,</i>
<i>Balki izingizdan xazondek o'tdim...</i>	<i>Belki izinden hazanla geçtim...</i>
<i>Vujudga otashlar tutashgan choqda,</i>	<i>Bedene ateşler tutuşup yandığında,</i>
<i>Alanga lablarda jonimni tutdim.</i>	<i>Alevli dudaklarda canımı tuttum.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 77)</i>	

<i>uhni qiynar taqiq mevasi,</i>	<i>Ruha eziyet eden yasak meyve,</i>
<i>Sir edimi sevgi shevasi?</i>	<i>Gizli bir aşk dili miydi?</i>
<i>Sen sevmasang,</i>	<i>Sen sevmiyorsan,</i>
<i>Sevilarmidim,</i>	<i>Sevilir miydim,</i>
<i>Ey ko'ngilimning yolg'iz egasi?</i>	<i>Ey kalbimin tek sahibi?</i>
<i>(Ishq, 29)</i>	

4.3.4 Redif

Mısralarda kafiye oluşturan seslerden sonra gelen, şekil ve anlam bakımından birbirine benzeyen ses ya da seslere redif denir. Türk Halk şiirinde döner ayak olarak da bilinir. Kafiye'nin olmadığı yerde redif olmaz. Redif tek bir sesle meydana gelebileceği gibi bir mısranın tamamına yakını da olabilir (Karataş, 2001). Mirzo'nun şiirlerinde kullanılan redifler şunlardır;

<i>Qo'limda qo'llaring shiviri,</i>	<i>Elimde ellerinin fısıltısı,</i>
<i>Qo'y, mening ko'zinga qo'yma lab...</i>	<i>Bırak, gözüme koyma dudağını...</i>
<i>Qo'limda qo'llaring shiviri,</i>	<i>Elimde ellerinin fısıltısı,</i>
<i>So'z dema dilimni qiymalab.</i>	<i>Kalbimi parçalayacak bir söz söyleme.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 80)</i>	

<i>Endi ko'nglingdan chiqarolmayсан,</i>	<i>Şimdi gönlünden çıkaramazsın</i>
<i>Umringda quyoshday porlayveraman.</i>	<i>Hayatında güneş gibi parlayacağım.</i>
<i>Ming yillar qa'riga ketganingda ham,</i>	<i>Binlerce yılın derinliklerine gittiğinde</i>
	<i>bile,</i>
<i>Men seni samoday chorlayveraman.</i>	<i>Ben seni gökyüzü gibi arayacağım.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 32)</i>	

<i>Bilmaysan,</i>	<i>Bilmiyorsun,</i>
<i>Men uning qonida oqdim,</i>	<i>Ben onun kanında aktım,</i>
<i>Yillarning eng Nurli hayoli bo'lib</i>	<i>Yillarının en parlak hayali olup</i>
<i>Izi ber,</i>	<i>İz bıraktım,</i>
<i>Qolayin shu lahza haqqi,</i>	<i>Şu an doğru kalayım,</i>
<i>Uning, fakat uning haloli bo'lib.</i>	<i>Onun, ama onun helali olayım.</i>
<i>Dunyoning eng baxtli Ayoli bo'lib!</i>	<i>Dünyanın en mutlu kadını olayım!</i>
<i>(Nur Kukunlari, 34)</i>	

<i>Keting,</i>	<i>Gidin,</i>
<i>Axir qo'ymaysiz nega</i>	<i>Sonuçta bakmıyorsunuz bana niçin</i>
<i>Ko'zingizda nayzalar bilan?</i>	<i>Gözünüzde hüznün var?</i>
<i>Keting...</i>	<i>Gidin...</i>
<i>Bir nas yig'lab olayin</i>	<i>Biraz ağlayayım</i>
<i>Suv bo'yida maysalar bilan...</i>	<i>Su kenarındaki çiçekler gibi...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 51)</i>	

<i>Oqshom to'p-to'p larqusini taxlab</i>	<i>Akşam yastığını top top katlayarak</i>
<i>qo'ydi,</i>	<i>koydu,</i>
<i>Yulduzchalar bildirmasdan uxlab</i>	<i>Yıldızcıklar haber vermeden uykuya</i>
<i>qo'ydi.</i>	<i>daldı.</i>
<i>Senu meni uchrashtirdi yolg'iz Xudo,</i>	<i>Yalnız seninle beni buluşturdu Hüda,</i>
<i>Ham shu tunni bizga atab saqlab</i>	<i>Bu geceyi de bize adayarak sessiz</i>
<i>qo'ydi.</i>	<i>Kaldı.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 69)</i>	

5. ZEBO MİRZO'NUN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

5.1 Dil

5.1.1 Ses Bilgisi (Fonetik)

5.1.1.1 Ünlüler

Özbek Türkçesinde altı ünlü vardır. a, o, e, i, o', u. Ünlüler; açıklık-kapalılık derecelerine göre (yani dilin yukarıya damağa doğru yükseliş derecesi), dudakların durumuna göre ve oluşum noktalarına (dilın ön veya arka tarafa doğru olan hareketi) göre sınıflandırılır (Yıldırım, 2020).

|a|, |ä|: Ön damak, düz, geniş ünlü sesi ifade eder. (Yıldırım, 2020). 'ä' sesi, a ile e arası bir sesi karşılamaktadır. Kalın ünsüzlerin [q], [g'], [x] yanında a telaffuzu esastır (Ercilasun, 2001).

Qarshimda huvillab yotar edi vaqt... (9/44)

Umringda quyoshday porlayveraman. (32/2)

Ko'zlarimdan oqar ko'zlaring g'ami, (42/1)

|o|: Arka damak, yarı yuvarlak, geniş ünlü sesi karşılar. Kelimelerin her yerinde kullanılabilir. Bu ünlü, [q], [g'], [x] ile yan yana geldiğinde kalın (arka damak) ünlü tarzında; [k], [g], [y], [h] ünsüzleri ile yan yana geldiğinde ise ince (ön damak) ünlü tarzında telaffuz edilir (Yıldırım, 2020).

Oq sochlari oppoq tun uning, (1/2)

Momomday qo'yniga oladi zamin (52/21)

O'tdi fosiq erdan samoga oqib... (61/15)

[u]: Arka damak, yuvarlak, dar ünlü sesi ifade eder. Kelimelerin her hecesinde kullanılabilir. Bu ünlü [q], [g'], [x] ile yan yana geldiğinde kalın (arka damak) şekilde telaffuz edilir. [k], [g], [ng], [y], [h] ünsüzleri ile yan yana geldiğinde ise ince (ön damak) şeklinde telaffuz edilir.

Osmon edi **yulduzli**, oyli... (7/23)

Mening **xudoxohish** yuragim **uchun**. (11/11)

Umrinni **shu guldek** ekkim keladi, (40/33)

[o']: Arka damak, yuvarlak, orta geniş ünlüyü ifade eder. Sadece kelimelerin ilk hecesinde kullanılmaktadır. Bazen birleşik kelimelerin orta hecesinde kullanılsa da aynı şekilde birleşen kelimenin ilk hecesindedir. Bu ünlü [q], [g'], [x] ile yan yana geldiğinde kalın (arka damak) şekilde telaffuz edilir. [k], [g], [y], [h] ünsüzleri ile yan yana geldiğinde ise ince (ön damak) şekilde telaffuz edilir.

Xazon **yo'llariga** tutash **yo'limning**. (58/4)

Oqshom **to'p-to'p** larqusini taxlab **qo'ydi**, (69/1)

Qo'y, mening **ko'zimga qo'yma** lab... (80/2)

[i]: Yukarı dar, ön damak, düz ünlü sesi ifade eder. Kelimenin her yerinde görülür. [q], [g'], [x] ile yan yana geldiğinde kalın (arka damak) ünlü şekilde telaffuz edilir.

G'am sevgining **piligin** yoqdi. (7/8)

Tong **kipringidagi bir tomchi** shabnam, (79/1)

Turnalarning **izi** qoldi ko'k yuzida... (65/21)

[e]: Orta geniş, ön damak, düz ünlü sesi ifade eder. Türkçe kökenli sözcüklerin ilk hecesinde görülür. Alınma kelimelerin ise her yerinde görülür (Yıldırım, 2020).

Sen meni kimlarga berding, Azizim? (60/7)

Meni telba etgandi shunda (20/24)

Seni “Topib ber” deb o’ksib, kuyganim... (40/19)

5.1.1.1.1 Ünlü değişimleri

5.1.1.1.2 Ünlü daralması/ düzleşmesi

Ünlü daralması, geniş ünlülerin daralmasıyla meydana gelir. Türkiye Türkçesinde geniş seslerin olduğu yerlerde Özbek Türkçesinde genellikle dar sesler tercih edilmektedir (Coşkun, 2017). Bununla birlikte Özbek Türkçesinde geniş ve yuvarlak o (å) ünlüsü bulunan bazı isimlerden, isimden fiil yapma ekleriyle fiil türetildiğinde o (å) ünlüsü /a/ ünlüsüne döner (Yıldırım, 2020).

Biz qanday yashaymiz bu tor dunyoda?... (35/28) (yosh – yasha-)

e>i: Nima topdim yuragimni toshga urib? (24/21) (E.T. ne+me : ne)

o>u: Ko’ngli uning sayroqi bir qushcha edi, (55/9) (E.T. ol)

5.1.1.1.3 Ünlü genişlemesi

Bu hadise, geniş olan /a/ ünlüsünün daha da genişleyerek yarı yuvarlak o (å) ünlüsüne dönmesi olayıdır. Bundan dolayı bu hadise düz -geniş ünlünün yuvarlaklaşması olarak kabul edilebilir. Özbek Türkçesinde mastar eki olarak kullanılan /-v/, fiillerden tabanı /a/ ile bitenlere geldiğinde a>o (å) ünlü genişlemesi oluşur (Yıldırım, 2020). Alıntı kelimelerde, Türkiye Türkçesinde dar seslerin tercih edildiği yerlerde, Özbek Türkçesinde genellikle geniş sesler tercih edilmektedir (Coşkun, 2017).

Asta mendan so’radi ahvol, (10/6) (ET. so’rov – so’ra-)

i>e: Menga bersang edi u chog’ni!... (40/35) (ET. bir-)

i>a: Bolam kabi quchib yig'lasam (41/3) (DLT. kibi)

5.1.1.1.4 Ünlü uyumları

5.1.1.1.5 Büyük ünlü uyumu (kalınlık-incelik uyumu)

Kalınlık incelik uyumu, kelimenin ilk hecesindeki ünlü kalın (a, â, ı, o, u) ise diğer ünlülerin de kalın; kelimenin ilk hecesindeki ünlü ince (e, ä, i, ö, ü) ise diğer ünlülerin de ince olması kuralıdır (Gökdemir, 2020).

Özbek Türkçesi kalınlık-incelik uyumu yönünden diğer Türk Lehçelerine kıyasla en bozuk olanıdır (Buran ve Alkaya, 2010). Türkçe kökenli ve alıntı kelime tabanlarında kalınlık-incelik uyumu mevcut değildir. Uyumsuzluk, genellikle ekler ve kökler arasında daha sık görülmektedir (Coşkun, 2017).

İsmingiz kechalar bo'ldi o'tinchim! (71/16)

Mingta quyosh porlab beradi ko'kda, (28/19)

Sen bilan gaplashgim kelar, Xudoyim! (27/5)

5.1.1.1.6 Küçük ünlü uyumu (düzlük –yuvarlaklık uyumu)

Özbek Türkçesinde küçük ünlü uyumunun kısmen işlediğini söylemek mümkündür. Düz ünlüden sonra düz yuvarlak ünlüden sonra geniş ünlü gelmektedir (Buran ve Alkaya, 2010).

Bu sirni kimdan o'rgandim. (49/23)

Ancak bu uyum, ince-dar-düz ünlünün yardımcı ünlü olarak tercih edilmesinden dolayı bozulur. Düzlük- yuvarlaklık uyumunu bozan ikinci durum ise bazı eklerin özellikle dar-düz ünlülü şekillerinin kullanılmasıdır (Ercilasun, 2001). Türkiye Türkçesinden farklı olarak yuvarlak ünlülerden sonra çoğu kez düz-dar ünlüler gelir (Buran ve Alkaya, 2010).

Ko'ngil qafasim... (54/19)

O'limni sevganday (75/7)

Sen mening samoga cho'zgan qo'limsan, (78/3)

5.1.1.2 Ünsüzler

Özbek Türkçesinde 23 ünsüz harf bulunmaktadır: d, c, j, z, y, k (ince), l, m, n, p, r, s, t, f, x, ts, ch, sh, q (kalın k), g' (kalın g), h.

ng (ñ) ünsüzü için ayrı bir işaret yoktur. ts (ц) harfi ise, Rusça kelimelerde görülür. Kiril alfabesinde y sesi beş ayrı işaretle y=й, E=ye, Я= ya, Ё=ya, Ю = yu, yü ile gösterilir. Böylece 23 tane ünsüz Kiril alfabesinde 27 işaretle gösterilir. Türkiye Türkçesinden farklı olarak q, ğ, x sesleri kullanılmaktadır. Ayrıca ng (ñ) ünsüzü de başka bir işaretle gösterilmemesinde rağmen kullanılmaktadır (Buran ve Alkaya, 2010).

5.1.1.3 Ünsüzlerle ilgili özellikler

- Türkiye Türkçesinde g ile başlayan Türkçe asıllı kelimeler, Özbek Türkçesinde ötümsüz olan k iledir.

G'amgin kechalar (61/17) (gece)

Garchand sen deb ko'z yummasdan o'tay, (17/35) (göz)

So'ng ko'zimni ochdim-u, ko'rdim (21/28) (gör-)

- Türkiye Türkçesinde d ile başlayan Türkçe asıllı kelimeler, Özbek Türkçesinde ötümsüz t ile başlar.

Nahot nafasingga tegmay nafasim (56/13) (değ-)

Tikanzorlar chiqar ko'karib... (54/9) (diken)

Tinglayman qo'llaring shivirin, (80/5) (dinle-)

- Türkiye Türkçesinde Türkçe asıllı kelimelerde bulunan c sesi, Özbek Türkçesinde ç ile dir.

Daraxtni quchoqlab taskin topaman, (27/6) (kucakla-)

Kafting'da ayolga aylanar g'uncha, (40/37) (gonca)

O'tdim kechalarning ho'l bog'laridan, (72/5) (gece)

- Türkiye Türkçesindeki v-, Özbek Türkçesindeki şu kelimelerde b-'dir: bar (var), barmaq (varmak), bermaq (vermek).

Kalbingni ber, so'nggi bor o'pay... (73/11)

- Arapça ve Farsçadan geçen kelimelerde bulunan ve bu dillerde uzun olan a, Özbek Türkçesinde â olur.

Shaffof ko'zyoshlarning bag'rida. (18/9)

- Türkiye Türkçesinde d ve t ile başlayan eklerin, Özbek Türkçesinde sadece d'li şekilleri vardır.

Qayt, deb aytdi yurak, (9/36)

Muhabbatdan o'lganu, ammo (36/23)

- Türkiye Türkçesinde kelime başındaki bazı p'ler, Özbek Türkçesinde b olur.

Titrab-qaqshab ho'l barmoqlar pichirlaydi (69/20)

- Türkiye Türkçesindeki kelime başındaki bazı ön ses b'leri, Özbek Türkçesinde m'dir.

Kelolmayman **men** ham botinib... (44/12)

Senga kerak **ming** yillik javob. (45/16)

Eridi ko'ksimda muzlab yotgan tosh. (71/43)

- Türkiye Türkçesinde bazı b'ler, Özbek Türkçesinde p olur.

Ruhimni **p**ichoqlab yashayotirsan, (42/9)

5.1.1.4 Ünsüz uyumu

Türkiye Türkçesinde bazı kelimelere getirilen eklerdeki ünsüzlerin kelimenin son sesiyle ton bakımından benzeşmesi kuralı Özbek Türkçesinde görülmez (Yıldırım, 2020). Ünsüz uyumu, özellikle eklerin sedalı şekillerinin kullanılmasından dolayı bozulur. Yaygın olarak daha çok çekim ekli şekillerde, bazen de yapım ekli şekillerde bu uyumsuzluk görülür (Ercilasun, 2001).

Aytolmas shu tilsiz el**chi** (40/18)

Kelasiz deb umidvor kut**dim**... (21/14)

Ellar o'**pgan**ida suykalib o'tgan? (35/3)

5.1.1.5 Ses olayları

5.1.1.6 Ünlü türemesi

Genellikle Arapçadan Türkiye Türkçesine ve Özbek Türkçesine geçen alınma kelimelerde Türkiye Türkçesinde ünlü türemesi meydana gelirken, Özbek Türkçesinde ise ünlü türemesi olmaz kelime aslını korur. Ancak sonunda çift ünsüz bulunan tek heceli kelimelerin telaffuzunda iki ünsüz arasına ünlü bir harf turer (Yıldırım, 2020).

İnjiq shahar suronlarini, (62/22) (Far. Şehr)

5.1.1.7 Benzeşme

Kelime içindeki bir sesin, niteliği veya boğumlanma noktası bakımından yan yana veya aralıklı duran bir başka sesle benzer veya eş duruma getirilmesi olayıdır (Coşkun, 2000).

-td-> -tt-: Kettim keldi (10/35)

-kg-> -kk-: Har lahza yurak**ka** sanchilgan tig'day (25/50)

-rt-> -tt-: Nigohingdan bitt**a** nur tilab, (73/4)

5.1.1.8 Yer değiştirme (göçüşme)

Tarihi süreç içinde bazı kelimelerde bazı sesler yer değiştirmiştir (Yıldırım, 2020).

Yomg'irlar qo'lida titrab ezilgan (2/11) (ET. yağmur)

Kapalaklar uchib-qo'ndi birin-birin. (65/2) (ET. kelebek)

5.1.1.9 Kaynaşma

Aynı hecelerdeki iki ünlünün bir ünlüde veya birden çok hecedeki seslerin tek bir hecede toplanması olayına denir. Bu olay çoğunlukla kelime birleşmelerinde görülür (Coşkun, 2000).

Nafasing tokkan har **narsa** uyg'onar. (40/10) (ne+erse)

Nechun yor ko'ksida dog'lari, Bobur? (42/4) (ne+uchun)

5.1.1.10 Tonlulaşma

Özbek Türkçesinde isimlerin sonunda bulunan k ve g ünsüzlerinden sonra gelen iyelik eki iki ünlü arasında tonsuzlaşarak g ve g' ünsüzlerine döner (Yıldırım, 2020).

k>g: Endi kim qul, kim shohdir ıshq ertagida, (24/14) (ertak)

q>g': Barmog'ingga (17/24) (barmoq)

5.1.1.11 Ünlü düşmesi

Son hecelerinde dar ünlü bulunan sözcüklerin bazıları isim çekim veya iyelik ekleri aldıklarında, vurgunun isim çekim veya iyelik ekli heceye kaymasıyla iç hecede kalan dar ünlülerin düşmesi olayıdır (Coşkun, 2000).

Gunoh mening **bo'ynim**dami, ıshq bo'yinda, (24/25) (bo'yin)

Kel, kuyuk **ko'nglim**ning jannatiy xobi! (56/24) (ko'ngil)

5.1.1.12 Ünsüz düşmesi

Kelimede, r gibi akıcı veya y, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzler düşer (Coşkun, 2000).

Dilimdan qutuldim kelar, Xudoynim! (27/17) (ET. kurtul-)

5.1.1.13 Ünsüz türemesi

Özbek Türkçesinde Arapçadan alınma kelimelerdeki nispet i'si kısalmış bu kısalan uzunluğu telafi etmek için kelimenin sonunda y ünsüzü türemiştir (Yıldırım, 2020).

Nahotki bir ko'ngil xayoliy uchun (56/15)

Mana endi muddaiy kabi (59/9)

5.1.1.14 İkizleşme

İki ünlü arasında bulunan ünsüzlerin tekrarlanması olayıdır.

Ruhimga nur berdi issiq yoding'iz. (71/15)

Olam burkanganda **oppoq** nurlarga. (4/3)

Achchiq yoshlarim haqqi, (11/25)

5.1.1.15 Aykırılma

Kelimelerin bünyesindeki yan yana ya da aralıklı iki aynı sesin ya da boğumlanma noktaları benzer olanların başka sese değişmesidir. Aykırılma olayında bazen önce gelen ses bazen de sonra gelen ses değişir (Yıldırım, 2020).

-ss-> -st-: Faqat sen ichgin deb qistayveraman. (32/18) (qissa)

5.1.2 Şekil Bilgisi (Morfolojik)

5.1.2.1 İsimler ve isim soylular

5.1.2.1.1 İsimler

İsimler, canlı veya cansız, somut veya soyut varlıkları tanıtmak için kullanılan kelimelerdir (Coşkun, 2017). İsimler; özel isimler (atoqli otlar), cins isimler (turdosh otlar), somut isimler (aniq otlar), soyut isimler (mavhum otlar) gibi türlere ayrılırlar. İncelenen şiirlerde kullanılan isimler şunlardır;

Özel İsimler: Samarqand, Navoiy, Xudo, Oltin Qasr, Ega, May, Marg'ilon Kochasi, Fuzuliy, Bobur Komilov, Qayrag'och, Majnun, Laylo, Havvo, Odam, Turna, Adajon.

Cins İsimler: Ona, ota, bibixonim, qaldirg'och, ısmaloq, deraza, eshiq, tuproq, gul, maysa, quyon, qafas, baliq, nayza, minora, qilam, ko'ylak, devor, tig', daraxt, hanjar, chayon, dor, kapalak, bola, maktub.

Somit İsimler: Quyosh, tosh, yomg'ir, shamol, tog', to'fon, osmon, ko'k, oftob, daryo, hilol, oy, yulduz, dengiz, atirgul, baxor, hazon, yoz, kecha, tun, shabnam, alov.

Soyut İsimler: Baxt, muhabbat, umid, dard, yaxshilik, xayol, ozodlik, quvonch, qo'rquv, hurlik, xo'rlik, abgor, hasrat, gunoh, g'am, ishq, zulm, faryod, pari, alam, uyat, sabr, nadomat, ko'ngil, nafrat, najot, kin, sog'inish, o'kinch.

5.1.2.1.2 İsimlerde çokluk eki

Özbek Türkçesinde çokluk eki olarak +lar eki kullanılır (Öztürk, 2016). Tek şekillidir.

Baliqlar – qushlarning qarindoshlari. (6/6)

Ko'zlarimga yorug' olan yo'q. (29/2)

Va bilgan millionlar some' qullardan (31/9)

Yarqiraydi soyning toshlari, (62/14)

İsmingiz kechalar bo'ldi o'tinchim! (71/16)

5.1.2.1.3 İsimlerde iyelik ekleri

Ünlü ile biten isimlere ekler doğrudan getirilir. Ünsüzle biten isimler ise sadece -i- bağlayıcı ünlüsünü alır (Ercilasun, 2001). Teklik 3. Şahıs iyelik eki ünsüzle biten isimlerden sonra +i; ünlü ile bitenlerden sonra +si eki alır (Yıldırım, 2020).

Tablo 5.1 İyelik ekleri

Ünlü ile biten isimlerden sonra		Ünsüz ile biten isimlerden sonra	
Şahıs	Ekler	Şahıs	Ekler
1.Teklik Şahıs	+m	1.Teklik Şahıs	+im
2.Teklik Şahıs	+ng	2.Teklik Şahıs	+ing
3.Teklik Şahıs	+i	3.Teklik Şahıs	+si
1.Çokluk Şahıs	+miz	1.Çokluk Şahıs	+imiz
2.Çokluk Şahıs	+ngiz	2.Çokluk Şahıs	+ingiz
3.Çokluk Şahıs	+lari	3.Çokluk Şahıs	+lari

Birinci teklik shahis:

Bosh**im** uzra aylandi osmon, (7/3)

“Oy**im**” dedim, cho’chidingiz qush kabi, (19/5)

Sochlar**im**dan oy nuri yog’ar, (47/4)

Tirikmanu hayot**im** yo’qday, (50/21)

Diydoringga bu dunyo**mni** to’lab oldim. (65/15)

Ikinci teklik shahis:

Osmo**nni** ko’tarib qo’llar**ingga** shahd, (4/48)

Borlig**ingga**, dunyo, ishondim!... (21/27)

Ism**ing** xush bo’ylari to’kilsa, (33/5)

Sukunat**ing** – meni o’ldirar, (44/17)

Is**mning** mening hayotim edi, (59/20)

Uch**uncu** Teklik Shahis:

Vaqtning arava**si** (12/20)

O’tayotib Marg’ilon ko’cha**sidan** (19/1)

Tanish ovoz, qadamlar sasi**!** (21/21)

Ona**si** men bo’layin... (38/32)

Giyohlar ko’k**sida** joylab beparvo (48/12)

Birinci Çokluk Şahıs:

Sevgi**imiz** bo'lmasdi bu qadar so'lim! (4/43)

Nikoh**imiz** qiysa malaklar... (41/16)

Poyi**miz**da kuzgi xazonlar, u (46/11)

Chiqib ketolmaymiz, ikkala**miz** ham, (68/13)

Ruhi**miz** qovushgan lahzalar haqqi, (72/11)

Ikinci Çokluk Şahıs:

Yoni**ngiz**dan oqdim-u, ketdim. (1/10)

Barcha gunoh**ingiz** keladi kechgim. (15/8)

Kechalar ichdi**ngiz**mi dil qonini? (19/10)

Aybi**ngiz**dan hech xabarim yo'q (51/8)

Balki izi**ngiz**dan xazondek o'tdim... (77/2)

Üçüncü Çokluk Şahıs:

Unda Samarqandning minorala**ri** (8/1)

Ko'tarib turibdi elka**lariga** (31/1)

Qavs bog'ra**lariga** tun tushayotir, (34/1)

Ko'z**larini** yulduz yopdimi? (67/14)

Mening ko'z yoshla**rim**- (74/32)

5.1.2.1.4 Aitlik

Özbek Türkçesinde aitlik ekini alacak ismin sonu [k] ile biterse +ki, [q] ile biterse +qi, [g] ile biterse +gi aitlik ekleri getirilir (Yıldırım, 2020).

Qachon**ki** yuraqda zo'rlik, xo'rlik bor, (4/20)

O'zga kimsa meni**ki** deb aytolmasin! (17/40)

Nega men seni**ki** emasman? (40/41)

Chiqib kelar "Ming bir kecha" ertag**idan**. (55/16)

Tablo 5.2 Şahıs zamirlerinin aitlik eki almış biçimi

mening	meniki
sening	seniki
uning	uniki
bizning	Bizniki
sizning	Sizniki
ularning	ularniki

5.1.2.1.5 İsmın hâlleri

5.1.2.1.6 Yalın hâl

İsmın, cümlede anlam ilişkisi yönünden başka bir kelimeye bağlı olmayan yalın hâlidir (Yıldırım, 2020).

Dunyo oppoq orzularga to'lgan edi. (24/28)

Taqdir – bu boshingga tushgan taqir tosh, (30/1)

5.1.2.1.7 İlgi hâli

İlgi hâli eki ismin bir isimle ilgisi olduğunu, kendisinden sonra gelen isme tabi olduğunu gösterir (Ergin, 2019). Özbek Türkçesinde ilgi hâli eki [+ning] tek şekillidir (Yıldırım, 2020).

Xazon yo'llariga tutash yo'lim**ning**. (58/4)

Ufq**larning** etaklariga (62/7)

Bir gul**ning** umrini ber menga osmon! (63/23)

Kimsasiz kuzak**ning** dardlari sarson, (68/2)

5.1.2.1.8 Yükleme hâli

Özbek Türkçesinde yükleme hâli eki [+ni] biçiminde tek şekillidir. Bazen teklik ve çokluk 3. Şahıs iyelik eklerinden sonra [+n] biçiminde gelir (Yıldırım, 2020).

Bir dil**ni** Xudoni sevganday sevdim! (4/31)

Nima topdim yuragim**ni** toshga urib? (24/21)

Ko'tar bu zulmat**ni**, (31/23)

Jonim**ni** tiriltgan bir mayin bo'lsa... (42/8)

Nigohing**ni** o'pib, uyg'onar olam, (78/1)

5.1.2.1.9 Yönelme hâli

Özbek Türkçesinde yönelme hâli eki [+ga] şeklindedir. Yönelme hâli eki +ga [k] ünsüzü ile biten kelimelere eklendiğinde, ekin başındaki [g] ünsüzü [k] şeklinde; [q] ünsüzü ile biten kelimelere eklendiğinde, ekin başındaki [g] ünsüzü [q] şeklinde telaffuz edilir ve yazılır (Yıldırım, 2020).

Borliq**qa** alanga (6/16)

Sochilib ketaman sizsiz bo'shliq**qa**, (15/9)

Suvlarga ulashib chiqadi qushlar. (28/25)

Ko'ksimga bir sog'ich tiyg'i qadalgan. (42/2)

Kelgin tushlarimdan yorug' dunyoga, (63/12)

5.1.2.1.10 Bulunma hâli

Özbek Türkçesinde bulunma hâli eki [+da], fiilin bildirdiği oluş ve kılışın yerini ve içinde bulunduğu durumu gösterir (Coşkun, 2017).

Ruhingda ulkan qudrat bor, (31/20)

Kaftingizda ochilsam gulday. (41/5)

Baliqlar tilda biyron so'yladim. (64/4)

Turnalarning izi qoldi ko'k yuzida... (65/1)

5.1.2.1.11 Çıkma hâli

Bu hâl, ismin kendisinden uzaklaşma ifade eden fiillerle münasebette olduğunu gösteren hâldir (Ergin, 2019). Özbek Türkçesinde çıkma hâli eki [+dan] eki ile karşılanır ve tek şekillidir.

Yoningizdan oqdim-u, ketdim. (1/10)

Yorug'-yorug' xayollarimdan (21/3)

Endi ko'nglingdan chiqarolmayсан, (32/1)

O'tdi fosiq er**dan** samoga oqib... (61/15)

Yillar osmonid**an** uchgan nur edim (71/20)

5.1.2.1.12 Vasita hâli

Fiilin hangi vasitayla yapıldığını göstermek için ismin aldığı hâldir (Coşkun, 2017).
Özbek Türkçesinde vasita hâli “bilan” edatı ile oluşturulur (Yıldırım, 2020).

Lekin sevdim tengsiz muhabbat **bilan**. (2/2)

Biz sevib, sevgimiz **bilan** baxtlimiz, (22/15)

Endi shu qadar muhabbat **bilan** (35/27)

Bir inja noz **bilan** yog'ilar edim, (48/8)

Men **bilan** ketguvchi do'zax azobi! (56/26)

5.1.2.1.13 Eşitlik hâli

Özbek Türkçesinde eşitlik hâli, eklendiği isim ile fiil ya da cümlelerin başka bir unsuru arasında mukayeseye dayanan, birbirinden farklı niteliklerde eşitlik kurma hâlidir. Bu hâl +cha, +day, +dek biçimindedir. Bu eklerin ana işlevleri vasıfta eşitlik, miktar, büyüklük, eşitlik, karşılaştırma görevidir (Yıldırım, 2020).

Dunyo dunyomdi sengach**a** (7/11)

Keyin tuprog'ingda tog'**day** yuksalgan... (30/4)

Nur**day** uxlar bir go'dak, (38/38)

Oydindagi maysad**ek** o'ssam. (41/10)

Yuzduzch**â**lar yig'lab kelib, yig'lab botar. (55/22)

5.1.2.1.14 İsimlerde soru

Özbek Türkçesinde isimlerin sonuna gelen soru eki tek şekillidir ve isimle bitişik yazılır.

Tushim**mi** deb ko'zimni yumsam (20/19)

Gunoh mening bo'ynimd**ami**, ıshq bo'yinda, (24/25)

Qahr**miding**, (43/23)

Yan**ami**? (66/9)

Umidim, ilinj**mi**, (71/17)

5.1.2.1.15 İsimlerde bildirme (ek-fiil)

5.1.2.1.16 İsimlerde şimdiki zaman

Özbek Türkçesinde ek fiil, isim tabanlarına zamir kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Olumsuz çekimi emas ile soru biçimi -mi soru ekiyle yapılır (Yıldırım, 2020).

Olumlu Şekli

Men qanday band**aman**, (27/22)

Sen borsan-ku, nega yolg'iz**man**, (29/19)

Olumsuz Şekli

Zanjir urgan qulf **emasman**, (17/25)

Ne uchun maysa **emasmiz**? (35/2)

5.1.2.1.17 İsimlerde görülen geçmiş zaman

İsim tabanlarına isim fiilin görülen geçmiş zaman çekimli şekillerinin (edi) getirilmesiyle yapılır (Ercilasun, 2001). İyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir ve olumsuz şeklinde emas kullanılır.

Olumlu Şekli

Osmon **edi** u, (20/29)

O'sha oqshom o'zgacha **edi**, (46/1)

Men ham bilmay aldov mevasin **edim**, (53/11)

5.1.2.1.18 İsim soylular

5.1.2.1.19 Sıfatlar

Sıfatlar, vasıf ve belirtme isimleridir (Ergin, 2019). Kelime gruplarında ve cümlede qanday (nasıl), qaysi (hangi), qachonki (ne zamanki) sorularına cevap olurlar. Üstendikleri görevler bakımından nitelendirme sıfatları ve belirtme sıfatları olarak iki gruba ayrılırlar (Yıldırım, 2020).

5.1.2.1.20 Niteleme sıfatı

Niteleme sıfatları, canlı cansız varlıkların şekil, renk, biçim, tat, koku, mesafe, alışkanlık, huy, yetenek, beceri gibi türlü iç ve dış özelliklerini bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2009).

Quyosh yog'dirarkan **oltin** nayzalar, (6/9)

Oq ro'molin boshiga asta qo'yib (19/3)

Ruhidagi eng **go'zal** qayg'u. (20/25)

Bir **xushbo'y** nafasdan (28/4)

Biz qanday yashaymiz bu **tor** dunyoda?... (35/28)

Qaroqlaring **achchiq** mayini. (44/1)

Poyimizda **kuzgi** xazonlar, u (46/11)

Ey Xudo, uyg'ot bu **og'ir** uyqudan!.. (48/53)

O'sha **toza** gullar poyida (62/19)

Ruhimga nur berdi **issiq** yoding'iz, (71/15)

5.1.2.1.21 Belirtme sıfatları

Varlıkları işaret, sayı, soru, belirsizlik bakımından belirten sıfatlardır (Ercilasun, 2001).

5.1.2.1.22 İşaret sıfatları

Nesnelerin yerini belirten sıfatlardır. Özbek Türkçesinde bu (bu), shu (şu), u (o), o'sha (o) işaret sıfatı olarak kullanılır (Yıldırım, 2020).

Bu dunyoning tor qafasiga (10/22)

Qo'llarimda hanuz **shu** gullar... (20/20)

Agar **u** tush bo'lsa, (35/37)

5.1.2.1.23 Sayı sıfatları

Sayı sıfatları, nesnelerin sayılarını bildirmek için kullanılan kelimelerdir (Ergin, 2019). Sayı sıfatları, qancha (ne kadar), necha (kaç), nechanchi (kaçıncı) sorularına cevap verirler. Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sıfatları,

kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları başlıkları altında sınıflandırılırlar (Yıldırım, 2020).

5.1.2.1.24 Asıl sayı sıfatları

Asıl sayı sıfatları, eklendikleri isimle sıfat tamlaması oluşturan ve adın sayısını belirten sıfatlardır (Korkmaz, 2009). Nesnelerin miktarını belirtirler. Özbek Türkçesinde qancha sorusuna cevap verirler (Yıldırım, 2020).

Bir tomchi suv so'rab o'tinolmayman... (35/22)

Anglar faqat **uchmi-to'rt** maysa... (51/5)

Gunohim ko'zimdan, **ikki** ko'zimdan. (71/3)

5.1.2.1.25 Sıra sayı sıfatları

Sıra sayı sıfatları varlık ve nesnelerin derecelenme sayısını gösterir (Korkmaz, 2009). Asıl sayılara getirilen [(i)nchi] eki ile oluşturulur. Özbek Türkçesinde nechanchi sorusuna cevap verirler (Yıldırım, 2020).

Qirq birinchi xujra yo'laklaridan (8/7)

5.1.2.1.26 Topluluk sayı sıfatları

Topluluk sayı sıfatları adın gösterdiği varlık ve nesneler arasındaki yakınlık ve topluluk bulunduğunu gösteren sıfatlardır (Korkmaz, 2009). Asıl sayılara getirilen [+ov], [+ovlan], [+ala], [+tacha], [+larcha], [+lab] ekleriyle oluşturulur.

Keyin biro**ov**ga? (39/31)

Ko'ksimga million**lab** pichoq qadaldi, (72/7)

5.1.2.1.27 Belirsizlik sıfatları

Belirsizlik sıfatları varlıkların ve nesnelerin birtakım özelliklerini belirsiz olarak bildirirler (Yıldırım, 2020).

Osmonlar charsillab, singanda **har** sang, (4/9)

Bargxazonday **buncha** ojiz titraysan, (43/7)

Mening sendan **boshqa** umrim yo'q... (44/20)

Umrimda **hech** qachon bo'lmagan unga! (71/49)

Sevmasayding **shuncha** azoblaringga (72/27)

5.1.2.1.28 Soru sıfatları

Varlıkları ve nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır (Korkmaz, 2009).

Nima edi sizdagi tuyg'u? (46/4)

Va **qandayin** sirdan bo'lgandi voqif? (61/13)

Qaysi asr edi, qaysi tun edi, (64/17)

Qancha osiy bo'lsam, (71/24)

5.1.2.1.29 Zamirler

5.1.2.1.30 Şahıs zamirleri

Özbek Türkçesinde kişi zamirleri Türkiye Türkçesindeki gibi olup, sadece küçük ses farklılıkları vardır (Buran ve Alkaya, 2017). Özbek Türkçesinde şahıs zamirleri şunlardır;

Teklik 1. Şahıs: men

Çokluk 1. Şahıs: biz

Teklik 2. Şahıs: sen

Çokluk 2. Şahıs: siz

Teklik 3. Şahıs: u

Çokluk 3. Şahıs: ular

Tablo 5.3 Şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle çekimlenişi

	1. şahıs		2. şahıs		3. şahıs	
	teklik	çokluk	teklik	çokluk	teklik	çokluk
Yalın	men	biz	sen	siz	u	ular
İlgi	mening	bizning	sening	sizning	uning	ularning
Yükleme	meni	bizni	seni	sizni	uni	Ularini
Yönelme	menga	bizga	senga	sizga	unga	ularga
Bulunma	menda	bizda	senda	sizda	unda	ularda
Çıkma	mendan	bizdan	sendan	sizdan	undan	ulardan
Eşitlik	menimcha	bizningcha	seningcha	sizningcha	uningcha	ularningcha

Zebo Mirzo'nun incelediğimiz şiirlerinde yoğun bir öznel anlatım mevcuttur. Öyle ki 211 kere “men” şahıs zamirini ve hâllerdeki çekimini kullanan şairimiz; iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini bu zamirle dile getirmiştir. ‘sen’ şahıs zamiri ve hâllerdeki çekimi 115 kere kullanılarak şiirin muhatabına seslenilmiştir. ‘o’ şahıs zamiri ve hâllerdeki çekimi ise incelenen şiirlerde 80 kere kullanılmış ve bu zamir daha çok Tanrı, kader, zaman gibi unsurları anlatmaya yönelik bir eğilim göstermiştir. ‘biz’ şahıs zamiri ve hâllerdeki çekimi 17 kere kullanılmıştır. Bu zamir daha çok sevgiliyle oluşan birliktelik ve ayrılık durumlarında kullanılmıştır. ‘siz’ şahıs zamiri ve hâllerdeki çekimi 49 kere kullanılmıştır. ‘ular’ zamiri ve hâllerdeki çekimi ise 6 kere kullanılmıştır. Bu durum Zebo Mirzo'nun dış dünyaya çok fazla odaklanmadığını gösterir.

5.1.2.1.31 Dönüşlülük zamiri

Dönüşlülük zamirleri, güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür şahıs zamirleridir (Korkmaz, 2009). Özbek Türkçesinde dönüşlülük zamiri olarak o'z ‘kendi’ kelimesi kullanılır. O'z kelimesi iyelik eklerini

alır (Yıldırım, 2020). Özbek Türkçesinde o'z kelimesinin iyelik ekleriyle çekimlenişi şu şekildedir;

Teklik 1. Şahıs: o'zim

Çokluk 1. Şahıs: o'zimiz

Teklik 2. Şahıs: o'zing

Çokluk 2. Şahıs: o'zingiz

Teklik 3. Şahıs: o'zi

Çokluk 3. Şahıs: o'zlari

Tablo 5.4 Dönüşlülük zamirlerinin hâl ekleriyle çekimlenişi

	1. şahıs		2. şahıs		3. şahıs	
	teklik	çokluk	teklik	çokluk	teklik	çokluk
Yalın	o'zim	o'zimiz	o'zing	o'zingiz	o'zi	o'zlari
İlgi	o'zimning	o'zimizning	o'zingning	o'zingizning	o'zining	o'zlarining
Yükleme	o'zimni	o'zimizni	o'zingni	o'zingizni	o'zini	o'zlarini
Yönelme	o'zinga	o'zimizga	o'zingga	o'zingizga	o'ziga	o'zlariga
Bulunma	o'zimda	o'zimizda	o'zingda	o'zingizda	o'zida	o'zlarida
Çıkma	o'zimdan	o'zimizdan	o'zingdan	o'zingizdan	o'zidan	o'zlaridan
Eşitlik	o'zimcha	o'zimizcha	o'zingcha	o'zingizcha	o'zicha	o'zlaricha

Zebo Mizro'nun incelenen şiirlerinde o'z kelimesi hâl ekleriyle çekimlenerek 52 defa kullanılmıştır. Bu durum daha önce de belirtildiği gibi Mirzo'nun içsel hesaplaşmalarında benliğine dönme arzusunda olduğunu gösterir.

5.1.2.1.32 İşaret zamirleri

İşaret zamirleri varlıkları işaret ederek gösteren zamirlerdir (Korkmaz, 2009). Özbek Türkçesindeki işaret zamirleri şunlardır: bu (bu), bular (bunlar), shu (şu), shular (şunlar), u (o), ular (onlar), o'sha (o), ana (şu), ana u (işte o), ana o'sha (işte o), mana (işte), mana bu (işte bu), mana shu (işte şu) (Yıldırım, 2020).

Tablo 5.5 İşaret zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımı

	1. şahıs		2. şahıs		3. şahıs	
	teklik	çokluk	teklik	çokluk	teklik	çokluk
Yalın	bu	bular	shu	shular	u	ular
İlgi	buning	bularning	shuning	shularning	uning	ularning
Yükleme	buni	bularni	shuni	shularni	uni	ularni
Yönelme	bunga	bularga	shunga	shularga	unga	ularga
Bulunma	bunda	bularda	shunda	shularda	unda	ularda
Çıkma	bundan	bulardan	shundan	shulardan	undan	ulardan

Bilgim kelar **o'sha** titroqni... (40/34)

Mana endi muddaiy kabi (59/9)

Bunda mening munavvar umrim (62/17)

Shundanmi, (71/12)

5.1.2.1.33 Belirsizlik zamirleri

Belirsizlik zamirleri nesneleri belirsiz bir şekilde temsil ederler (Ergin, 2019).

Barcha gunohingiz keladi kechgim. (15/8)

O'zga **kimsa** meniki deb aytolmasin! (17/40)

Men uning **hammadan** yashirgan siri, (34/18)

Hech kimsaga bildirmay chekkan. (41/7)

Lovullardi **allaqaydadir**, (46/6)

Quyosh-u **nimadir** lovullagan cho'g'. (68/10)

5.1.2.1.34 Soru zamirleri

Nesneleri soru şeklinde temsil eden zamirlere soru zamiri denir (Banguoğlu, 2011).
Özbek Türkçesinde soru zamirleri iyelik ve hâl eklerini alabilirler (Yıldırım, 2020).

Tashqariga chiqib ketgan **kim**? (21/33)

Nima topdim yuragimni toshga urib? (24/21)

Qayda u odam? (29/18)

5.1.2.1.35 Zarflar

Bir fiilin, sıfatın veya zarfın anlamını yer, ölçü, nitelik, soru bakımından etkileyen sözcüklerdir. Yer, zaman, tarz, miktar ve soru zarfları olarak gruplara ayrılırlar (Ercilasun, 2001).

5.1.2.1.36 Zaman zarfları

Bir oluş ve kılışın zaman içinde yerini göstermeye yarayan zarflara denir (Banguoğlu, 2011).

Bilaman... hammasin **endi** bilaman, (2/21)

Xuddi **hozir** shohid bo'lgani kabi (9/10)

Oxir taslim bo'ldim og'ir tilsimga. (30/10)

Hali oshganim yo'q o'n sakkiz yoshdan! (63/27)

5.1.2.1.37 Yer zarfları

Hareketin yerini ve yönünü belirtirler.

Tashqariga chiqib ketgan kim? (21/33)

Qarshimda shovullab oqar bir daryo, (35/21)

Olislarga turnalarday uchib ketsam? (65/20)

O'rtaga tortilar nozik bir parda, (70/6)

5.1.2.1.38 Tarz zarflari

Bu zarflar hareketin özelliğini ve hangi tarzda yapıldığını ifade eder (Yıldırım, 2020).

Umrimda ko'rmay hech **bunday** farahni (8/20)

Tushgan bo'lsak **birga** samodan? (29/20)

Chiqasizmi **asta** yotoqdan? (39/5)

Dunyo o'z hukmini **aslo** buzmasdi. (61/2)

Ketsam deyman silkitib **birdan** (62/5)

5.1.2.1.39 Miktar zarflari

Hareketin ölçüsünü, miktarını ve derecesini gösterirler (Yıldırım, 2020).

Bir **hovuch** nur bergil, ilohim! (1/8)

Odamzod **ko'p**, (29/4)

Yo **butunlay** yondirib kelgin... (44/16)

Judayam baland! (45/9)

Nechun **yana** kuydirding, Sevgi... (66/4)

5.1.2.1.40 Soru zarfları

Soru zarfları, fiillerdeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır (Korkmaz, 2009).

Men baxtiyor emasman **nega**? (5/35)

Men uning qoshiga etaman **qachon**? (34/18)

Ayt, **qanday** qaraysan ko'zlarimga sen, (72/25)

5.1.2.1.41 İlgeç soylular

5.1.2.1.42 Edat

Edatlar, tek başlarına anlamları olmayan isim ve isim soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimelerle cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözcüklerdir (Korkmaz, 2009).

5.1.2.1.43 Son çekim edatları

Yalın hâldeki isimler ile kullanılanlar: orqali, osha, bilan, bo'yi, bo'ylab, bo'yincha, chamasi, cog'li, degan, haqda, haqida, holda, ichra, kabi, sari, sababli, sayin, singari, uchun, to'g'rida, tufayli, uzra, yoqalab, yo'sinda

Lekin sevdim tengsiz muhabbat **bilan**. (2/2)

Xonam **ichra** yolg'izlik, malol... (21/29)

Ishq ne – olislardan **bo'ylab** o'tgan nur, (22/9)

Yo'l **bo'yida** (23/15)

Shunqor **degan** qush ko'rdim. (38/20)

Seni o'lim **kabi** sevaman! (45/22)

Yulduzlar **haqida** suraman xayol. (52/9)

Nahotki bir ko'ngil xayoli **uchun** (56/15)

Sening izing **uzra** sochilayotgan (74/31)

Yönelme hâli eki almiş isimler ile kullanılanlar: asosan, binoan, qadar, qarshi, qarab, qarata, qaraganda, qaramasdan, qaramay, ko'ra, muvofiq, tomon, yarasha

Azaldan to oqibat **qadar** (10/18)

Nafratga **qarshi**, (31/17)

Senga **qarab** ko'nglim o'sar. (65/6)

Çıkma hâli eki almiş isimler ile kullanılanlar: oldin, avval, boshqa, boshlab, beri, bo'lak, burun, buyon, ilgari, keyin, nari/nariga, o'zga, so'ng, tortib, tashqari

Ketar ufqlardan **nariga** o'tib (6/18)

Munir Lahzalardan Keyin... (22)

Ming yildan **beri** (34/38)

Mening sendan **boshqa** umrim yo'q... (44/20)

İlgi hâli eki almiş isimler ve zamirler ile kullanılanlar: old, ora, orqa, ost, bosh, bo'yi, ich, qarshi, qosh, ket, o'rin, o'rta, ro'para, tag, tepa, ust, yoqa, yon, shuning uchun, shuning bilan, shuning singari, bunung kabi, uning kabi

Ruhida gulning **bo'yi** bor (4/27)

Sen **qarshi** bormasang, (31/25)

Yo qolayin uning **qoshida** omon. (34/14)

5.1.2.1.44 Sona gelen edatlar

Bu grupta yer alan edatlar sözcük ya da ek hâlinde. Ek hâlinde olanlardan -mi, -oq/-yoq, -dir, -gina geldikleri kelimelere bitişik diğerleri ise araya kısa çizgi konularak yazılır. Fonksiyon olarak eklendikleri kelime veya cümlelere soru, pekiştirme, onaylama, sınırlandırma, şüphe, belirsizlik gibi anlamlar kazandırır (Yıldırım, 2020).

Biroq bu gal **ham**... (3/16)

Chorlolmaysan nomimni, **hatto** (14/18)

Bu olamda men borman **axir**! (29/15)

Men **esa** yuksalib boraman mag'rur, (78/8)

5.1.2.1.45 Bağlaçlar

Türkçede geniş bir yeri olan bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevlerle bağladıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir (Korkmaz, 2009).

5.1.2.1.46 Sıralama bağlaçları

Özbek Türkçesinde kullanılan sıralama bağlaçları bilan, yana ve va 'dir.

Nur **bilan** soyalar qo'shilgan oqshom... (12/13)

Ilohiy bir sevgi **bilan** (17/1)

Sen **bilan** gaplashgim kelar, Xudoyim! (27/5)

Tor **va** zax qafasda yurgan odamlar. (28/6)

Shamol **va** yurakning uy'g'onishini, (37/12)

Kuyib o'tdim kun **va** tun orasidan? (56/16)

Uyg'onar **yana** och havas. (57/8)

Sevish gunoh, sevilmaslik **yana** gunoh! (69/18)

Tolisharmiz biz **yana** balki?... (73/19)

5.1.2.1.47 Denkleştirme bağlaçları

Özbek Türkçesindeki denkleştirme bağlaçları ya, yaki ve yoxud'dur.

Yuzimni tuproqqa boşaman, vo-**ya**, (26/13)

5.1.2.1.48 Karşılaştırma bağlaçları

Özbek Türkçesindeki karşılaştırma bağlaçları şunlardır; na...na..., ham...ham..., dam...dam..., bir...bir..., gah...gah..., xah...xah..., ba'zan..., kerak...kerak..., ya...ya..., istar... istar... (Ercilasun, 2001).

Goh tushimga,

Goh qo'ollarimga... (3/14-15)

Na bir dildosh,

Na bir pok ko'ngil... (10/16-17)

Siz **ham**...

Qattiq sog'inasizmi?

Sevasizmi siz **ham** men kabi? (39/23-24-25)

5.1.2.1.49 Cümle başı bağlaçları

Bu bağlaçların sayısı çoktur. Kendi içinde ilk cümle ile bağına göre sebep, şart, sonuç, açıklama, benzerlik, zıtlık gibi başlıklar altında tasnif edilir (Ercilasun, 2001). Özbek Türkçesindeki başlıca cümle başı bağlaçları şunlardır; agar, agarda, agarçi, garchi, amma, faqat, biroq, lekin, aftidan, balki, ehtimol, chunki, madamki, demak, halbuki, ya'ni, xuddi, ayniqsa, hatto, yo'ni

Xuddi hozir shohid bo'lgani kabi (9/10)

Biroq bu gal ham... (3/17)

Biroq siz bilan... (10/36)

Lekin yig'lab, ortingdan ketgan (14/8)

Lekin qo'ldan ketdi u yog'du, (36/3)

Hatto mor ham ishq kuyiga mast bo'larkan. (24/22)

Agar u kelsa!... (28/31)

Agar u tush bo'lsa, (34/37)

Faqat kel, **fakat** kel, kim bo'lsang ham kel, (63/25)

Faqat bas qil, dema. Ishq- umr, (73/14)

Balki, kechirmassan meni hech qachon, (48/49)

Balki izingizdan xazondek o'tdim... (77/2)

Ehtimol, o'zimga qaytarman qayta, (48/40)

Ehtimol nur toshgan oppoq bir oqshom, (48/44)

5.1.2.1.50 Ünlem

Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanları etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür (Korkmaz, 2009).

5.1.2.1.51 Durum bildiren ünlemler

Bu başlıktaki ünlemler; sevinç, memnun olma, şaşırma, gururlanma gibi anlamları bildirir: i, ie, iye, iya, o, voy, e, eh, ehe, uh, uf, hay-hay, o', voh-voh, bay-bay, obbo, he, ha-ya, e-ha, a-ha, o'h, ura, vo, evoh gibi (Yıldırım, 2020).

Bildim, **evoh**, bildim, (58/11)

Oh, onam-a, sizni unutdim. (1/12)

Oh, ular-ku, ular, (13/10)

Yasholmadim bu umrni, (21) **Oh!**... (59/21-22)

5.1.2.1.52 Seslenme ünlemleri

İnsanların dikkatini çekmek, hayvanları sürmek, bir işi yapmaya çağırma, hareketi durdurma gibi anlamlar ifade eden ünlemlerdir (Yıldırım, 2020). Hitap veyahut seslenme bildirir (Öztürk, 2016). Özbek Türkçesinde seslenme ünlüleri şunlardır; hey, hoy, allo, jim, marsh, ay, ey, ma, qani, tss, tek, fisht, kisht, hayt, huyt, bah-bah, beh-beh, tu-tu-tu, qurey-qurey, dirr, tak, ish, xix, xo'osh, pish-pish, pisht gibi.

Yashashdan qo'rqmadim, **ey** ahli g'araz, (4/15)

Men seni sevaman, **ey** mangu azob, (12/27)

Ey ko'ngilimning yolg'iz egasi? (29/10)

Ey Inson! (31/19)

Ey muqaddas qayg'u, (42/10)

Ey go'zal g'ussa... (42/11)

Ey Xudo, quvvat ber, hatto tola nur (48/31)

Ey Xudo, bir kuni senga etarman, (48/35)

Ey mening umrimni barbod qilgan ishq, (77/1)

5.1.2.1.53 Gösterme ve cevap ünlemleri

Bu gruptaki ünlemler, birini veyahut bir şeyi göstermek, cevap vermek için kullanılırlar (Ergin, 2019). Özbek Türkçesindeki gösterme ve cevap ünlemleri şunlardır; ha, yo'q, labbay, xo'sh, xo'p, salom, assalom, xayr, marhamat, marhabo, rahmat, shukur, qulluq, balli, barakalla, qoyil, hormang, bor bo'ling, esonmisiz, uzr, ana, mana, hu, huv, hovv gibi (Yıldırım, 2020).

Mayli, meni zulmkor ata, (14/10)

Ammo Odam **yo'q!**... (29/5)

Obi **rahmatlar**, (52/23)

Ketdim. **Xo'sh** qol, moviy tunlar faslida. (58/17)

Mana endi muddaiy kabi (59/9)

Mayli ketgil... (73/1)

Kunlar uchun yuz bora **qulluq**. (73/13)

5.1.2.1.54 Fiil

Fiiller hareket ifade eden kelimelerdir. İsimlerden farklı olarak fiiller tek başına kullanılmazlar. Fiil ismi eki (mastar eki) ya da çekim eki olarak kullanılırlar (Koraş vd., 2019).

5.1.2.1.55 Fiillerde şahıs ekleri

Şahıs ekleri, hareketi şahsa bağlayan, hareketin kim tarafından yapıldığını zamir karşılığı olarak gösteren eklerdir (Koraş vd., 2019). Özbek Türkçesinde üç tip şahıs eki bulunmaktadır.

Birinci tip şahıs ekleri, zamir kökenli şahıs ekleridir. Özbek Türkçesinde şimdiki zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve istek çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. Bu ekler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Koraş vd., 2019).

Tablo 5.6 Zamir kökenli (Birinci tip) şahıs ekleri

Teklik 1. Şahıs	-man	Çokluk 1. Şahıs	-miz
Teklik 2. Şahıs	-san	Çokluk 2. Şahıs	-siz
Teklik 3. Şahıs	Ø	Çokluk 3. Şahıs	-lar

İkinci tip şahıs ekleri, iyelik kökenlidir. Bu ekler görülen geçmiş zaman ve şart çekiminde kullanılır. Gereklik kipi çekiminde doğrudan iyelik ekleri kullanılır. 2. tip şahıs eklerinde nezaket ifadesi olarak 2. ve 3. çokluk şahıs ekleri teklik şahıs yerine kullanılır. 2 çokluk şahıs ekinin çokluk eki ile genişlemiş şekilleri de vardır. Fakat bu şekillerin kullanılışı yaygın değildir. -ngiz; -ngizlar, -nglar, -laring, -laringiz (Öztürk, 2016). İkinci tip şahıs ekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.7 İyelik kökenli (İkinci tip) şahıs ekleri

Teklik 1. Şahıs	-m	Çokluk 1. Şahıs	-k
Teklik 2. Şahıs	-ng	Çokluk 2. Şahıs	-ngiz
Teklik 3. Şahıs	Ø	Çokluk 3. Şahıs	-lar

Hem şahsı hem de şekli birlikte karşıladıkları için emir ekleri üçüncü tip şahıs ekleri olarak kabul edilir.

Tablo 5.8 Emir ekleri için olan (Üçüncü tip) şahıs ekleri

Teklik 1. Şahıs	-(a)y(in)	Çokluk 1. Şahıs	-(a)ylik
Teklik 2. Şahıs	Ø; -gin	Çokluk 2. Şahıs	-(i)ng(iz)
Teklik 3. Şahıs	-sin	Çokluk 3. Şahıs	-sinlar

5.1.2.1.56 Fiil Kipleri

Bir oluş veya kılışın yapıldığını, yapılmakta olduğunu, yapılacağını ya da bir oluş, kılışın yapılmasıyla ilgili bir dileği, isteği bildiren fiillerin girdiği şekle kip denir (Coşkun, 2000).

5.1.2.1.57 Basit kipler

5.1.2.1.58 Haber kipleri

5.1.2.1.59 Görülen geçmiş zaman kipi

Sözün konuşulduğu andan önceki bir zamanda veyahut hemen bitmiş olan zamanda ortaya çıkan, bilinen oluş ve kılışları anlatmak için kullanılır (Öztürk, 2016).

a. Birinci tip

Bu kip -di ekiyle çekimlenir. Kip çekiminde iyelik kökenli şahıs eki kullanılır ve kelimenin sonuna -ma- eki getirilerek olumsuz yapılır (Öztürk, 2016).

Olumlu Çekimi: [Fiil + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Çekimi: [Fiil + -ma + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Soru Çekimi: [Fiil + -di + iyelik kökenli şahıs eki + -mi soru eki]

Sen kelma**ding**, (3/16)

Qo'yvormasa quchoqlar**ingiz**... (41/25)

Ming yilkim, tilimga bosad**ilar** cho'g', (63/4)

Daryo kelsa yut**dim**, qon kelsa yut**dim**. (63/15)

Behisht bog'i edi, uchib yurard**ik**, (64/9)

Bo'lol**madim** hassasichalik, (1/5)

Yashashdan qo'r**qmadim**, ey ahli g'araz, (4/15)

Baxtga qachon etdim, bil**madim**, (7/17)

Ne uchun, ne uchun daraxt bo'lmadik, (35/4)

Baxt deganingga teng ko'r**madim** hech. (53/8)

[Fiil + -di + iyelik kökenli şahıs eki + -mi soru eki]

Kechalar ich**dingizmi** dil qonini? (19/10)

Bil**dingmi**? (43/4)

Qora sellarida qalqib keld**ingmi**? (43/6)

b. İkinci tip

Görülen geçmiş zamanın çekimi iyelik kökenli şahıs ekleriyle yapılır. Bu kipin olumsuz şekilleri mevcuttur (Öztürk, 2016).

Olumsuz Çekimi: [Fiil + -gan/ -kan/ -qan + iyelik kökenli şahıs eki + yo'q]

Soru Çekimi: [Fiil + gan/ -kan/ -qan + iyelik kökenli şahıs eki + yo'q + -mi]

Bekor osh**ganim** yo'q O'n sakkiz yoshdan! (63/9)

Hali osh**ganim** yo'q o'n sakkiz yoshdan! (63/26)

5.1.2.1.60 Öğrenilen geçmiş zaman kipi

a. Birinci tip

Özbek Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman kipi, fiile gelen -(i)b + zamir kökenli şahıs ekiyle yapılır. Olumsuz şekli fiilden sonra gelen -ma ekiyle yapılır. Soru eki ise (-mi) genellikle şahıs eklerinden sonra gelir (Üşenmez, 2012).

[Fiil +-(i)b + zamir kökenli şahıs eki]

[Fiil + -ma olumsuzluk eki +-(i)b + zamir kökenli şahıs eki]

[Fiil +-(i)b + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Men esa tur**ibman** baqt so'ngida (8/12)

Ko'tarib tur**ibdi** elkalariga (31/1)

b. İkinci tip

İkinci tipte fiile -gan eki getirilir. Fakat öğrenilen geçmiş zaman iş ve hareketin yapılışıyla ilgili bir ihtimali veya belirsizliği anlattığında -gan ekinden sonra-dir eki getirilir. Olumsuz şekli fiilden hemen sonra gelen -ma ekiyle yapılır. Soru eki ise şahıs ekinden sonra getirilir (Yıldırım, 2020).

Olumlu Şekli: [Fiil + -gan + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -gan + zamir kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil + -gan + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Men qol**ganman** o'sha lahzada – (5/27)

Erga qoqil**ganman**, (26/21)

Hech qachon tavba deb egil**magansan**, (4/11)

Siz meni hech qachon tan**imagansiz**, (25/27)

Meni sev**magansiz** hech qachon! (25/28)

Seva ol**maganlar** yig'lasin... Bobur! (22/16)

5.1.2.1.61 **Şimdiki zaman kipi**

Şimdiki zaman kipi üç ayrı tip ile karşılanır (Öztürk, 2016).

a. Birinci tip

Olumlu Şekli: [Fiil + -yap + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -yap + zamir kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil + -yap + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Oqib bor**ayapman** umringga (33/27)

Jon ichida joni bo'lgim kely**apti**. (34/19)

O'lgim kely**apti**!... (34/23)

Kimga asray**apsan** meni, Xudojon! (34/39)

Yashay**apman** bir xayol, bir tush... (39/33)

Ketishim o'xshay**aptimi**? (67/17)

Ketayapman, (67/4)

b. İkinci tip

Olumlu Şekli: [Fiil + -moqda + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -moqda + zamir kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil + -moqda + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Do'zaxlardan o'tmoqda yo'lim, (50/17)

c. Üçüncü tip

Olumlu Şekli: [Fiil +-(a)yotir + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma +-(a)yotir + zamir kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil +-(a)yotir + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Qavs bog'rlariga tun tushayotir, (34/1)

Dunyo o'z karvonin tortib ketyotir, (34/24)

Ruhimni pichoqlab yashayotirsan, (42/9)

5.1.2.1.62 Gelecek zaman kipi

İncelenen şiirlerde gelecek zaman kipi birinci tipte şekillenir.

a. Birinci Tip

Olumlu Şekli: [Fiil + -a/-y + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -a/-y + zamir kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil + -a/-y + zamir kökenli şahıs eki + mi]

Men uni izlayman har tun, har oqshom, (8/22)

Men sizni bir umr kechirolmayman, (25/48)

Sizga qaytolmayman, azizim, boshqa... (25/49)

Senga qo'limni ham bermayman, dedim, (43/28)

Darig', eslolmayman ko'zim bog'lanib, (48/25)

Endi tinch yashayman tog'lar yurtida. (52/4)

So'ng qaytib kelayman bu shum o'lkaga (52/30)

Yana yig'layman dab o'ylamagandim! (71/37)

5.1.2.1.63 Geniş zamanın kipi

Özbek Türkçesinde geniş zaman kipi fiilden sonra gelen -(a)r ekiyle yapılır. Bu kip zamir kökenli şahıs ekiyle çekimlenir. Olumsuzu -mas ile yapılır. Soru çekimi ise şahıs ekinden sonra gelen -mi ekiyle yapılır (Üşenmez, 2012).

Olumlu Şekli: [Fiil + -(a)r + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -mas + zamir kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil + -(a)r + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Ochilar osmonning sirli darchasi. (8/11)

Shunday keldim, shunday ketarman. (13/23)

Bizni ko'rarlar (16/12)

Bir osmon bo'larman, (48/46)

Bag'ringda o'larman go'daqday beg'am... (56/31)

Bilarsan, meningday purg'am, (58/21)

Orzum yulduzlaring qo'yarsan yoqib, (78/7)

Tolisharmiz biz yana balki?... (73/19)

5.1.2.1.64 Tasarlama kipleri

Tasarlama kipleri, sözü söyleyenin eylem hakkındaki niyetini veya duygusunu ifade eden kipler olarak bilinir (Coşkun, 2000). Sadece şekil ifadesi olan tasarlama kiplerinde zaman ifadesi yoktur, ancak bu kipler içinde yer alan bütün kipler geleceğe yöneliktir, geleceğe atıf yapar (Koraş vd., 2019).

5.1.2.1.65 Şart kipi

Özbek Türkçesinde şart kipi -sa ekiyle yapılır. Türkiye Türkçesindeki şart kipi bir isteği ifade ederken Özbek Türkçesinde doğrudan doğruya şart olanı ifade eder (Buran ve Alkaya, 2017).

Olumlu Şekli: [Fiil + -sa + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -sa + iyelik kökenli şahıs eki]

Soru Şekli: [Fiil + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + -mi]

Qahr qilsam, toshlar otsam, kechirmayin, (17/15)

Tushimmi deb ko'zimni yumsam – (20/19)

Ketsam – dunyosiga o'tlar qo'ygan-u, (25/13)

Qolsam – oshnolari g'avg'o boshlagan. (25/14)

Qancha ketsam, shuncha bo'lgan yaqinroq, (25/19)

Qancha sevsam, shuncha begona bo'lgan. (25/20)

Men sevmamam, (29/31)

Yursang, yuragingga og'ir yok solgan. (30/2)

Sen qarshi bormasang, (31/25)

Qayda qilsang, qilgin, (34/15)

Ne qilsang qilgin, (34/16)

Ariqlar bo'yida giyohdek o'ssak, (35/7)

(Menga bersang edi u chog'ni!) (40/35)

Muhabbat bermasang, (43/19)

Axir kel, fakat kel, kim bo'lsang ham kel, (63/8)

Dilni dilga suydirmasak, (69/11)

O'tlar yoqib, dunyo tomin kuydirmasak, (69/12)

5.1.2.1.66 Gereklilik kipi

Özbek Türkçesinde gereklilik kipi fiile getirilen -(i)sh ve fiil sonrası gelen kerak/lozim/zarur kelimeleriyle karşılanır (Buran ve Alkaya, 2017). Olumsuz çekimi -maslik ekiyle yapılır. Soru eki ise fiilin sonuna getirilen -mi ekiyle yapılır (Yıldırım, 2020).

Olumlu Şekli: [Fiil +-(i)sh + iyelik kökenli şahıs eki + kerak/lozim/zarur]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -maslik + iyelik kökenli şahıs eki + kerak/lozim/zarur]

Ketishim kerakligini. (9/2)

5.1.2.1.67 Emir kipi

Emir çekiminde her şahıs için ayrı bir ek vardır. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi 1. ve 3. kişilerde istek anlamı vardır (Buran ve Alkaya, 2017). Olumsuz şekli fille getirilen -ma ekiyle yapılır.

Olumlu Şekli: [Fiil + ilgili şahsı karşılayan emir eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + ilgili şahsı karşılayan emir eki]

Bu dunyoda borli**ging**ni ayt, (16/17)

Qahr qilsam, toshlar otsam, kechirmayin, (17/15)

To qoyaga parchinlangan telbadayin (17/16)

Ishqingni bir afsun kabi pichirlayin... (17/17)

Tikkal**ayin** hayotingni ikki bo'lgan, (17/22)

Ayt**gin**, (26/25)

O'zingni o'ldirib, Haqni sevg**in**-u, (30/19)

Keyin bir toshiga yor bo'**lgin** ekan... (30/20)

Yuraging qonini ich**gin**! (31/22)

Kuzat**aylik** tunni jimgina... (47/21)

Yonasi men bo'layin. (38/28)

Onasi men bo'layin... (38/32)

5.1.2.1.68 İstek Kipi

İncelenen şiirlerde istek kipi üçüncü tipte şekillenir.

a. Üçüncü tip

Olumlu Şekli: [Fiil + -gu/-ku/-qu + iyelik kökenli şahıs eki + bor/yo'q/kel-]

Ko'ngilimdagi **bor** g'uborlarni. (62/6)

5.1.2.1.69 Birleşik kipler

Birleşik kiplerin ek fiille yapılan rivayet ve hikâye şekli vardır. Hikâye çekimlenirken 'edi', rivayet çekimi için 'ekan' bazen 'emish' şekilleri kullanılır. Şart çekiminde ek fiil yerini 'bo'l' yardımcı fiiline bırakmıştır (Öztürk, 2016).

5.1.2.1.70 Hikâye birleşik kipi

Özbek Türkçesinde; öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve şart kipinin hikayeleri vardır. Hikâye birleşik kipi, basit çekimdeki şekil ve zaman ekleri üzerine ek fiili görülen geçmiş zaman eki ve şahıs eklerinin getirilmesiyle yapılır (Koraş vd., 2019).

5.1.2.1.71 Geniş zamanın hikayesi

Olumlu Şekli: [Fiil + -ar + edi + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumlu Soru Şekli: [Fiil + -ar + edi + iyelik kökenli şahıs eki + -mi]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -mas + edi + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -mas + edi + iyelik kökenli şahıs eki + -mi]

Olib qochar **edi** nigohlarini, (9/11)

Qarshimda huvillab yotar **edi** vaqt... (9/44)

Oy chiqib kelar **edi** kechasidan. (19/4)

Gul tushida oqar **edi** tun hushlari, (24/3)

Seni qanday sevar **edim** bir paytlari, (24/5)

Hovurimdan kuyar **edi** osmon yuzi, (24/7)

Yonar **edi** bog'. (46/3)

Titrar **edi**... (46/9)

Qismat mendan olar **edi** o'ch. (46/20)

Bir inja noz bilan yog'ilar **edim**, (48/8)

Eng toza tonglarni ulashar **edim**. (48/20)

Oy nurlari o'par **edi** etagidan. (55/14)

G'animlar **edi**, (59/18)

5.1.2.1.72 Duyulan geçmiş zamanın hikayesi

İncelenen şiirlerde duyulan geçmiş zamanın hikayesi birinci tip ve üçüncü tipte şekillenir.

a. Birinci tip

Olumlu Şekli: [Fiil + -gan + edi + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumlu Soru Şekli: [Fiil + -gan + -mi + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -gan + edi + iyelik kökenli şahıs eki]

[Fiil + -ma + -gan + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

[Fiil + -ma + -gan + emas + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -ma + -gan + -mi + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

[Fiil + -ma + -gan + emas + -mi + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Etib kel**gan edim** savdoyi, (10/2)

Ket**gan edi** qorong’u bir yo’l... (10/19)

Qayrag’ochning bag’rida oy kul**gan edi**, (24/1)

Qaldirg’ochlar osmonimga to’l**gan edi**. (24/2)

Boshlab kel**gan edi** dardlarim... (46/15)

Nimani ko’r**gan edi** u? (61/12)

Bir tun uchib bor**gan edim** qoshingga (64/7)

Ismim nima edi, unut**gan edim**. (64/14)

Yo sen tush**gan eding** arshi-a’lodan, (64/15)

Yoki bu dunyodan men o’t**gan edim**!... (64/16)

b. Üçüncü tip

Olumsuz Şekli: [Fiil + -gan + iyelik kökenli şahıs eki + yo'q + edi]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -gan + iyelik kökenli şahıs eki + yo'q + -mi + -di]

Bekor osh**ganim yo'q** O'n sakkiz yoshdan! (63/9)

Hali osh**ganim yo'q** o'n sakkiz yoshdan! (63/26)

5.1.2.1.73 Gelecek zamanın hikayesi

a. Birinci tip

Olumlu Şekli: [Fiil + -moqchi + edi + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumlu Soru Şekli: [Fiil + -moqchi + -mi + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -moqchi + emas + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -moqchi + emas + -mi + -di + iyelik kökenli şahıs eki]

Bag'ringga chamanlar ekimo**qchi edim**. (43/25)

5.1.2.1.74 Şart kipinin hikâyesi

Olumlu Şekli: [Fiil + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + edi]

Olumlu Soru Şekli: [Fiil + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + -mi + -di]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + edi]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -ma + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + -mi + -di]

Menga bers**ang edi** u chog'ni!... (40/35)

5.1.2.1.75 Rivayet

Rivayet, bir nakil, anlatma ve sonradan farkına varmayı ifade eder. Bazen de ifadeye şüphe katarlar. Rivayet, Özbek Türkçesinde -miş<e-miş ve ekan kullanılarak oluşturulur. Fakat burada -miş<e-miş ve ekan zaman ifade etmez (Coşkun, 2000). İncelenen şiirlerde duyulan geçmiş zamanın rivayeti kullanılmıştır.

5.1.2.1.76 Duyulan geçmiş zamanın rivayeti

Olumlu Şekli: [Fiil + -gan + ekan + zamir kökenli şahıs eki]

Olumlu Soru Şekli: [Fiil + -gan + ekan + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -gan + ekan + zamir kökenli şahıs eki]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -ma + -gan + ekan + zamir kökenli şahıs eki + -mi]

Qadringni so'rama, xor bo'lgan ekan. (30/18)

5.1.2.1.77 Şart

Özbek Türkçesinde şart çekimi, bol- yardımcı fiiliyle yapılır (Coşkun, 2000). İncelenen şiirlerde duyulan geçmiş zamanın şartı birinci tipiyle kullanılmıştır.

5.1.2.1.78 Duyulan geçmiş zamanın şartı

a. Birinci tip

Duyulan geçmiş zamanın şartının birinci tipi -gan / -kan / -qan eklerine bol- fiilinin getirilmesiyle yapılır (Coşkun, 2000).

Olumlu Şekli: [Fiil + -GAn bol- + -sa + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumlu Soru Şekli: [Fiil + -GAn bol- + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + -mi]

Olumsuz Şekli: [Fiil + -ma + -GAn bol- + -sa + iyelik kökenli şahıs eki]

Olumsuz Soru Şekli: [Fiil + -ma + -GAn bol- + -sa + iyelik kökenli şahıs eki + -mi]

Tushgan bo'lsak birga samodan? (29/20)

Seni ko'tarolmay yiqilgan bo'lsam, (30/13)

Qolgan Bo'lsa agar ruhimda tirik! (48/32)

Qancha sevgan bo'lsam, (71/22)

5.1.2.2 Tasvir fiiller

Tasvir fiiller, İsim + yardımcı fiil veya fiil + yardımcı fiil şeklinde oluşan birleşik fiillerdir (Koraş vd., 2019). Özbek Türkçesi, tam tasvir fiil ve yarı tasvir fiil özelliği gösteren yardımcı fiiller bakımından oldukça zengindir. Bu fiiller asıl fiille -b, -a, veya -y zarf fiil ekleriyle oluşturulur (Öztürk, 2016). Aldıkları zarf fiil eki ve yüklendikleri tasvir görevi şu şekildedir:

Tablo 5.9 Tasvir fiiller

-(i)b ber-	Failden ayrılma, hareketin neticesinin başkasına yönelişi
-a / -y ber-	Süreklilik, devamlık
-a / -y ol- // bil-	Yeterlilik
-(i)b bit- / bitir-	Tam yapılma, sonlandırılma
-(i)b, -a/-y bor- // kel-	Hareketin devamlılığı
-a / -y boshla-	Başlama
-(i)b boq- / ko'r- / qara	Deneme
-(i) bo'l-	Tam yapılma, sonlandırılma
-(i)b yet-	Tam yapılma, sonlandırılma
-a / -y yoz-	Yaklaşma
-(i)b yot-, /tur- /o'tir /yur-	Süreklilik, devamlılık
-(i)b ket-	Tam yapılma, başlama ve devam etme
-a / -y ket-	Başlama ve devam etme
-(i)b sol-	Tam yapma
-a sol-	Peş peşelik
-(i)b tashla- /yubor-	Birden gerçekleşme
-(i)b chiq-	Sonlandırma, bitirme

Tablo 5.9'un devamı

-(i)b tush-	Kesinlik
-(i)b o'l-	Tam süreklilik
-(i)b o't-	Sonlandırılma
-(i)b qol-	Şaşkınlık, süreklilik
-a / -y qol-	İzin, istek
-(i)b qo'y-	Tekrar, devamlılık, bir kez yapma

“Yalt” etib **tushgan**, (5/29)

Yugurib **chiqadi** chanqoq maysalar! (6/12)

Kunlarimni senga **beraman**... (16/4)

Adashib gullab **yuborar** (28/2)

Dil uyg'ona **boshlar** har bir kurtaqda. (28/13)

Seni “Topib **ber**” deb o'ksib, kuyganim... (40/19)

Bu sevgi mayini tuta **olmay**, man (42/14)

Tanisha **boshlaymman**, sodda ruh bilan (52/19)

K'ozimni yumib **ko'rganim** ham g'am. (53/7)

Olib **o'tdim** qo'llar xotirotini!... (72/12)

5.1.2.2.1 Yeterlilik fiili

Özbek Türkçesinde yeterlik ol- yardımcı fiiliyle yapılır. Fiile getirilen zarf fiil eki -a, sonra ol- yardımcı fiili, şekil ve zaman ekiyle şahıs eki getirilerek yapılır. Olumsuz şekli yardımcı fiilden sonra getirilen -ma ekiyle yapılır. Soru şekli ise şahıs ekinden sonra getirilen -mi ekiyle yapılır (Koraş vd., 2019).

Bera **olmay** tob, (6/14)

Xanjaring dog'idan keta olmayman, (42/12)

5.1.2.2.2 Diğ er tasvir fiiller

Özbek Türkçesinde zarf fiil şeklindeki bir esas fiille, bu esas fiildeki oluş ve kılışı tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiilin özel bir anlam meydana getirecek şekilde birleşip kaynaşmasından oluşmuş birleşik fiiller mevcuttur. Bu birleşik fiillerin oluşmasını sağlayan tasvir fiilleri ş unlardır: o'l-, ber-, bo'r-, bo'shla-, bo'l-, chiq-, kel, ket-, ko'r-, baq-, ko'tar-, qa'l-, qoy-, o'tir-, o't-, tur-, yat-, yaz-, yet-, yubor-, yur-... (Koraş vd. 2019).

5.2 Üslup

5.2.1 Kelime Kadrosu

Kelime kadrosu, edebi bir eseri kaleme alan ş air veya yazarın kullandığı kelime dağarcığıdır. Yazar eserini kaleme alırken duygu ve hayal dünyasını özenle seçtiği kelimeler aracılığıyla okuyucuya aktarır. Zebo Mirzo'nun kelime kadrosu ilahi, felsefi, duygusal yoğunluk ve varoluşsal sorgulamalar etrafında yoğunlaşır. Ş air şiirlerini kaleme alırken şiirlerindeki felsefi sorgulamaları ve duygusal derinlikleri kelime dağarcıklarıyla somutlaştırarak okuyucuya evrensel bir dil sunar.

5.2.2 Kelime Sıklıkları

Zebo Mirzo'nun incelenen 80 şiirinde sıklıkla kullandığı kelimeler ş unlardır;

Mirzo'nun şiirlerinde 'men' kelimesi 218 kere kullanılmıştır. Ş air şiirlerinde duygu ve düşüncelerini dile getirirken iç dünyasını doğrudan aktarır. Mirzo şiirlerinde bireysel ifadelerini kişiselleştirerek iç dünyasında şiirsel kimlik yaratır.

Bilaman: **men** uning tengi emasdim, (2/1)

Qachon **meni** oyg'otdi o'lim? (7/18)

Mensiz yasha, (14/1)

Mensiz kul, yig'la... (14/2)

Atirgulning tushlariga berkit **meni**, (17/7)

Mensiz o'tsin har bitta oning. (14/3)

Meni sarson qoldirib dil etagida? (24/17)

Men achchiq azobman, (42/18)

Men – oppoq sog'inch, (42/19)

Sukunating – **meni** o'ldirar, (44/17)

Kel, **mening** o'tinchim, (56/22)

Kel, **mening** qabrim. (56/23)

Xudo **meni** senga xatoga berdi, (60/6)

Bunda **mening** munavvar umrim (62/17)

Senu **meni** uchashtirdi yolg'iz Xudo, (69/3)

Sen **mening** samoga cho'zgan qo'limsan, (78/3)

Mirzo shiirlerinde 'sen' kelimesini 115 kere kullanmıştır. Bu kelimenin kullanımı şairin şiirlerindeki duygusal bağlarını ve varoluşsal sorgulamalarını derinleştirmede önemli bir rol oynar. Genel olarak şiirlerde kaybedilen sevgiliye hitap etme veyahut ilahi varlığa yönelik diyalog kurma amacıyla 'sen' sözcüğü kullanılmıştır.

“**Seni...Seni...**” – degan tilagim uchun (11/12)

Sendan o'girishdan qo'rqaman, Rabbim! (26/34)

Sen bilan gaplashgim kelar, Xudoyim! (27/5)

Ne saodat **sening** borliging! (40/12)

Sen baxt huzuriga shoshasan – Ko'kka, (70/10)

Sening uying – Osmon, (70/11)

Senin taxting – Nur. (70/12)

Sen bilan gaplashgim kelar, Xudoyim! (27/5)

Şiirde sıklıkla kullanılan bir diğer sözcük ise 'umr' dür. Umr; hayat, ömür demektir. Mirzo'nun şiirlerinde bu kelime hayatın geçiciliğini, zamanın hızlı akışını, aşk ile inancın insan hayatına kattığı anlamı anlatır.

Bag'ringga uzalib etmagan **umrim**, (11/18)

Talpinadi senga bir **umrim**! (45/13)

Umrim tugar dunyo xarobasida? (56/14)

Bunda mening munavvar **umrim** (62/17)

Umrday egilgan tolg'in shoxlarda (68/3)

Mirzo'nun şiirlerinde sevgi ve mutluluk bildiren kelimeler şunlardır: Ishq (38 kez), yurag (40 kez), nur (45 kez), muhabbat (11 kez), baxt (30 kez), xayol (19 kez), gul/atirgul (37 kez), tush (18 kez), nafas (26 kez), nigoh (15 kez) kullanılmıştır.

Yuragimga yurib kirasiz, (1)

Ishq ne – olislardan bo'ylab o'tgan **nur**, (22/9)

Tinmay urayotgan **muhabbat** xayli. (25/35)

(Xudoyim, qanchalar **baxtlidir** u ham!) (40/30)

Gullarni erkalab qo'yasan bir zum... (40/31)

Har **nafasim** bir isqqa qotil. (44/5)

Sizni **tushlarimda** ko'rsam, sig'insam, (49/1)

Ishq-karamning osiy bandaga xayri, (58/18)

Ishq – bu dorga o'zin osmoq, aslida! (58/19)

Mirzo'nun šiirlerinde kullandığı hüüzün bildiren kelimeler şunlardır: g'am (23 kez), alam (12 kez), sog'inch (10 kez), o'lim (32 kez), qahr (8 kez), zulm (12 kez), ko'ngil (22 kez), yolg'izlik (3 kez), dard (16 kez), gunoh (18 kez), xanjar (8 kez).

O'z bag'rini o'ygan shamday **alamli** (2/15)

Dunyo gardishidan bo'ylamasa **g'am**. (4/52)

Bo'tako'zning **sog'inch**iday yoniq, kuygun. (17/6)

Zulm xanjarlari sanchilib bo'lgan, (26/1)

Ey **ko'ngilimning yolg'iz** egasi? (29/10)

O'limga zor ko'rdek zanjirband. (45/6)

Boshlab kelgan edi **dardlarim**... (46/15)

Ichimga yutgancha nahslar **qahrini**. (48/28)

Gunohlar ko'kargan erning bag'ridan. (53/12)

Zebo Mirzo şiirlerinde doğa imgelerini sıklıkla kullanır. Bunun nedeni Mirzo'nun şiirlerinde konu edindiği ilahi ve felsefî temaları somutlaştırılmasını istemesidir. Mirzo, doğa metaforlarını ruhunun aynası olarak görür. Bu bağlamda Mirzo'nun sıklıkla kullandığı doğa imgelerini bildiren sözcükler şunlardır: osmon (54 kez), tun (60 kez), bahor (7 kez), daryo (11 kez), yulduz (16 kez), kun (31 kez), dunyo (41 kez), tosh (28 kez), olov (15 kez), yomg'ir (17 kez), xazon (8 kez), ko'k (17 kez), gul/atirgul (37 kez), quyosh (9 kez), shamol (13 kez), dengiz (4 kez).

Oq sochlari oppoq **tun** uning, (1/1)

Yuragimga **bahor** kirganin sezdim. (4/40)

Undan qolgan **tosh**larni toblab!... (23/17)

Ruhimning devona **shamollarida** (25/1)

Yulduzlar titray boshlaydi (28/10)

Issiq **yomg'ir**larday yog'sayding. (33/2)

Qarshimda shovullab oqar bir **daryo**, (35/21)

Olov va **dengiz**ning to'lg'onishini... (37/14)

Dunyoga o't kuygab telba yuraning, (43/9)

Xazon yo'llariga tutash yo'limning. (58/4)

O'tib borar **quyoshli kun**lar, (62/1)

Osmon yorug' edi, tun yorug'edi!... (64/12)

Turnalarning izi qoldi **ko'k** yuzida... (65/1)

O'lsak hamki, bu **olovni** o'chirmaydi, (69/13)

Quyosh hovuchiga yashirgan inju, (79/3)

Zebo Mirzo'nun kelime kadrosu, doğa-evren imgeleri ve ilahi metaforlarla zenginleştirilmiştir. Şair şiirlerinde aşkı, hem dünyevi bir tutku olarak görür hem de manevi bir arayış olarak ele alırken, insanın faniliğini ve yalnızlığını evrensel temalarla harmanlar.

5.2.3 Tekrarlar

5.2.3.1 Ses tekrarları

Ses tekrarları, şiir sanatında başvuru alan armonik vasıtalarından birisidir. Coşkulu, heyecanlı veya hüznü duyuları daha etkili bir şekilde hissettirilmesi amacıyla kullanılır. Aynı zamanda ses tekrarları şiirde, ritim ve ahengin korunmasına katkı sağlayarak şiire bütünlük sağlar (Gökdemir, 2020).

Zebo Mirzo'nun şiirlerinde duygu yoğunluğunu arttırmak, anlamı derinleştirmek ve okura melodik bir etki yaratma amacıyla sıklıkla ses ve kelime tekrarlarına başvurulur.

5.2.3.2 Ünsüz tekrarları

Zebo Mirzo'nun incelenen 80 şiirinin aliterasyonu n, k, m, l, s, q, sh, ch ve r ünsüzleridir.

‘n’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Ko'**ng**limning qonidan bir gul **und**irib, (25/3)

Barg'iga o'zga**ni**ng ismini yozgan. (25/4)

Xanja**ri**ng dog'idan keta olmayman, (42/12)

Hasra**ti**ng subhimdan so'**ng**gi tungacha (42/13)

‘k’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Keyin... **Ko**’tarildi buyuk bir to’fon, (4/32)

Falakni **kuy**dirdi hasratim, ohim. (4/33)

Hech **kim**ga bunchalik **kuy**gan emasdim, (4/34)

Falakning bir o’**tkir** tiyg’i sanchildi (30/11)

Dilimni gavharday **ko**’mgan **ko**’ksimga. (30/12)

‘m’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Vujudimni **emir**masa g’**am**, (29/29)

Yuragimni bil**mas** eding **ham**... (29/30)

Usiz endi **umrim** qorong’u (36/1)

U bilan **ham** hayotim baxt**mas** (36/2)

‘l’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Yolg’izlikning girdoblarida (39/16)

Chorasizlik bo’**lgan**ida tosh. (39/17)

Giyohlar ko’ksida joylab beparvo (48/12)

Yulduzlarning kuygan nafaslarini... (48/13)

‘b’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Barmoqlarim barmoqlaringdan (7/15)

O'qir edi **bir** ajib oyat... (7/16)

Borlig'ing-da **borlig'**imga **band**. (46/24)

Sen **bo'**g'zimga tortilgan dorsan, (46/25)

's' ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Seva-seva osmonlarga uchib ketar... (55/10)

Kiprigini **sal** ko'tarsa nigohining (55/11)

Tug'yoni bag'riga **sig'**mas daryoday (61/14)

O'tdi fosiq erdan **samoga** oqib... (61/15)

'sh' ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Kulgularim **tosh**dan, ko'z **yosh**im **tosh**dan. (63/7)

Axir kel, fakat kel, kim bo'lsang ham kel, (63/8)

Bekor **osh**ganim yo'q O'n sakkiz **yosh**dan! (63/9)

'ch' ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Qancha sevgan bo'lsam, (71/22)

Shuncha olisman, (71/23)

Qancha osiy bo'lsam, (71/24)

Shunchalar baland. (71/25)

‘q’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

O**q** sochlari oppo**q** tun uning, (1/1)

Umri halol ish**qqa** bayro**q**dir. (1/2)

Meni barbod **q**ilgan shu ish**qqa q**asam: (2/22)

Xudo ha**qqi** sevdim! (2/23)

Xudo ha**qqi**... kam – (2/24)

‘r’ ünsüzünün tekrarıyla yapılanlar:

Bir umr **nur** ichra yashab turib ham, (25/25)

Bir tola nurimni ko’**r**magan inson. (25/26)

Qavs bog’**r**lariga tun tushayotir, (34/1)

Yurakni bir sog’inch o’**r**tadi yomon. (34/2)

5.2.3.3 Ünlü tekrarları

Zebo Mirzo’nun şiirlerinde en fazla tekrarı olan ünlü ‘a’ dır.

Men uning h**am**madan yashirgan siri, (34/18)

Jon ichida joni bo’lgim kely**a**pti. (34/19)

Lablarining qaynoq haroratidan (34/20)

Barcha azoblarga topg**a**nday barham. (56/29)

Kel, tog’**a**y ko’ksing**a** boshimni qo’yib, (56/30)

Bag'ringda o'larman go'daqday beg'am... (56/31)

5.2.3.4 Ek tekrarları

Ma'nosiz tur**di**... (9/7)

...U meni ko'rmas**di**! (9/8)

Shunday keldim, shunday ketar**man**. (14/23)

Ammo sening buyuk ko'nglingni (14/24)

Hech kimsaga bermay o'tar**man**!... (14/25)

Bizni anglar, (16/11)

Bizni ko'rar**lar** (16/12)

Ko'zni yumib, (16/13)

Dilni ochgan**lar**! (16/14)

Adashib gullab yubor**ar** (28/2)

Ayni qahartonda yolg'iz bodom**lar**. (28/3)

Bir xushbo'y nafasdan (28/4)

Gurkirab bor**ar** (28/5)

Tor va zax qafasda yurgan odom**lar**. (28/6)

5.2.3.5 Kelime tekrarları

5.2.3.5.1 Şiirdeki yerine göre kelime tekrarları

a. Mısra başlarında yapılan kelime tekrarları:

Sevgimdan Xudaga sevilgan, biroq, (25/17)

Sevgimdan o'zimni gunohkor qilgan. (25/18)

Dunyoni bir lahza baxtiyor aylab, (28/32)

Dunyoni mangua u tor etguvchi. (28/33)

“**Tush**” deysan, (34/7)

“**Tush**” emas, (34/8)

Muhabbatdan o'lganu, ammo (36/23)

Muhabbatdan qayta tirilgan. (36/24)

Sukunating – meni o'ldirar, (44/17)

Sukunating – dilga botgan o'q. (44/18)

b. Mısırlarda birbirini takip eden kelime tekrarları:

Bu qanday dard, (50/4)

Bu qanday o'lim? (50/5)

Kel, mening o'tinchim, (56/22)

Kel, mening qabrim. (56/23)

Sening isming – muqaddas oyat, (59/1)

Farishtalar zikre etar betin. (59/2)

Sening isming jannat eshigi, (59/3)

O'tib borar quyoshli kunlar, (62/1)

O'tib borar nurga burkanib. (62/2)

Ming yilkim, oy – xanjar, yulduzlar – xanjar (63/3)

Ming yilkim, tilimga bosadilar cho'g', (63/4)

Xudo haqqi sevdim! (2/23)

Xudo haqqi... kam – (2/24)

5.2.3.5.2 Türe göre kelime tekrarları

5.2.3.5.3 İsim tekrarları

Xudoyo... (61/19)

Xudoyo, ko'rsatmadi u! (61/20)

Biz qanday yashaymiz bu tor **dunyoda**?... (35/28)

Biz nechun yaraldik yolg'on **dunyoda**? (35/29)

Bu **ko'ngil** yo'q endi, (74/7)

Ko'ngil yo'q endi... (74/8)

5.2.3.5.4 Zarf tekrarları

Yuragimga yurib kirasiz, (15/1)

Yuragimdan ketasiz chiqib... (15/2)

Olis – **olis** edi osmonim, (21/1)

Olis – **olis** orzum edingiz... (21/2)

5.2.3.5.5 Zamir tekrarları

U kim – kutayotgan yuksakda turib? (31/7)

U kim – yuragina ulkan sir solgan? (31/8)

Biz qanday yashaymiz bu tor dunyoda?... (35/28)

Biz nechun yaraldik yolg'on dunyoda? (35/29)

Men achchiq azobman, (42/18)

Men – oppoq sog'inch, (42/19)

5.2.3.5.6 Edat tekrarları

Goh tushimga, (3/14)

Goh qo'llarimga... (3/15)

Balki layli ko'nglim bor edi, (10/20)

Balki ruhda Majnunning holi. (10/21)

Endi kech! (58/27)

Endi, kech... **Endi** kech... **Endi** kech... (58/28)

5.2.3.5.7 Fiil tekrarları

Betaskin **kut**, (17/31)

Beqadr **kut**, (17/32)

Bir umr **kut**, (17/33)

O'tdi bahor, (21/10)

O'tdi xazonlar, (21/11)

O'tdim kechalarning ho'l bog'laridan, (72/5)

O'tdim bir so'z demay bemajol va xam. (72/6)

5.2.3.5.8 Kelime grubu tekrarları

Sening isming- ilohiy bir tush, (59/13)

Qalandarlar ming yil tilangan. (59/14)

Sening isming boshga qo'nmas qush, (59/15)

Bu qanday dard, (50/9)

Bu qanday o'lim? (50/10)

Ey Xudo, uyg'ot bu og'ir uyqudan!.. (48/53)

Ey Xudo! Izn ber yaralmoq uchun! (48/54)

Har nafasim bir ishq yaratar, (44/4)

Har nafasim bir isqqa qotil. (44/5)

Bir lahza o'zimni unutsam, (33/19)

Bir lahza o'zimni bilsaydim... (33/20)

5.2.3.5.9 Cümle tekrarları

Dilini yopingiz, dilini, (28/41)

Dilini yopingiz, dilini!... (28/42)

Kimga asrayapsan meni, Xudojon! (34/39)

Kimga asraganding meni, Xudojon! (34/40)

Endi kech! (58/27)

Endi, kech... Endi kech... Endi kech... (58/28)

Birov osiy dedi, (61/6)

Birov hur dedi. (61/7)

5.2.3.5.10 Benzer ifade tekrarları

Shunday sevsam, (41/21)

Shunday yashasam, (41/22)

Kishanlar **urilgan,** (26/8)

Chohlar **qurilgan.** (26/9)

Xiyonat darchasi xiyla **ochilgan,** (26/10)

Umidlar **uzilgan**, (26/11)

Ahdlar **buzilgan**. (26/12)

Qayrag'ochning bag'rida oy **kulgan edi**, (24/1)

Qaldirg'ochlar osmonimga to'**lgan edi**. (24/2)

Gul tushida oqar edi tun hushlari, (24/3)

Baxt kichig-u, ammo yurak **ulkan edi**... (24/4)

Bo'hton xatin bitdimu **yotlar, oyim**, (19/13)

Ishqingizga mushtoqu **motlar, oyim?** (19/14)

Mening xudoxohish yurag**im uchun**. (11/10)

Har bir lahza uchun qon yutayotgan, (11/11)

“Seni...Seni...” – degan tilag**im uchun** (11/12)

Bilaman: men uning tengi **emasdim**, (2/1)

Lekin sevdim tengsiz **muhabbat bilan**. (2/2)

Hijron tunlarida bor edi **qasdim**, (2/3)

Men uni o'qidim yoniq **dard bilan**. (2/4)

5.2.4 Sanatlar

Bu kismda Zebo Mirzo'nun incelenen 80 şiirinde kullanılan söz sanatlarına değinilmiştir.

5.2.4.1 İstiare

Bir kelimenin anlamının geçici olarak başka bir kelime yerine kullanılması sanatıdır. En çok kullanılan söz sanatlarından biridir (Pala, 2002). Açık istiare ve kapalı istiare olmak üzere ikiye ayrılır.

Açık İstiare: Benzetme öğelerinden kendisine benzetilenin söylenmesiyle yapılan istiaresidir. Açık istiarede benzeyen söylenmez (İsen, 2018). İncelenen şiirlerdeki açık istiare örnekleri şu şekildedir;

<i>Men qanday daraxtman,</i>	<i>Ben nasıl bir ağacım</i>
<i>Men kimman o 'zi?</i>	<i>Ben kimim?</i>
<i>(Ishq, 13)</i>	

Bu dizelerde (*Ishq, 13*) şair kendisini doğrudan ağaca benzetir.

<i>Men – so 'nggi tomchiman,</i>	<i>Ben, son damla</i>
<i>Yagona najot.</i>	<i>Yegâne kurtuluşum.</i>
<i>(Ishq, 32)</i>	

Bu dizelerdeki (*Ishq, 32*) açık istiare örneğinde şair kendisini ‘son damla’ ve ‘tek kurtuluş’ olarak sunar. Yani bu dizelerde yalnızca benzetilen kullanılır.

<i>Otashman,</i>	<i>Ateşim</i>
<i>Dengizman,</i>	<i>Denizim,</i>
<i>Samoman,</i>	<i>Semayım,</i>
<i>Nurman,</i>	<i>Işığım,</i>
<i>(Ishq, 32)</i>	

Bu dizelerde (*Ishq, 32*) ise şair kendisini; ateş, deniz, gök ve ışık olarak tanımlar. Doğrudan açık istiare kullanılır.

Kapalı İstiare: Benzetme ögelerinden benzeyenin söylenmesiyle yapılır. Kapalı istiaredede benzetilen söylenmez (İsen, 2018). İncelenen şiirlerdeki kapalı istiare örnekleri şu şekildedir;

<i>Ruhimni pichoqlab yashayotirsan,</i>	<i>Ruhumu bıçaklayarak yaşıyorsun,</i>
<i>Ey muqaddas qayg'u,</i>	<i>Ey mukaddes acı</i>
<i>Ey go'zal g'ussa...</i>	<i>Ey güzel keder...</i>
<i>(Nur Kukunlari, 42)</i>	

Bu dizelerde (Nur Kukunlari, 42) kader ve acı ruhu bıçaklayan bir varlık gibi gösterilir. İnsan gibi bıçak kullanıldığı düşünülen kader, gerçek manada kullanılmaz.

<i>Daryoning oqbadan, go'zal toshlari.</i>	<i>Nehirden akıyor güzel taşları</i>
<i>To'sh urib, yaltirar</i>	<i>Taş vurarak, parıldıyor</i>
<i>Kunning tig'ida</i>	<i>Günün kıyısında.</i>
<i>(Ishq, 6)</i>	

Burada (Ishq, 6) taşların canlı gibi kullanılması kapalı istiaredir.

<i>Tovonimni</i>	<i>Ayağımı</i>
<i>teshib ilonlar so'rdi,</i>	<i>yılanlar sardı</i>
<i>Og'zim ocholmayman og'zim to'la</i>	<i>Ağzımı açamıyorum ağzım kanla dolu.</i>
<i>qon.</i>	
<i>(Nur Kukunlari, 53)</i>	

Burada kullanılan (Nur Kukunlari, 53) yılan sözcüğü acı ve kötülüklerin simgesi olan düşmanı belirtmek için kullanılır.

5.2.4.2 Teşbih

Aralarında ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanı kuvvetli olana benzetme sanatıdır (Pala, 2002). Teşbihte dört unsur vardır. Benzeyen, benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatıdır.

Bargxazonday buncha ojiz titraysan, | Hazan yaprağı gibi acıyla titriyorsun,
(Nur Kukunlari, 43)

Şair (Nur Kukunlari, 43) bu dizelerde sevgilinin ruh hâlini titreyen sonbahar yaprağına benzetir. Mevsimin sonbahar olması yalnızlığı sembolize eder. Bu dizede teşbih sanatı şu şekilde kullanılmıştır.

Benzeyen: Sen

Benzetilen: bargxazon

Benzetme Edatı: -day

O'zimni jimgina chohlarga otdim. | Kendi sessizliğime ahlâr ettim.
Daryolar tubida yotgan tosh kabi, | Irmakların dibinde yatan bir taş gibi,
(Nur Kukunlari, 71)

Şair bu dizede (Nur Kukunlari, 71) kendisini ırmağın dibindeki taşâ benzetir. Dipteki taş, şairin yalnızlığını ve sessizliğini sembolize eder. Bu dizelerdeki teşbih unsurları şu şekildedir;

Benzeyen: Şair

Benzetilen: Daryolar tubida yotgan tosh

Benzetme Edatı: Kabi

Bir osmon bo'larman, | Bir gökyüzü olurum
Balki, bir osmon – | Belki, bir gökyüzü
(Nur Kukunlari, 48)

Bu dizelerde şair (*Nur Kukunlari, 48*), ruhunu özgür bırakmak ister ve gökyüzünü özgürlüğün kapısı olarak görür. Şair benzetme edatı kullanmaz fakat apaçık bir benzetme yapar. Bu dizelerdeki teşbih unsurları şu şekildedir;

Benzeyen: Şair

Benzetilen: osmon

<i>Sen mening samoga cho'zgan</i> <i>qo'limsan,</i> (<i>Nur Kukunlari, 78</i>)	<i>Sen benim gökyüzüne uzanan elimsin</i>
--	---

Bu dizedeki (*Nur Kukunlari, 78*) teşbih unsurları şu şekildedir;

Benzeyen: Sen

Benzetilen: qol

Benzetme Yönü: Özlem, ulaşmak

<i>Kaftingizda ochilsam gulday.</i> (<i>Nur Kukunlari, 41</i>)	<i>Avucunda açilsam çiçek gibi.</i>
---	-------------------------------------

Şairin bu dizede (*Nur Kukunlari, 41*) kullandığı teşbih sanatı şiire romantik bir hava katar. Sevgilinin avucunda açan çiçek, aşta yeniden yeşermeyi, mutlu olmayı sembolize eder. Buradaki teşbih unsurları şunlardır;

Benzeyen: Ben

Benzetilen: gul

Benzetme Edatı: -day

5.2.4.3 Kinaye

Kinaye bir sözün gerçek anlamı dışında kullanılmasıdır. Kinayeli kullanılan bir söz ya da kelime grubunun gerçek ve mecazi olmak üzere iki anlamı söz konusudur (İsen, 2018).

<i>Men Odam emasman!</i>	<i>Ben Âdem değilim!</i>
<i>Men bir ojiza –</i>	<i>Ben acizyim</i>
<i>Men axir Havvoman,</i>	<i>Ben Havvayım</i>
<i>Havvoman, Xudo!</i>	<i>Havvayım, Allahım!</i>
<i>(Nur Kukunlari, 48)</i>	

Bu dizede şair (Nur Kukunlari, 48) kendisini günah algısının ilk sembolü olarak görülen Havva ile özdeşleştirerek toplumun kadın üzerindeki suçlayıcı tavrına gönderme yapar.

<i>Yuragimni qora ilonlar chaqar,</i>	<i>Yüreğimi kara yılanlar çağırıyor,</i>
<i>Chayon malham qo 'yar ko 'r</i>	<i>Akrep kör yaraya merhem sürüyor...</i>
<i>jaroxatta... (Ishq, 26)</i>	

Bu dizelerde şair (Ishq, 26), kara yılanlarla kötü niyetli insanları, akreplerle sahte ilgi göstermeye çalışan insanları anlatır ve onlara kinayeli bir gönderme yapar.

5.2.4.4 Tezat

Tezat, ortak yanları bulunan iki zıt kavramın biri mecazi, biri gerçek manada olmak üzere aynı konu etrafında toplama sanatıdır (Kocakaplan, 2008). Mirzo'nun şiirlerinde kullanılan tezat örnekleri şunlardır;

<i>Tirikmanu hayotim yo 'qday,</i>	<i>Sanki hayatım yokmuş gibi yaşıyorum,</i>
<i>Tan zahraga to 'ldi-ku lim-lim.</i>	<i>Bedenim cesaretle doldu yavaş yavaş.</i>
<i>(Nur Kukunlari, 50)</i>	

<i>Baxt kichig-u, ammo yurak ulkan edi...</i> (Ishq, 24)	<i>Mutluluğu küçücüktü ama kalbi kocamandı...</i>
---	--

5.2.4.5 Teşhis

Teşhis sanatıyla insan olmayan varlıklar insana benzetilerek onlara insan özelliği verilir (Kocakaplan, 2008). Mirzo şiirlerinde doğa unsurlarını sıklıkla kullanır ve bu unsurları şiirlerinde teşhis sanatıyla zenginleştirir.

<i>Oy sinadi asta xo'rsinib,</i> <i>Oq terakka suyanib behol.</i> <i>Namozshomgul yumdi ko'zini</i> <i>Ketayapman,</i> <i>To'yib qarab qol...</i> (Nur Kukunlari, 67)	<i>Ay yavaşça içini çeker,</i> <i>Beyaz kavaklara dayanır güçsüzce.</i> <i>Akşamsefası gözünü yumduğunda</i> <i>Gidiyorum,</i> <i>Durup ardıma bakarak...</i>
--	--

<i>Ko'zlarim tubida nur edi bor,</i> <i>Titraydi ko'ksimda ming yillik isyon.</i> <i>Tavba eshigida bir o'zimman,</i> <i>Och eshigingni, osmon!</i> (Nur Kukunlari, 53)	<i>Gözlerimin derinliklerinde bir ışık var,</i> <i>Titriyor göğsümde bin yıllık isyan.</i> <i>Tövbe kapısında bir ben yalnızım,</i> <i>Aç kapıyı, gökyüzü!</i>
--	---

<i>Momomday qo'yniga oladi zamin,</i> (Nur Kukunlari, 52)	<i>Anne gibi kucağın aldı toprak,</i>
--	--

5.2.4.6 Telmih

Telmih, geçmişte herkes tarafından bilinen bir olaya, ünlü bir kişiye işaret ederek söz arasında hatırlatma yapmaktır (İsen, 2018). Zebo Mirzo, şiirlerinde bu sanatı kullanarak okuyucuyu düşündürmeye ve yorumu daha geniş bir kapsamda yorum yapma imkânı sağlar (Kocakaplan, 2008).

<i>Men Odam emasman!</i>	<i>Ben Âdem değilim!</i>
<i>Men bir ojiza –</i>	<i>Ben acizeyim</i>
<i>Men axir Havvoman,</i>	<i>Ben Havvayım</i>
<i>Havvoman, Xudo!</i>	<i>Havvayım, Allahım!</i>
<i>(Nur Kukunlari, 48)</i>	

Bu dizlerde (*Nur Kukunlari, 48*) şair, doğrudan Âdem ve Havva'ya gönderme yapar. İlk günah, kadınlık ve yaratılış temalarına değinilerek dini telmih yapılır.

<i>Bir buyuk ıřhq uchun sunyoga kelgan,</i>	<i>Bir büyük aşkı için çöle</i>
<i>Ammo Majnunini topmagan Layli.</i>	<i>gelen</i>
<i>(Ishq, 25)</i>	<i>Ama Mecnununu bulamayan Leyla.</i>

Bu dizelerde (*Ishq, 25*) şair, Leyla ve Mecnun hikayesine gönderme yapar. Şiirde Leyla, Mecnunu bulmak için çölü aşar fakat bulamaz bu durum şiirde mecazi bir biçimde ele alınır.

<i>Biroq siz bilan...</i>	<i>Yine de sizin...</i>
<i>Ko'nglingizni sevib, Navoiy!</i>	<i>Gönlünüzü sevdim, Nevai!</i>
<i>(Ishq, 10)</i>	

Bu şiirde (*Ishq, 10*) ise Ali Şir Nevai'ye telmih yapılır. Şiirde Nevai'nin şiirsel tesirine ve manevi mirasından bahsedilir.

5.2.4.7 İstifham

İstifham, şairin cevabını bildiği bir konuyu şiirinde soru sorarak dile getirmesine denir. Okuyucunun dikkatini çekmek ve sözü daha etkili kılma amacıyla kullanılır (Kocakaplan, 2008).

<i>Kecha</i>	<i>Gece</i>
<i>Yomg'irlardan yog'ilib o'tdim,</i>	<i>Yağmurun içinde yürüdüm</i>
<i>Izlaringni o'pdim...</i>	<i>İzlerini öptüm...</i>
<i>Bildingmi?</i>	<i>Biliyor musun?</i>
<i>(Nur Kukunlari, 43)</i>	

Şair bu dizelerde (Nur Kukunlari, 43) kırılganlığını ve yalnız bırakılmışlığını kısa ama öz bir soruyla ifade eder.

<i>Nega tahlikali qaraysan ko'kka,</i>	<i>Neden bu kadar korkutucu bakıyorsun</i>
<i>Ko'ksingni kuydirib o'tmaganmiding?</i>	<i>göğ</i>
<i>(Nur Kukunlari, 43)</i>	<i>Göğü yakarak ateşlemedin mi?</i>

Bu dizelerde (Nur Kukunlari, 43) ise şair, geçmişte yaşanan acılarını sevgiliye hatırlatır. Şair istifhamı yüzleştirme aracı olarak kullanır.

5.2.4.8 Mübalağa

Bir olayın veya durumun heyecanın etkisiyle büyütülmesi veya küçültülmesidir (Kocakaplan, 2008). Sözün etkisini arttırmak amacıyla kullanılır, nükteli ve zarif olması gerekir (İsen, 2018).

<i>Kutadi...</i>	<i>Bekliyor...</i>
<i>Ming yillar yo million yillar.</i>	<i>Binlerce yıl veya milyonlarca yıldır.</i>
<i>Shamol va yurakning uy'g'onishini,</i>	<i>Rüzgârın ve yüreğin uyanmasını</i>
<i>Osmonu zaminning qo'shilishini,</i>	<i>Yerin ve göğün katılmasını</i>
<i>Olov va dengizning to'lg'onishini...</i>	<i>Ateşin ve denizin kavuşmasını...</i>
<i>(Ishq, 37)</i>	

Bu dizelerde (Ishq, 37), binlerce ve milyonlarca yıl gibi gerçek dışı uzunca bir zaman dilimi kullanılmıştır. Şair sevgiliye olan özlemini abartarak anlatmıştır.

<i>Qo'llarimda qoldi</i>	<i>Ellerimde kaldı</i>
<i>Eng so'nggi hayot,</i>	<i>En son hayat</i>
<i>O'lsam ham ishqingi istayveraman!</i>	<i>Ölsem bile aşkını istiyorum!</i>
<i>(Ishq, 32)</i>	

Bu dizelerde (*Ishq, 32*) şairin aşkının sonsuzluğu ve tutkusu vurgulanır. Ölüm ötesine geçen aşk gerçek üstü bir şekilde ifade edilir.

5.2.4.9 Hüsni Ta'lil

Hüsni Ta'lil anlatıma güzellik vermek için bir olayı gerçek ve hayali bir nedenden daha güzel bir nedenle oluyormuş gibi gösterme sanatıdır (Pala, 2002). Bu sanatın amacı, anlatıma hoşluk, incelik katmaktır (İsen, 2018).

<i>U kaytdi uyg'itib dillar tongini,</i>	<i>O geri döndü gönüllerin şafağını</i>
<i>Jonbaxsh ko'zlaridan chekindi O'lim.</i>	<i>uyandırarak</i>
<i>(Ishq, 4)</i>	<i>Hayat veren gözlerinden ölümü kovdu.</i>

Bu dizelerde Mirzo (*Ishq, 4*) ölümü kovmaktan bahseder. Gerçek hayatta mümkün olmayan bir şeydir ama bu durum ancak sevgilinin gözlerinin hayat verici etkisiyle açıklanır. Ölümün kovulması güzel bir nedene bağlanarak anlatılır.

<i>Maysa ko'zidagi shabnam qadahni</i>	<i>Maysanın gözündeki bir bardak çiy</i>
<i>Asta ko'tararkan lojuvard osmon,</i>	<i>Yavaşça yükselirken açık mavi gökyüzüne</i>
<i>Umrında ko'rmay hech bunday farahni</i>	<i>Ömrümde görmedim hiç böyle mutlusunu</i>
<i>Uyg'onib ketaman, yurak-bag'rim qon</i>	<i>Uyanıp gidiyorum yüreğim kanıyor...</i>
<i>(Ishq, 9)</i>	

Bu dizelerde (*Ishq, 9*) ise Mirzo, aslında çiy damlasının buharlaşmasını anlatır. Ancak bu fiziksel durum çimenin gözyaşıymış gibi aktarılır. Buharlaşma olayı şiirsel bir dille göğe yükseliş olarak sunulmuştur.

6. ŞİİRLER

1

ONAMGA	ANNEME
Oq sochlari oppoq tun uning, (1)	Ak saçları beyaz gece gibidir onun,
Umri halol ishqqa bayroqdir. (2)	Ömrü helal aşkın bayrağıdır.
Oh, yuzlari dunyoi dunning (3)	Ah, yüzü dünya üzerindeki,
Go'zalidan chiroylirqdir. (4)	Güzelden daha güzeldir.
(Bo'lolmadim hassasichalik), (5)	(Bunu başaramadım hassasiyetle)
Otam dardin ko'targan mohim, (6)	Özleminle yanan babamdı,
Ushoqqina onam ko'ngliga (7)	Minik annemin gönlüne
Bir hovuch nur bergil, ilohim! (8)	Bir avuç ışık ver, Allah'ım!
O'zi potrab chiqqan chashmaday (9)	Kendi kendine çıkan bir pınar gibi
Yoningizdan oqdim-u, ketdim. (10)	Yanınızdan aktım, gittim.
O'zgalarga daryo tutdim-u, (11)	Başkalarına nehir oldum,
Oh, onam-a, sizni unutdim. (12)	Ah! Annem, sizi unuttum.
Qaldirg'ochlar mendan yaxshiroq, (13)	Kırlangıçlar benden daha iyi,
Baxt to'kadi hur quchog'iga. (14)	Mutluluk saçtı peri kucağına.
Men ham uning tirnog'iman-y, (15)	Ben de onun tırnağıyım,
Arzimayman, lek tirnog'iga! (16)	Ancak tırnağına bile layık değilim,
Ismaloqlar bo'yini tarab, (17)	Çiçekler yan yana gelince,
Bahor shoshsa yurgan joyiga, (18)	Baharın geldiği yere aceleyle yürüdü,
Rabbim, meni gul qilib yarat, (19)	Rabbim beni de çiçek olarak yarat,
Heç bolmasa, uning poyiga!... (20)	Hiç olmazsa, onun ayağına!...
20.02.06.	20.02.06

***	***
Bilaman: men uning tengi emasdim, (1)	Biliorum, ben onun dengi degildim,
Lekin sevdim tengsiz muhabbat bilan. (2)	Lakin sevdim eʃsiz bir sevgi ile.
Hijron tunlarida bor edi qasdim, (3)	Hicran gecelerine vardı kastım,
Men uni o'qidim yoniq dard bilan. (4)	Ben onu okudum yanık dert ile.
Qachondir yurakka jazillab bosgan (5)	Ne zamandır yüreğe bir uğultu bastı,
Ishq edi – Quyoshning tosh uzra yo'li. (6)	Aşk idi – Güneşin taş üzerindeki yolu.
Bilaman: Men unga hech kim emasman,	Biliorum, ben ona hiç kimse degildim,
(7)	
U menga Tangrining uzalغان qo'li! (8)	O bana Tanrının uzayan eliydi!
Na yog'du bo'loldim, na oyman to'lgan,	Ne yağmur olup yağabildim ne de bir
(9)	dolunay,
Shamollar poyida o'ynagan xasman (10)	Rüzgârın ayak ucunda oynaşan saman
Yomg'irlar qo'lida titrab ezilgan (11)	Yağmurun elinde titreyip ezildi
Bir xazon bargchalik sevilganmasman...	Bir sonbahar yaprağı kadar
(12)	sevilmiyorum...
Bilaman, u menga taqdir etmagan, (13)	Biliorum, o bana kısmet değil,
Umidlar haqqiga umrimni qo'ydim.(14)	Ümitler uğruna ömrümü verdim.
O'z bag'rini o'ygan shamday alamli (15)	Kendi göğsünü oyan mum gibi acıyla,
Jimgina yondim-u, jimgina kuydim. (16)	Sessizce yandım, sessizce yandım
Bilaman: ismi oq – jismi qoralar (17)	Biliorum, adı beyaz, bedeni siyah
Bir masum sevgimning dilini edi. (18)	Masum aşkımın dili bu.
Ming emas, milyon yıl kutganimdayam,	Bin değil, milyon yıldır bekleyişteyim,
(19)	
U meni, baribir, tan olmas edi. (20)	O beni, yine de kabul etmezdi.
Bilaman... hammasin endi bilaman, (21)	Biliorum... Artık her şeyi biliorum.
Meni barbod qilgan shu ıshqqa qasam:	Beni mahveden bu aşka yemin olsun ki:
(22)	
Xudo haqqi sevdim! (23)	Allah aşkına sevdim!
Xudo haqqi... kam – (24)	Allah aşkına... daha az –
Uni deb qanchalar to'kilgan bo'lsam!	Onun için daha ne kadar gözyaşı
(25)	dökeceğim! 05.09.05.
05.09.05.	

INTIQLIK (1)	BEKLENTI
Tuni bilan yoqqan yomg'irlar (2)	Gece boyunca yağan yağmurlar
Yuvib o'tdi tonglar yuzini. (3)	Yıkadı sabahın yüzünü.
Men izladim (4)	Ben aradım
O'zim uchun sir (5)	Kendim için bir sır,
Bo'lgan baxtning yorug' izini... (6)	Oldu mutluluğun parlak izi...
Keldimi deb sendan xabarlar (7)	Geldi mi diye senden haberler
Eshiklarni neça bor ochdim. (8)	Kapıları kaç kere açtım.
Daydi shamol bebosh boladay (9)	Rüzgâr, yaramaz çocuk gibi okşayarak
Derazamni sindirib qochdi! (10)	Camımı kırıp kaçtı!
Tuni bilan qiynaldi yurak (11)	Geceyle acı çekti yürek
Eta olmay nur yo'llariga. (12)	Işıksız yollarına baktı
Isming qo'ndi kapalak kabi (13)	Adın kondu kelebek gibi
Goh tushimga, (14)	Kâh düşüme
Goh qo'ollarimga... (15)	Kâh kollarıma...
Sen kelmading, (16)	Sen gelmedin,
Biroq bu gal ham... (17)	Ama bu sefer de...
Men kunning qon yuziga boqib – (18)	Ben, günün kanlı yüzüne bakıp,
Gijimlanib otilgan xatday – (19)	Buruşturulup atılan bir mektup gibi
Yuragimni yubordim yoqib!... (20)	Yüreğimi yakarak gönderdim!...
...Tuni bilan yomgirlar yog'di... (21)	...Gece boyunca yağmur yağdı...
01.07.06	01.07.06

ISHQ	AŞK
Hayot qanday go'zal, (1)	Hayat nasıl güzel,
Yashash qanday baxt (2)	Yaşamak nasıl hoş
Olam burkanganda oppoq nurlarga. (3)	Alem bembeyaz ışıklara büründüğünde.
Yurak qonin ichib ko'rganmisan, ayt, (4)	Kalbinin kanını tattın mı hiç, söyle,
Kuning qolganida makri zo'rlarga? (5)	Günün, düzenbazların eline kaldığında
Senga aytilish oson, o'zingni. (6)	Kendini anlatmak kolay sana.
Sen qaydan bilasan to'fonda qolgan (7)	Sen nasıl bileceksin fırtınada kalanı?
Ojiz odamlarning g'arib holini?! (8)	Aciz adamların perişan hâlini!
Osmonlar charsillab, singanda har sang, (9)	Gökler yarılp, gürlediğinde her saniye,
Boshingga kelganda qiyamat kuni (10)	Kıyamet günü başına geldiğinde
Hech qachon tavba deb egilmagansan, (11)	Hiçbir zaman pişmanlıkla eğilmedin,
Seni qo'rqitmagan xatolar xuni. (12)	Seni nasıl korkutmadı hataların?
Qilichga yarashar qilichday yashash, (13)	Kılıca yakışır, kılıç gibi yaşamak,
Men to'g'ri holimdan bir ma'ni uqdim. (14)	Ben doğru duruşumdan bir anlam çıkardım.
Yashashdan qo'rqmadim, ey ahli g'araz,(15)	Yaşamaktan korkmadım, ey kötü insanlar,
Qo'rqsam, sizdan emas, (16)	Korkum sizden değil,
Xudodan qo'rqdim! (17)	Allah'tan korktum!
Jimligim ichida bitta hurlik bor, (18)	Sessizliğim içinde bir hürlik var,
Sukutim ichida ming isyon va dod. (19)	Sükutum içinde bin bir isyan ve şikâyet var.
Qachonki yuraqda zo'rlik, xo'rlik bor, (20)	Ne zamanki kalpte ağrı, aşağılanma var,

Qullikka chidolmas hech baqt odamzod.(21)	Kulluğa dayanamaz hiçbir zaman insan oğlu
Shoirning umri bu ulkan quyondir, (22)	Şairin ömrü bu büyük tavşandır,
O'zining ichiga o'zi sig'mas g'am. (23)	Üzüntüsü yüzünden içi içine sığmaz.
Hayot kimga qasos, (24)	Hayat kimi için intikam,
Kimga o'yindir, (25)	Kimi için oyundur.
Mening, qayga qo'nsam, kuydi qo'nalg'am!(26)	Bense nereye konduysam, yandı konduğum yer!
Ammo men...(27)	Ama ben...
Ruhida gulning bo'yi bor (28)	Ruhumda bir çiçeğin itaati var
Yomg'irlar ezilib chalgan kün edim. (29)	Şiddetli yağmurların yağdığı günde ydim.
Milyon yil kutdim-u umidsiz, abgor, (30)	Milyonlarca yıl bekledim ümitsiz, çaresiz,
Bir dilni Xudoni sevganday sevdim! (31)	Bir kalbi Allah'ı sever gibi sevdim.
Keyin... Ko'tarildi buyuk bir to'fon, (32)	Sonra... Koptu büyük bir tufan,
Falakni kuydirdi hasratim, ohim. (33)	Kaderimi yaktı hasretim, ahım.
Hech kimga bunchalik kuygan emasdim, (34)	Hiç kimseye bu kadar yanmış değildim.
Balki shu baxtimdir yoki gunohim. (35)	Belki bu kaderimdir veya günahım.
Kimdir ilhom oldi, (36)	Kimi ilham aldı,
Kimdir zavq oldi, (37)	Kimi keyif aldı,
Men esa ko'ngilning kuzidan bezdim. (38)	Bense kalbimin güzünden bezdim.
Bir tun alamlardan jon berayotib (39)	Bir gece acıdan can verip,
Yuragimga bahor kirganin sezdim. (40)	Yüreğime baharın geldiğini hissettim.
U kaytdi uyg'itib dillar tongini, (41)	O geri döndü, gönüllerin şafağını uyandırarak,
Jonbaxsh ko'zlaridan chekindi O'lim. (42)	Hayat veren gözlerinden ölümü kovdu.

G'animim, sen agar bo'lmaganinda, (43)	Sevgilim, eğer sen olmasaydın,
Sevgimiz bo'lmasdi bu qadar so'lim! (44)	Sevgimiz olmazdı bu kadar saf.
Hayot qanday g'ozal, (45)	Hayat nasıl güzel,
Yashash qanday baxt (46)	Yaşamak nasıl hoş,
Olam burkanganda oppoq nurlarga, (47)	Alem bembeyaz ışıqla kaplandığında,
Osmonni ko'tarib qo'llaringga shahd, (48)	Gökyüzüne ellerini kaldırarak şahitlik edip,
Aylanib ketolsang keyin hurlarga! (49)	Dönerek gitsen sonra özgürce!
Hayot qanday go'zal, (50)	Hayat nasıl güzel,
Yashash qanday baxt, (51)	Yaşamak nasıl hoş,
Dunyo gardishidan bo'ylamasa g'am. (52)	Dünyanın bir ucundan gelse gam.
Titroq qo'llaringga asta bosib lab, (53)	Titreyen elleriyle yavaşça dudak basıp,
Xudoni sevgandek sevolsa u ham! (54)	Allah'ın sevdiği gibi sevse o da!
06.09.05.	06.09.05.

5

YOLG'IZLIK	YALNIZLIK
Siz baxtlisiz... (1)	Siz mutlusunuz...
Aqldan ozib, (2)	Aklımı yitirdim.
Men jimman. (3)	Ben sessizim.
Ishq – umrimga qafas. (4)	Aşk, ömrümde bir kafes.
Yuragimni ezg'ilab, bosib (5)	Kalbimi kırıp, geçerek
Yillar o'tdi, yillar... (6)	Yıllar geçti, yillar...
Men emas! (7)	Ben değilim!
Ko'zingizni qadaydiz ko'kka! (8)	Kaldır gözlerini göğe!
Boshingizdan (9)	Başından,
Aylanadi kun. (10)	Geçti gün.
Kunlarimni berib yo'qlikka, (11)	Günlerimi verip yokluğa,

Men yig'ladim balki siz uchun!... (12)	Ben, ağladım belki sen için...
Tushimda ham (13)	Rüyamda bile
O'yladim sizni, (14)	Seni düşündüm,
Izlab chiqdim tushlarimda ham. (15)	Arayıp durdum düşlerimde bile.
Ozor ichra (16)	Acı içinde
Odamzor ichra (17)	İnsanlar içinde
Yolg'iz sizni qo'masdim, Odam! (18)	Yalnız seni bırakamadım, adam!
Ko'zlarim ko'r bo'lguncha ichdim (19)	Gözlerim kör oluncaya kadar içtim,
Kir naftratning qora yodini. (20)	Kör nefretin kara hatırasını.
Ming yil (21)	Bin yıl,
Zulm zulmatin kechdim (22)	Zulmün karanlığından geçtim,
Unutay deb dil faryodini. (23)	Unutacağım diye kalbin feryadını.
Yillar o'tdi, (24)	Yıllar geçti,
Yillar... (25)	Yıllar...
Men emas! (26)	Ben değilim!
Men qolganman o'sha lahzada – (27)	Ben o anda kaldım
Nigohingiz (28)	Bakışın,
“Yalt” etib tushgan, (29)	“İşıltın” ulaştı düşüme,
So'ng yo'qolgan mangu larzada... (30)	Sonra kayboldu titreyerek sonsuza kadar...
Qo'lingizga tutsa ham Olloh, (31)	Elinde tutsa bile Allah,
Yuragimga chiqmaysiz ega. (32)	Yüreğimden dışarı çıkmayacaksınız.
Siz sevilib baxtlisiz, (33)	Siz sevilerek mutlusunuz,
Biroq... (34)	Yine de...
Men baxtiyor emasman nega? (35)	Ben neden mutlu değilim?
30.05.05.	30.05.05.

SARATON	SARATON
Oftob nurlariga (1)	Güneş ışıklarına
Toblanib yotar (2)	Bakarak yatıyor.
Daryoning oqbadan, go'zal toshlari. (3)	Nehirden akıyor güzel taşları,
To'sh urib, yaltirar (4)	Taş vurarak, parıldıyor,
Kunning tig'ida (5)	Günün kıyısında.
Baliqlar – qushlarning qarindoshlari. (6)	Balıklarsa, kuşların kardeşleri.
Yuksakdan; yalang'och (7)	Yukarıdan; çıplak
Suvlar boshiga (8)	Suların başına
Quyosh yog'dirarkan oltin nayzalar, (9)	Güneş yağdırırken altın mızraklarını,
Vujudi qizigan (10)	Vücudu kızan
Daryo qoshiga (11)	Nehir kıyısına
Yugurib chiqadi chanqoq maysalar! (12)	Koşarak çıktı susuz çiçekler!
Bu yoniq hislarga (13)	Bu yanık hislere
Bera olmay tob, (14)	Dayanamayabilir,
Osmon hansiraydi lablarin tutib. (15)	Gökyüzü dudaklarını sıkarak kızacak.
Borliqqa alanga (16)	Varlığıyla alevlenip,
Qo'ygancha oftob (17)	Güneş parıldayıp,
Ketar ufqlardan nariga o'tib... (18)	Gidiyor ufukların ötesine geçerek...
Yalang oyoqlari (19)	Yalın ayakları
Loylarga toyib (20)	Çamurlarda kayarak
Entikib-entikib kelarkan shamol, (21)	Hafifçe esip gelen rüzgarla,
Uzun sochlarini (22)	Uzun saçlarını
Suvlarga yoyib (23)	Sulara savurarak
Asta kechib o'tar daryoni HİLOL... (24)	Hızlıca geçiyor nehirde HİLAL...
02.05.08.	02.05.08.

***	***
“Ko’zlaringiz juda chiroyli...” (1)	“Gözlerin ne kadar güzel...”
Ma’yusgina shivirlab aytding. (2)	Üzüntüyle fısıldayarak söyledin.
Boshim uzra aylandi osmon, (3)	Gökyüzü başımın üzerinde döndü,
Oy nurida turnalar qaytdi... (4)	Ay ışığında turnalar geri döndü...
Bir tog’ edi ko’ksimda yotgan, (5)	Bir dağ idi göğsüme yatan,
Daryo bo’lib shovullab oqdi (6)	Nehir olup gürültüyle aktı
Va dilimni tebratayotgan (7)	Ve kalbimi titreterek,
G’am sevgining piligin yoqdi. (8)	Hüznüm aşkının ateşini yaktı.
Yuragimni kuydirayotgan (9)	Yüreğimi yakmakta olan,
Ko’zyoshimdi, olov yomg’iri? (10)	Ateş yağmuru gözyaşım mıydı?
Dunyo dunyomdi sengacha (11)	Dünya dünyamdı sana kadar
Yo yaraldi Ilohning siri? (12)	Dünyaya gelmenin ilahi sırrı neydi?
Cho’kib ketdim ko’ngil tubiga, (13)	Kalbimin derinlerine battım,
Ummon edi qorong’u g’oyat. (14)	Umman karanlık bir yerdi.
Barmoqlarim barmoqlaringdan (15)	Parmaklarım parmaklarından
O’qir edi bir ajib oyat... (16)	Okurdu garip bir ayet...
Baxtga qachon etdim, bilmadim, (17)	Ne zaman mutluydum, bilmiyorum,
Qachon meni oyg’otdi o’lim? (18)	Ne zaman beni uyandırdı ölüm?
Ruhim o’tga qo’ngan malaqday (19)	Ruhum çimlere konan kelebek gibi
Lablaringdan topganda qo’nim... (20)	Dudaklarına tutunup konsa...
Ko’ngil sezdi... (21)	Gönül hissetti...
Tun titrab qaytdi. (22)	Gece ürpererek geri döndü.
Osmon edi yulduzli, oyli... (23)	Gökyüzüydü yıldızlı, aylı...
Sen kimgadir shivirlab aytding: (24)	Sen birine fısıldayarak söyledin:
“Ko’zlaringiz... juda chiroyli!...” (25)	“Gözlerin... ne kadar güzel...”
09.08.05.	09.08.05.

TUNG'I SAMARQAND	GECE SEMERKAND
Tunda SAMARKANDning minoralari(1)	Gece Sermerkand'ın minareleri
Yo'g'rilib samodan to'kilgan tushga, (2)	Yoğrularak dökülür semadan düşe,
Harir ko'ylakdagi parilar kabi (3)	İpek elbiseli periler gibi
Uchadi aylanib ilohiy qushga... (4)	Uçarak döner ilahi bir kuşa doğru...
Oyning shiviridan oyg'onadi el, (5)	Ayın fısıltısına uyandı herkes,
Xosh nafas eladi havoni yiqib. (6)	Hoş bir nefes üfledi havayı yarararak
Qirq birinchi xujra yo'laklaridan (7)	Kırk birinci hücrenin koridorlarından
Bibixonim keladi chiqib... (8)	Büyükanne çıkıp geldi...
Pichirlab o'qiyman... (9)	Fısıldayarak okuyorum...
Ko'zim o'ngida (10)	Gözümün önünde
Ochilar osmonning sirli darchasi. (11)	Açılır gökyüzünün gizli kapısı,
Men esa turibman baqt so'ngida (12)	Ben ise mutluluğun ucunda duruyorum
Qo'limda egasiz maktub parchasi! (13)	Elimde sahipsiz bir mektup parçası!
Qaysi g'isht ostida qoldirilgan u (14)	Hangi taşın altında bırakılmış o
Va qaysi musavvir sog'inch-la bitgan?(15)	Ve hangi sanatçı özlemle bitirmiş?
Balki meni kutgan ming yillar burun (16)	Belki beni binlerce yıldır beklemişti
Va so'nggi nafasda yashirib ketgan. (17)	Ve son nefesinde saklayarak gitti.
Maysa ko'zidagi shabnam qadahni (18)	Çiçeğin gözündeki bir bardak çiy
Asta ko'tararkan lojuvard osmon, (19)	Yavaşça yükselirken açık mavi gökyüzüne
Umrimde ko'rmay hech bunday farahni (20)	Ömrümde görmedim hiç böyle mutlusunu

Uyg'onib ketaman, yurak-bag'rim qon(21)	Uyanıp gidiyorum yüreğim kanıyor...
Men uni izlayman har tun, har oqshom, (22)	Ben onu arıyorum her gece, her akşam,
Jim tinglab har bitta qadam sasini. (23)	Her bir adım sesini, sessizce dinliyorum.
Ko'zlarimni yumib yutaman shodkom (24)	Gözlerimi yumup içime çekiyorum,
Olis Samarqandning gul nafasini!... (25)	Uzaktaki Semerkant'ın çiçek nefesini!...
Unda Samarqandning minoralari (26)	Onda Semerkant'ın minareleri
Yo'g'rilib samodan to'kilgan tushga, (27)	Yoğrularak semadan dökülür düşe,
Harir ko'ylakdagi parilar kabi (28)	İpek elbiseli periler gibi
Aylanib uchganda ilohiy qushga, (29)	Uçarak döner ilahi bir kuşa doğru...
Oydin nurlaridan to'shab oy gilam (30)	Ay ışığından işlenmiş bir kilim
Yulduzlar ochganda osmon darchasin, (31)	Yıldızlar çıktığında gökyüzünün kapı olsun,
Men kirib boraman ko'zda yosh bilan(32)	Ben gözümde yaşla giriyorum
Qo'llarimda esa yurak parchasi!... (33)	Ellerimde ise bir yürek parçası!...
26.06.07.	26.06.07.

***	***
His qildim (1)	Hissettim
Ketishim kerakligini. (2)	Gitmeme gerektiğini.
Gapirmadi. (3)	Konuşmadı.
Yuzini teskari burdi. (4)	Yüzünü çevirdi.
Go'yo borligimni unutgan kabi (5)	Güya varlığını unutmuş gibi
Deraza yonida (6)	Pencere kenarında
Ma'nosiz turdi... (7)	Manasızca durdu...
... U meni ko'rmasdi! (8)	... O beni görmedi!
Bir mo'jizaga (9)	Bir mucizeye
Xuddi hozir shohid bo'lgani kabi (10)	Sanki şimdi tanık olacakmış gibi
Olib qochar edi nigohlarini, (11)	Bakışlarını alıp kaçırdı,
"Titardi qo'llari, (12)	"Titrerdi elleri,
Titardi labi..." (13)	Titrerdi dudakları..."
Ruhim eshigini ochiq qoldirib, (14)	Ruhumun kapısını açık bırakıyorum,
Ko'ngil kirib keldi (15)	Gönlü girsin diye
Nenidir sezib. (16)	Bir şeyler seziyorum.
Vujudi yonardi... (17)	Vücudu yanardı...
Qaroqlaridan (18)	Karanlıklardan
Bir qizning xayoli o'tardi suzib! (19)	Bir kızın hayali yüzerek geçirdi!
Nomahram (20)	Namahrem
Bir tanni (21)	Bir bedeni
Tirqish ortidan (22)	Yarıp ortasından
Ko'zlarim bexosdan ko'rib qolganday (23)	Sanki gözlerim kazara görmüş gibi
Sachrab ketdim (24)	Dağıldım
Uyat, (25)	Utanç
Alam, (26)	Acı,
Og'riqdan, (27)	Ağrıdan
U emas... (28)	O değildi...
Go'yo men gunoh qilganday! (29)	Sanki ben günah işlemişim gibi!
Nafasim tiqildi: (30)	Nefesim kesildi:

-Men boray, - dedim, (31)	-Ben gideceğim, dedim.
Ketish yo'qlik edi, (32)	Gitmek yokluktu,
Qolmoqlik - o'lim. (33)	Kalmaksa ölüm.
Behush kalovlanib chiqdim-u, qotdim, (34)	Bilinçsizce savruldum ve durakladım,
Eshikka osilib yig'ladi qo'lim. (35)	Elimle kapıya tutunarak ağladım.
-Qayt,- deb aytdi yurak, (36)	-Geri dön, dedi yürek,
-Qol,- demadi u. (37)	-Kal, demedi o,
Devorga suyanib kutdim bir muddat. (38)	Duvara yaslanarak bekledim bir müddet.
Kelgunimcha endi... o'n qavat do'zax! (39)	Ben gelinceye kadar... on kat cehennem!
Shunda yo'qligimni bildim (40)	Sonra orada olmadığımı fark ettim
Va ko'rdim – (41)	Ve gördüm –
Olis shu'lalarday ketib borar baxt. (42)	Uzaktaki ışıklar gibi yanıp söner mutluluk
Qarshimda lovullab yonardi dunyo, (43)	Karşımda tutuşup yanardı dünya,
Qarshimda huvillab yotar edi vaqt... (44)	Karşımda kimsesiz yatarı zaman...
...His qildim (45)	...Hissettim
Ketishim kerakligini!... (46)	Gitmem gerektiğini!...
14.08.05.	14.08.05.

10

TASHRİF	ZİYARET
Men dunyoning eng chekkasiga (1)	Ben dünyanın en kıyısından
Etib kelgan edim savdoyi, (2)	Acılarla yetişerek geldim,
Bir osiyning (3)	Bir asinin
Marg'ub sasiga (4)	Hoş olmayan kokusuna
Kirib keldi Hazrat Navoiy. (5)	Çıkıp geldi Hazreti Nevai.
Asta mendan so'radi ahvol, (6)	Yavaşça bana ahvalimi sordu,
Holim edi yomondan-yomon. (7)	Hâlim beterin beteriye.
Yuragimining bir chekkasiga (8)	Yüreğimin bir köşesine
Tegib ketsa (9)	Bir dokunsa
Qulardi osmon... (10)	Yıkılırdı gökyüzü...
Hasratimning g'am kulbasiga (11)	Hasretimin acı kulübesine

Shamlarini qo'yarkan yoqib, (12)	Mumları yakıp koydum,
Men yig'ladim izdihom yutgan (13)	İçime atarak ağladım ben
G'arib ko'nglim holiga boqib... (14)	Biçare gönlümün hâline bakarak...
Atrofimda na do'st bor edi, (15)	Etrafımda ne dost vardı,
Na bir dildosh, (16)	Ne bir sırdaş,
Na bir pok ko'ngil... (17)	Ne de saf bir gönül...
Azaldan to oqibat qadar (18)	Ezelden ebede kadar
Ketgan edi qorong'u bir yo'l... (19)	Giden karanlık bir yoldaydım...
Balki layli ko'nglim bor edi, (20)	Belki kötü bir gönlüm vardı,
Balki ruhda Majnun'ning holi. (21)	Belki ruhumda Mecnun'un hâli vardı.
Bu dunyoning tor qafasiga (22)	Bu dünyanın dar kafesinde
Sig'may o'ldi ishqim hayoli... (23)	Yaşayamaz oldu aşkımın hayali...
Endi mening yo'lim yo'q edi, (24)	Artık hiçbir yolum yoktu,
Tugagandi sabru qarorim. (25)	Tükenmişti sabrım
Chorasizlik chorasi ichra (26)	Çaresizliğimin çaresi için
She'rim edi yoru ag'yorim... (27)	Şiirim acımın bir parçası oldu...
Xayolimni xanjarday tilgan (28)	Hayalim hançer gibi saplandı
Qalamimga ko'zini yoshlab, (29)	Yaşlı kalemimin gözünde,
U jim ketdi, (30)	O sessizce gitti,
Nadomat bilan (31)	Pişmanlıkla
Meni yolg'iz Xudoga tashlab. (32)	Beni Allah ile yalnız bırakarak.
Nasihatni uqqnlar bilar, (33)	Nasihate uyanlar bilir,
Men ne bilay oshiq savdoyi. (34)	Ben ne bileceğim aşk acısını.
Kettim keldi (35)	Gittim geldi
Biroq siz bilan... (36)	Yine de sizin...
Ko'nglingizni sevib, Navoiy! (37)	Gönlünüzü sevdim, Nevai!
12.06.06.	12.06.06.

SENİNG G'OLİBLİĞİNG	SENİN KAZANCIN
Va mening zorim...(1)	Ve benim hasretim...
Va yana xorligim, xorligim uchun.(2)	Ve yine deęersizlięim, deęersizlięim için.
May,(3)	Mey,
Xudo,(4)	Allah,
Muhabbat...(5)	Aşk...
Va qatlim dori – (6)	Ve infaz yolum –
Bor azoblaringga borligim uchun!(7)	Oradaki acılarım için!
Seni ko'zgu qilib(8)	Seni yansıtan
Quyoshga tutgan(9)	Güneşe yakalandım
Mening xudoxohish yuragim uchun.(10)	Benim dindar kalbim için.
Har bir lahza uchun qon yutayotgan,(11)	Her an kan içiyordum,
“Seni...Seni...” – degan tilagim	“Sen...Sen...” – diyerek diliyordum
uchun(12)	seni...
Ko'nglim ko'zgusida o'zini ko'rib(13)	Gönlümün aynasında seni görerek
Senga maftun bo'lgan(14)	Büyüleniyordum
Sanamlar uchun,(15)	Güzellięinde,
Yog'duday yog'ilgan umrimdan	Işık gibi yayılan ömrümden geçerek
yurib(16)	
Yuragimni egan g'animler uchun!(17)	Yüreğimi yiyen düşmanlar için!
Bag'ringga uzalib etmagan umrim,(18)	Göğsünde uzayıp bitmeyen ömrüm,
Umrinning(19)	Ömrümün
Eng mahzun tunlari uchun!(20)	En kasvetli geceleri için!
Seni tushlarida ko'rib sevingan(21)	Seni rüyalarda görüp sevinmiştım
Men ko'rgan-ko'rmagan kunlarım	Gördüğüm göremediğim günler için...
uchun(22)	
Senga malol kelgan sevgim, xayolim,(23)	Sana ağır geldi sevgim, hayalim,
Sevgimday sof,(24)	Sevgim gibi saf,
Achchiq yoshlarım haqqi,(25)	Yakıcı yaşlarım,
Menga atalmagan muhabbating-u (26)	Bana söylemediğin sevgini de

Menga degan(27)	Bana söyledi
Nafrat toshlaring haqqi...(28)	Nefret taşların...
Hammasi,(29)	Hepsi,
Hammasi,(30)	Hepsi,
Hammasi uchun!(31)	Hepsi için!
Ko'zlarimni o'ydim bir o'tkir tig'-la.(32)	Gözlerimi oyduym keskin bir bıçakla.
Senga azob bo'ldi mening borligim,(33)	Sana azap verdi benim varlığım,
Ketyapman...(34)	Gidiyorum...
...Yo'qligim(35)	Yokluğum
Uchun(36)	İçin
Jim...(37)	Sessizce...
YİG'LA!(38)	AĞLA!
13.06.05.	13.06.05

12

QORA NUR	KARA NUR
Vujudim(1)	Vücudum
Daraxtin(2)	Bir ağaç gibi
Yiqitgan qayg'u(3)	Kederden yıkılmış,
Yoding umididan ingraydi betob.(4)	Yadının arzusuyla inliyor.
Dardingda (5)	Aşkınla
Yuragim oltin qayig'-u,(6)	Yüreğim altından bir tekne gibi,
Qalqiylidi(7)	Yüzüyordu
Bir telba dengizda shitob!...(8)	Bir deli denize atlıyor!...
Bemakon manzillar sargardonida(9)	Evsiz yurtsuz bir avare
Bafarah cho'kadi(10)	Mutsuzca boğuldu
Umr degan shom.(11)	Ömür denen mum.
Bir sog'inch yonadi ko'ngil qonida(12)	Bir özlem yandı gönül bağında
Nur bilan soyalar qo'shilgan oqshom...(13)	Işık ve gölgelerle dolu bir akşam...
Har yantoq tig'iga(14)	Her kaktüsün dikenini
Yuzi tilinib,(15)	Yüze dilimlenerek,
Urilib-surilgan shamolday yolg'iz.(16)	Savrulup gitmiş rüzgâr gibi yalnız.

Qirma-qir tovon(17)	Kıvrımlı topukları
Kuyib yugurgan(18)	Yanarak koştu
Sahro nafasiday najotsiz, holsiz.(19)	Çöl nefesi gibi çaresiz, zayıf.
Vaqtning aravasi(20)	Zamanın arabası
Bosib, uzilgan(21)	Ezerek parçaladı
Go'dakning eng so'nggi yig'isiday zor.(22)	Bir bebeğin son çılgılığı kadar muhtaç.
Barglarin(23)	Yapraklara
Zaharli yomg'irlar o'yib,(24)	Zehirli yağmurlar yağıyor,
Ko'klamda qurigan(25)	Baharda kurumuş,
Daraxtday nochor...(26)	Ağaç gibi çaresiz...
Men seni sevaman, ey mangu azob,(27)	Ben seni seviyorum, sonsuz acıyla,
Qonimga tashna-yu,(28)	Kanıma susadım senin için,
Jonimga huzur.(29)	Ruhum huzurlu.
O'tkir tig'larini ko'ksimga tirab(30)	Keskin bıçaklarını göğsüme sapladı
Yuragimni kesib o'tayotgan nur!...(31)	Yüreğimi delip geçen ışıık!...
06.06.06.	06.06.06.

13

OLOVDARAXT	ATEŞ AĞACI
Maysalar titro'gi kirar jonimga,(1)	Maysalar titriyor ruhumda,
Chayqalar ko'ksimda (2)	Heyecanlı göğsümde
Olov dengizi...(3)	Bir alev denizi...
Gulladim sochimdan tirnog'imgacha(4),	Çiçek açtım saçımdan tırnaklarıma kadar,
Men qanday daraxtman,(5)	Ben nasıl bir ağacım,
Men kimman o'zi?(6)	Ben kimim?
...Hatto xayolan ham(7)	...Hayalimde bile
Yonimdan o'tma,(8)	Yanımdan gitme,
Dunyo ayriladi, axir, hushidan.(9)	Dünya bile ayrılır sonunda aklından.
Oh, ular-ku, ular,(10)	Ah, onlar, onlar,

O'zim ham hatto(11)	Kendim bile	
Qo'rqaman olovning(12)	Korkuyorum ateşten	
Oyg'onishidan!(13)	Uyanmaktan!	
01.05.05.		01.05.05.

14

QAHR	KAHIR
Mensiz yasha,(1)	Bensiz yaşa,
Mensiz kul, yig'la...(2)	Bensiz gül, ağla...
Mensiz o'tsin har bitta oning.(3)	Bensiz geçsin her anın.
Toki meni degan chog'ingda(4)	Ta ki beni andığın anda
Chiqib ketsin tanangdan joning.(5)	Çıkıp gitsin bedeninden ruhun.
Garchand sening yodingsiz o'tgan(6)	Hatıran olmadan geçip gitmesine rağmen
Umrinni hech umr demasman.(7)	Ömrüme hiç ömür demeyeceğim.
Lekin yig'lab, ortingdan ketgan(8)	Fakat ağlayarak ardından giden,
Ko'ngilimdan ham rozi emasman!(9)	Gönlümden hiç razı değilim!
Mayli, meni zulmkor ata,(10)	Varsın, beni zalim saysınlar,
Men shundayni qatgol bag'irman!(11)	Ben böyle bir acıya göğüs gererim!
Bir qalandar ishq menga, ammo(12)	Bir kalender aşk bu bana, ama
Sendan kechib, sen deb	Senden geçip, yine sen diye acı
og'irman...(13)	çekiyorum...
Vujudimni parchalab, tig'lab,(14)	Bedenimi keserek, parçalıyorum,
Sevgi dilga solsin qasirg'a.(15)	Sevgi, kalbime bir saray değil, yara yapsın.
Ko'zimni ham solmayman, illo,(16)	Gözlerimi bile kapatmıyorum, ama,
Sen yashagan Oltin qasrga!(17)	Sen yaşıyorsun Atın Saray'ımda!
Chorlolmaysan nomimni, hatto(18)	Hatta ismimi anmıyorsun
Garchand dilda ming bora aytib,(19)	Kalbime binlerce kez söylememe rağmen,
Yolvorsang-da qodir Xudoga,(20)	Yalvarsan da kadir Allah'a,
Tushlaringga kirmasman qaytib!(21)	Düşlerine geri dönmeyeceğim!
Men dunyoning so'nggi yo'lidan(22)	Ben dünyanın sonuncu yolundan

Shunday keldim, shunday ketarman.(23)	Bu yuzden geldim, bu yuzden gidiyorum.
Ammo sening buyuk ko'nglingni(24)	Ama senin eʃsiz go'nlunu
Hech kimsaga bermay o'tarman!...(25)	Hiç kimseye vermeyeceğim!...
14.06.05.	14.06.05.

15

***	***
Yuragimga yurib kirasiz,(1)	Yüreğime doğru yürüyorsun,
Yuragimdan ketasiz chiqib...(2)	Yüreğimden çıkıp gitmeden...
Nafasim etmaydi(3)	Nefesim yetmiyordu
“Qoling” demoqqa,(4)	“Elin” demek için
Ruhim devorini o'tasiz yiqib...(5)	Ruhumun duvarlarını yıkıyorum...
Bor-yo'g'i – YURAKMAN(6)	Varım yoğum KALBİM
Mahtal bir ishqqa,(7)	Sarhoş bir aşkla,
Barcha gunohingiz keladi kechgim.(8)	Bütün günahlarımla geldi akşamıma.
Sochilib ketaman sizsiz bo'shliqqa,(9)	Savrularak gitti sensiz boşluğa,
Meni(10)	Beni
Terib(11)	
Olmaydi(12)	toplayamadı
Hech Kim!(13)	hiç kimse
14.06.05.	14.06.05.

ILTIJO	YALVARMAK
<i>“Sen bormisan, orzumdagi ishq?!”</i> (1)	<i>“Hayalimdeki aşkta sen var mısın?!”</i>
Senga bag’ishlayman(2)	Sana ithaf ediyorum
Kechalarimni,(3)	Gecelerimi,
Kunlarimni senga beraman...(4)	Günlerimi sana veriyorum...
Huzuringda bo’lmoqlik uchun(5)	Huzurunda olmak için
Osmonlardan(6)	Gökyüzünden
Yurib kelaman!(7)	Yürüyerek geliyorum!
Ishq yog’dudir yurakka oqqan,(8)	Aşkın ışıdır yüreğime akan,
Qaydan bilsin(9)	Nereden bilsin
zulmat sochganlar?(10)	bu karanlığı saçanlar?
Bizni anglar,(11)	Bizi anlar,
Bizni ko’rarlar(12)	Bizi görürler,
Ko’zni yumib,(13)	Gözünü yumup,
Dilni ochganlar!(14)	Kalbini açanlar!
Ovozingni eshitib turay!(15)	Sesini duyuyorum!
Tuproqlarga berma jismingni...(16)	Topraklara verme bedenini...
Bu dunyoda borligingni ayt,(17)	Bu dünyada var olduğunu söyle,
Ismingni ayt(18)	Adını söyle
Menga...(19)	Bana...
Ismingni!...(20)	Adını!...
27.05.05.	27.05.05.

***	***
Ilohiy bir sevgi bilan (1)	İlahi bir aşk ile
Sevilgan va...(2)	Sevilen ve...
Unutilgan g'arib kabi(3)	Unutulan garip gibi
Meni suygin.(4)	Beni sev.
Kitobingning orasida saqlab qo'ygan(5)	Kitabının arasında saklayarak
Bo'tako'zning sog'inchiday yoniq,	Çiçeğin hasreti gibi yanık, acılı.
kuygun.(6)	
Atirgulning tushlariga berkit meni,(7)	Gülünün düşlerine hapset beni,
Yashir meni,(8)	Sakla beni,
Topolmasin toki hech kim!(9)	Hiç kimse bulamasın!
Vujudimda yonib oqqan sening	Bedenimde yanıp tutuşuyor senin
qayg'ung(10)	düşüncen
Og'usidan qonlar yutay xasta, ichkin.(11)	Sarıldım kanlar içinde, hasta, içli.
Sevgin meni...(12)	Aşkın beni...
Og'rib sevgin,(13)	Acıtıyor aşkın,
Og'rinib sev.(14)	Acı içinde sev.
Qahr qilsam, toshlar otsam,	Kızarsam, taşlar atarsam, beni affetme,
kechirmayin,(15)	
To qoyaga parchinlangan telbadayin(16)	Bir kayaya perçinlenmiş bir deli gibi
Ishqingni bir afsun kabi	
pichirlayin...(17)	Aşkını bir büyü gibi fısılda...
Ruhim achchiq ishqqa tashna,(18)	Ruhum acı veren aşkına susamış,
Bir hanjarman –(19)	Bir hançer gibi
Tahlikali,(20)	Tehlikeli,
To'rt tomoni o'tkir, keskir –	Dört tarafı bilenmiş, keskin –
(21)	
Tikkalayin hayotingni ikki bo'lgan,(22)	Ayağa kalkarak hayatını ikiye bölen,
Ikki dunyong evaziga berilgan sir.(23)	İki dünyaya karşılık verilen sır.
Barmog'ingga(24)	Parmağına
Zanjir urgan qulf emasman,(25)	Zincir vurulan kilit değilim,

Men umringga sirtmoq solgan halqadirman.(26)	Ben ömrüne bağlanmış yüzüğüm.
Seni shunday to'fon biklan qalqadurman.(27)	Seni böyle bir fırtınadan koruyacağım.
Meni sog'in, Ming yil sog'in...(28)	Beni özle, bin yıl özle...
Sevgim qattiq,(29)	Aşkım güçlü, zahmetli
Qattiq hajru azobim ham.(30)	Zor ayrılık acısı.
Betaskin kut,(31)	Sakince bekle,
Beqadr kut,(32)	Uzun bir süre bekle,
Bir umr kut,(33)	Bir ömür bekle,
Meni senga qaytarmasin qodir Egam!(34)	Beni sana geri döndürmesin kudretli Tanrım!
Garchand sen deb ko'z yummasdan o'tay,(35)	Yine de sen diyerek gözlerimi kapatmasam da,
Garchand(36)	Yine de
Yuragingga hech kim mendek qaytolmasin!(37)	Yüreğine hiç kimse ben gibi geri dönmesin!
Ammo qasam, shu ko'nglimni(38)	Ama yemin ederim ki bu gönlümü
Bir Xudodan(39)	Bir Allah'tan
O'zga kimsa meniki deb aytolmasin!(40)	Başka kimse benim olduğumu söylemesin!
03.07.06.	03.07.06.

***	***
Yomg'ir yog'ar,(1)	Yağmur yağıyor,
Nurlar yomg'iri, (2)	Nurlar yağmuru,
Kulib, yig'lab ochiladi kun.(3)	Gülüp ağlayarak doğuyor gün.
Yuragingni qiynar ishq siri,(4)	Yüreğini acıtan aşk sırrının,
Derazaga qaraysan mahzun.(5)	Penceresinde mahsun görünüyorsun.
Cho'miladi daraxtlar bargi(6)	Ağaçların yaprakları yıkanıyor
Mayning mayin yomg'irlarida.(7)	Mayıs ayının hafif yağmurlarında.

Oqib ketar dillarning zangi(8)	Akarak gidiyor kalplerin pası
Shaffof ko'zyoshlarning bag'rida.(9)	Sheffaf gözyaşlarının bağrında,
Tutolmaysan hovuchlaringni,(10)	Tutamadığın avuçlarında,
Hovuchingda gullar atri bor.(11)	Avuçlarında çiçeklerin kokusu var,
Tortib qo'yma darpardalarni,(12)	Çekme perdelerini,
Nigohingda ko'ngil dardi bor...(13)	Bakışlarında gönlünün derdi var...
Yomg'ir yog'ar,(14)	Yağmur yağıyor,
Nurlar yomg'iri...(15)	Nurlar yağmuru...
03.05.05.	03.05.05.

19

KUMUSH BILAN SUHBAT	GÜMÜŞLE SOHBET
O'tayotib Marg'ilon ko'chasidan (1)	Geçerken Marg'ilon sokağından
Sizni ko'rdim yuragim darchasidan.(2)	Seni gördüm yüreğimin penceresinden.
Oq ro'molin boshiga asta qo'yib(3)	Ak yazmanı başına yavaşça takarken
Oy chiqib kelar edi kechasidan.(4)	Ay çıkıp gelirdi gecesinden.
“Oyim” dedim, cho'chidingiz qush kabi,(5)	“Ayım” dedim, kuş gibi irkildin,
Tomchi yosh kiprigingizda no'sh kabi.(6)	Kirpiğinde bir damla yaş, sanki bal gibi.
Xayolim ko'zgusidan bir boqdingiz,(7)	Aklımın aynasından baktın,
Qodiriy qirq yilda ko'rgan tush kabi.(8)	Kadiri'nin kırk yıl sonra gördüğü düş gibi.
Ko'zga bosib fuzuliy devonini,(9)	Göz atıp Fuzuli Divanı'na
Kechalar ichdingizmi dil qonini?(10)	Geceler boyu içtin mi yürek kanını?
Sevib turib kechish ham oson emas,(11)	Sevmek kolay bir şey değil,
Zaynablar egallasa yot yonini...(12)	Zeynablar varsa durup bekle...
Bo'hton xatin bitdimu yotlar, oyim,(13)	İftira mektubun bitti mi, ayım,
Ishqingizga mushtoqu motlar, oyim?(14)	Aşkını arzuluyorum ayım?
Uch yildirki ko'zingiz yor yo'lida,(15)	Üç yıldır gözün yollarda,

Ko'ksingiz mushtlab ko'ngil dodlar, oyim.(16)	Bağrıma vura vura ağlıyorum, ayım.
Moh bulib osmonlarni kezmaysizmi?(17)	Ah ederek göklerde dolaşmıyor musun?
Baxillar bag'rini bir ezmaysizmi?(18)	Kıskançların göğsünü ezmiyor musun?
Eshigingiz poyida jon beray deb(19)	Kapının eşiğinde can verecek diye
Otabek o'zi qurbon, sezmaysimi?(20)	Otabek zaten bir kurban hissetmiyor musun?
Men ham sizdek yor uchun xunxoraman,(21)	Ben de senin gibi bir sevgili için cana kıyacak kadar gözü karayım
Dili vayron, vujudi ming poraman.(22)	Kalbi yerle bir, bedeni bin bir parçaya bölünmüş.
Otabegim qaytaring biz yona deb(23)	Otabek geri döndü biz yanacağız diye
Qodiriyni topolmay ovvoraman...(24)	Kadiri'yi bulamadan şaşkın şaşkın dolaşıyorum
O'tayotib marg'ilon ko'chasidan(25)	Geçerken Marg'ilon sokağından
Sizni ko'rdim yuragim darchasidan...(26)	Seni gördüm yüreğimin penceresinden...
20.01.07.	20.01.07

20

***	***
Xudo shohid,(1)	Allah şahit,
Unutolmadim(2)	Unutamadım
Ko'zlarimga tushgan soyasin.(3)	Gölgen gözlerime değsin ki.
Uzun tunlar takrorlab chiqdim(4)	Uzun gecelere geri döneyim
Bahtga o'xshash ıshq hikoyasin.(5)	Mutluluğa benzer bir aşk hikayesisin.
Sog'inchining titroqlarida(6)	Özleminin ürpertilerinde
Kipriklari o'qirdi kitob.(7)	Kirpiklerin kitap okurdu.
Sovuqqina (8)	Soğukluğunda
Jonsiz simlardan(9)	Cansız tellerden
Quyilardi ko'ksimga oftob.(10)	Dökülürdü göğsüme güneş.

Ostonamdan(11)	Kapı eşiğimden
Kirmay turib u(12)	İçeri girmeden, o
Kirib bo'ldi qonu jonimga.(13)	Girdi memnuniyetle ruhuma.
“Sevaman”, - deb asta shivirlab (14)	“Seviyorum”, dedi yavaşça fısıldayarak
O'tlar qo'ydi xonumonimga!(15)	Alevler koydu servetime!
Xudo shohid,(16)	Allah şahit,
Qanday unutay?(17)	Nasıl unutacağım?
Gullar tutdi ajib bir kunlar.(18)	Çiçekler tutuldu bu tuhaf günlerde.
Tushimmi deb ko'zimni yumsam –(19)	Rüya mı diye gözümü yumsam –
Qo'llarimda hanuz shu gullar...(20)	Ellerimde hala bu çiçekler...
Xudo shohid,(21)	Allah şahit,
Bor edi unda(22)	Oradaydı
Sevgidan-da yuksakroq tuyg'u.(23)	Aşktan da daha üstün bir duyguydu.
Meni telba etgandi shunda(24)	Beni deli eden de buydu
Ruhidagi eng go'zal qayg'u.(25)	Ruhtaki en güzel acı.
Nima bo'ldi keyin, bilmadim,(26)	Ne oldu sonra bilmiyorum,
Bizni engdi qanday g'anim g'am.(27)	Şimdi bizim nasıl düşmanımız olur gam?
Xudo shohid,(28)	Allah şahit,
Osmon edi u,(29)	Gökyüzüydü o,
Bo'lolmadim qaro tuproq ham!(30)	Ben de olamadım ona kara toprak bile!
03.09.05.	03.09.05.

21

U ISHQ EDİ...	O AŞKTI...
Olis – olis edi osmonim,(1)	Uzak, çok uzaktaydı gökyüzüm,
Olis – olis orzum edingiz...(2)	Uzak, çok uzak hayalimdin...
Yorug'-yorug' xayollarimdan (3)	İşıldayan hayallerimden
Yuragimga kirib keldingiz.(4)	Yüreğime girdin.
Qo'llarimda bir lahza turmay(5)	Bir anlık ellerimde tutamıyorum
Suvga tushib ketgan gavharim.(6)	Suya düşüyor mücevherim.
Och to'lqinlar – g'animimgami,(7)	Aç dalgalar, düşmanıma mı

G'amimgami(8)	Yoksa kaderime mi
Sizni asradim?(9)	Seni korudum mu?
O'tdi bahor,(10)	Geçti bahar,
O'tdi xazonlar,(11)	Geçti hazanlar,
Uzun tunlar ko'z yummay o'tdim.(12)	Uzun geceler göz kırpmadım.
Kelmasingiz bilsam-da, ammo(13)	Gelmeyeceğini biliyorum, ama
Kelasiz deb umidvor kutdim...(14)	Geleceksin diye ümitle bekliyorum...
Bir men bildim,(15)	Bir ben biliyordum,
Bir Xudo bildi,(16)	Bir de Allah biliyordu,
Unga ne deb sig'ingannimni.(17)	Ona ne diye dua edeceğimi.
Hech kimsaga ayta olmadim(18)	Hiç kimseye söylemedim
Sizni qanday sog'inganimni!...(19)	Seni nasıl özlediğimi!...
Va bir kuni keldingiz, o'sha...(20)	Ve bir gün geldin, eskisi gibi...
Tanish ovoz, qadamlar sasi!(21)	Tanidik bir ses, adım sesi!
Ko'zlarimni ochishga qo'rqi(22)	Gözlerimi açmaya korkuyordum
Jim tingladim jonbaxsh nafasni.(23)	Sessizce dinledim hayat veren nefesini.
Yolg'on bo'ldi ko'rgiliklarim,(24)	Yalandı gördüklerim,
Ko'rganlarim baridan tondim: (25)	Gördüklerim karşısında şaşkınlıkla dondum:
Shu yoniq his borligi uchun (26)	Bu yanıp sönen hisler için
Borligingga, dunyo, ishondim!...(27)	Varlığına, dünya, inandım!...
So'ng ko'zimni ochdim-u, ko'rdim (28)	Sonra gözümü açtım ve onu gördüm
Xonam ichra yolg'izlik, malol...(29)	Odamin içinde yalnızlık ve hüznün...
Yuzlarimga qish qahrin sepib,(30)	Yüzüme kışın öfkesini serpip,
Eshik zulfin o'ynardi shamol...(31)	Rüzgâr kapıyı çalıyordu...
U siz emas, bir xayol bo'lsa,(32)	Bu bir hayalse, bu sen değilsin,
Tashqariga chiqib ketgan kim?(33)	Dışarıya çıkan kim?
Yomg'ir quygan telbavor tunda(34)	Çılgın yağmurlu bir gecede
Ismingizni aytib chaqirdim!(35)	Adını seslendim!
...Ketib borar mendan qadamlar,(36)	...Benden birkaç adım uzaktaki,
U ishq edi!(37)	O aşktı!
Asta ilg'adim.(38)	Yavaşça fark ettim
Quriyotgan daraxt poyiga(39)	Kuruyan bir ağacın dibinde

Yuzlarimni bosib yig'ladim...(40)	Yüzümü kapatıp ağladım...
05.09.05.	05.09.05.

22

“MUNİR LAHZALAR”DAN KEYİN...	“MÜNİR ANLAR”DAN SONRA...
<i>Ukam Bobur Komilovga</i>	<i>Kardeşim Bobur Komilovga</i>
Biz sevgan yorlar o'zganing yori,(1)	Sevdiğimiz aşklar, başkasının yârî,
Yora umrimizning “oh”lari, Bobur.(2)	Aşk, hayatımızın “ah”ı, Bobur.
Biz-ku yashab o'tdik ko'ngil ko'kida,(3)	Biz ki yaşadık gönül maviliğinde,
Nechun yor ko'ksida dog'lari, Bobur?(4)	Neden yârın göğsünde bu lekeler vardır Bobur?
Dil erga adashib tushgan qushimidi?(5)	Gönül dünyasında kaybolan bir kuş muyduk?
Balki taqdirimiz aldagan, Bobur.(6)	Yoksa kaderimiz mi aldattı bizi Bobur.
Asl yor samoda yo sevib bizni,(7)	Aslında yâr, semadan sevdi bizi,
Bir buyuk g'am uchun tanlagan, Bobur.(8)	Bir büyük gam için seçildin Bobur.
Ishq ne – olislardan bo'ylab o'tgan nur,(9)	Aşk, uzaklardan gelen bir ışıktır,
Kim ko'rdi, ko'rmadi, jon taloshidir.(10)	Kim gördü, görmedi, can telaşdır.
Kimki sevsa – u'shal Xudoning yori,(11)	Kim severse o, Allah'ın yâridir,
Sevgisiz yurak bu dunyo toshidir.(12)	Sevgisiz yürek bu dünyanın taşıdır.
Ko'zyosh ham, aslida, oliy ne'matdir,(13)	Gözyaşı aslında yüce bir nimettir,
Bedardlar o'z-o'zin tig'lasin, Bobur.(14)	Gamsızlar kendi kendilerini kırsın, Bobur.

Biz sevib, sevgimiz bilan	Biz seviyoruz ve aşkımızla mutluyuz,
baxtlimiz,(15)	
Seva olmaganlar yig'lasin...	Sevemeyenler ağlasın... Bobur!
Bobur!(16)	
01.02.04.	01.02.04.

23

TOG' MANZARALARI	DAĞ MANZARALARI
O'yinqaroq(1)	Mutluluk verir
Tog'larning seli,(2)	Dağların seli,
Ular izlab o'tirmas o'zan.(3)	Onlar su yolunu aramıyor.
O'ngirlardan (4)	Oluklardan
Sirpanib kelib,(5)	Kayarak geliyor,
Chopib ketar yo'llar izidan...(6)	Koşarak gidiyor yolların izinden...
Daralarning oralig'idan(7)	Uçurumun kenarından
Pastlab o'tsa yo'llar loylanib,(8)	Aşağı inersen yollar çamurludur,
Uzoq o'ylab o'tirmay(9)	Uzak yerlere batmadan
Birdan(10)	Birden
Toshib kelar ko'klam soylari...(11)	Taşarak gelir bahar suları...
Erkaligin (12)	Erkekçe
Qilgancho sho'x soz(13)	Mutlu sözler söyleyip
Sog'intirib ketar u boplab;(14)	Özlettirir, kandırır o;
Yo'l bo'yida(15)	Yolun kenarında
O'tirar so'ng YOZ(16)	Oturur son YAZ
Undan qolgan toshlarni toblab!...(17)	Ondan kalan taşlara dayanarak!...
08.05.08.	08.05.08.

ERTAK	MASAL
Qayrag'ochning bag'rida oy kulgan edi,(1)	Karaçam'ın bağrında ay gülüyordu,
Qaldirg'ochlar osmonimga to'lgan edi.(2)	Kırlangıçlar gökyüzünü kaplıyordu.
Gul tushida oqar edi tun hushlari,(3)	Çiçeğin düşünde parlıyordu gece hayalleri,
Baxt kichig-u, ammo yurak ulkan edi...(4)	Mutluluğu küçüktü ama kalbi kocamandı...
Seni qanday sevar edim bir paytlari,(5)	Seni nasıl severdim bir zamanlar,
Gul qonidan tug'ilardi dil baytlarim.(6)	Çiçeklerin mutluluğuyla doğardı gönül beyitlerim.
Hovurimdan kuyar edi osmon yuzi,(7)	Sıcaklığımda yanardı gökyüzünün yanakları,
Yuragimga to'r tashladi ishq saydlari.(8)	Yüreğimi parçaladı aşkının avları.
Oy to'ldi-yu,(9)	Ay dolunaydı,
Ammo osmon yarim bo'ldi,(10)	Ama gökyüzü yarımdı,
Yarim umrim yaroligi zorim bo'ldi.(11)	Ömrümün yarısı, yarasıyla yüküm oldu,
Ortga qaytmas daryolarday oqib ketding,(12)	Dönüşü olmayan nehirler gibi akarak gittin,
Ortga qaytmasligim mening orim bo'ldi.(13)	Geri dönemeyişim ise benim onurum oldu.
Endi kim qul, kim shohdir ishq ertagida,(14)	Şimdi kim kul, kim şahtır aşk masalında,
G'am to'kilib qaraydi tun etagida.(15)	Hüzün dökülüyor, gece sona eriyor.
Balki o'zga sohillarda baxtlidirsan,(16)	Belki başka kıyılarda mutlusundur,
Meni sarson qoldirib dil etagida?(17)	Beni kaybolmuş kalbinin derinliklerinde mi bırakacaksın?

Ne dey, asli asl oshiq xas bo'larkan,(18)	Ne dersin gerçek bir âşık olarak,
Dil samodan baland,(19)	Gönül gökten yüksektir,
Erdan past bo'larkan.(20)	Yere alçalırken
Nima topdim yuragimni toshga urib?(21)	Kalbimi taşa vurduğumda ne buldum?
Hatto mor ham ıshq kuyiga mast bo'larkan.(22)	Mezardaki bile aşkın ezgisiyle mest olurken.
Endi tunlar qarayman oy tuynugidan,(23)	Şimdi gecelere bakıyorum ay ışığında,
Sen yuz burding suygularning suyugidan.(24)	Sen yüz çevirdin aşkının aşkından,
Gunoh mening bo'ynimdami, ıshq bo'yinda,(25)	Günah benim boynumda mı, aşkın boynunda mı?
Olamga o't ketsa ko'ngil kuyugidan?(26)	Yoksa aleme ateş mi düştü gönül kuyusundan?
...Bir zamonlar bir malika bo'lgan edi,(27)	Bir zamanlar bir Melike var idi,
Dunyo oppoq orzularga to'lgan edi.(28)	Dünya bembeyaz hayallerle dolu idi.
Bir sen eding, bir men edim, bir ıshq edi(29)	Bir sen idin, bir ben idim, bir aşk idi,
Baxt kichig-y,(30)	Mutluluğu küçüktü,
Ammo yurak ulkan edi.(31)	Ama kalbi kocaman idi.
30.08.05.	30.08.05.

***	***
Ruhimning devona shamollarida (1)	Ruhumun çılgın rüzgarlarında
Ishqimning bo'yida aqldan ozgan.(2)	Aşkim için deli oluyorum.
Ko'nglimning qonidan bir gul undirib,(3)	Gönlümün kanında bir çiçek büyütüp,
Barg'iga o'zganing ismini yozgan.(4)	Yaprağına başkasının ismini yazdı.
Ming yillik o't tushgan ustuxoniga(5)	Bin yıllık ateş düştü ocağıma
Lahzalik umrimga jonini tutgan.(6)	O an hayatımı aldı.
Ko'zlarini chayib so'zim qoniga,(7)	Gözlerini yıkayıp sözlerimin kanıyla,
"Sevaman!" degan-u, keyin unutgan...(8)	"Seviyorum!" dedi o, sonra unuttu...
Ishqiga pinhona iqrar bo'lgan-u,(9)	Aşkıni gizlice tekrar etti o,
Oshkora sirimni ag'yorga sotgan.(10)	Açıkça sırrımı yabancılara sattı.
Xudo dardgohida qirq yilda topib,(11)	Allah'ın dertgahında kırk yıl dua edip,
Bir qirg'in lahzada qo'rqib	Bir kırgın anında korkup kaybetti.
yo'qotgan.(12)	
Ketsam – dunyosiga o'tlar qo'ygan-	Gidersem – dünyama ateşler koyar o,
u,(13)	
Qolsam – oshnolari g'avg'o	Kalırsam – tanıdıkları kargaşa çıkarır.
boshlagan.(14)	
Ko'nglimni Egamdan tilab olgan-y,(15)	Gönlümü Tanrı'dan dileyen o,
Keyin vujudimni itga tashlagan.(16)	Sonra bedenimi köpeğe atarak gitti.
Sevgimdan Xudaga sevilgan, biroq,(17)	Sevilen Allah'a sevgimden, yine de,
Sevgimdan o'zimni gunohkor qilgan.(18)	Sevgimden kendimi günahkâr bildim.
Qancha ketsam, shuncha bo'lgan	Ne kadar gitsem o kadar yaklaşıyor,
yaqinroq,(19)	
Qancha sevsam, shuncha begona	Ne kadar sevsem o kadar
bo'lgan.(20)	yabancılaşıyorum.

Hukm qilichini ko'ksimga tirab,(21)	Yargı kılıcını göğsüme saplayıp,
Atirgul g'unchasin yurakka tukkan.(22)	Gül goncasını kalbine ecti.
O'lsam, g'arib ishqim vayronasida(23)	Ölürsem, garip aşkı mahvolur
Bir telba Majnundek ko'z yoshi to'kkan.(24)	Bir deli Mecnun gibi göz yaşı döktü.
Bir umr nur ichra yashab turib ham,(25)	Bir ömür ışıhta yaşadıktan sonra bile,
Bir tola nurimni ko'rmagan inson.(26)	Bir tel ışığı görmeyen insan.
Siz meni hech qachon tanimagansiz,(27)	Sen beni hiçbir zaman tanımadın,
Meni sevmagansiz hech qachon!(28)	Beni sevmedin hiçbir zaman!
Endi kim deb atay, kim deb ishonay,(29)	Şimdi kimi çağıracaksın, kime inanacaksın,
Dilimni kemirsa haqorat tig'i?(30)	Hakaret hançeri kalbimi kemirse olur mu?
Ruhimning qorong'u yo'laklaridan(31)	Ruhumun karanlık koridorlarından
Umrinni yondirib kelsa bir yig'i...(32)	Ömrümü yakarak gelse bir sesi...
"Men kim,(33)	"Ben kim
Men kimman?" – deb taqdir eshigin(34)	Ben kimim?" – diye kaderin kapısını
Tinmay urayotgan muhabbat xayli.(35)	Durmaksızın çalan aşkın çılgılığı
Bir buyuk ishq uchun sunyoga kelgan,(36)	Bir büyük aşkı için çöle gelen,
Ammo Majnunini topmagan Layli.(37)	Ama Mecnununu bulamayan Leyla.
Ko'nglining ko'kidan bir enlik pastlab,(38)	Gönlünün mavisinden bir genişlik inerek,
Soyasin erlarga solmagan bir gul.(39)	Gölgesi yerlere değmeyen bir gül.
Dilini... Dilini Xudoga asrab,(40)	Kalbini... Kalbini Allah'a sakla,
Aldamchi xayolga o'girlatgan go'l(41)	Aldatıcı hayalden uzaklaştıran ele.
Zulm va xo'rlikning dovullarida (42)	Zulüm ve aşağılanmanın fırtınalarında
Umrini sovurib, parvo qilmagan.(43)	Ömrünü savurup, perva etmedi.

Har g'ayur qoshida ming bor o'lgan- y,(44)	Her dikkatsiz bakışta bin bir kez öldü o,
Ammo o'lganini o'zi bilmagan.(45)	Ama öldüğünü kendisi bilmiyordu.
Zaqqumga aylangan, zaharga to'lgan(46)	Zakkum dolu bir zehre dönüştü
Yuragim jomini uraman toshga.(47)	Kalbimin odalarını taşa vuruyorum.
Men sizni bir umr kechirolmayman,(48)	Ben seni bir ömür affedemem.
Sizga qaytolmayman, azizim, boshqa...(49)	Sana geri dönemem, canım, başka...
Har lahza yurakka sanchilgan tig'day(50)	Her an yüreğime saplanan ok gibi
Ko'zimning qonida suzasiz ayon.(51)	Gözümdeki kanla yüzüyorsun, belli oluyor.
Afsuski, men sizni qattiq sevgaman,(52)	Ne yazık ki, ben seni çok sevdim,
Afsuski, ben sizni sevaman hamon!(53)	Ne yazık ki, seni hala seviyorum!
27.03.06.	27.03.06.

26

ORTIMDA	ARDIMDA
Zulm xanjarlari sanchilib bo'lgan, (1)	Zulüm hançerlerini saplamış,
Sevgi chechaklari yanchilib bo'lgan.(2)	Aşk çiçekleri yanmış.
Haqorat to'kilgan,(3)	Hakaretler dökülmüş,
Haq dargohida(4)	Hak dergahında
Haqir jandarlari titilib bo'lgan.(5)	Aşağılanmış ruhlar titremişti
Bir isyon qonlarda etilib bo'lgan(6)	Bir isyan kanlarda gerçekleşmişti.
Osmon eshigini chertgan qo'llarga (7)	Gökyüzünün kapısını tıklatan ellere
Kishanlar urilgan,(8)	Kelepçeler vurulmuş,
Chohlar qurilgan.(9)	Çukurlar eşilmiş.
Xiyonat darchasi xiyla ochilgan,(10)	İhanet penceresi hileyle açılmış,
Umidlar uzilgan,(11)	Umutlar tükenmiş,

Ahdlar buzilgan.(12)	Sözler bozulmuş.
Yuzimni tuproqqa boşaman, vo-ya,(13)	Yüzümü toprağa gömeceğim, vay be,
Zaharlar ichilgan,(14)	Zehirler içilmiş,
Orlar kechilgan.(15)	Onurlar çiğnenmiş.
Ko'ngil g'orat bo'lgan zaminga o'xshar,(16)	Gönül, yağmalanmış toprağa benzer,
Qanday chidash mumkin bu qabohatga?(17)	Nasıl dayanılır bu acıya?
Yuragimni qora ilonlar chaqar,(18)	Yüreğimi kara yılanlar çağırıyor,
Chayon malham qo'yar ko'r jaroxatta...(19)	Akrep kör yaraya merhem sürüyor...
Makr to'rlari tepadan tushgan,(20)	Hile ağları tepeden düşmüş,
Erga qoqilganman,(21)	Yere düşmüşüm,
Hech turolmayman.(22)	Kalkamıyorum.
Nafslar havoga kir nafas qo'shgan,(23)	Arzular havaya pis bir nefes katmış,
Bir lahza boshimni ko'tarolmayman...(24)	Bir an başımı kaldıramıyorum...
Aytgin,(25)	Söyle bana
Kuchimmi bu yo ojizkigim?!(26)	Gücüm mü bu yoksa acizliğim mi?
Dod deyman, bo'g'zimda qotadi faryod.(27)	Vah diyerek boğazımda düğümlendi feryadım.
Qayrilib bir zarba bergim keladi,(28)	Dönüp bir darbe indirmek istiyorum,
Bir zarb-la barini qilaman barbod!(29)	Bir darbeyle her şeyi berbat ederim!
Ulardan qo'rqmayman, billanihoya,(30)	Onlardan korkmuyorum, bil, nihayetinde
Har on ko'zimga mil tortsa-da sabrim,(31)	Her an gözüme çarpsa da sabrım,
Senga boqib turgan yuzimni(32)	Sana bakan yüzümü
Bir dam(33)	Bir an

Sendan o'g'irishdan qo'rqaman,	Sana yuz çevirmekten korkuyorum
Rabbim!(34)	Rabbim!
11.06.06.	11.06.06.

27

TAXAYYUL	HAYAL GÜCÜ
Gulning ovozini eshitgim kelar, (1)	Çiçeğin sesini duymak istiyorum,
Yomg'irning tushini ko'rgim keladi.(2)	Yağmurun rüyasını görmek istiyorum.
Yaproqqa aylanib,(3)	Bir yaprağa dönüşüp,
Odam tilida(4)	İnsan dilinde
Sen bilan gaplashgim kelar,	Seninle konuşmak istiyorum, Tanrım!
Xudoyim!(5)	
Daraxtni quchoqlab taskin topaman,(6)	Bir ağaca sarılıp teskin olarak,
Izini o'paman mitti bolaning.(7)	Küçük bir çocuğun ayak izlerini öpüyorum.
Xarsanglar tiziga boshimni qo'yib(8)	Taşların üzerine başımı koyup
To'yib yig'lab olgim kelar,	Ağlamak istiyorum, Tanrım!
Xudoynim!(9)	
Asal deb ichaman iilon qonini,(10)	Bal diye içiyorum yılan kanını,
Do'st tutaman qurtu qumursqani ham.(11)	Arkadaş biliyorum solucanı, karıncayı.
Alanga labiga labimni bosib(12)	Aleve dudaklarımı bastırıyorum
Cho'g'ni o'pib o'lgim kelar,	Koru öpüp ölmek istiyorum, Tanrım!
Xudaynim!(13)	
O'zimni shu qadar yamon ko'raman,(14)	Kendimden nefret ediyorum,
Holimni hayronu vayron ko'raman.(15)	Hâlime tavrıma yıkılıyorum.
Bir o'tkir pichoqni bo'g'zimga tirab(16)	Bir keskin bıçağı boğazıma dayayıp
Dilimdan qutuldim kelar,	Kalbimden kurtulmak istiyorum,
Xudoynim!(17)	Tanrım!

Meni xo'rlaganni...Kechirgim kelar,(18)	Beni horlayani... Affetmek istiyorum,
Sevgim kelar meni sevmaganni	Beni sevmeyenleri bile seviyorum!
ham!(19)	
Yonida bir lahza o'ltirgim kelar(20)	Yanında bir an geçirmek istiyorum
Va bir umr qolgim kelar,	Ve bir ömür kalmak istiyorum, Tanrım!
Xudoynim!(21)	
Men qanday bandaman,(22)	Ben nasıl bir kulum,
Qanday bandaman,(23)	Nasıl kulum,
Tani bir yonda-yu, ruhi andaman,(24)	Beden bir tarafta ruh bir tarafta,
Aning ıshqi uchun kuygan bandda man-	Onun aşkı uğruna bir kulum ben
(25)	
Bir men bandi bo'lgim kelar,	Sana bir ben kul olmak istiyorum,
Xudoynim!(26)	Tanrım!
Gulning ovozini eshitgim kelar,(27)	Çiçeğin sesini duymak istiyorum,
Yomg'irning tushini ko'rgim keladi.(28)	Yağmurun düşünü görmek istiyorum.
Layliga aylanib,(29)	Leyla'ya dönüşüp,
Majnun tilida(30)	Mecnun'un kalbine girerek
Sen bilan sirlashgim kelar	Sana içimi dökmek istiyorum, Tanrım!
Xudoynim!(31)	
05.08.05.	05.08.05.

ADASHGAN FARISHTA	KAYIP BİR MELEK
U kelsa, (1)	O gelse,
Adashib gullab yuborar(2)	Kaybolmuş çiçekler açıyor,
Ayni qahartonda yolg'iz bodomlar.(3)	Soğukta yıpranmış yalnız ağaçlar.
Bir xushbo'y nafasdan(4)	Kokulu bir nefesten
Gurkirab borar(5)	Yayılarak gidiyor,
Tor va zax qafasda yurgan odomlar.(6)	Dar ve nemli kafeste yürüyen insanlar.
Dünyo yo'qotadi o'z hisobini,(7)	Dünya kayboldu kendi kendine
Kechalar oqarar muattar bo'ydan.(8)	Kokulu geceler beyaza döndü.
U kelsa...(9)	O gelse...
Yulduzlar titray boshlaydi(10)	Yıldızlar titremeye başlıyordu
Samoga taralgan ilohiy kuydan...(11)	Gökyüzüne yayılan ilahi bir melodiyle...
Cholg'u chalg'ib ketar pardalaridan,(12)	Çalgı çalarak gidiyor gözyaşların,
Dil uyg'ona boshlar har bir kurtaqda.(13)	Kalp uyanmaya başlıyor her bir tomurcukla.
Bexabar zamonning zardalaridan(14)	Bihaber zamanın öfkesiyle
U chiqib keladi bir kun ertakdan!(15)	O çıkıp geldi bir gün masaldan!
His qila boshlaydi(16)	Hissetmeye başladı
O'zini borliq,(17)	Kendisini bulup,
Borligini eslab qoladi sharaf.(18)	Varlığı hatırlanacak bir onur.
Mingta quyosh porlab beradi ko'kda,(19)	Binlerce güneş parlayarak gökyüzünde,
Sevgiga yo'ladi shunda to'rt taraf!(20)	Sevgiyle doldurdu yolun dört tarafını!
U suzib o'tadi(21)	O yüzüyordu
Sirli bir mavjday(22)	Sırlı bir dalga gibi
Yog'durlar ichida to'kkanda tushlar.(23)	Yağmurlar içinde dökülüyordu düşleri.
Masum tabassumin shu'lalarini(24)	Masum tebessümünün ışıklarıyla

Suvlarga ulashib chiqadi qushlar.(25)	Sulara girip çıkıyordu kuşlar.
Oziniki bilib (26)	Kendini bilerek
Har bir giyohni(27)	Her bir ot
Daraxtlar sochlarin elida elsa,(28)	Ağaçların saçları elinde,
Muanbar havolar haroratidan(29)	Havanın sıcaklığından
Savdolar keladi,(30)	Teslim oldular,
Agar u kelsa!...(31)	Eğer o gelse!...
Dunyoni bir lahza baxtiyor aylab,(32)	Dünyayı bir an bahtiyar kılarak,
Dunyoni manguga u tor etguvchi.(33)	Dünyayı sonsuza kadar o daraltır.
Ko'yida har dilni qalandar aylab,(34)	Sokakta her kalp kalender olarak,
Gunohkor zaminni Nurga eltuvchi(35)	Günahkâr dünyayı aydınlatır.
Ayolni to'xtating!(36)	Kadını durdurun!
Agar u kelsa,(37)	Eğer o gelirse,
Nopoklar cho'zmasin toki qo'lini,(38)	Pis olan elini uzatmasin,
Bedardlar to'smasin toki yo'lini(39)	Kötü adamlar kesmesin yolunu
Sarxush bir uyqudan uyg'onmay turib(40)	Sarhoş bir uykudan uyanmadan
Dilini yopingiz, dilini,(41)	Kalbini kilitle, kalbini,
Dilini yopingiz, dilini!...(42)	Kalbini kilitle, kalbini!...
01.07.06.	01.07.06.

MEN...	BEN...
Men – jannatdan quvilgan Havvo, (1)	Ben cennetten kovulan Havva,
Ko'zlarimga yorug' olan yo'q.(2)	Gözlerime ıstık olan yok.
Tentirayman zulmatlar aro,(3)	Dolaşıyorum karanlıklar arasında,
Odamzod ko'p,(4)	Birçok insan var,
Ammo Odam yo'q!...(5)	Ama Âdem yok!...
Ruhni qıynar taqiq mevasi,(6)	Ruha eziyet eden yasak meyve,
Sir edimi sevgi shevasi?(7)	Gizli bir aşk dili miydi?
Sen sevmasang,(8)	Sen sevmiyorsan,
Sevilarmidim,(9)	Sevilir miydim,
Ey ko'ngilimning yolg'iz egasi?(10)	Ey kalbimin tek sahibi?
Er osmonga ochadi bag'ir,(11)	Yer, gökyüzüne açtı göğsünü,
Topisharkan o't va suv oxir.(12)	Sonunda ateş ve su buluştu.
Nega u yo'q,(13)	Niye o yok,
Ne uchun u yo'q?(14)	Niçin o yok?
Bu olamda men borman axir!(15)	Bu aleme ben vardım sonunda!
Ishq nafasi kelar havodan,(16)	Aşk nefesi gelir havadan,
Qayda u nur,(17)	Nerede o ıstık,
Qayda u odam?(18)	Nerede o insan?
Sen borsan-ku, nega yolg'izman,(19)	Sen varsan, niye yalnızım,
Tushgan bo'lsak birga samodan?(20)	Düşsek yine birlikte semadan?
Toshlarini yog'dirdi hijron(21)	Taşlarını yağdırdı hicran
Bu ıshq meni engdi beomon.(22)	Bu aşk beni korkusuz yaptı.
Qahring shuncha qattiq bo'lmasa,(23)	Kahrın o kadar güçlü olmasa,
Yig'larmiding boshimda,(24)	Ağlar mıydım kafamın içinde,
Osmon?!(24)	Gökyüzü!

Darralaring o'tdi jonimdan,(25)	Kamçilayarak geçti ruhumdan,
Tig'lar zanglab, bitdi qonimda.(26)	İğneler paslandı, bitti kanımda.
Dilinga kir qo'llarin cho'zib(27)	Kalbime gir ellerini çözerek
İzg'ib yurar Iblis yonimda...(28)	Şeytan yanımda yürüyor...
Vujudimni emirmasa g'am,(29)	Vücudumu yok etmese gam,
Yuragimni bilmas eding ham...(30)	Yüreğimi bile bilmiyordun...
Men sevmasam,(31)	Ben sevmesem,
Sevilarmiding,(32)	Sevilir miydin,
Ey ko'ngilimning egasi –(33)	Ay gönlümün sahibi
Odam!...(34)	Âdem!...
03.07.06.	03.07.06.

30

XUDONONING TOSHI	ALLAH'IN TAŞI
Taqdir – bu boshingga tushgan taqir tosh,(1)	Kader, başına düşen çıplak bir taştır,
Yursang, yuragingga og'ir yok solgan.(2)	Yürüsen, yüreğin ağırlaşır.
Qo'lingga band osib, umringni bosib,(3)	Eline zincir vurulmuş, ömrünü sıkıca tutuyorsun
Keyin tuprog'ingda tog'day yuksalgan...(4)	Sonra toprağında dağ gibi yükseliyorsun
Kunimga ko'nmadim, yuzimni burib,(5)	Alışamadım günüme, yüzümü çevirdim,
Egamga ayondir ko'zimning yoshi.(6)	Rabbime aittir gözümün yaşı.
Yana senga keldim boshimni urib,(7)	Yine sana geldim başımı vurarak,
Menga taqdir bo'gan Xudoning toshi!(8)	Benim için yazılan Allah'ın taşı!
Asli muhabbatdir taslimiyat ham,(9)	Aslında sana teslimiyetim aşktandır,
Oxir taslim bo'ldim og'ir tilsimga.(10)	Sonunda teslim oldum ağır taşıma.
Falakning bir o'tkir tiyg'i sanchildi(11)	Feleğin keskin bıçağı saplandı

Dilimni gavharday ko'mgan ko'ksimga.(12)	Kalbim mücevher gibi gömüldü göğsüme.
Seni ko'tarolmay yiqilgan bo'lsam,(13)	Seni kaldıramadan düşersem,
Haqning mehridan bu yoki qahridan!(14)	Gerçeğin aşkından ya da öfkesinden!
Men g'amlar bahridan o'tdim-u, lekin(15)	Ben acılar denizinden geçerim ama,
O'tolmadim sening sevging bahridan...(16)	Aşamam senin aşkının mutluluğunu...
Taqdir deganlari – taqdim degani,(17)	Kader, kısmet diyenlere,
Qadringni so'rama, xor bo'lgan ekan.(18)	Aşkını sorma, hor görürler.
O'zingni o'ldirib, Haqni sevgin-u,(19)	Kendini öldürüp, gerçeği sev,
Keyin bir toshiga yor bo'lgan ekan...(20)	Sonra bir taş a yar ol...
Sendan kechay deyman, kecha olmayman,(21)	Senden dünü istiyorum, gece olmadan,
Bag'rida dur qilgan ko'zimning yoshi.(22)	Göğsünde birikiyor gözümün yaşı,
Boshimga otilgan, menga atalgan(23)	Başımda durdun, bana seslendin,
Egamning toshisan,(24)	Rabbimin taşısın,
Xudoning toshi!(25)	Allah'ın taşı!
01.07.06.	01.07.06.

31

SİZİF	SİSİFOS
Ko'tarib turibdi elkalariga (1)	Taşıyordu omuzlarında
Hukm bosib turgan(2)	Hükmediyordu
OSMON TOSHINI.(3)	Gökyüzü taşını.
Qum kabi poyida (4)	Kum gibi ayaklarından
Oqib yotgan Vaqt(5)	Akıp gidiyordu zaman
Asrlab sinaydi kuch-bardoshini.(6)	Gücünü yüzyıllarca sinayarak.
U kim – kutayotgan yuksakda turib?(7)	O kim, yükseklerde durup bekleyen?
U kim – yuragina ulkan sir solgan?(8)	O kim, yüreğinde büyük sır olan?
Va bilgan millionlar some' qullardan(9)	Ve bilen milyonlarca kullardan
Bittasi,(10)	Birisi,

Bittasi adl yurolgan!(11)	Birisi sadece yürüyordu!
“Qayt!” – deb (12)	“Geri dön!” diyerek
G’azablanar soxta ma’budlar,(13)	Öfkeleniyordu sahte tanrılar,
Qilichday ko’ksini yoradi chaqin.(14)	Kılıç gibi göğsünü sanki kesiyor.
Aldovlar,(15)	Hileler,
Taqiqlar,(16)	Yasaklar,
Nafratga qarshi,(17)	Nefrete karşı,
Biladi, U yaqin, shu qadar yaqin!(18)	Biliyordu, o yakın, bu kadar yakın!
Ey Inson!(19)	Ey insan!
Ruhingda ulkan qudrat bor,(20)	Ruhunda büyük kudret var,
Qodirsan –(21)	Kadirsan
Yuraging qonini ichgin!(22)	Yüreğinin kanını iç!
Ko’tar bu zulmatni,(23)	Kaldır bu karanlığı,
Qo’rqma, qarshi bor,(24)	Korkma, diren,
Sen qarshi bormasang,(25)	Sana karşı olmayan
Bormaydi Hech kim!(26)	Var mıydı hiç kimse!
05.05.08.	05.05.08.

32

YO’Q	YOK
Endi ko’nglingdan chiqarolmaysan,(1)	Şimdi gönlünden çıkaramazsın,
Umringda quyoshday porlayveraman.(2)	Hayatında güneş gibi parlayacağım.
Ming yillar qa’riga ketganingda ham,(3)	Binlerce yılın derinliklerine gittiğinde bile,
Men seni samoday chorlayveraman.(4)	Ben seni gökyüzü gibi arayacağım.
Ismingni tonglarga yozaman mahtal,(5)	Adını sabahlara yazacağım,
Gunchalar bargida uxlayveraman.(6)	Goncaların yaprağında uyuyorum,
Yo’q, baxting meningsiz bo’lolmas tugal,(7)	Hayır, bensiz mutlu olamazsın,
Men seni har lahza yo’qlayveraman.(8)	Ben seni her an özlüyorum.

Otashman,(9)	Ateşim,
Dengizman,(10)	Denizim,
Samoman,(11)	Semayım,
Nurman,(12)	Işığım,
Jismu jahoningni o'rayveraman, (13)	Bedeninin dünyasını saracağım,
Ayt, qanday topasan, qochmoqqa imkon,	Söyle, kaçma imkanını nasıl buldun,
(14)	
Men seni Xudodan so'rayveraman.(15)	Ben seni Allah'a soracağım.
Men – so'nggi tomchiman,(16)	Ben, son damla,
Yagona najot.(17)	Yegâne kurtuluşum.
Faqat sen ichgin deb qistayveraman. (18)	Fakat senin içinde diyorum zorlanarak.
Qo'llarimda qoldi (19)	Ellerimde kaldı
Eng so'nggi hayot, (20)	En son hayat,
O'lsam ham ishqingi istayveraman! (21)	Ölsem bile aşkını istiyorum!

33

SAHROLAR BAG'RIDA	ÇÖLLERİN KOYNUNDA
ADASHGAN...	KAYBOLMUŞ...
Sahrolar bag'rida adashgan,(1)	Çöllerin koynunda kaybolmuş,
Issiq yomg'irlarday yog'sayding.(2)	Sıcak yağmurlar gibi düştün.
Namiqqan tuproqlar ko'ksida(3)	Nemli toprağın göğsünde
Mahfuz giyohlardek uyg'onsam...(4)	Sarhoş gibi uyansam...
Isming xush bo'ylari to'kilsa,(5)	Adının sevinci döküldüğünde,
Ruxing titrog'ida oqsaydim,(6)	Ruhun titremesiyle acı çekiyorum,
Olovli ummonni sipqorgan(7)	Alev denizinde dibe batıp,
Tungi osmon kabi to'lg'onsam...(8)	Geceleyin gökyüzü gibi dolsam...
...Soyang tushib borsa qalbimni.(9)	...Gölgen düşse kalbime.
Ovozing sachragan havoga(10)	Sesin dağılsa havaya
Shivirlab bossaydim labimni!(11)	Fısıldayarak bastırsam dudaklarımı!
...Ovozing o'psaydim, ovozing...(12)	...Sesini öpsem, sesini...
Sukunat bo'g'riqqan tunlardan(13)	Boğucu gecelerin sessizliğiyle

Sug'urib olsaydi ovozing!(14)	Çıkarıp alsaydı sesini
Dilimni ochsaydim behadik,(15)	Kalbimi açsaydım korkusuzca,
Ko'rsayding qo'llarım parvozin!(16)	Gösterseydin ellerimle bir şeyler!
Nafasing o'tidan yaralsam,(17)	Nefesinin ateşiyle uyansam,
Tushlarimdan tushib kelsaydim.(18)	Düşlerimden çıksaydım.
Bir lahza o'zimni unutsam,(19)	Bir an kendimi unutsam,
Bir lahza o'zimni bilsaydim...(20)	Bir an kendimi bilseydim...
Bersayding, ruhimga tiriklik(21)	Ruhuma hayat verseydin,
Ko'zlaring bir tola nurini(22)	Gözlerinin ışıyla,
Ellar og'ushida chayqalgan (23)	Ellerin sarsaydı heyecanla,
Behush maysalarning umrini...(24)	Ruhsuz çiçeklerin ömrünü...
...Yiqilsam, bag'ringga yiqilsam,(25)	... Yıkılsam, koynuna yıkılsam,
Yuragingga etarmi yo'lim?(26)	Yüreğine gider mi yolum?
Oqib borayapman umringga(27)	Senin hayatına koşuyorum
Qo'llarimdan ushla, sevgilim...(28)	Ellerimden tut, sevgilim...

34

QAVS BOG'LARIDA TUN TUSHAYOTIR	KAVS BAHÇELERİNE GECE ÇÖKÜYOR
Qavs bog'rlariga tun tushayotir,(1)	Kavs bahçelerine gece çöküyor,
Yurakni bir sog'inch o'rtadi yomon.(2)	Yüreği mutsuz eden bir özlem yakıyor.
Hech kimga bildirnay,(3)	Hiç kimse bilmiyor,
Uning yoniga (4)	Onun yanına
Bogrim kelayapti,(5)	Bahçeme gelmekte
Xudojon!(6)	Allah'ım!
“Tush” deysan,(7)	“Düş” diyorsun,
“Tush” emas,(8)	“Düş” değil,
Tushgin, deyaqol.(9)	Düşmüş gibi, söyle.
Jannat ko'klaridan tushib kelayin.(10)	Cennetin göklerinden düşüp geleyim.
Umrining har bitta daqiqasiga(11)	Ömrümün her bir dakikasında

Ishqimni, ko'nglimni qo'shib kelayin.(12)	Aşkıımı, gönlüme katayım.
Yoki olib ketay Arshi a'lomga,(13)	Ya da alıp gideyim Arşı aleme,
Yo qolayin uning qoshida omon.(14)	Kalayım onun karşısında sakince.
Qayda qilsang, qilgin,(15)	Nasıl yaparsan, yap,
Ne qilsang qilgin,(16)	Ne yaparsan yap,
Meni mahrum etma, undan,	Beni mahrum etme ondan Allah'ım!
Xudojon!(17)	
Men uning hammadan yashirgan siri,(18)	Ben onun herkesten sakladığı sırrıyım,
Jon ichida joni bo'lgim kelyapti.(19)	Can içinde can olmaktayım.
Lablarining qaynoq haroratidan(20)	Dudaklarının kaynayan sıcağından
O'lgim,(21)	Ölümüm,
O'lgim,(22)	Ölümüm,
O'lgim kelyapti!...(23)	Ölümüm gelmekte!...
Dunyo o'z karvonin tortib ketyotir,(24)	Dünya kendi kervanını tartıp gitmekte,
Men uning qoshiga etaman qachon?(25)	Ben onun yanına ne zaman ulaşacağım?
Menga farishtalik taxtini emas,(26)	Bana melek tahtı değil,
Bir Ayol baxtini bergin, Xudajon!(27)	Bir kadın mutluluğu ver Allah'ım!
Bilmaysan,(28)	Bilmiyorsun,
Men uning qonida oqdim,(29)	Ben onun kanında aktım,
Yillarning eng Nurli hayoli bo'lib(30)	Yıllarının en parlak hayali olup
Izi ber,(31)	İz bıraktım,
Qolayin shu lahza haqqi,(32)	Şu an doğru kalayım,
Uning, fakat uning haloli bo'lib.(33)	Onun, ama onun helali olayım.
Dunyoning eng baxtli Ayoli bo'lib!(34)	Dünyanın en mutlu kadını olayım!
Qavs bog'lariga tun tushayotir,(35)	Kavs bahçelerine gece çöküyor,

Dilni bir xavotir ezdi ko'p yamon.(36)	Gönlü çok kötü bir endişe sıkıyor.
Agar u tush bo'lsa,(37)	Eğer bu bir rüyaysa,
Ming yildan beri(38)	Bin yıldan beri
Kimga asrayapsan meni, Xudojon!(39)	Kimden koruyorsun beni, Allah'ım!
Kimga asraganding meni, Xudojon!(40)	Kimden koruyorsun beni, Allah'ım!

35

AZİZİM	CANIM
Azizim, (1)	Canım,
Ne uchun maysa emasmiz?(2)	Ne için maysa değiliz?
Ellar o'pganida suykali o'tgan?(3)	Ellerimiz değdiğinde neden sarılmadık?
Ne uchun, ne uchun daraxt bo'lmadik,(4)	Ne için ne için ağaç olmadık,
Ildizi,(5)	Köklerimiz,
Shoxlari chirmashib ketgan?(6)	Dallarımız sararmış mı?
Ariqlar bo'yida giyohdek o'ssak,(7)	Su kenarındaki otlar gibi büyüseydik,
Suvlarda tushimiz eshilmarmidi?(8)	Sular rüyamızı duyar mıydı?
Adirlar ortida shamol bo'lsaydik,(9)	Tepelerin ardındaki rüzgâr olsaydık,
Ko'klarda ruhimiz qo'shilmarmidi?(10)	Ruhumuz göklerde birleşir miydi?
Nechun mavjudmizu, nechun yo'qdaymiz?(11)	Neden varız, neden yok oluyoruz?
Barmoqlar uchida nozik bir titroq?(12)	Parmakların ucunda neden bu hafif titreme?
Nafaslar qo'shilib turganda,(13)	Nefesler birleştiğinde
Nechun(14)	Neden
Olovlar ichida jim kutib turmoq?(15)	Alevler içinde sessizce bekliyoruz?
Nechun pichoqlarga tiralar ko'zim?(16)	Neden bıçaklara batıyor gözüm?
Ko'kka suyanganday suyan olmayman?(17)	Göğe yaslanır gibi niye yaslanamıyorum?
Nechun qo'lingizda loladek uxlab,(18)	Neden elindeki lale gibi uyuyup,

Ko'ksingizda tongdek uyg'onolmayman?(19)	Göğsüne yaslanamıyorum?
Ne uchun hayotim bu qadar zorlik?(20)	Ne için hayatım bu kadar zor?
Qarshimda shovullab oqar bir daryo,(21)	Karşımda hızla akan bir nehir,
Bir tomchi suv so'rab o'tinolmayman...(22)	Bir damla su isteyip yalvaramıyorum...
Azizim,(23)	Canım,
Ne uchun inson yaraldik,(24)	Ne için insan yaratıldık,
Ko'nglimiz sig'masa eru samoga?(25)	Gönlümüz neden sığmıyor bu semaya?
Oh,(26)	Ah,
Endi shu qadar muhabbat bilan(27)	Şimdi büyük bir sevgiyle
Biz qanday yashaymiz bu tor dunyoda?...(28)	Biz nasıl yaşıyoruz bu dar dünyada?...
Biz nechun yaraldik yolg'on dunyoda?(29)	Biz yalan dünya için neden yaratıldık?
Azizim,(30)	Canım,
Ne uchun maysa emasmiz?... (31)	Niçin çiçek değiliz?...

36

USİZ ENDİ UMRİM QORONG'U	ONSUZ HAYATIM KARANLIK
Usiz endi umrim qorong'u (1)	Onsuz hayatım karanlık
U bilan ham hayotim baxtmas(2)	Onunla bile hayatım mutsuz
Lekin qo'ldan ketdi u yog'du,(3)	Ama elden gitti, o yoktu,
Men xayolning og'usidan mast.(4)	Ben hayalinin zehriyle mest oldum.
Tushib ketdim bilibmi, bilmay,(5)	Düştüğümü biliyor mu? Bilmiyorum,
Tushlarimning beo'y koriga.(6)	Hayallerimin gölgelerinde
Ko'zlaridan panoxmi izlab,(7)	Gözlerinde huzuru arayarak,
Qoldim yurak ixtiyorida(8)	Kaldım yüreğinin arzusuna
Ajratolmay umrni qalbdan,(9)	Ayırmadan hayatımı kalpten,
Soyasiga aylandim tunning.(10)	Gecenin gölgesi oldum.
Nima bo'lar: (11)	Ne oluyor
Tomchi yosh bo'lib(12)	Bir damla yaş olup

Lablariga singisam uning?...(13)	Onun dudaklarını ıslatsam mı?...
Qishda qolgan bir qushcah kabi,(14)	Kışın uçan bir kuş gibi,
Hovuchida uxlasam netar?(15)	Avucunda uyusam ne olur?
Sochlarining to'zonlarida(16)	Saçlarının arasında
Yo'llarimni yo'qotsam agar?(17)	Ya yolumu kaybedersem?
So'raydimi mendan ajrini(18)	Sorar mıydı bana ayrılığı
Bir bir ochsam qismat xatlarin?...(19)	Bir bir açsam mı kader mektuplarımı?...
Kechalarin ostonasida(20)	Gecelerin eşiğinde
To'kilarimi cho'zgan bir menmi,(21)	Gözyaşlarını döken bir ben miyim?
Baxt o'ringa hasrat berilgan?(22)	Mutluluğun yerini hasret mi alıyor?
Muhabbatdan o'lganu, ammo(23)	Aşkından öldü, ama
Muhabbatdan qayta tirilgan.(24)	Aşkından dönerek dirildi.
Topilarimi bu ishqda, yohu(25)	Bulacak mısın bu aşkı, yoksa
Menday komron, mendayin badmast.(26)	Ben gibi mutlu, ben gibi sarhoş.
Sizsiz endi umrim qorong'u,(27)	Sensiz artık hayatım karanlık,
Siz bilan ham hayotim baxtmas!...(28)	Seninle bile hayatım mutsuz!...
2002	2002

37

NIGOH	BAKIŞ
U sening ko'zingga o'xshab ketadi,(1)	O senin gözlerine benziyordu,
U ma'yus qalbimning ezgin bir ohi.(2)	O üzgün kalbimin ezgin bir ahıydı,
Koinotning yuksak toqidan bizni,(3)	Kâinatın yüksek dağından bizi,
Chaqiradi kimning nigohi?(4)	Kimin bakışı çağırdı?
Bepanoh bir yig'i ovozi kelar,(5)	Umutsuz bir ağlama sesi geliyor,
Ruhimda oqadi bir achchiq sezim...(6)	Ruhumdan akan öyle acı bir his var ki...
Ko'klardan kuzatar(7)	Göklerden gözetleyen
Bizni bu nihoh,(8)	Bu bakış bizden,
Dunyoga kelmoqqa so'raydi izn...(9)	Dünyaya gelmek için izin istiyor...

Kutadi...(10)	Bekliyor...
Ming yillar yo million yillar.(11)	Binlerce yıl veya milyonlarca yıldır.
Shamol va yurakning uy'g'onishini,(12)	Rüzgârın ve yüreğin uyanmasını
Osmonu zaminning qo'shilishini,(13)	Yerin ve göğün katılmasını,
Olov va dengizning to'lg'onishini...(14)	Ateşin ve denizin kavuşmasını...
Nahot shu tilsimga bermaymiz imkon?(15)	Neden bu gizli yere vermiyoruz bir şans?
Nahot bo'lolmaymiz uning panohi?(16)	
Sening ko'zlaringda,(17)	Neden olamıyoruz onun sığınağı?
Mening ruhimda(18)	Senin gözlerinde,
Yolvorib chorlaydi kimning nigohi?(19)	Benim ruhumda Kimin bakışı yalvararak çağırıyor?

38

ALLA SOG'INCHI (Xalq Ohanglarida)	NİNİNİ ÖZLEMİ (Halk Ağzında)
Yuragimnin ostidan, (1)	Yüreğimin içinden,
Yo ko'kda, tun pallasi,(2)	Ya da gökte, gece örtüsü
(Sarvu suman soyasida(3)	(Selvi yasemin gölgesinde
Hurlar aytar allasin)(4)	Vov-vov ninni söyler)
Malaklarning qanotida(5)	Meleklerin kanadında
Nurday uxlar bir go'dak,(6)	Işık içinde uyuyor bir çocuk,
Eshitganday bo'laman(7)	Duyuyor gibiyim
Shirin-shirin nafasin...(8)	Tatlı tatlı nefesini...
Ko'zlarining qorasinda(9)	Gözlerinin karasında
Yulduzchalar miltirar...(10)	Yıldızlar parıldar...
Nomin aytsam, qalqib-qalqib,(11)	İsmi söylesem kabarıp-kabarıp
Tanda jonim qaptirar.(12)	Gövdem ruhumla konuşur.
Eru osmon orasinda(13)	Yerle gök arasında

Ne mo'jiza, ne tilsim.(14)	Ne mucize ne büyü.
Qodir Alloh, bu tilsimni(15)	Kadir Allah, bu büyüü
Dunyoga kim keltirar?(16)	Dünyaya kim getirir?
Orzumidi, armonmidi,(17)	Arzum muydu, rüya mıydı?
Hayolmidi, tush ko'rdim?(18)	Hayal miydi, düş mü gördüm?
Kun chiqarga kulib bokdim,(19)	Gün çıkana kadar gülerek baktım,
Shunqor degan qush ko'rdim.(20)	Şahin gibi bir kuş gördüm.
Samotog'dan boshin egib(21)	Gökyüzünden başını eğerek
Asta kelar bir yigit,(22)	Yavaşça bir adam geliyor,
Sandoqida o'qi boru,(23)	Sirtında oku var,
Qo'llarini bo'sh ko'rdim.(24)	Ellerini boş gördüm.
Ovga otgan o'qining chin(25)	Okunu attığı avın,
Donasi men bo'laymin,(26)	Parçası ben olayım,
Uzoqlardan izlab kelsa,(27)	Uzaklardan izleyerek de gelse,
Yonasi men bo'layin.(28)	Yanan ben olayım.
Yo'llariga boshim qo'yib,(29)	Yollarında secdeye vararak
Yolvoraman, Xudoynim,(30)	Yalvarıyorum, Allah'ım
Shu yigitga bir o'g'il ber-(31)	Bu adama bir oğul ver,
Onasi men bo'layin...(32)	Anası ben olayım...
Yuragimning ostidami,(33)	Kalbimin altında mı?
Yo ko'kda, tun pallasi,(34)	Yoksa gecenin en güzel anında mı?
Sarvu suman soyasida(35)	Selvi, yasemin gölgesinde
Hurlar aytar allasin,(36)	Vov-vov ninni söyler,
Malaklarning qanotida(37)	Meleklerin kanatında
Nurday uxlar bir go'dak,(38)	Işıklar içinde uyur bir bebek,
Eshitganday bo'laman(39)	Duyuyor gibiyim
Shirin-shirin nafasini...(40)	Tatlı-tatlı nefesini...

SİZGA...	SANA...
Tunda...(1)	Geceleyin...
Nogoh uyg'onasizmi,(2)	Aniden uyanıyor musun,
Dilingizga kirgan titroqdan?(3)	Kalbine gelen titremeyle?
Turasizmi og'ir xo'rsinib,(4)	Derin bir iç çekişle uyanıp,
Chiqasizmi asta yotoqdan?(5)	Çıkıyor musun yavaşça yataktan?
Ochasizmi derazalarni,(6)	Açıyor musun pencereleri?
Qaraysizmi...(7)	Bakıyor musun?
Oyga to'kilib?(8)	Aya takılıp?
Ko'ksingizning ostida nedir(9)	Göğsünün altındaki nedir?
Yashayotgan bo'lar o'kinib.(10)	Yaşadığın bir pişmanlık mı?
Yodim o'tsa xayolingizdan(11)	Hatırlarsam hayalini
Tushasizmi siz ham larzaga?(12)	Gelir misin her anıma?
Rozimisiz hayotingizdan(13)	Mutlu olur musun hayatından,
Menga bergan(14)	Ve bana verdiğin
Oniy lahzaga?(15)	Her ana?
Yolg'izlikning girdoblarida(16)	Yalnızlığın girdaplarında
Chorasizlik bo'lganida tosh.(17)	Çaresizlik içinde bir taş.
Mening uchun yuragingizdan(18)	Benim için kalbinden
To'kasizmi biron tomchi yosh?(20)	Dökülür mü bir damla yaş?
Kesib o'tsa nigohingizni(21)	Delip geçse bakışların
Muhabbatning qovjiroq labi,(22)	Aşkının kurumuş dudağı,
Siz ham...(23)	Sen de...
Qattiq sog'inasizmi?(24)	Çok özledin mi?
Sevasizmi siz ham men kabi?(25)	Seviyor musun sen de ben gibi?
Chidaysizmi,(26)	Dayanabiliyor musun
Jimgina mendek-(27)	Sessizce ben gibi,

Qoningizda yongan olovga?(28)	Kanında yanan ateşe?
Yoningizga bir kun borsam,(29)	Yanında bir gün gelsem,
Bermaysizmi...(30)	Veremez misin?
Keyin birovga?(31)	Sonra birine?
Men siz uchun qayta yaraldim.(32)	Ben senin için yeniden doğdum.
Yashayapman bir xayol, bir tush...(33)	Yaşıyorum bir hayali, bir düşü...
O'tinaman,(34)	Gidiyorum,
Siz uni ushlang,(35)	Sen onu pamuklar içinde tut,
Qo'lingizdan uchmasin u qush.(36)	Elinden uçmasın o kuş.
Mening sevgim to qabrgacha,(37)	Benim sevgim mezara kadar,
Bilasizmi, siz shuni ayting?(38)	Biliyor musun sen onun ne dediğini?
Hech bo'lmasa shu bag'irgacha(40)	Hiç olmasa buraya kadar
Kelasizmi...(41)	Gelecek misin?
Siz shuni ayting!...(42)	Bunu sen söyledin!

40

KELASAN...	GELECEKSİN...
Qarshilab eshiging qulfi(1)	Açılan kapının kilidi
Qo'llaring taftidan eriydi behol...(2)	Ellerinin sıcaklığında eriyordu hasta...
Kirasan,(3)	Gelsen,
Labdaning shokila zulfi(4)	Dudağındaki süslü zülüflü
Sochlaringni silab o'tar, ehtimol...(5)	Saçlarını severek öper, belki...
(Qanday ma'sum, fusunkor lahza...)(6)	(Ne kadar masum ne de güzel an...)
Seni quchog'iga oladi xonang.(7)	Seni kucaklayacak,
Nogoh(8)	Aniden
Samolarga etadi boshi.(9)	Semalara ulaşır başın.
Nafasing tokkan har narsa	Nefesinin dokunduğu her şey huzura
uyg'onar.(10)	kavuşur.

Jonlanib ketadi hattoki toshi...(11)	Taş bile canlanarak gelir...
(Ne saodat sening borliging!)(12)	(Ne güzel mutluluk senin varlığın!)
Qaraysan,(13)	Bakıyorsun,
Hammasi o'sha-o'sha, tinch,(14)	Her şey aynı, sakın,
Bilmaysan,(15)	Bilmiyorsun,
Olamga o'tlar qo'yganim: (16)	Dünyaya yabani otlar koydum:
Telefon –(17)	Telefon –
Aytolmas shu tilsiz elchi(18)	Söylemez bu dilsiz elçiye
Seni “Topib ber” deb o'ksib, kuyganim...(19)	Sana “Bul git” diyerek üzülür, ağlarım...
(Bilmaysan, hech qachon bilmaysan...)(20)	(Bilemezsin, asla bilemezsin...)
Nigohlaring o'pib o'tadi – (21)	Bakışların öpücüler attı,
Ilkis.(22)	Aniden.
Quyoshday charaqlab ketadi ko'zgu: (23)	Güneş gibi parladı ayna:
Samo torlariday kuylab yuborar.(24)	Ve gökyüzünün telleri gibi şarkı söyledi,
(Mendan ko'ra baxtiyorroq U!...)(25)	(Benden daha mutlu O!)
Istasang...(26)	İstesen...
Jannatni chizib beradi.(27)	Cenneti çizip verirdi.
Qo'lingda malakday yashadi qalam.(28)	Elinde melek gibi yaşardı kalem.
Oh, nega qo'lingda o'lib qolmaydi?!(29)	Ah, niçin elinde ölmedim!
(Xudoyim, qanchalar baxtlidir u ham!)(30)	(Allah'ım nasıl mutludur o da!)

Gullarni erkalab qo'yasan bir zum...(31)	Çiçekleri okşadı bir an...
Kimlarga ataysan bu pok gunohni?(32)	Kime atfedeceksin bu küçük günahını?
Umrinni shu guldek ekkim keladi,(33)	Ömrünü bu çiçek gibi dikmek istiyorum,
Bilgim kelar o'sha titroqni...(34)	Biliyorum o titreyişi...
(Menga bersang edi u chog'ni!...)(35)	(Keşke bana verseydin o an!)
Kafting'da ayolga aylanar g'uncha,(37)	Avuçlarında kadına dönüşen bir goncayla
Shu qadar masrursan!(38)	Bu kadar mutluysan!
...Shu qadar pastman...(39)	...Bu kadar üzgünüm...
Seniki shu dunyo kecha-ketguncha.(40)	Geceler boyu senin bu dünya.
(Nega men seniki emasman?!)(41)	(Neden ben senin değilim?!)
2002	2002

41

YURAGİMGGA BOSİB UXLASAM	YÜREĞİME BASIP UYUSAM
Yuragimga bosib uxlasam (1)	Yüreğime basıp uyusam
Yodingizni, diydoringizni.(2)	Hatıranla, hasretinle.
Bolam kabi quchib yig'lasam(3)	Çocuğum gibi kucaklayıp ağlasam
Menga bergan ozoringizni.(4)	Bana verdiğin acılara.
Kaftingizda ochilsam gulday.(5)	Avucunda açılısam çiçek gibi.
Tuningizning mohi men bo'lsam,(6)	Gecenin ayı ben olsam,
Hech kimsaga bildirmay chekkan.(7)	Hiç kimseye söylemeden izlesem.
Ko'ksingizning "oh" i men bo'lsam,(8)	Göğsünün ahı ben olsam,
Nigohingiz panohlarida (9)	Bakışlarının sığınaklarında
Oydindagi maysadek o'ssam.(10)	Aydaki çimen gibi büyüssem.
Nafasingiz titroqlaridan(11)	Nefesinin titremesiyle
Oqib ketsa ming yillik g'ussam.(12)	Akıp gitse bin yıllık kederim.
Arsh ustida o'qilsa nomim,(13)	Arşın üstünde okunsa ismim,

Darvozasin ochsas falaklar,(14)	Gök kapılarını açar,
Ko'kdan tushsa g'ayb in'omi,(15)	Düşer gökten sırlı hediye,
Nikohimiz qiysa malaklar...(16)	Nikahımızı kıysa melekler...
Sevaversam sizni bilmasdan,(17)	Sevsem seni bilmeden,
Sevilsamu o'zim bilmasam...(18)	Sevilir miyim kendimi bilmeden...
Bag'ringizga borib o'lsamu(19)	Kollarında gelip ölür müyüm
Bag'ringizdan qaytib kelmasam...(20)	Kollarından gitmesem...
Shunday sevsam,(21)	Yine de sevsem,
Shunday yashasam,(22)	Yine de yaşasam,
Dilga etsa pichoqlaringiz.(23)	Dile gelse hançerleriniz.
Ketay desam ikki dunyoda(24)	Gidiyorum desem iki dünyada
Qo'yvormasa quchoqlaringiz...(25)	Kavuşmazsa sarılmalarımız...

42

SOG'INCH XANJARI	ÖZLEM HANÇERİ
Ko'zlarimdan oqar ko'zlaring g'ami,(1)	Gözlerimden akıyor gözlerinin hüznü,
Ko'ksimga bir sog'ich tiyg'i qadalgan.	Göğsüme bir özlem dikenini batıyor.
(2)	
Labimda (3)	Dudağımda
Ming yillik sevgining mayi. (4)	Bin yıllık aşkının meyi.
Bilmayman, (5)	Bilmiyorum,
Bu qadah kimga atalgan? (6)	Bu kadeh kime adandı?
Qo'llaring titrog'i titrog'imdadir, (7)	Ellerinin titremesi titrememdedir,
Jonimni tiriltgan bir mayin bo'lsa...(8)	Ruhumu diriltan bir mey de olsan...
Ruhimni pichoqlab yashayotirsan,(9)	Ruhumu bıçaklayarak yaşıyorsun,
Ey muqaddas qayg'u,(10)	Ey mukaddes acı,
Ey go'zal g'ussa...(11)	Ey güzel keder...
Xanjaring dog'idan keta olmayman,	Hançerini bırakamıyorum,
(12)	

Hasrating subhimdan so'nggi tungacha(13)	Sabahtan akşama kadar seni özlüyorum...
Bu sevgi mayini tuta olmay, man (14)	Bu aşk meyine dayanamıyorum ben
Etarmanmi qalbing kelar kungacha.(15)	Acaba kalbin gelir mi, beklersem?
Ishqing iztirobi shu qadar qattiq,(16)	Aşkının ızdırabı o kadar büyük ki,
Tig'lari ko'ksimga bir-bir qadalgan: (17)	Dikenleri göğsüme tek tek saplanmış:
Men achchiq azobman,(18)	Ben, derin bir ızdırıp içindeyim,
Men – oppoq sog'inch,(19)	Ben, saf bir özlem içindeyim
Bilmayman, bilmayman kimga atalgan?(20)	Bilmiyorum, bilmiyorum kime ait olduğumu?
2002	2002

43

KECHA	GECE
Kecha (1)	Gece
Yomg'irlardan yog'ilib o'tdim,(2)	Yağmurun içinde yürüdüm,
Izlaringni o'pdim...(3)	İzlerini öptüm...
Bildingmi?(4)	Biliyor musun?
Yo ko'zimdan oqqan achchiq yoshlarning(5)	Gözümde akan acı yaşların
Qora sellarida qalqib keldingmi?(6)	Kara sellerinden geçerek mi geldin?
Bargxazonday buncha ojiz titraysan,(7)	Hazan yaprağı gibi acıyla titriyorsun,
Sovurib o'tdimi seni dil dog'i.(8)	Savurdu mu seni kalbinin acısı.
Dunyoga o't kuygab telba yuraning,(9)	Dünyayı ateşiyle yakıyor deli yüreğin,
Etib bordimi yo biror chaqmog'i?(10)	Ulaşıyor mu peki herhangi bir ateşi?
Nega tahlikali qaraysan ko'kka,(11)	Neden bu kadar korkutucu bakıyorsun
Ko'ksingni kuydirib	göğ,
o'tmaganmiding?(12)	Göğü yakarak ateşlemedin mi?
Sen ishq istaganding,(13)	Sen bir aşk istedin,
Ming yillar yakka.(14)	Binlerce yıl yalnız kaldın.

Ayt, axir(15)	Söyle, sonunda
Meni hech kutmaganmiding?(16)	Beni hiç beklemedin mi?
Nega zor(17)	Neden zorla?
Chorlading intiq sevgimni,(18)	Arkanı döndün umutla bekleyen aşkıma,
Muhabbat bermasang,(19)	Sevgini vermiyorsan,
Nega uyg'otganding g'arib dilimni(20)	Neden uyandırdın garip kalbimi?
Umrimga bir osmon nurday kirmasang?(21)	Neden hayatıma bir gök ışığı gibi girdin?
Nega yonamanu yondirolmayman,(22)	Neden yanamıyorum, yandırılmıyorum.
Qahrmiding,(23)	Öfkeli miydin?
Tunlarga otding, tig'latding.(24)	Gecelere bağırıp çağırdın.
Bag'ringga chamanlar ekimoqchi edim.(25)	Göğsüne çiçekler dikmek istiyordum,
Mehribonim,(26)	Canım,
Buncha yig'latding?(27)	Çok ağladın mı?
Senga qo'limni ham bermayman, dedim,(28)	Sana elimi bile veremeyeceğimi söyledim,
Qo'limdan chiqardim nomusni-orni,(29)	Ellerimden sildim dokunuşunun izini,
Kecha quchog'ingga to'kilib o'tdim,(30)	Gece kucağına sarılarak geldim,
Lablaringga tomdim.(31)	Dudaklarına dokundum.
Xabaring bormi?... (32)	Haberin var mıydı?

44

KO'ZLARİMNİ YUMİB İCHAMAN	GÖZLERİMİ YUMUP İÇİYORUM
Qaroqlaring achchiq mayini. (1)	Bakışlarının acı tadı.
Yuragingdan kechgan kechaman –(2)	Yüreğinden geçiyor gecem
Vujudimda olov o'yini...(3)	Bedenimde bir ateşle...
Har nafasim bir ishq yaratar,(4)	Her nefesim bir aşk yaratır,
Har nafasim bir isqqa qotil.(5)	Her nefesim bir aşkın katilidir.
Nechun seni beg'am o'ylatar,(6)	Neden seni sakince düşündürür,

Tegrangdagi noayon botil?(7)	Çevrendeki belirsizlik?
Mustahiqsan –(8)	Mecbursun
Bu chohga shunday,(9)	Bu çukura şimdilik,
Chiqolmaysan ko'kka otilib,(10)	Çıkamazsın göğün dışına,
Qanotlarim charchadim, netay,(11)	Kanatlarımı kırdım, ne edeyim,
Kelolmayman men ham botinib...(12)	Gelemiyorum, ben çok yoruldum...
Alamlarim keskir tiyg'ini(13)	Acılarımın keskin bıçağıyla
Sanchayapman yurakka, bilgin(14)	Bıçaklıyorum kalbimi, biliyorsun
Ket o'chirib sevgi cho'g'ini.(15)	Git söndür aşkının son küllerini.
Yo butunlay yondirib kelgin...(16)	Ya da tamamen yak gitsin...
Sukunating – meni o'ldirar,(17)	Sakinliğin, beni öldürür,
Sukunating – dilga botgan o'q.(18)	Sakinliğin, kalbime batan bir ok.
Sen umringni menga bermaysan,(19)	Sen hayatını bana vermiyorsun,
Mening sendan boshqa umrim yo'q(20)	Bilmiyorsun benim senden başka hayatım yok...

45

DOR	HALAT
Sen – bo'g'zimga atalgan dorsan, (1)	Sen boynuma bağlanan bir halat,
Peshonamga bitilgan qismat.(2)	Alnıma yazılan kadersin.
Men Xudodan maxfiy yo'llangan,(3)	Ben Allah tarafından gönderilen,
Qiyomatda ochilguvchi xat.(4)	Kıyamette yazılan yazıyım.
O'limiga tashna mahbusday,(5)	Ölüme susamış mahkûm gibi
O'limga zor ko'rdek zanjirband.(6)	Ölüme zor görünen zincirlerle bağlanmışım.
Intilaman men senga, ammo(7)	Geliyorum ben sana, ama
Sen balandsan,(8)	Sen güçlüsün,
Judayam baland!(9)	Çok güçlüsün!
Tiklanaman senga uzalib,(10)	İyileşiyorum sana çekilerek,
Suyalaman – etmaydi qurbim.(11)	Yaslanıyorum ama yetmiyor gücüm.
O, boshimda tikilgan sirtmoq,(12)	O, başıma dikilmiş bir örtü,
Talpinadi senga bir umrim!(13)	Kanatlarını açtı sana bu ömrüm!

Yo'q,(14)	Hayır,
Lahzalik jazo etmaydi,(15)	Ansızın ceza vermezdi,
Senga kerak ming yillik javob.(16)	Senin bin yıllık cevaba ihtiyacın var,
Sening qadar yuksalgunimcha-(17)	Sana erişinceye kadar
Umrım mening buyuk iztirob!(18)	Hayatım benim için büyük ızdırap!
Qurbonlikka atalgan baxtday(19)	Kurbana adanmış bir mutluluk gibi
So'ramayman: "Nechun?", "Nega- man?"(20)	Soramıyorum "Neden?", "Neden ben?"
Intilaman senga najotday,(21)	
Seni o'lim kabi sevaman!(22)	Geliyorum sana kurtulmak için,
Axir menga, bir menga zorsan,(23)	Seni ölüm gibi seviyorum?
Borlig'ing-da borlig'imga band.(24)	Nihayet bana, bir bana muhtaçsın,
Sen bo'g'zimga tortilgan dorsan,(25)	Varlığın varlığıma güç.
Juda baland,(26)	Sen boynuma bağlanan halatsın,
Judayam baland!(27)	Çok güçlüsün, Çok güçlüyüm!

46

O'SHA OQSHOM O'ZGACHA EDİ	O AKŞAM ÖZELDİ
O'sha oqshom o'zgacha edi, (1)	O akşam özeldi,
Yonardi tun,(2)	Yanardı gece,
Yonar edi bog'.(3)	Yanardı bahçe.
Nima edi sizdagi tuyg'u?(4)	Neydi içimdeki bu duygu?
Nima edi mendagi titroq?(5)	Neydi bendeki bu titreme?
Lovullardi allaqaydadir,(6)	Belirsiz bir şeyle tutuşarak
Shu'lalarga g'arq bo'lgan mohtob.(7)	Işıklara gömülürdü ay.
Ko'zimdagi ma'yus suratda(8)	Gözümdeki umutsuz resimde
Titrar edi...(9)	Beklerdi...
O'ksik bir javob...(10)	Hüzünlü bir cevap...
Poyimizda kuzgi xazonlar, u(11)	Ayaklarımızda sonbahar yaprakları ve o
Bahorning sarg'ish xatlari.(12)	Baharın sarı harfleri.
Bunga meni siz emas,(13)	Buna beni sen değil

Asli(14)	Aslında
Boshlab kelgan edi dardlarim...(15)	Doğduğumda başlamıştı dertlerim...
Jannat yuzin(16)	Cennet yüzün
Osiy quliga(17)	Günahkâr kulunu
Olloh bir bor qilganiday duch.(18)	Allah bir kez yaratmış gibi düşündü.
Meni sizga kech uchrastirib,(19)	Beni sana geç kavuşturan,
Qismat mendan olar edi o'ch.(20)	Kader alırdı benden öcünü.
Etmasmidi shuncha iztirob,(21)	Yetmez miydi bu kadar ızdırap,
Kammi edi shuncha g'am	Bu kadar gam ve keder neydi?
pushmon?(22)	
Lovullarda appaqaydadir,(23)	Alevler içinde bembeyaz bir yerde
Yulduzlarin yig'lagan osmon...(24)	Yıldızların ağladığı gökyüzü...
Yillar o'tdi,(25)	Yıllar geçti,
Yillar va hanuz(26)	Yıllar ve şimdiye kadar
Dilni tig'lar alamli so'roq: (27)	Kalbi delip geçen acı bir soru,
Nima edi mendagi tuyg'u?(28)	Neydi bendeki bu duygu?
Nima edi sizdagi titroq?... (29)	Neydi sendeki bu titreme?

47

BU TUN	BU GECE
Bu tun(1)	Bu gece
Menga hech narsa dema,(2)	Bana hiçbir şey söyleme,
Tun bag'rida orom yasirin.(3)	Gecenin bağrında sakince uyu,
Sochlarimdan oy nuri yog'ar,(4)	Saçlarımdan ay ışığı düşüyor,
Kapalaklar qo'naganda shirin...(5)	Kelebekler uçuşuyor tatlı tatlı...
Harorati yokar jonimga,(6)	Ruhumu yakıyor sıcaklığı,
Kapalaklar –(7)	Kelebekler –
Sening lablaring.(8)	Senin dudakların.
Nafaslaring titroq sasidan(9)	Nefesinin titreyen sesinden
Eshitaman unsiz gaplaring...(10)	Duyuyorum sözlerini...
Bu tun(11)	Bu gece
Menga biron so'z dema,(12)	Bana bir söz söyleme,

Oqib ketsam xayolingda mast...(13)	Akip gitsem hayaline sarhoşça...
Ishqing tubsiz ummonlarida(14)	Aşkının dipsiz okyanuslarında
Cho'kib o'lgan faqat men emas...(15)	Boğuluyorum ama ben değilim...
Qo'llaringni...(16)	Ellerini...
Qo'llaringa qo'y,(17)	Ellerimin üzerine koy.
Dilga sig'mas na kin,(18)	Kalbe sığmaz ne kin,
Na gina...(19)	Ne şikâyet...
Kel, yaproqqa boshimiz qo'yib(20)	Gel, yaprağa başımızı koyarak
Kuzataylik tunni jimgina...(21)	İzleyelim geceyi sessizce...
Bu tun...(22)	Bu gece...
Meni o'zimdan ol-u,(23)	Beni benden al ve
Bir hayot ber mangulikka xos.(24)	Bir hayat ver sonsuza değin.
Seni ko'rmoq bo'lgan gunohkor(25)	Seni görmek isteyen günahkâr,
Ko'zlarimga lablaringni bos...(26)	Gözlerime dudaklarını bastır...
Fakat menga biron so'z dema,(27)	Ama bana tek bir söz söyleme,
Bir so'z dema...(28)	Bir söz söyleme...
Dema...(29)	Söyleme...
Iltimos...(30)	Lütfen...
2002	2002

48

TIRILISH	DİRİLİŞ
Ovloq adirlarda betaskin, giryon (1)	Yalnız tepelerde huzursuzca, ağlıyor
Yig'lagan buloqlar ko'zida kechgan.(2)	Ağlayan pınarlar gözlerinde onun.
Men bir osmon edim,(3)	Ben bir gökyüzüydüm,
Eng toza osmon –(4)	En temiz gökyüzü,
Jannat qushlarining yodidan o'chgan...(5)	Cennet kuşlarının hatırından çıkan....
Kun bo'yi jismini kunga toblagan(6)	Gün boyu bedenini ısıttı.
Qaynoq kechalarning oq tushlarida,(7)	Sıcak gecelerin beyaz düşleri,
Bir inja noz bilan yog'ilar edim,(8)	Bir ince naz ile mutlu olurum,

Behush maysalarning og'ushlariga...(9)	Sarhoş çiçeklerin göğsünde...
Shamollar erkiga ko'rardim ravo(10)	Rüzgârın özgürce esişini görürdüm
Lahzalarning otash havaslarini.(11)	Ansızın dirilen ateşli hevesleri,
Giyohlar ko'ksida joylab beparvo(12)	Çimenlerin göğsünde pervasızca oynayan
Yulduzlarning kuygan nafaslarini...(13)	Yıldızların yakıcı nefeslerini...
Hech narsa yurakka sololmasdi dog',(14)	Hiçbir şey kalbimi lekeleyemezdi,
Qo'rqmasdim hatto go'r zulmotidan.(15)	Korkutamazdı hatta beni kabrin karanlığı,
Eng yurug' kunlarni terib olardim(16)	En güzel günlerimi seçerdim,
Eng tuban chohlarning qora yodidan...(17)	En derin çukurların karanlık hatırlarından...
Oydin sharob ichib Oy kosasidan(18)	Ay, kasesinden şarap içtiğinde,
Ruhim qo'shilganda er nafasiga,(19)	Ruhum yerin nefesiyle kavuştuğunda,
Eng toza tonglarni ulashar edim.(20)	En yeni sabahları paylaşırdım.
Daraxtlar nasliga,(21)	Ağaçların nesliyle,
Gullar nasliga...(22)	Çiçeklerin nesliyle...
Ey darig', socurdim shamollarimni,(23)	Eyvah, savurdum rüzgarlarımı,
Sahro tunlariday o'chdim benishon.(24)	Çöl gecelerindeki gibi sessizce süzüldüm.
Darig', eslolmayman ko'zim bog'lanib,(25)	Eyvah, hatırlamıyorum gözlerim bağlıyken,
Jahannam tubiga quladim qachon?... (26)	Cehennemin dibine nasıl düştüğümü?
Mayin havolarni qo'msayman qattiq,(27)	Yumuşak esintileri özlüyorum şiddetle,
Ichimga yutgancha nahslar qahrini.(28)	İçimde hissediyorum Tanrının gazabını,

Siltanib-siltanib uchmoq bo'laman,(29)	Çırpına çırpına uçmak istiyorum,
Uzib ololmayman erdan	Ama ayıramıyorum yerden göğsümü!...
bag'rimni!...(30)	
Ey Xudo, quvvat ber, hatto tola nur(31)	Ey Tanrım, kuvvet ver hatta bir dolu nur
Qolgan Bo'lsa agar ruhimda tirik!(32)	Kaldıysa eğer ruhumda hala canlılık!
Tunni yorib o'sgan bir gul ko'zida(33)	Geceyi yarıp açan bir çiçeğin gözünde,
Muqaddas oyatday yuksalaman tik!(34)	Mukaddes bir ayet gibi yükseleyim dimdik!
Ey Xudo, bir kuni senga etarman,(35)	Ey Tanrım, bir gün sana söyleyeceğim,
Sezyapman ruhimda nimadir yangi.(36)	Ruhumda bir yenilik seziyorum,
Ko'ksimga yulduzlar sho'r yoshi	Göğsüme yıldızlar tuzlu gözyaşı döktü,
tomdi,(37)	
Ko'nglimda ıshq jangi,(38)	Gönlümde aşk savaşı,
Nurlar jarangi!...(39)	Ve ışıkların yankısı!...
Ehtimol, o'zinga qaytarman qayta,(40)	Belki, kendime yeniden gelirim,
Lablarimni bosib xasanggoshlarga.(41)	Dudaklarımı bastırarak dua eden parmaklara
Qaqshagan jismimni poklayman	Titreyen bedenimi arındırırım belki,
atay(42)	
Cho'milib gullarning ko'z	Çiçeklerin gözyaşlarında yıkanarak...
yoshlariga...(43)	
Ehtimol nur toshgan oppoq bir	Belki ışıklarla dolan bembeyaz bir
oqshom,(44)	akşam,
Qaynagan ko'ksini titroq-la	Kaynayan göğsünü titreyerek açan
echgan...(45)	
Bir osmon bo'larman,(46)	Bir gökyüzü olurum,
Balki, bir osmon -(47)	Belki bir gökyüzü
Eng tashna buloqning ko'zida	En susuz pınarın gözünden taşan! ...
kechgan!...(48)	

Balki, kechirmassan meni hech qachon,(49)	Belki beni asla affetmeyeceksin,
Qaytmasman na shamol, na tun ruhida.(50)	Geri dönmeyeceğim ne rüzgârın ne gecenin ruhuna
Ammo...(51)	Fakat...
Jismsizlik yanada yamon,(52)	Bedensiz daha kötü,
Ey Xudo, uyg'ot bu og'ir uyqudan!..(53)	Ey Tanrım, uyandır bu ağır uykudan!
Ey Xudo! Izn ber yaralmoq uchun!(54)	Ey Tanrım! İzin ver iyileşmeme!
Imkon ber, bo'layin qaytadan paydo!(55)	İmkân ver, yeniden peyda olayım!
Men Odam emasman!(56)	Ben Âdem değilim!
Men bir ojiza –(57)	Ben bir acize
Men axir Havvoman,(58)	Ben Havva'yım
Havvoman, Xudo!(59)	Havva'yım Allah'ım

49

SİZİNİ TUSHLARİMDA KO'RSAM, SIG'INSAM	SENİ DÜŞLERİMDE GÖRSEM SARILSAM
Sizni tushlarimda ko'rsam, sig'insam,(1)	Seni düşlerimde görsem, sarılsam,
Og'ir botmasmikan?(2)	Ağır gelmez mi?
Ozor etmasmi?(3)	Acıtmaz mı?
Tunlar o'zim bilmay sizni sog'insam,(4)	Geceler boyu kendimi bilmeden sana sarılsam,
Bu gunohdan erlar yutmasmi?(5)	Bu günahla yutkunamaz mısın?
Yoningizga xayolan borsam,(6)	Yanına geldiğimi hayal etsem,
Quamaysizmi,(7)	İstemez misin?
Haydamaysizmi?(8)	Sen de gelmez misin?
Hislarimni sizga ishonsam,(9)	Hislerimi sana anlatsam,

Kulamaysizmi,(10)	Gülmez misin?
Ishq bor, dab tunlarga ertaklar aytsam,(11)	Aşk var diyerek sana gecelerce masallar anlatsam,
La'natlamaysizmi,(12)	Lanetlemez misin,
Yig'latmaysizmi?..(13)	Ağlamaz mısın?
Nega indamaysiz,(14)	Neden konuşmuyorsun?
Nimaga jimsiz?(15)	Neden sessizsin?
Ishona olasizmi?(16)	İnanmıyor musun?
So'ragum...(17)	Soruyorum...
Axir, kon yutib zor qarg'amoqqamas,(18)	Sonuçta kan içip özleyen benim,
Sevmoqqa yaralgan yuragim!(19)	Sevmekten yaralı bu kalbim!
Axir,(20)	Sonunda
Nikohlandim nigohingizga,(21)	Nikahlandım bakışına,
Bilmaysiz,(22)	Bilmiyorsun,
Bu sirni kimdan o'rgandim.(23)	Bu sırrı kimden öğrendiğimi,
Azizim,(24)	Canım,
Ishq mening tushimda olgan(25)	Aşkını benim düşümde gelen
Bitta bo'sangizdan(26)	Bir çocuktan
Ko'rgan farzandim!...(27)	Gördüm!

KO'ZIM TUSHSA KUYADI OFTOB	GÖZLERİM DEĞDİĞİNDE BATIYORDU GÜNEŞ
Ko'zim tushsa kuyadi oftob, (1)	Gözüm değdiğinde batıyordu güneş,
Qo'lim cho'zsam to'kilar dilim, (2)	Elimi uzatsam dökülür içim,
Aytsam gunoh, aytnasam azob, (3)	Söylesem günah, söylemesem azap,
Bu qanday dard, (4)	Bu nasıl dert,
Bu qanday o'lim? (5)	Bu nasıl ölüm?
Yuzlarimni bosaman toshga, (6)	Yüzümü basıyorum taşa,
Yomg'irlardan yog'ilaman jim, (7)	Yağmur yağıyor sessizce,
Men boshqaman, butunlay boshqa! (8)	Ben başkayım, tamamen başka!
Bu qanday dard, (9)	Bu nasıl dert,
Bu qanday o'lim? (10)	Bu nasıl ölüm?
Qalqib turgan sharpaman xolos, (11)	Yükselip duran bir hayaletim sadece,
O'lganini tan olmas ko'nglim, (12)	Anlamıyor öldüğünü kalbim,
Osmon bilmas, zamin anglamas, (13)	Gökyüzü bilmez, yer anlamaz,
Bu qanday dard, (14)	Bu nasıl dert,
Bu qanday o'lim? (15)	Bu nasıl ölüm?
Olovlarda yoqiladurman, (16)	Alevler içinde yanıyorum,
Do'zaxlardan o'tmoqda yo'lim, (17)	Tuzaklar içinden geçiyor yolum,
Bir buyuk ishqni sog'inadurman! (18)	Bu büyük aşkı çok özledim!
Bu qanday dard, (19)	Bu nasıl dert,
Bu qanday o'lim? (20)	Bu nasıl ölüm?
Tirikmanu hayotim yo'qday, (21)	Sanki hayatım yokmuş gibi yaşıyorum,
Tan zahraga to'ldi-ku lim-lim. (22)	Bedenim cesaretle doldu yavaş yavaş.
Erga sig'mayman, sig'mayman ko'kka. (23)	Yere sığamıyorum, sığamıyorum göğ.
Bu qanday dard, (24)	Bu nasıl dert,

51

TOPMASIMDAN TOKI O'LIMNI	ARAYACAĞIM ONU ÖLENE KADAR
Topmasimdan toki o'limni(1)	Arayacağım onu ölene kadar
Ko'rib qolay birgina lahza.(2)	Görmek için bir an
Keting,(3)	Gidin,
Bunda mening ko'nglimni(4)	Bu benim kalbimin içindeki
Anglar faqat uchmi-to'rt maysa...(5)	Acıyı sadece üç dört çiçek anlayabilir...
Begonasiz menga butunlay,(6)	Yabancısınız, bana tamamen,
Boshim uzra sachrab turmang bas,(7)	Başım üstüne saçılır durmadan,
Aybingizdan hech xabarim yo'q,(8)	Hatandan hiç haberim yok,
Holimni ham ko'rsatgim kelmas.(9)	Hâlimi bile görmeni istemiyorum.
Keting,(10)	Gidin,
Axir qo'ymaysiz nega(11)	Sonuçta bakmıyorsunuz bana niçin
Ko'zingizda nayzalar bilan?(12)	Gözünüzde hüznün var?
Keting...(13)	Gidin...
Bir nas yig'lab olayin(14)	Biraz ağlayayım
Suv bo'yida maysalar bilan...(15)	Su kenarındaki çiçekler gibi...

52

TAMOM...	BU KADAR...
Men endi ketaman...(1)	Ben şimdi gidiyorum...
Uni kechirdim.(2)	Onu affettim.
Kechirdim eng so'nggi g'ananimni ham.(3)	Affettim sonuncu hatamı bile.
Endi tinch yashayman tog'lar yurtida.(4)	Şimdi sakince yaşıyorum dağlar yurdunda.
Daraxtlar,(5)	Ağaçlar,
Shamollar,(6)	Rüzgarlar,

Maysalar bilan...(7)	Çiçekler ile...
Teraklar tagida jimgina yotib,(8)	Kavaklar altında sessizce yatıp,
Yulduzlar haqida suraman xayol.(9)	Yıldızları hayal ediyorum.
Qizil olamlarga qo'shilib oqib,(10)	Kırmızı alemlere doğru akıp,
Tunning tushlariga kiraman	Gecenin düşlerine giriyorum
behol...(11)	huzursuzca...
Quvvatimni so'ran ko'zlarni artib,(12)	Gücümü tutan gözlerimi silerek,
Pok nafasi ila kuch berar tuproq.(13)	Saf nefesiyle güç veriyor bana toprak.
Dardsiz nigohlardan,(14)	Dertsiz bakışlardan,
G'amsiz "oh"lardan.(15)	Gamsız "ah" lardan.
Shu o't-o'lanlarga yaqinman	Bu otlara daha çok yakınım.
ko'proq.(16)	
Avliyodak cho'kka tushib o'tirgan (17)	Evliya gibi diz çöküp oturuyorum.
Qoyalar bag'ridan topaman panoh.(18)	Kayaların koynuna sığınyorum.
Tanisha boshlaymman, sodda ruh	Tanışmaya başlıyorum, basit bir ruh ile
bilan(19)	
Ismini shivirlab aytar har giyoh.(20)	İsmini fısıldıyor her seferinde.
Momomday qo'yniga oladi zamin,(21)	Anne gibi kucağın aldı toprak,
Yashayman uzoq yoz bilan yoyilib.(22)	Uzun bir yaz yaşıyorum.
Obi rahmatlar,(23)	Teşekkürler,
Chopaman yomg'irlar bilan	Koşuyorum yağmurla sıırıslıklamım...
chayilib...(24)	
Eslayman o'zimni,(25)	Hatırlıyorum kendimi,
Oy nurlarida(26)	Ay ışığında
Osmonga qovushib ketgan lahzalar.	Gökyüzüne kavuşuyor her an.
(27)	
Oniy titroqlarning alangasidan(28)	Ani sarsıntıların alevinden
Jismimda uyg'onar mangu	Bedenimde uyanıyor sonu gelmeyen
larzalar!...(29)	titremeler!...
So'ng qaytib kelayman bu shum	Sonra dönüyor bu kötü ülkeye,
o'lkaga(30)	
Yurakda tugagach alam, intiqom.(31)	Tükenince kalbinde acı ve intikam.

Yaralib boshqa ruh,(32)	Yaralı başka bir ruh,
Boshqa ıshq bilan(33)	Başka bir aşk ile
Baxtli...(34)	Mutlu...
Unutaman uni, batamom!(35)	Unutamam onun canım!

53

UZOQ KUTDİM NİMANİ BUNCHA?	NEDEN BU KADAR BEKLEDİM?
Uzoq kutdim nimani buncha? (1)	Neden bu kadar bekledim?
Tushlarimda ham izladim imkon.(2)	Düşlerimde bile bir fırsat aradım.
Boshimni egib yashadim shuncha,(3)	Başımı eğip yaşadım o kadar,
Bunchalar pastsan, osmon. (4)	Çok alçaksın gökyüzü.
Osmon! (5)	Gökyüzü!
G'amni ko'rdim ko'zimni ochib, (6)	Kederini gördüm gözlerimi açtığımda,
K'ozimni yumib ko'rganim ham g'am. (7)	Gözümü yumduğumda bile gördüm hüznünü.
Baxt deganingga teng ko'rmading hech.(8)	Mutluluk nedir hiç görmedin.
Nahot berganlarim bo'lsa kam? (9)	Ya daha az verseydim?
Osmon, osmon? (10)	Gökyüzü, gökyüzü?
Men ham bilmay aldov mevasin edim, (11)	Ben bile bilmeden bir aldatmacanın meyvesiydim,
Gunohlar ko'kargan erning bag'ridan.(12)	Günahlar filizlenirken yerin koynundan.
Aytmading-ku, axir seniki edim, (13)	Söylemedin bana sonuçta senindim,
Suyaklarim o'sdi do'zax qa'ridan, (14)	Kemiklerim gelişti cehennemin derinlerinde,
Osmon, eh, osmon!... (15)	Gökyüzü, ah, gökyüzü!...
Ko'zlarim tubida nur edi bor, (16)	Gözlerimin derinliklerinde bir ışık var,
Titraydi ko'ksimda ming yillik isyon. (17)	Titriyor göğsümde bin yıllık isyan.

Tavba eshigida bir o'zimman, (18)	Tövbe kapısında bir ben yalnızım,
Och eshigingni, osmon! (19)	Aç kapıyı, gökyüzü!
Osmon... (20)	Gökyüzü...
Tovonimni teshib ilonlar so'rdi, (21)	Ayağımı yılanlar sardı,
Og'zim ocholmayman og'zim to'la qon. (22)	Ağzımı açamıyorum ağzım kanla dolu.
Hayotni hammadan qattiqroq sevdim, (23)	Hayatı herkesten çok sevdim,
Bo'shat qabrimdan, Osmon! (24)	Özgürsün mezarımda, Gökyüzü!
Osmon... (25)	Gökyüzü...

54

QORA YIG'I...	KARA ACI...
Panalarda – (1)	Sığınaklarda,
Chirkin chohlarda, (2)	Kirli kuyularda,
Chaynaladi beayb yuragim.(3)	Çiğnendi masum yüreğim.
Bu dunyoda do'stdan ham ko'ra,(4)	Bu dünyada dosttan bile gördüm,
Dushmanlarga bordir keragim.(5)	Düşmanlara ihtiyacım vardır.
Nima gunoh qildim ularga?(6)	Neden günahımı verdim onlara?
Yurolmayman boshim ko'tarib?(7)	Yürüyemiyorum başımı kaldırıp?
Gul urug'in eksam dillarga(8)	Çiçek tohumları eksem kalplere
Tikanzorlar chiqar ko'karib...(9)	Dikenleri çıkar köklerden...
Aybdorman, desam ham ko'nmas,(10)	Suçluyum, desem bile,
Etmas faqat gunohkorligim(11)	Yetmez günahkarlığım
Ko'plik qilar, balki, ularga(12)	Çoğunluk yapar belki onlara,
Bu dunyoda mening borligim!(13)	Bu dünyadaki varlığım!
Ko'rgim kelmas(14)	Görmek istemiyorum
Yaxshi-yamonni,(15)	İyi kötüyü,
Bo'g'ilaman, etmas nafasim.(16)	Boğuluyorum, yetmiyor nefesim.
Gul davralar meniki emas,(17)	Çiçek zamanları benim değil,
Mening uyim –(18)	Benim evim

Ko'ngil qafasim...(19)	Gönül kafesim...
Ko'milaman yuragimga jim.(20)	Kalbim sessiz.
Sog'ingancha bir sog'inch isin,(21)	Özleyene kadar bir özlem olsun,
Tun qa'rida(22)	Gecenin köründe
Eshitmas hech kim,(23)	Duymuyor hiç kimse,
Bu sevgining qora yig'isin...(24)	Bu aşkın kara acısı...

55

LAYLOGA...	LEYLA'YA...
Qo'llarida sochlarining hidi qolib,(1)	Saçlarının kokusu ellerine sinmiş,
Atirgullar quchog'ida yig'lab yotar.(2)	Güllerin kucağında ağlayarak yatıyor.
Kipriklari yuzlariga soya solib,(3)	Kirpiklari yüzünü gölgelemiş,
Laylogina er tagida uxlab yotar...(4)	Leylası yer altında uyuyor...
“Yulduz eding, uyg'on” desam	“Sen bir yıldızsın, uyan” desem
uyg'onmaydi,(5)	uyanmıyor,
Bu dunyodan arazlagan bola kabi,(6)	Bu dünyadan şikâyet eden çocuk gibi,
Mijjasining bir chetida yosh o'ynaydi,(7)	Göz pınarının kenarında bir yaş oynuyor,
Burilganga o'xshab ketar g'uncha	Bükmüşe benziyor gonca dudağını...
labi...(8)	
Ko'ngli uning sayroqi bir qushcha edi,(9)	Onun gönlü küçük bir kuş gibiydi,
Seva-seva osmonlarga uchib ketar...(10)	Seve seve göklere uçup giderdi...
Kiprigini sal ko'tarsa nigohining (11)	Kirpiğini biraz kaldırsa bakışının
Sho'lasida mingga yuzduz o'chib	Işıltısında binlerce yıldız sönerdi.
ketar.(12)	
Ovozining titrog'iga bandi bo'lib(13)	Sesinin titremesine esir olup
Oy nurlari o'par edi etagidan.(14)	Ayın ışıkları öperdi eteklerinden.
Ko'zlarida kechalarning faryodi bor,(15)	Gözlerinde gecelerin feryadı var,
Chiqib kelar “Ming bir kecha”	Çıkıp gelir “Bin Bir Gece”
ertagidan.(16)	masalından.

Samolarda kuylab yurar Ruhi uning,(17)	Göklerde ısıltıyla yürür onun ruhu,
Farishtalar havas qilgan ismati bor.(18)	Meleklerin kıskandığı bir yüzü var.
Qizil qoni sevgisidan shahodatdir,(19)	Kırmızı kanı aşkının kanıtıdır,
Manglayida Laylilarning qismati bor.(20)	Alnında Leyla'nın kısmeti var.
Parchagina osmonida parcha bulut,(21)	Küçücük gökyüzünde bir parça bulut,
Yuzduzchalar yig'lab kelib, yig'lab botar.(22)	Yıldızcıklar ağlayarak gelir ve ağlayarak yıkanır.
Kipriklari yuzlariga soya solib(23)	Kirpikleri yüzünü gölgelemiş
Laylogina er tagida uxlab yotar...(24)	Leylası yer altında uyuyor...

56

NA UMRİMDE BAHOR	NE ÖRÜMDE BAHAR
Na umrimda bahor, (1)	Ne ömrümde bahar,
Na bag'rimda yoz.(2)	Ne göğsümde yaz.
Na zuhrimda o'ksik tiriklik izi.(3)	Ne de içimde bir yaşam izi.
Nimaga yashadim, bilmayman, ammo,(4)	Neden yaşadım, bilmiyorum, ama
Kimnidir jim kutdim,(5)	Birini sessizce bekledim,
Bilmam, kim o'zi?(6)	Bilmem kimdi o?
Sen kimsan?(7)	Sen kimsin?
Men seni shunchalar kutdim.(8)	Ben seni çok bekledim.
Sen kimsan?(9)	Sen kimsin?
Sog'indim shu qadar achchiq?(10)	Seni o kadar çok özleyorum muyum?
Nahot diydoringga etmogim uchun,(11)	Neden gözlerine bakmak için,
O'tmog'im shart edi umrimni yanchib?(12)	Gitmem gerekiyor hayatımı yakarak?
Nahot nafasingga tegmay nafasim(13)	Neden nefesine değmiyor nefesim
Umrin tugar dunyo xarobasida?(14)	Ömrüm bitiyor dünya harabesinde?
Nahotki bir ko'ngil xayoliy uchun(15)	Neden bir gönül hayali için
Kuyib o'tdim kun va tun orasidan?(16)	Yandım gece ile gündüz arasında?
Sen bormiding o'zi?(17)	Sen orada mısın?
Sen yo'q eding, sen?(18)	Sen neden yoksun, sen?
Hayotim ulashmay bir tola nurga.(19)	Hayatım bağlanmıyor bir dolu ışığa.

O'lim qo'llarida topmoq uchun jon(20)	Ölümün ellerinde bulmak için bir ruhu
Nahotki o'zimni asradim go'rga?(21)	Neden kendimi bıraktım bir çukura?
Kel, mening o'tinchim,(22)	Gel, benim haykırışım,
Kel, mening qabrim.(23)	Gel, benim mezarım.
Kel, kuyuk ko'nglimning jannatiy xobi!(24)	Gel, hüznü kalbimin cenneti!
Sen asli bu dunga men bilan kelib,(25)	Sen bu dünyaya benimle geldin,
Men bilan ketguvchi do'zax azobi!(26)	Benimle gideceksin cehennem azabına!
Kel,(27)	Gel,
Osiy kundaga boshini egib(28)	Asi güneşe başını eğerek...
Barcha azoblarga topganday barham.(29)	Bütün acıların üstesinden geleyim.
Kel, tog'day ko'ksingga boshimni qo'yib,(30)	Gel, dağ gibi göğsüne başımı koyup,
Bag'ringda o'larman go'daqday beg'am...(31)	Bir bebek gibi kollarında öleyim...

57

OVOZİNGİ...	SESİN...
Titrab uyg'onaman...(1)	Titreyerek uyanıyorum...
Tun... allamahal...(2)	Gece...Çoktan...
Etagida xazon, uxlaydi yo'lak.(3)	Sonbaharın eteğinde, uykulu yolda.
Ovozing... Qaylarda axir ovozing?... (4)	Sesin... Nerede sesin?...
Ko'ksimga bosh qo'yib xo'rsinar yurak...(5)	Göğsüme baş yaslayıp iç çeker yürek...
Ming yillik mudroqlar tomirlarimda(6)	Bin yıllık sessizlik damarlarımda
Uyg'onar.(7)	Uyanır.
Uyg'onar yana och havas.(8)	Uyanır sürekli, tutkuya aç.
Ovoszing...(9)	Sesin...
Ovozing chorlaydi ammo,(10)	Sesin çağırıyor ama,

Qo'yib yubormaydi ko'rinmas	Gitmesine izin vermeyecek görünmez
qafas.(11)	kafes.
-Axir chaqirding-kul!(12)	-Sonunda chağırdın sen!
Eshik qulfini(13)	Kapının kilidini
Otib yuboraman ko'zlarimda	Gözlerimde yaşlarla açıyorum...
yosh...(14)	
-Axir chaqirding-kul!(15)	-Sonunda chağırdın sen!
Charxi bebunyod(16)	Dünya kararsız
Izlayman...(17)	Arıyorum...
Chopaman, besar-bebardosh...(18)	Koşuyorum, acıyla güçsüzce...
Qaytaman, telbahol...(19)	Geri dönüyorum, delice...
...Oyga ko'z tikib(20)	...Aya göz dikerek
Egasiz, uyasiz(21)	Sahipsiz, evsiz
Bir it uvillar.(22)	Bir köpek uluyor.
Qarayman...(23)	Bakıyorum...
Yuzini teskari burib(24)	Yüzünü benden çeviren
Ovozsiz yig'laydi nastari gullar...(25)	Nergis çiçekleri sessizce ağlıyor...

58

ENDİ KECH (1)	ARTIK GEÇ
Endi kech,(2)	Artık geç,
Ufqida tunlar yig'laydir,(3)	Ufukta geceler ağlıyor,
Xazon yo'llariga tutash yo'limning.(4)	Hazan yollarına bağlandı yolum.
Endi kech...(5)	Artık geç...
Yulduzlar "Oh"lar urgaydir,(6)	Yıldızlar ahlayarak kayıyor,
Qanoti kuyadi hur hayolimning...(7)	Kanadı kırıldı özgür hayallerimin...
Endi kech –(8)	Artık geç –
Ko'zimning olgun shabnami(9)	Gözümün ıslak çiği,
Labingda titramas... titramas...(10)	Dudaklarında titremiyor...titremiyor...
Bildim, evoh, bildim,(11)	Biliyorum, ah, biliyorum,
Eh nega bildim,(12)	Neden olduğunu biliyorum,
Senga taskin kerak...(13)	Sana huzur gerek...

Men emas!(14)	Ben değil!
Endi kech...(15)	Artık geç...
Men – g’ayri, shunchaki g’ayri,(16)	Ben, yabancı, sadece bir yabancı
Ketdim. Xo’sh qol, moviy tunlar faslida.(17)	Gittim. Hoşça kal, mavi geceler mevsiminde.
Ishq-karamning osiy bandaga xayri,(18)	Aşk nezaketinin, asi hizmetçiye hayrı,
Ishq – bu dorga o’zin osmoq, aslida!(19)	Aşk, bu dar ağcına kendini asmak, aslında!
Endi kech,(20)	Artık geç,
Bilarsan, meningday purg’am,(21)	Bilirsin, benim gibi bir delinin,
Uzun umring uchun behuda va hech.(22)	Uzun ömrü için boşuna ve hiç.
Kechangdan kechmassan,(23)	Gecenden geçmezsen de,
Xayolingdan ham,(24)	Hayalinin ötesinde bile
Azobing, gunohing –(25)	Acınla, günahınla
Mendan(26)	Benden
Endi kech!(27)	Artık geç!
Endi, kech... Endi kech... Endi kech...(28)	Artık, geç... Artık geç...Artık geç...

59

SENİNG İSMİNG MUQADDAS OYAT	SENİN İSMİN KUTSAL AYET
Sening isming – muqaddas oyat, (1)	Senin ismin kutsal bir ayet,
Farishtalar zikre etar betin.(2)	Melekler sürekli zikreder
Sening isming jannat eshigi,(3)	Senin ismin cennet kapısı
Topolmadim bu eshikni men.(4)	Bulamadım o kapıyı ben.
Sening isming – Arsh etagidan(5)	Senin ismin arşın eteğinden
Qadr tuni to’kilgan xayol.(6)	Kadir gecesi dökülen bir hayal.
Etolmadim bu osmonga men(7)	Ulaşamazken o gökyüzüne ben
Olib ketti o’zga bir ayol...(8)	Alıp gitti başka bir kadın...

Mana endi muddaiy kabi(9)	İşte şimdi bir davacı gibi
Tikilaman ko'kka iznsiz.(10)	Bakacağım göğе izinsiz.
Sening isming meniki edi,(11)	Senin ismin benimdi,
Qolib ketdim butkul ismsiz.(12)	Kaldım büsbütün isimsiz.
Sening isming- ilohiy bir tush,(13)	Senin ismini ilahi bir düşle,
Qalandarlar ming yil tilangan.(14)	Sufiler bin yıl diledi.
Sening isming boshga qo'nmas qush,(15)	Senin ismini, başa konmayan bir kuş,
Mening g'amim uchun tanlangan.(16)	Benim hüznüm için seçti.
Sening isming...(17)	Senin ismin...
G'animler edi,(18)	Düşmanlarımdı,
Har zarrasi yuragimda dog'.(19)	Her zerresi yüreğimde bir leke.
İsmning mening hayotim edi,(20)	İsmim benim hayatımdı,
Yasholmadim bu umrni,(21)	Yaşayamadım bu hayatı,
Oh!...(22)	Ah!

60

UMRİMİNİ O'TKİNCHİ SABOGA BERDİM	HAYATIMI GEÇİCİ BİR DERSE ADADIM
Umrinni o'tkinchi saboga berdim,(1)	Hayatımı geçici bir derse adadım,
Eng so'nggi chaqamni gadoga berdim,(2)	En son parçamı bir dilenciye verdim,
Bu telba ruhimni Xudoga berdim...(3)	Bu deli ruhumu Allah'a verdim...
Sabo olib bordi, gadoga berdi,(4)	Sabah meltemi onu aldı, fakire verdi,
Gado yig'ib bordi Xudoga berdi.(5)	Fakir toplayıp, Allah'a verdi.
Xudo meni senga xatoga berdi,(6)	Allah beni sana kusurlu verdi,
Sen meni kimlarga berding, Azizim?(7)	Sen beni kimlere verdim, Canım?

“OSIYA”	“GÜNAHKÂR”
Dunyo kuzatardi uni oshkora,(1)	Dünya onu açıkça gözetiyordu,
Dunyo o’z hūkmini aslo buzmasdi.(2)	Dünya kendi hūkmünü asla bozmazdı.
U ketib borardi behush, bechora,(3)	O uzaklaşıyordu ruhsuz, biçare
U...(4)	O...
O’zgalarni semasdi!(5)	Başkalarını umursamadı!
Birov osiy dedi,(6)	Birisi asi dedi,
Birov hur dedi.(7)	Birisi akıllı dedi.
U har ikkisiga o’xshardi.(8)	O her ikisine de benziyordu.
Nimanir yashrardi qattiq,(9)	Ne kadar güçlü yaşadı,
Nimagadir yolg’iz yashardi...(10)	Bu yüzdendir ki yalnız yaşıyordu...
Vo ajab,(11)	Ve merakla,
Nimani ko’rgan edi u?(12)	Ne görmüştü o?
Va qandayin sirdan bo’lgandi voqif?(13)	Ve nasıl bir sırra vakıftı?
Tug’yonı bag’riga sig’mas daryoday(14)	Kucaklanamayan bir nehir gibi
O’tdi fosiq erdan samoga oqib...(15)	Yürüdü fasık yerden göğe giderek...
Hech kimsa bilmadi,(16)	Hiç kimse bilmiyordu,
G’amgin kechalar(17)	Hüzünlü geceler
Ma’yus yuragiga nimalar dedi?(18)	Umutsuz yüreğine neler söyledi?
Xudoyo...(19)	Allah’a
Xudoyo, ko’rsatmadi u!(20)	Allah’a göstermedi o!
...Uning ko’zlarida hijob bor edi...(21)	...Onun gözlerinde perde vardı...
12.11.03.	12.11.03.

SOG'INISH...	ÖZLEM...
O'tib borar quyoshli kunlar,(1)	Geçip gidiyor güneşli günler,
O'tib borar nurga burkanib.(2)	Geçiyor ışığa örtünerek.
Nimagandir yashagim kelar(3)	Nedense yaşamak istiyorum
Gül bargiga asta o'ranib...(4)	Gül yaprağına yavaşça sarılarak...
Ketsam deyman silkitib birdan(5)	Silkinerek aniden gitsem diyorum
Ko'ngilimdagi bor g'uborlarni.(6)	Gönlümdeki bütün toz parçalarıyla.
Ufqlarning etaklariga(7)	Ufukların eteklerinde
Ergashtirib lolazorlarni...(8)	Takip ediyorum laleleri...
So'qmoq bilan kirib boraman(9)	Patika bir yoldan gireceğim
Xilvatpanoh bog' orasiga.(10)	Huzurlu bir bahçenin içine.
Kaftlarimning titroqlari bor(11)	Avuçlarım titriyor
Daraxtlarning xotirasida...(12)	Ağaçların hafızasında...
Suv tubida oydin tush ko'rib,(13)	Suyun dibinde ayın hareleri yansıyarak,
Yarqiraydi soyning toshlari,(14)	Parlatıyor derenin taşlarını,
Soyalarda yovvoyi gullar -(15)	Gölgelerde kır çiçeklerinin
Oqib yotar ko'zdan yoshlari...(16)	Gözünden akıp giden yaşlar yatıyor...
Bunda mening munavvar umrim (17)	Bu parlak hayatım
Yolg'onlarda ketganda kuyib...(18)	Yalanlara kanarak yandı...
O'sha toza gullar poyida (19)	O taze çiçeklerin sapında
O'lsam deyman boshimni	Ölsem diyorum başımı koyup...
qo'yib...(20)	
Bir tong tashlab, o'z mayliga	Bir sabah gitsem, kendi kendime mest
mast(21)	olarak
İnjiq shahar suronlarini,(22)	Kaygılı şehrin kargaşalarını,
Yuragimda olib boraman(23)	

Qishlig'imning osmonlarini...(24)	Yüreğime alıp gidiyorum Kışımın gökyüzüyle...
-----------------------------------	--

63

RUYAGA ILTIJO...	RÜYAYA RİCA...
Ming yilkim, (1)	Bin yılım,
Mening bir yorug' kunim yo'q, (2)	Benim bir parlak günüm yok,
Ming yilkim, oy – xanjar, yulduzlar – xanjar(3)	Bin yılım, ay-hançer, yıldızlar-hançer.
Ming yilkim, tilimga bosadilar cho'g', (4)	Bin yılım, dilime bastılar kor,
Kun va tun atalgan ikkita ajdar!... (5)	Gece ve gündüz iki tane yılan attılar!...
Azizim, dunyomni bosdi sovuq sel, (6)	Canım, dünyamı soğuk sel bastı,
Kulgularim toshdan, ko'z yoshim toshdan. (7)	Kahkahalarım taştan, göz yaşım taştan.
Axir kel, fakat kel, kim bo'lsang ham kel, (8)	Gel, ama gel, kim olursan ol yeter ki gel,
Bekor oshganim yo'q O'n sakkiz yoshdan! (9)	On sekizimden beri büyümedim!
Yolvoraman, kelgin, diydam g'oridan (10)	Yalvarırım, gelin, uyuşmuş mağaramdan
Ikki och ilonni o'ldirgani kel, (11)	İki aç yılanı öldürmeye gel,
Kelgin tushlarimdan yorug' dunyoga, (12)	Gel düşlerimden ışıklı dünyaya,
Qorong'u ko'zimni to'ldirgani kel! (13)	Karanlık gözümü aydınlatmaya gel!
Ming yiklim, bir tashna zaminday ayro, (14)	Bin yılım, bir susuz toprak gibi kupkuru,
Daryo kelsa yutdim, qon kelsa yutdim. (15)	Nehir gelse yuttum, kan gelse yuttum.
So'ng ming yil... o, isming nimaydi, (16)	Sonra bin yıl...o, ismin neydi,
dunyo... (17)	Dünya...
Unutdim, unutdim, unutdim... (18)	Unuttum, unuttum unuttum...

Ming yil ato etdi ming yillik bir ʻshq,	Bin yil hediye etti, bin yıllık aşk,
(19)	
Men uning qoshida turibman hayron.	Ben onun yanında duruyorum
(20)	hayranlıkla.
Er, menga yorongul ismini bergil, (21)	Yiğidim, bana Yorongul adını veresin,
Bir gulning umrini ber menga osmon!	Bir çiçeğin ömrünü ver bana gökyüzü!
(22)	
Axir, nima qilay qadamlarim zil, (23)	Sonunda, ne yapayım adımlarım ağır,
Qutulmoq istayman bu tilsim toshdan.	Kurtulmak istiyorum bu büyülu taştan.
(24)	
Faqat kel, fakat kel, kim boʻlsang ham	Sadece gel, sadece gel, kim olursan
kel, (25)	gel,
Hali oshganim yoʻq oʻn sakkiz yoshdan!	Hala on sekiz yaşından fazla değilim!
(26)	

64

TUSH RÜYA

Oqqush koʻz yoshiga yuvdim yuzimni,	Kuşu göz yaşıyla yıkadım yüzümü,
(1)	
Qargʻaga tilimni berdim, siyladim. (2)	Kargaya dilimi verdim, hürmet ettim.
Ketdim, deryolarga soldim izimni, (3)	Gittim, deryalara izimi bıraktım,
Baliqlar tilda biyron soʻyladim. (4)	Balıklar dilinde bir şeyler söyledim.
Susanbil shahrining sultonni eding, (5)	Susanbil şehrinin sultanıydın,
Parilar zotidan edim, oʻynardim. (6)	Ben perilerdendim, oynuyordum.
Bir tun uchib borgan edim qoshingga (7)	Bir gece uçsaydım kaşına
Sevaman, deb aytding, kuyding,	Seviyorum der söyledin, yaktın,
qoʻymading(8)	bırakmadın
Behisht bogʻi edi, uchib yurardik, (9)	Bir cennet bahçesiydi, uçarak giderdik,
Qaygʻudan – kadardan dil forugʻ edi.	Kaygıdan, kederden kalp yorgundu.
(10)	
Sen eding, men edim, bir yurak edik, (11)	Sendin, bendim, bir yürektik,
Osmon yorugʻ edi, tun yorugʻedi!... (12)	Gökyüzü parlaktı, gece parlaktı!...

Isming' nima edi, so'ramadim men. (13)	İsmin neydi, soramadım ben.
İsmim nima edi, unutgan edim. (14)	İsmim neydi, unuttum ben.
Yo sen tushgan eding arshi-a'lodan, (15)	Ya sen düştün arş-ı aladan,
Yoki bu dunyodan men o'tgan edim!...	Ya da ben geçtim bu dünyadan!...
(16)	
Qaysi asr edi, qaysi tun edi, (17)	Hangi asırdı, hangi geceydi,
Yolg'on edi, deyman, yo'q	Yalandı, diyorum, inkâr etmiyorum,
tonolmayman, (18)	
Ming yil ko'zi ochiq uxladim, ammo (19)	Bin yıl gözüm açık uyudum, ama
Hamon o'sha tushdan uyg'onolmayman!	Hala o rüyadan uyanamadım!
(20)	

65

TURNALARNING İZİ QOLDİ KO'K	TURNALARIN İZİ KALDI
YUZIDA...	GÖKYÜZÜNDE...
Turnalarning izi qoldi ko'k yuzida...(1)	Turnaların izi kaldı gökyüzünde...
Kapalaklar uchib-qo'ndi birin-birin.(2)	Kelebekler birer birer uçarak kondu.
Yulduzlarning aksi o'ynab	Yıldızların yansıması oynadı
ko'zlaringda,(3)	gözlerinde,
Osmonlarga tikilasan shirin-shirin...(4)	Gökyüzüne baktın tatlı tatlı...
Bolaginam,(5)	Bebeğim,
Senga qarab ko'nglim o'sar.(6)	Sana baktıkça kalbim büyüyor.
Kun-kun izim loyga botar,	Gün geçtikçe adımlarım çamura
yurolmayman.(7)	batıyor, yürüyemiyorum.
Olisdagi osmonimni tuman to'sar,(8)	Uzaktaki gökyüzümü sis tutmuş,
Yag'rinimda tog'lar borday(9)	Sırtımda dağlar var gibi
Turolmayman...(10)	Duramıyorum...
Turnalarday ketging kelar uzoqlarga,(11)	Turnalar gibi gidiyorsun uzaklara,
Ketma, jonim,(12)	Gitme, canım,
Seni Haqdan tilab oldim.(13)	Seni Hak'tan istedim.

Bu dunyoni arzitmadim ko'zlaringga(14)	Bu dunyada layik olamadim gözlerine
Diydoringga bu dunyomni to'lab oldim.(15)	Yüzünde dünyamı bulayım istedim.
Qora munchoq ko'zlaringga lab bosaman,(16)	Kara boncuk gözlerini öpüyorum,
Izlarmisan,(17)	Duyuyor musun,
Sho'lalarday bir tun yitsam?(18)	Işığını bir gece kaybetsem?
Ortingdagi bahorlarni kim keltirar,(19)	Ardındaki baharları kim getirir,
Olislarga turnalarday uchib ketsam?... (20)	Uzaklara turnalar gibi uçup gitsem?...
Turnalarning izi qoldi ko'k yuzida...(21)	Turnaların izi kaldı gök yüzünde...

66

DARAXTLARGA TUSHDI ALANGA	AĞAÇLARA DÜŞTÜ ALEVİN
Daraxtlarga tushdi alanga (1)	Ağaçlara düştü alevin
Havolarda tanish bir sezgi.(2)	Havada tanıdık bir his.
Bir bor edim sendan aldangan,(3)	Bir zaman sana inandım,
Nechun yana kuydirding, Sevgi...(4)	Neden yine yaktın, Aşkımı...
Endi parcha osmonimni ham,(5)	
Tutib ketar jannatiy qushlar.(6)	Şimdi kırık gökyüzümü bile,
Ko'zim yumsam, nigohlarimni(7)	Terk ediyor cennet kuşları.
Kuydiradi olovli tushlar!(8)	Gözümü yumsam, bakışlarımı Yakıyor ateşli rüyalar!
Yanami?(9)	Yine mi?

OY SINADI ASTA XO'RSINIB	AY YAVAŞÇA İÇ ÇEKER
Oy sinadi asta xo'rsinib,(1)	Ay yavaşça içini çeker,
Oq terakka suyanib behol.(2)	Beyaz kavaklara dayanır güçsüzce.
Namozshomgul yumdi ko'zini(3)	Akşamsefası gözünü yumduğunda
Ketayapman,(4)	Gidiyorum,
To'yib qarab qol...(5)	Durup ardıma bakarak...
Yoningdagi kim?(6)	Yanındaki kim?
U – shamolmi?(7)	O, rüzgâr mı?
Endi ishq ham bo'lolmas rasan.(8)	Artık aşk bile kolay olamaz.
Kezinasan...(9)	Anlıyorsun...
Pushaymoning kech.(10)	Pişmanlığının sonu.
Axir qasam...(11)	Sonunda yemin ederim...
O'rtada qasam!(12)	Ateşe yemin ederim!
...Nomozshomgul yumdi ko'zini.(13)	...Akşamsefası yumdu gözünü.
Ko'zlarini yulduz yopdimi?(14)	Gözlerini yıldız kapattı mı?
Kutganingga hech o'xshatmading,(15)	Beklediğin gibi olmadı hiçbir şey,
Ayt,(16)	Söyle,
Ketishim o'xshayaptimi?(17)	Ayrılmak ister misin?

BU SOKİN BOG'LARDA TANHO	BU SAKİN BAHÇELERDE, TENHA
BOG'LARDA	BAHÇELERDE
Bu sokin bog'larda, tanho bog'larda,(1)	Bu sakin bahçelerde, تنها bahçelerde,
Kimsasiz kuzakning dardlari sarson,(2)	Kimsesiz sonbaharın dertleri kaybolmuş,
Umrday egilgan tolg'in shoxlarda(3)	Hayat gibi eğilmiş dallarda
Bejavob savolday uchadi mezon...(4)	Cevapsız soru gibi uçtu polen...

Bu tanish bog'larda, g'anım bog'larda(5)	Bu tanış bahçelerde, yabancı bahçelerde
Dilimni tortadi noma'lum so'qmoq.(6)	Bilinmeyen bir yol kalbimi çekiyor.
Nigohlar izmidan ayrilib birdan,(7)	Bakışlarımla izimi kaybettirip birden,
Ketgim kelaverar siz bilan, biroq...(8)	Seninle gelmek istiyorum, ama...
Mening jismu jonim yongan chog'larda,(9)	Bedenim ve ruhumun yandığı anlarda,
Quyosh-u nimadir lovullagan cho'g'...(10)	Güneşin tutuşur alevle.
Bu xazin bog'larda, xazon bog'larda(11)	Bu hazin bahçelerde, hazan bahçelerinde
Nahotki bilmaysiz, bizdan boshqa yo'q!(12)	Bilmiyor musun, bizden başkası yok!
Chiqib ketolmaymiz, ikkalamiz ham,(13)	Gidemiyoruz, ikimiz de,
Bu to'g'ri yo'llarning toshi yaniydi.(14)	Bu doğru yolların taşı tarafıdır.
Bu qadim bog'larda, sirli bog'larda(15)	Bu eski bahçelerde, sırlı bahçelerde
Siz bilan adashib ketsam qaniydi!...(16)	Keşke seninle kaybolabilsem...

69

XAYOL...	HAYAL...
Oqshom to'p-to'p larqusini taxlab qo'ydi,(1)	Akşam yastığını top top katlayarak koydu,
Yulduzchalar bildirmasdan uxlab qo'ydi.(2)	Yıldızcıklar haber vermeden uykuya daldı.
Senu meni uchashtirdi yolg'iz Xudo,(3)	Yalnız seninle beni buluşturdu Hüda,
Ham shu tunni bizga atab saqlab qo'ydi.(4)	Bu geceyi de bize adayarak sessiz kaldı.

O'tib ketsak shu kechaga boqmaygina,(5)	Gidersek bu geceye bakmayacağiz,
Kechirmaydi, bizni vido	Affetmeyecekti, bize veda
kechirmaydi...(6)	etmeyecekti...
Ikki cho'g'miz – Olloh erga o'ynab	İki ateşiz, Allah yere oynayarak attı,
otgan,(7)	
Sen u tunni,(8)	Sen o gece,
Men bu kunni qiynab yotgan.(9)	Ben bugün, yüzünden acı çekiyorum.
Holimiz shu: (10)	Hâlimiz bu,
Dilni dilga suydirmasak,(11)	Kalbi kalbe sevdirmesek,
O'tlar yoqib, dunyo tomin	Ateşler yakarak, dünyayı yakmasak,
kuydirmasak,(12)	
O'lsak hamki, bu olovni o'chirmaydi,(13)	Ölse bile, bu alev
	söndürülmeyecekti,
Kechirmaydi, bizni xato	Affetmeyecekti, hatamızı
kechirmaydi...(14)	affetmeyecekti...
Sen sarkashsan,(15)	Sen itaatsizsin,
Men esa jim...(16)	Bense sessiz...
Oqshomga boq!(17)	Akşama görüşürüz!
Sevish gunoh, sevilmaslik yana	Sevmek günah, sevilmemek de
gunoh!(18)	günah!
Ko'ngilga nur qo'yiladi – Xudo	Nur kalbe konur, Allah şahittir.
guvoh.(19)	
Titrab-qaqshab ho'l barmoqlar	Titreyen ıslak parmaklar fısıldıyordu:
pichirlaydi(20)	
O'tib ketsak shu sevgiga oqmaygina,(21)	Gitsek bu aşta kalmayacağiz,
Kechirmaydi, bizni Xudo	Affetmeyecekti, bizi Allah
kechirmaydi!(22)	affetmeyecekti!

NAGOHON JIRINGLAR TELEFON	ANİDEN TELEFON ÇALAR
Nagahon jiringlar telefon,(1)	Ansızın çalar telefon,
Elpinib o'tadi qanoti elning(2)	Kanadı kırık çırpınarak gider.
Havoda qalqiydi munis bir ovoz;(3)	Havada süzülür munis bir avaz,
“Bo'laqoling tezroq,(4)	“Acele edin,
adajon, keling!”(5)	Adacan, hadi gelin!”
O'rtaga tortilar nozik bir parda,(6)	Ortasına nazik bir perde çekilir,
Meni o'ldiradi javobsiz savol.(7)	Beni öldürür bu cevapsız سوال.
Devorga – qoqilib urilar gavdam,(8)	Duvara çarparak vurulur gövdem,
Soyam ostonangga yiqilar behol.(9)	Zayıf gölgem eşığıne yıkılır.
Sen baxt huzuriga shoshasan –	Sen mutluluğun huzuruna gidiyorsun,
Ko'kka,(10)	göğə,
Sening uying – Osmon,(11)	Senin evin, gökyüzü,
Senin taxting – Nur.(12)	Senin tahtın, ışık.
Men zulmat qa'rida qolaman yakka.(13)	Ben de karanlığın derinliklerinde yalnızım.
Va tunlar chohidan(14)	Ve gecelerin altından
Chaqiraman hur!(15)	Çağırıyorum!
Men – hayot istagan sening bag'ringdan –	Ben, hayat istiyorum senin göğsünde,
(16)	
Tushaman – ko'zlaringdan axtaraman	Düşüyorum, gözlerinde arıyorum
hush.(17)	cesareti.
Suyak – suyagimni sindirib, yorib,(18)	Kemik, kemiğimi kırarak, yarıp,
Ruhimdan kelganday bo'lar bir tovush:	Ruhumdan geliyormuş gibi hissettiren
(19)	bir ses:
“...Adajon...(20)	“...Adacan...
keling!”(21)	gelin!”
2003	2003

O'KINCH	PIŞMANLIK
To'g'ri, (1)	Doğru,
Sizni unga o'xshatdim. (2)	Seni ona benzettim.
Gunohim ko'zimdan, ikki ko'zimdan.	Günahım gözümden, iki gözümden.
(3)	
Sizga xech bir ginam, kuduratim	Sana hiçbir kinim, şikâyetim yok.
yo'q.(4)	
Alamim o'zimdan.(5)	Acım kendimden.
Faqat o'zimdan.(6)	Sadece kendimden.
Dunyo eshigini yopgandim qattiq, (7)	Dünya kapısını kapattım yavaşça,
O'lgandim boshimni qo'yib tizimga.(8)	Öldüm başımı dizime koyarak.
Bilmayin qolibman,(9)	Bilmiyorum
Menga bildirmay,(10)	Bana söylemeden,
Kirib kelganingiz yolg'izligimga.(11)	Yalnızlığıma geldin.
Shundanmi,(12)	Bundan mı?
Mahr yo iltifotingiz(13)	Öfken ya da iltifatın
Taftidan gohida buzildi tinchim,(14)	Bazı zamanlar huzurum bozuldu,
Ruhimga nur berdi issiq yoding'iz,(15)	Ruhuma ışık tuttu sıcak hatırların,
İsmingiz kechalar bo'ldi o'tinchim!(16)	Adın geceler boyu arzum oldu!
Umidim, ilinjmi,(17)	Ümit mi, umut mu?
Bilmadim, nima?(18)	Bilemedim, hangisi?
Tikladim o'zimni shu so'zga tirab(19)	Bu sözle kendimi toparladım,
Yillar osmonidan uchgan nur edim,(20)	Yıllarca gökyüzünden uçan ışık oldum,
Tonglar etagidan o'tdim	Şafağın eteğinde parladım ısıldayarak...
parpirab...(21)	
Qancha sevgan bo'lsam,(22)	Ne kadar sevsem de,
Shuncha olisman,(23)	O kadar uzaktayım,

Qancha osiy bo'lsam,(24)	Ne kadar günahkâr da olsam,
Shunchalar baland.(25)	O kadar kıymetliyim.
Xatto bilmadingiz hayolingizga(26)	Bilmediğin hayalinde bile
Bir ayol bir umr bo'lganini band!(27)	Bir kadın bir ömür feda eder!
Neni orzu qildim,(28)	Ne hayal ettim,
Kutdim nimani,(29)	Neyi bekliyordum,
O'zimni jimgina chohlarga otdim.(30)	Kendi sessizliğime ahlâr ettim.
Daryolar tubida yotgan tosh kabi,(31)	Irmakların dibinde yatan bir taş gibi,
Daryo yillarimni yo'qotdim...(32)	Nehir yıllarımdan mahrum kaldım...
O'zganing baxtini qilmovdim	Başkasının mutluluğuna umut
ta'ma,(33)	bağlamadım,
Yo o'zga ko'ngilga	Herhangi bir gönle yaklaşmadım
bo'ylamagandim.(34)	
Faqat..(35)	Fakat,
Sevgi istab, yuz, yildan so'ng xam,(36)	Sevgi isteyerek, yüz yıl sonunda bile,
Yana yig'layman dab	Yine ağlayacağımı düşünmedim!
o'ylamagandim!(37)	
Yo'q, yo'q, ketavering,(38)	Hayır, hayır, git buradan,
Ortga qaramang,(39)	Arkana bakma,
Sizni to'xtatmasin ko'zimdagi	Seni ilgilendirmesin gözümdeki yaş,
yosh.(40)	
Men faqat...(41)	Fakat ben...
Kimnidir qattiq sog'indim,(42)	Birini çok özledim
Eridi ko'ksimda muzlab yotgan	Eridi göğsümdeki donmuş taş.
tosh.(43)	
...To'g'ri, sizni unga o'xsatdim(44)	...Doğru, seni ona benzettim
U-mi? (45)	O mu?
U-bir nur.(46)	O bir ışık.
Suratim chizaman tunga.(47)	Resmini çiziyorum geceye.

Qachondir tushimga kirgan-u, ammo(48)	Ne zamandır düşüme giriyor o, ama
Umrinda hech qachon bo'lmagan unga!(49)	Hayatımda hiçbir zaman olmadı o!

72

MAKTUB	MEKTUB
Bevaqt yo'lga chiqdim, umrimni edi, (1)	Erken yola çıktım, bu benim hayatımdı.
O'zi do'st, dillari g'anım yoronlar... (2)	Kendi dost, yüreği yabancı insanlar...
Tiyramohning ma'yus maysasi edim. (3)	Karanlığın hüznü çizeğiydim,
Yog'di boshlarimga tiyraboronlar... (4)	Yağdı başıma fırtınalar...
O'tdim kechalarning ho'l bog'laridan,(5)	Geçtim gecelerin ıslak bahçelerinden,
O'tdim bir so'z demay bemajol va xam.(6)	Geçtim bir söz demeden zayıf ve güçsüzce.
Ko'ksimga millionlab pichoq qadaldi,(7)	Göğsüme milyonlarca bıçak saplandı,
Sug'ura olmadım bittasini ham! (8)	Bir kere bile unutmadım!
Yiqilmadim badlar ichganda ham,(9)	Yıkılmadım düştüğümde bile.
Makruhlar yodiga ko'shib yodimni.(10)	Çirkin hatıralarımı unutturken
Ruhimiz qovushgan lahzalar haqqi,(11)	Ruhlarımızın kavuştuğu anlarda,
Olib o'tdim qo'llar xotirotini!...(12)	Elime alıp, gittim hatıralarınla!...
Shafqatsiz o'ldirding yog'dularimni,(13)	Acımadan öldürdün ışıgımı,
Qaxring do'llari-la qilgancha taqib.(14)	Hüznünün yoğunluğunda kovalandım
Sindirib eng toza tuyg'ularimni,(15)	Kırarak en saf duygularımı,
Ayamadi meni na do'st, na raqib!(16)	Anlamadı ne dost ne de düşman!
Kunsiz kunlarimga tortilgan nurdek,(17)	Günsüz günlerime itilen bir ışık gibi,
Yoding tunlariga yoqdim shamchiroq.(18)	Hatırının gecelerine yaktım mumu.
Kulbam darichasin ohista chertib,(19)	Kulübemin penceresine usulca vurarak
Kelmadi diydoring, kelmadi biroq!(20)	Gelmedi kavuşmaya, gelmedi yine!
Osilib yashadim umid bariga(21)	Umutun çubuğuna tutunuyorum

Ko'ksimda ko'tarib yurak yukini.(22)	Yüreğimin yükünü göğsümde taşıyorum.
Makring, xiyonating zulmatlarida(23)	Hakikatin, ihanetin karanlığında
Shu'laday parpirab, kuyub, yukinib...(24)	Işık gibi parlıyor, yakarak, yıkarak...
Ayt, qanday qaraysan ko'zlarimga sen,(25)	Söyle, nasıl bakıyorsun gözlerime sen,
Bo'g'zimdan xelarkan achchiq bir ma'ni?(26)	Boğazımdan çıkar mı acı bir anlam?
Sevmasayding shuncha azoblaringga(27)	Sevmeseydin bu kadar acılara,
Loyiq ko'rarmiding mendan o'zgani?(28)	Layık görür müydün benden başkasını?

73

MAYLİ, KETGİL...	TAMAM GİT...
Mayli ketgil...(1)	Tamam git...
Nomozshomgullar(2)	Dua çiçekleri
Oy nurida yig'lagan kabi(3)	Ay ışığında ağlar gibi
Nigohingdan bitta nur tilab,(4)	Bakışından bir ışık dileyerek
Pichirlaydi ilinjim labi.(5)	Fısıldıyor umudumun dudağı,
Qaramaysan.(6)	Bakmıyorsun.
İzingni yuvar,(7)	İzini yıkıyor,
Ko'zlarimdan oqqan sog'inch-may,(8)	Gözlerimden akan özlem yaşı,
Mayli, ketgil...(9)	Tamam, git...
Shu vido haqqi,(10)	Bu bir veda
Kalbingni bar, so'nggi bor o'pay...(11)	Kalbini ver, son kez öpeyim...
Sen baribir yaxshisan, o'tgan(12)	Sen hala iyisin, bitti geçen
Kunlar uchun yuz bora qulluq.(13)	Günler için yüz kere kulluk ederim.
Faqat bas qil, dema. Ishq- umr,(14)	Sadece dur deme. Aşk hayattır,
Bu ertakning nihoyasi yo'q.(15)	Bu hayalin sonu yok.
Qara, tunning behush bag'rida (16)	Kara, günün gecesinde,

Dillora oy mastona qalqir.(17)	Gönüllere ay sarhoşça uyanıyor.
Azoblarning kechib nahridan,(18)	Acıların akıp giden nehrinden,
Tolisharmiz biz yana balki?... (19)	Tekrar konuşalım belki?
Xayr, dema, ko'zlarimda qol,(20)	Elveda deme, gözlerimde kal
Qara, diydam to'la sog'inch- may.(21)	Bak, hasret doluyum.
Umrinni ol,(22)	Ömrümü al,
Azobimni ol,(23)	Acımı al,
Qalbingni ber,(24)	Kalbini ver,
Bir marta o'lay!...(25)	Bir kere öleceğim!

74

NUR KUKUNLARI	IŞIK ZERRELERİ
Unutildim... (1)	Unutuldu...
Sargardon ruhim (2)	Avare ruhum
Benur xayollarda (3)	Karanlık hayallerde
Ma'yus surindi... (4)	Hüzünle tökezledi...
Bu-suyak qoraydi, (5)	Bu kemik karaydı,
Bu-ishq ko'mildi, (6)	Bu aşk gömüldü,
Bu ko'ngil yo'q endi, (7)	Bu kalp yok şimdi...
Ko'ngil yo'q endi... (8)	Kalp yok şimdi...
Sen uchun men yo'qman. (9)	Senin için ben yokum.
Olov tilangan (10)	Aşkını diledim
Soqov ishqning etim (11)	Aptal aşkının yetimi,
Oh, u tunlari! (12)	Ah, o geceler!
O'layotgan- menman, (13)	Ölmekte olan benim,
Tunayotgan- men: (14)	Gecelemekte olan ben.
Moviyvash tolalar- (15)	Maviye benzeyen
Ishq kukunlari...(16)	Aşk zerreleri...
Qo'llarim yuzingda o'ynar- (17)	Ellerim yüzünde oynuyor
Izg'irin. (18)	Delicesine
Sezmaysan...(19)	Hissetmiyorsun...

Men – o'sha la'natlangan ruh! (20)	Ben, ona lanetlenen ruhum!
Chaqir, (21)	Bağır,
Esla... (22)	Hatırla...
Sog'in... (23)	Özle...
Meni paydo qil, (24)	Beni yeniden yarat,
Bir olov nafasdan (25)	Ateşli nefesinle,
Tug'ilay yorug'! (26)	Işıkla doğur beni!
Sening og'ushingga to'kilgan (27)	Senin koynuna dökülen,
Tushlar- (28)	Düşlerin
Oppoq sog'inchimning (29)	Bembeyaz özlemimin
Qaro kunlari: (30)	Kapkara günlerinde:
Sening izing uzra sochilayotgan (31)	Senin izin üzerinde dağılmış
Mening ko'z yoshlarim- (32)	Gözyaşlarım-
NUR KUKUNLARI!... (33)	Işık zerreleri!...
Mandek bormi yana, (34)	Benim gibi var mı,
G'amkash, do'zaxiy? (35)	Gamlı, cehennemde olan?
Xo'rlanib, (36)	Aşağılanarak,
Toptalib, (37)	Ezilerek,
Yukinayotgan... (38)	Büyüyen.
Men- benom yulduzman, (39)	Ben, isimsiz bir yıldızım,
O'z cismin yoqib (40)	Kendi vücudunu yakıp,
Qoraygan, (41)	Kararmış,
Churkagan, (42)	Sessizleşmiş,
To'kilayotgan... (43)	Dağılmışım...
Ko'rmysan, ko'rmysan (44)	Görmüyorsun, görmüyorsun
Sarxushsan, labing (45)	Sarhoşsun, dudağın
Totarkan yot ishqning (46)	Tadarken uyuyan aşkını
Toza xunlarin; (47)	Temiz gönülleri;
Sening boshing uzra (48)	Başının üstünde
Yog'ila boshlar (49)	Düşen parçalar
Mening tuproq jismim- (50)	Benim toprak bedenim...
NUR KUKUNLARI... (51)	Işık zerreleri...

İsming- Yuragimga Urilgan Xanjar	ADIN YÜREĞİME SAPLANAN HANÇER
İsming yuragimga urilgan xanjar, (1)	Adın yüreğime saplanan hançer,
Sug'urib olsalar o'laman. (2)	Eğer onu alırlarsa ölürüm.
Men seni shu qadar muhabbat (3)	Ben seni bu kadar sevgiyle
Va azob bilan... (4)	Ve acıyla...
Jim sevaman! (5)	Sessizce seviyorum!
Sevaman... (6)	Seviyorum...
O'limni sevganday (7)	Ölümü sevmek gibi
Har lahza ruhimni pichoqlab, (8)	Her an ruhumu bıçaklayarak,
Men mangu yashayman, (9)	Sonsuza kadar yaşayacağım,
Go'rda ham (10)	Mezarda bile
Dilimda ismingni (11)	Kalbimde adına
Quchoqlab!... (12)	Sarılarak!

NIMAGA SEVDIRDING UNI XUDOYİM	ONU NEDEN SEVDİRDİN TANRIM?
Nimaga sevdirding uni, Xudoyim, (1)	Onu neden sevdirdin, Tanrım,
Sevgini bilmagan insonni? (2)	Aşkını bilmeyen insanı?
Qiyamoq uchun yo soldingmi, (3)	Acı çektirmek için mi attın,
Ichimga bu olov tug'yonni?... (4)	İçime bu ateş selini?
...Hammani yo'qotib, (5)	...Herkesi kaybedip,
Topgandim seni... (6)	Seni buldum...
Nohot yana azob-nasibam? (7)	Neden bu eza-cefa?
Nahotki, hayot yo'q hayotda? (8)	Neden yaşam yok bu hayatta?
O'zimdan xavfdaman, (9)	Kendimden endişeliyim
O'zimdan, Egam!.. (10)	Kendimden, Tanrım!..

Kimni ko'proq sevdin... (11)	Kimi daha çok sevdin...
Meni yo uni? (12)	Beni mi ya da onu mu?
Ne bo'lardi, sevsang ikkimizni ham! (13)	Ne olurdu, ikimizi de sevsen!
Sevgingni sevaman, (14)	Aşkını seviyorum,
Xudoyim, ammo (15)	Tanrım, yine de
Nahot menga qismat – (16)	Neden benim kısmetim
Sevgisiz odam? (17)	Aşksız bir adam?
Hammani yo'qotib, (18)	Her şeyi kaybedip,
Topgandim seni... (19)	Seni buldum...

77

EY MENING UMRIMNI BARBOD QILGAN ISHQ	EY HAYATIMI MAHVEDEN AŞK
Ey mening umrimni barbod qilgan ishq, (1)	Ey hayatımı mahveden aşk,
Balki izingizdan xazondek o'tdim.. (2)	Belki izinden hazanla geçtim...
Vujudga otashlar tutashgan choqda, (3)	Bedene ateşler tutuşup yandığında,
Alanga lablarda jonimni tutdim. (4)	Alevli dudaklarda canımı tuttum.
Men bir gul edim-ku, (5)	Ben bir çiçeğim ki
Sizga atalgan, (6)	Sana seslenen,
Ko'zingiz qahrıda tig'lar otđingiz, (7)	Gözünün öfkesiyle oklar fırlattın
Men-ku o'zdan kechib sizni topgandim, (8)	Ben kendimden geçtim ve seni buldum
Siz meni yo'qotib, (9)	Sen beni kaybedip
Nima topdingiz? (10)	Ne buldun?
Og'rinmang, (11)	Gücenme,

Sizni deb og'rindim, sindim...(12)	Sen diye incindim, kırıldım...
Yig'ladim, (13)	Ağladım,
Ismingiz aytib yiqilsam... (14)	Adını söyleyerek düşsem...
To'kilmasmikansiz... (15)	Üzülmecek misin?
Ko'rqaman endi, (16)	Şimdi korkuyorum
Oyoqlar ostiga bir bir to'kilsam...(17)	Ayaklarının dibinde bir bir
Ey mening umrimni bunyod qilgan	dökülsem...
ishq!..(18)	Ey hayatımı mahveden aşk!..

78

NIGOHINGNI O'PIB UYG'ONAR OLAM	BAKIŞLARINI ÖPÜP UYANIR ALEM
Nigohingni o'pib, uyg'onar olam, (1)	Bakışlarını öpüp uyanır alem,
Ismingdan gurkirab yashaydi dunyo.	İsminle güzelleşip yaşar dünya.
(2)	
Sen mening samoga cho'zgan	Sen benim gökyüzüne uzanan elimsin
qo'limsan, (3)	
Umidim tongida porlagan ziyo... (4)	Umudumun sabahında parlayan ışıksın...
Sening ko'ngling- osmon, (5)	Senin yüreğin, gökyüzü,
Sening ruhing- Nur. (6)	Senin ruhun, ışıq.
Orzum yulduzlaring qo'yarsan yoqib,	Sen yıldızlarını yakıp bırak,
(7)	
Men esa yuksalib boraman mag'rur, (8)	Ben de yükselerek geliyorum gururla
Osmonlarday o'tgan umringga boqib...	Gökyüzünden geçen ömrüne
(9)	bakıyorum...

TONG KIPRIGIDAGGI BİR TOMCHİ SHABNAM	SABAH KİRPİĞİNDEKİ BİR DAMLA ÇİY
Tong kipringidagi bir tomchi shabnam, (1)	Sabah kirpiğindeki bir damla çiy,
Giyoh labidagi mayin kapalak, (2)	Esrarlı dudağındaki narin kelebek,
Quyosh hovuchiga yashirgan inju, (3)	Güneş avucunda açan inci,
Sabuhıy tilak... (4)	Sabahın dileği...
Sochlari- sochlari baxt qo'ng'irog'i, (5)	Saçları- saçları mutluluğa bir çağrı,
Ko'ngil ardog'i. (6)	Gönül hediyesi.
Gullarni uyg'otgan erkatoı ovoı- (7)	Çiçekleri uyandıran muhteşem ses
CHAROS!.. (8)	Harika!

QOLIMDA QOLLARING SHIVIRI	ELİMDE ELLERİNİN FISILTISI
Qo'limda qo'llaring shiviri, (1)	Elimde ellerinin fısıltısı,
Qo'y, mening ko'zimga qo'yma lab... (2)	Bırak, gözüme koyma dudağımı...
Qo'limda qo'llaring shiviri, (3)	Elimde ellerinin fısıltısı,
So'z dema dilimni qiymalab. (4)	Kalbimi parçalayacak bir söz söyleme.
Tinglayman qo'llaring shivirin, (5)	Dinliyorum ellerinin fısıltısını
Samoga uchaman, samoga... (6)	Gökyüzüne uçuyorum, gökyüzüne...
Qo'limda qo'llaring shiviri, (7)	Elimde ellerinin fısıltısı,
Shunchalik yaqinman Xudoga! (8)	Tanrıya o kadar yakınım ki!
Qo'limda qo'llaring shiviri, (9)	Elimde ellerinin fısıltısı,
Yuraqda qolmadi dog'larim. (10)	Kalbimde kalmadı hiçbir şey.
Qo'limda qo'llaring shiviri, (11)	Elimde ellerinin fısıltısı,
To'kilib bo'ldi-ku ox larim. (12)	Dökülerek doldu ahlarım.
Bor gunohlarim!... (13)	Var günahlarım!
Qo'limda qo'llaring shiviri!.. (14)	Elimde ellerinin fısıltısı!...

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, çağdaş Özbek Edebiyatı'nın seçkin kadın şairlerinden Zebo Mirzo'nun şiirlerini dil ve üslup yönünden ele alarak, şairin edebi kimliğini ve şiir dilini sistematik bir şekilde incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında seçilen 80 şiir hem biçimsel hem de anlam yönünden analiz edilmiş; metinlerin transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarımı yoluyla şairin şiirsel anlatım özellikleri ortaya konmuştur.

İncelemeler sonucunda, Zebo Mirzo'nun şiir dilinin genel olarak sade, duru ve yalın olduğu; ancak bu sadeliğin altında derin anlam katmanlarının bulunduğu görülmüştür. Şair, kelime seçimlerinde halk söyleyişlerini, deyimleri ve yerel ifadeleri yerli yerinde kullanarak şiirlerine kültürel bir zemin kazandırmaktadır. Şiirlerinde sıkça yer verilen benzetmeler, mecazlar, tekrarlar ve diğer söz sanatları; onun anlatım gücünü arttırmakla kalmayıp, şiirsel ahengi de sağlamaktadır.

Üslup açısından değerlendirildiğinde, Zebo Mirzo'nun şiirlerinde güçlü bir lirizm, duygusal yoğunluk ve içsel sorgulama ön plandadır. Kadın kimliği, aşk, yalnızlık, özlem, doğa ve toplumsal adaletsizlik gibi temaları incelikle işleyen şair, okuyucusuna hem bireysel hem toplumsal düzlemde seslenmektedir. Bu bağlamda, onun şiirleri sadece bireysel duyguların ifadesi değil; aynı zamanda dönemin sosyal gerçekliğinin, toplumsal beklentilerin ve kadın bilincinin de bir yansımasıdır.

Mirzo, şiirlerinde sadece bir kadının kalbinin hassas deneyimleri değil, aynı zamanda dünyanın kaygılarıyla ortak olan şiirsel keşifler de bulunmaktadır. Duyguları gerçektir, sanatsal karakterler aracılığıyla kelimelerini somutlaştırır. Şairin yaratımları da metaforlarla doludur. Onun şiirlerindeki metaforalar eşsiz ve etkileyicidir. Şairin metaforları ulusal yaşam tarzı, halkın gelenekleri, inançları, folklor gelenekleri gibi kaynaklardan beslenmektedir. Metafor yaratmak için başvuru kaynakların zenginliği, şairin eserlerinde metaforik düşüncenin derinliği ve metaforların çeşitliliğini sağlayan bir unsurdur.

Şiirlerin yapısal incelemesinde ise Zebo Mirzo'nun çoğunlukla serbest ölçüyle yazdığı, ancak ritim, ses uyumu ve iç ahenk gibi unsurlara özel önem verdiği tespit

edilmiştir. Ses tekrarları, ahenkli kelime dizimleri ve anlamca bütünlük sağlayan yapıların varlığı, onun şiirlerine özgün ve etkileyici bir anlatım kazandırmaktadır.

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler sunulabilir:

1. Zebo Mirzo'nun şiirleri üzerine karşılaştırmalı çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle Türkiye Türkçesiyle yazan kadın şairlerle şiir dili açısından benzerlik ve farklılıkları ortaya koyan disiplinler arası araştırmalar, Türk Dünyası edebiyatlarına katkı sağlayacaktır.
2. Toplumsal cinsiyet odaklı edebî yaklaşımlar çerçevesinde yeni okumalar yapılabilir. Mirzo'nun şiirlerinde kadın kimliğine dair imgeler, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın bilincinin işleniş feminist edebiyat kuramlarıyla yeniden değerlendirilebilir.
3. Şiirlerin sosyolojik çözümlemeleri yapılmalıdır. Mirzo'nun şiirlerinde yer alan bireysel ve toplumsal temalar, Özbek toplumunun geçirdiği dönüşümlerle birlikte incelenerek edebiyat-sosyoloji ilişkisi açısından yeni veriler sunabilir.
4. Mirzo'nun eserleri farklı dillere çevrilerek uluslararası alanda tanıtılmalıdır. Şairin şiirsel gücü ve kadın bakış açısı, evrensel edebiyat platformlarında daha görünür hâle getirilmelidir.
5. Şiir dilinin öğretiminde materyal olarak kullanılabilir. Özbek Türkçesi öğreniminde, Zebo Mirzo'nun şiirleri hem dil hem de kültür aktarımı açısından etkili bir kaynak olabilir.

Sonuç olarak, Zebo Mirzo sadece bir şair değil; kadın kimliğini, bireysel varoluşu ve toplumsal gerçekliği şiir diliyle dile getiren güçlü bir edebiyat temsilcisidir. Bu çalışmada ortaya konan bulgular, onun edebi kişiliğine ışık tutmakla birlikte, Özbek şiirinin çağdaş yönelimleri hakkında da fikir vermektedir. Gelecekte yapılacak farklı disiplinlerden çalışmalarla bu şiir evreni daha da zenginleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- A'zamoxojayev, S.S ve Abdullayev R. M. (2005). *O'zbekiston Tarixi*. O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, Toshkent.
- Açıkgöz, H. (1990). *Türkistan illerinden Özbekistan*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Akpınar, Y., ve Ağca, F. (2019). *Çağdaş Türk edebiyatları II*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alkaya, E., Buran, A. (2010). *Çağdaş Türk lehçeleri*. Akçağ Yayınları.
- Aslan, E. (2021). *Türk halk edebiyatı*. Pegem Akademi.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Begmatov, E., ve Hojiyev, A. (2022). *O'zbek Tilining Izohli Lug'ati*. G'afur G'ulom Nomidagi Nashriyot-Matbaa Ijodiy Uyi, Toshkent.
- Boz, E. (2021). *Çağdaş Türk Lehçeleri – I*. Gazi Kitapevi.
- Buran, A. (2016). *Kurşunlanan Türkoloji*. Akçağ Yayınları.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2014). *Çağdaş Türk yazı dilleri- II*. Akçağ Yayınları.
- Coşkun, M. V. (2000). *Özbek Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşkun, M. V. (2017). *Özbek Türkçesi grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2007). *Türk lehçeleri grameri*. Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2019). *Türk dil bilgisi*. Boğaziçi Yayınları.
- Gökdemir, O. (2020). *Usman Azim'in seçme şiirleri üzerine dil ve üslup incelemesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Gültekin, M., Koraş H. ve Kurbanova M. (2019). *Özbek Türkçesi (Gramer-Metin-Sözlük)*. Kesit Yayınları.

Hasanov, B.V. (2005). *O'zbekiston Tarixi: Ma'ruzalar Kursi*. O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, Toshkent.

Inomjonovna, N. (2023). *Zebo Mirzo She'rlarida Ota-Onaga Munosabatning Milliy-Badiiy Ifodasi*. Journal of integrates education and research, 2 (1), ISSN: 2181-3558

İsen, M. (2018). *Eski Türk edebiyatı el kitabı*. Grafiker Yayınları.

Karakaş Ş. (2012). *Özbek edebiyatı yazıları*. Kurgan Edebiyat Yayınları.

Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. Perşembe Kitapları.

Kocakaplan, İ. (2008). *Açıklamalı edebi sanatlar*. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kolcu, A. İ. (2010). *Çağdaş Türk Dünyası edebiyatı*. Salkımsöğüt Yayınları.

Mirzo, Z. (2011). *Ishq*. Toshkent Akademnashr, Toshkent.

Mizro, Z. (2004). *Nur Kukunlari*. Yangi Asr Avlodi, Toshkent.

Omonova, S. (2023). *Zebo Mirzo She'riyatida Metaforalarning O'rni*. Eurasian Journal Of Academic Research, 3 (4), 208-211.

Öztürk, R. (2016). *Özbek Türkçesi el kitabı*. Palet Yayınları.

Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan şiiri sözlüğü*. Kapı Yayınları.

Rahmanova, M. S. (2005). *O'zbekiston Tarixi: Ma'ruzalar Kursi*. O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, Toshkent.

Salohiddinova, N. (2019). *Zebo Mirzo's Poetry and Image*. International Journal on Integrated Education, 2(6), 115-118.

Söylemez O., ve Azap S. (2018). *Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatları El Kitabı*. Kesit Yayınları.

URL 1: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/11953,ozbeklerveozbekistanpdf.pdf?0> , Erişim Tarihi: 20.02.2025

URL 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ozbekler>, Erişim Tarihi: 01.02.2025

URL 3: <https://izoh.uz/> Erişim Tarihi: 18.05.2025

URL 4: <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-sheriyati/zamonaviy-o-zbek-she-riyati/zebo-mirzo-1964> , Erişim Tarihi: 15.03.2025

URL 5: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 30.10.2024

URL 6: <https://tdkturkdunyasi.gov.tr/tam-metin-pdf/29/tur>, Erişim Tarihi: 18.02.2025

URL 7: https://uz.wikipedia.org/wiki/Zebo_Mirzo#cite_note-2 , Erişim Tarihi:15.03.2025

Üşenmez, E. (2012). *Yeni Özbek edebiyatı*. Akçağ Yayınları.

Üşenmez, E. (2013). *Modern Özbek Türkçesi*. Akademik Kitaplar.

Üşenmez, E. (2013). *Yeni Özbek edebiyatı*. Akçağ Yayınları.

Yıldırım, H. (2020). *Özbek Türkçesi dil bilgisi – alışturmalar – konuşma – metinler*. Delta Kültür Yayınevi.

Yoriyev, B. (2006). *O'zbek Tili Tarixi*. AliSher Navoiy Nomidagi O'zbekiston Milliy Kutubxonasi Nashriyoti, Toshkent.

Yusuf, B. (1993). *Türkçe-Özbekçe ve Özbekçe-Türkçe sözlük*. Navoiy Nomli O'zbekiston Respublikasi Davlat Kutubxonasi Nashriyoti, Toshkent.

EKLER

EK A Transkripsiyon Alfabeti

Özbek Alfabeti (Ercilasun, 2007)	
Kiril	Latin
А а	Ä ä
Б б	B b
В в	V v
Г г	G g
Д д	D d
Е е	Ye ye / E e
Ё ё	Yä yä
Ж ж	C c
З з	Z z
И и	İ i
Й й	Y y
К к	K k
Л л	L l
М м	M m
Н н	N n
О о	O o
П п	P p
Р р	R r
С с	S s
Т т	T t
У у	U u / Ü ü
Ф ф	F f
Х х	X x
Ц ц	Ts ts
Ч ч	Ch ch
Ш ш	Sh sh
Ъ ъ	‘
Ь ь	'
Э э	E e
Ю ю	Yu yu / Yü yü
Я я	Yä yä
Ў ў	Oo Öö
Қ қ	Q q
Ғ ғ	Ğ ğ
Ҳ ҳ	H h